

I. BUDŽETA IETVARS 2024., 2025. UN 2026. GADAM

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts¹

1.1. Ārējā ekonomiskā vide

Pasaules ekonomikas izaugsme, pēc spēcīgās atgūšanās no Covid-19 pandēmijas 2021. gadā, 2022. gadā palēninājās līdz 3,5%, bet šogad un nākamgad, pēc Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) jaunākajām (2023. gada jūlija) prognozēm, izaugsme būs vēl zemāka, 3% apmērā. Lai gan salīdzinājumā ar aprīļa prognozēm ekonomikas pieauguma tempi ir nedaudz paaugstināti, tie tomēr ir vēsturiski zemā līmenī un ekonomisko aktivitāti turpina vājināt centrālo banku veiktie procentu likmju paaugstinājumi, lai ierobežotu inflāciju. Ekonomisko situāciju pasaulē jau kopš 2022. gada februāra nosaka Krievijas iesāktais karš Ukrainā un tā veicinātā energokrīze, ievērojami paaugstinot energoresursu cenas, ceļot kopējo inflācijas līmeni un kopā ar procentu likmju celšanu arī būtiski palēninot ekonomikas attīstību.

Līdzīgi kā pasaulē kopumā zema izaugsme prognozēta arī ES un galvenajām Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstīm. Pēc Eiropas Komisijas (EK) pēdējām, 2023. gada septembra prognozēm, ekonomikas izaugsme Eiropas Savienības valstīs šogad palēnināsies līdz 0,8%, salīdzinot ar 3,5% izaugsmi 2022. gadā. Zemā līmenī ekonomikas attīstības tempi saglabāsies arī 2024. gadā, kad ES ekonomikas izaugsme veidos 1,4%. Jaunākās izaugsmes prognozes ES ir tādā pašā līmenī, kā EK bija prognozējusi 2023. gada februārī, bet salīdzinājumā ar iepriekšējām, 2023. gada maija prognozēm, kuras izmantotas Finanšu ministrijas (FM) izstrādāto makroekonomisko prognožu ārējās vides pieņēmumos, tās ir nedaudz pazeminātas – par 0,2 procentpunktiem 2023. gadam un par 0,3 procentpunktiem 2024. gadam.

Latvijas desmit galveno ārējās tirdzniecības partnervalstu - Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Zviedrijas, Krievijas, Apvienotās Karalistes, Somijas, Dānijas, Nīderlandes un Polijas - kopējās izaugsmes prognozes salīdzinājumā ar gada sākumā prognozēto 2023. gadam palielinājušās pavisam nenozīmīgi – par 0,1 procentpunktu, bet 2024. gadam tās nav mainījušās (skat. 1.1. tabulu). Kopumā Latvijas tirdzniecības partnervalstīm izaugsme šogad prognozēta zemāka nekā ES kopumā, kas atspoguļo nelabvēlīgāko ekonomisko situāciju tieši Austrumeiropas reģionā, Baltijas valstīs un Skandināvijā.

1.1. tabula. IKP pieauguma prognozes 2023. un 2024. gadam

Valsts	Īpatsvars kopējā Latvijas preču eksportā 2022. gadā	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2023. gada maijs		Izmaiņas pret EK 2023. gada februāra prognozēm, procentpunkti	
		* EK, 2023. gada septembris	** SVF, 2023. gada jūlijs	** pret SVF janvāra prognozēm	
		2023.	2024.	2023.	2024.
Lietuva	18,2%	0,5	2,7	0,2	0,2
Igaunija	11,8%	-0,4	3,1	-0,5	0,3
Vācija*	6,7%	-0,4	1,1	-0,6	-0,2
Zviedrija	5,6%	-0,5	1,1	0,3	-0,1

¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi – Centrālā statistikas pārvalde (CSP) un FM prognozes. Dati atbilstoši Centrālās statistikas datu bāzēs pieejamajai informācijai līdz 29.09.2023.

Valsts	Īpatsvars kopējā Latvijas preču eksportā 2022. gadā	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2023. gada maijs * EK, 2023. gada septembris ** SVF, 2023. gada jūlijs		Izmaiņas pret EK 2023. gada februāra prognozēm, procentpunkti ** pret SVF janvāra prognozēm	
		2023.	2024.	2023.	2024.
Krievija**	5,6%	1,5	1,3	1,2	-0,8
Apvienotā Karaliste**	5,3%	0,4	1,0	1,0	0,1
Somija	4,7%	0,2	1,4	0,0	0,0
Dānija	4,0%	0,3	1,5	0,2	-0,1
Nīderlande*	3,8%	0,5	1,0	-0,4	-0,3
Polija*	3,6%	0,5	2,7	0,1	0,2
Kopā vidēji svērtais 10 valstīm	69,3%	0,2	2,0	0,1	0,0
ES27*	71,4%	0,8	1,4	0,0	-0,1

Dati par 2023. gada pirmo pusi rāda, ka ES ekonomika, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmo pusi, ir palielinājusies par 0,6%. Uzņēmēju un patērētāju konfidences rādītāji, kas pēc krasā krituma 2022. gadā, 2023. gada sākumā bija sākuši stabilizēties un pakāpeniski uzlaboties, pēdējos piecos mēnešos atkal piedzīvojuši lejupslīdi un septembrī ES kopumā bija zemākajā līmenī kopš 2020. gada novembra. Līdzīga lejupejoša dinamika pēdējos mēnešos bijusi arī citam apsteidzošajam rādītājam – *euro* zonas iepirkumu menedžeru indeksam (*Purchasing Managers' Index*), kas augustā bija nokritis līdz 46,7 – zemākajam līmenim kopš 2020. gada rudens, septembrī tikai nedaudz paaugstinoties līdz 47,1, kas joprojām norāda uz ekonomiskās aktivitātes kritumu. Indeksa vērtība zem 50 punktu atzīmes, kas nozīmē ekonomiskās aktivitātes samazināšanos, ir atradusies jau četrus pēdējo mēnešus.

Pēc straujā cenu kāpuma kopš 2021. gada otrās puses, ko izraisīja ekonomikas atgūšanās no Covid-19 pandēmijas un energoresursu cenu pieaugums, Krievijai uzsākot karu Ukrainā, ekonomikas izaugsmi pasaulē un īpaši *euro* zonā sākusi bremsēt arī centrālo banku veiktā procentu likmju paaugstināšana, lai ierobežotu inflācijas kāpumu. 2022. gadā pasaules vadošās centrālās bankas sāka procentu likmju paaugstināšanas ciklu. ASV Federālā rezervju sistēma 2022. gada 16. martā pirmo reizi kopš 2018. gada decembra paaugstināja bāzes procentu likmi par 0,25 procentpunktiem līdz 0,25% – 0,5%. Pēc vairākiem sekojošiem procentu likmju paaugstinājumiem 2023. gada augustā likme sasniedza 5,25% – 5,5%, kas ir augstākais līmenis kopš 2001. gada. Eiropas Centrālā banka (ECB) 2022. gada 21. jūlijā pirmo reizi pēdējos 11 gados veica procentu likmju paaugstinājumu, galveno refinansēšanas operāciju likmi palielinot par 0,5 procentpunktiem līdz 0,5%. Veicot pavisam desmit likmju paaugstinājumus, 2023. gada septembrī galveno refinansēšanas operāciju procentlikme sasniedza 4,5%.

Līdz ar likmju paaugstināšanu bremsējoties ekonomikas izaugsmei, kā arī krasi kritoties energoresursu cenām pasaules tirgos, inflācija *euro* zonā pēc 10,6% maksimuma sasniegšanas 2022. gada oktobrī, 2023. gada septembrī, pēc provizoriskiem datiem, ir samazinājusies līdz 4,3%. Tas ir zemākais inflācijas līmenis kopš 2021. gada oktobra. Tomēr šis inflācijas līmenis vēl joprojām pārsniedz ECB noteikto vēlamo inflācijas līmeni, kas ir tuvu, bet nedaudz zem 2%. Vienlaikus ar šo pēdējo inflācijas kritumu pastāv iespēja, ka tālāka procentu likmju celšana vairs nesešos, tomēr šajā sasniegtajā augstajā līmenī procentu likmes varētu saglabāties vēl ilgāku laiku, lai novērstu pamatinflācijas palielināšanos.

Pēc EK jaunākajām, 2023. gada septembra, prognozēm inflācija *euro* zonā šogad kopumā varētu veidot 5,6%, bet 2024. gadā pazemināties līdz 2,9%. 2022. gadā inflācija *euro* zonā bija sasniegusi 8,4%. Salīdzinot ar iepriekšējām, 2023. gada maija prognozēm, inflācija 2024. gadam ir nedaudz paaugstināta, galvenokārt ņemot vērā augstākas naftas cenas prognozes.

1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība

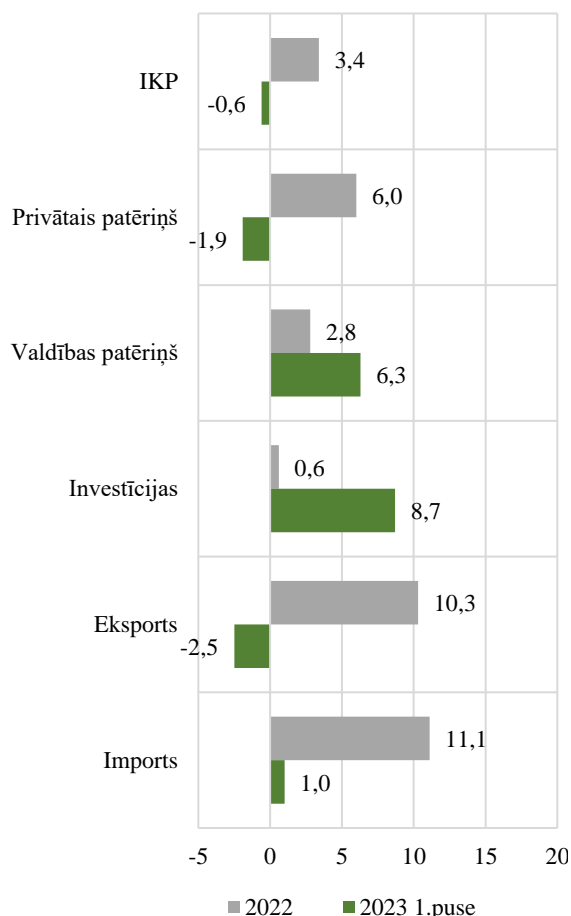
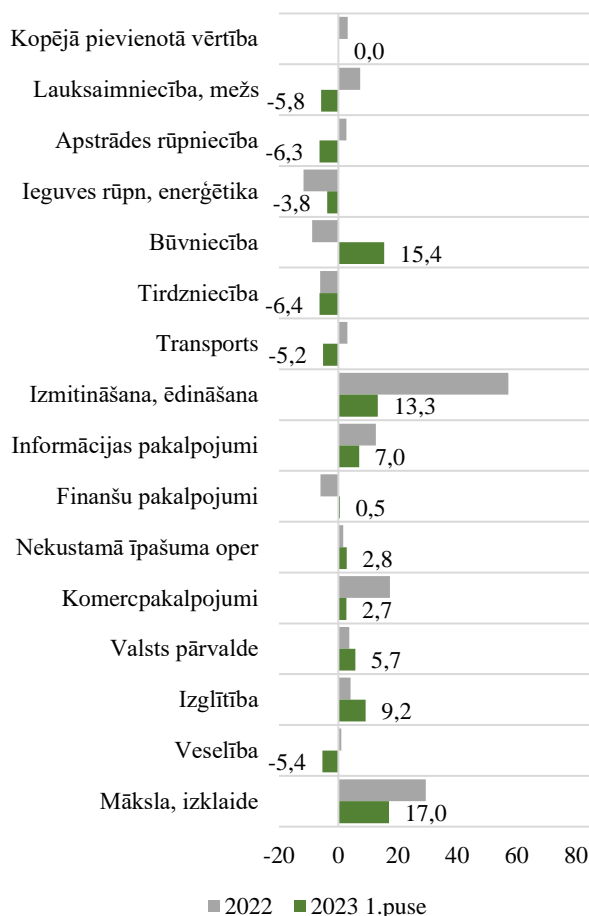
Latvijas ekonomika Covid-19 krīzi bija pārvarējusi būtiski labāk nekā sākotnēji prognozēts, pēc 3,5% krituma 2020. gadā ekonomikas izaugsmei 2021. gadā sasniedzot 6,7%, un arī Krievijas sāktā kara un energoresursu cenu kāpuma negatīvā ietekme 2022. gadā ir izrādījusies mazāka, nekā tika pieļauts uzreiz pēc kara sākuma. Iekšzemes kopprodukts (IKP) 2022. gadā palielinājies par 3,4% un izaugsme fiksēta gandrīz visās pakalpojumu nozarēs, kuras iepriekš negatīvi skāra vīrusa izplatības samazināšanai noteiktie ierobežojumi.

Lielāko devumu IKP pieaugumā 2022. gadā nodrošinājis 17,4% kāpums komercpakalpojumu nozarēs. Būtiska loma bijusi arī 57,3% pieaugumam izmitināšanas un ēdināšanas nozarē un 29,4% pieaugumam mākslas, izklaides un atpūtas nozarē. Ļoti veiksmīgi attīstījusies informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, uzrādot 12,6% pieaugumu un sekmīgi 2022. gadā strādājusi arī apstrādes rūpniecība, kas, neskatoties uz apjomu samazinājumu divās lielākajās apakšnozarēs – kokapstrādē un pārtikas ražošanā – spējusi sasniegt 2,7% pieaugumu.

Kopumā 2022. gada dati rāda, ka Krievijas uzsāktā kara negatīvā ietekme atspoguļojusies galvenokārt vairumtirdzniecības nozares apjomu kritumā par 8,7% salīdzinājumā ar 2021. gadu. Tajā pašā laikā negatīva dinamika saglabājusies arī būvniecības nozarē, kas pēc 13,6% krituma 2021. gadā samazinājusies vēl par 8,8% 2022. gadā, strauji pieaugot būvniecības izmaksām un kavējoties līgumu pārslēgšanai.

No izlietojuma puses ekonomikas izaugsmi 2022. gadā visvairāk veicināja privātā patēriņa pieaugums par 6,0%, ko nodrošināja Covid-19 ierobežojumu atcelšana, kā arī valsts energoatbalsta pasākumi, mīkstinot energoresursu cenu kāpuma negatīvo ietekmi. Patēriņu palīdzēja nodrošināt arī pandēmijas laikā būtiski pieaugušie māsaimniecību uzkrājumi komercbankās. Sabiedriskā patēriņa pieaugums 2022. gadā bija mērenāks, tam palielinoties par 2,8%, kamēr investīciju pieaugumu (+0,6%) kavēja gan straujais būvniecības izmaksu pieaugums, gan riska pieaugums karadarbībai tuvā reģionā. Strauji pieaugumi 2022. gadā bija gan eksportam (+10,3%), gan importam (+11,1%), bet, eksportam palielinoties nedaudz lēnāk nekā importam, neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

2023. gada pirmajā pusē ekonomikas izaugsme ir apstājusies, un IKP, salīdzinot ar 2022. gada attiecīgo periodu, ir samazinājies par 0,6%. Pirmajā ceturksnī IKP saglabājās stabils, bet otrajā ceturksnī bija fiksēts kritums par 1,1%. Lielākais pozitīvais devums kopējās IKP izmaiņās 2023. gada pirmajā pusē bija pakalpojumu nozarēm, īpaši informācijas un komunikācijas pakalpojumiem, kas sasniedza ļoti spēcīgu 7,0% pieaugumu, un turpināja palielināties arī profesionālo, administratīvo un citu pakalpojumu nozarēs, kā arī mākslā, izklaidē un atpūtā, kas turpināja atjaunot darbību pēc pandēmijas laika ierobežojumiem. Būtiska loma bijusi arī investīciju un būvniecības nozares kāpumam, kas pēc pēdējo gadu pastāvīgā krituma šogad gada pirmajā pusē beidzot atguvusies, salīdzinājumā ar 2022. gada pirmo pusi uzrādot ļoti spēcīgu 15,4% pieaugumu. Vienlaikus apstrādes rūpniecības rezultātos sākusi izpausties ārējā pieprasījuma samazināšanās, ekonomikas izaugsmei galvenajos Latvijas eksporta tirgos bremzējoties, un nozare gada pirmajā pusē piedzīvojusi 6,3% kritumu. Samazinājums gada pirmajā pusē bijis arī enerģētikas un lauksaimniecības nozarēs (skat. 1.1. attēlu).

1.1. att. IKP izmaiņas no izlietojuma puses un IKP pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, %

Kopumā gada sākuma rādītāji jau diezgan skaidri ir iezīmējuši kopējo ekonomikas situāciju 2023. gadā, kad ārējais pieprasījums saglabāsies zems, bet galvenais izaugsmes nodrošinātājs būs iekšzemes pieprasījums, pirmām kārtām investīcijas, tajā skaitā būtiski straujāka ES fondu finansējuma izmantošana, kā arī valdības patēriņš un privātā patēriņa stabilizēšanās gada otrajā pusē.

Balstoties uz 2023. gada pirmā ceturkšņa datiem un līdz šī gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju, FM 2023. gada jūnijā izstrādāja makroekonomisko rādītāju prognozes nākamā gada valsts budžeta sagatavošanai. Latvijas IKP pieauguma prognoze šim gadam tika paaugstināta līdz 1,0%, pateicoties straujākai nekā prognozēts ekonomikas attīstībai 2022. gada beigās un 2023. gada pirmajā ceturksnī. Prognoze ir par vienu procentpunktu augstāka nekā iepriekšējā makroekonomiskās attīstības scenārijā, kas tika izstrādāts 2023. gada februārī. 2024. gadam tiek prognozēta ekonomikas izaugsmes paātrināšanās līdz 2,5%, kas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējā scenārijā.

1.2.1. Tautsaimniecības nozaru attīstība

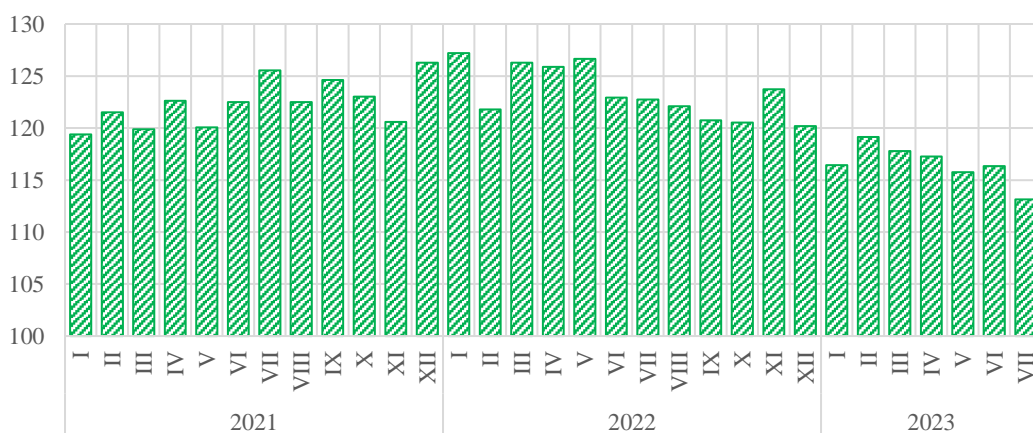
Rūpniecība

Rūpniecības nozares pievienotās vērtības īpatsvars Latvijas tautsaimniecībā pieaug kopš 2018. gada, un 2022. gadā veidoja 19,5%, bet 2023. gada otrajā ceturksnī īpatsvars jau bijis ievērojami zemāks kā 2022. gada otrajā ceturksnī. Nozare 2022. gadā nodarbinājusi 137,7

tūkst. iedzīvotāju, kas ir par 6,4 tūkst. vairāk nekā 2021. gadā un veido 15,5% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem. Pārliecinoši lielākā rūpniecības apakšnozare ir apstrādes rūpniecība, kas veido 81,5% no visas rūpniecības, kam seko elektroenerģijas un gāzes apgāde ar 15,7% īpatsvaru un nelielā ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, kura aizņem 2,8%.

Latvijas rūpniecības nozare 2022. gada pirmo pusi aizvadīja ar augstiem ražošanas apjomiem, taču no gada otrās puses līdz pat 2023. gada jūlijam apjomi kļūst arvien mazāki. Ražošanas apjomi 2022. gadā kopā pieauguši vien par 0,8% pēc 6,5% izaugsmes 2021. gadā. 2022. gada pirmais pusgads nesa labus nozares rezultātus, saglabājoties augstam ārējam pieprasījumam ES. 2022. gada otrajā ceturksnī noliktavas vēl bija pilnas ar izejvielām, taču pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā un sankciju noteikšana agresorvalstīm ražošanas turpmākai nodrošināšanai bija jāpārorientē izejvielu iegādes tirgi, atsakoties no Krievijas un Baltkrievijas precēm, kurām tika noteikts importa aizliegums. Vairums ražotāju pārtrauca sadarbību ar Krieviju, lai arī nepieciešamās izejvielas nebija sankciju sarakstā. Kopumā nozare samērā veiksmīgi atrada jaunus izejvielu importa tirgus, trūkstošās izejvielas ievadot no Skandināvijas, citām ES valstīm u.c. pasaules valstīm. Tomēr tajā pašā laikā ražotājus negatīvi ietekmēja strauji augošās izmaksas par energoresursiem, kas lika ieviest īpašus taupības pasākumus un celt savas produkcijas cenas. Lai arī 2022. gada otrais pusgads ražotājiem bija pārbaudījumu pilns, ražošanas apjomos nebija vērojams dramatisks kritums (1.2. attēls). Gadā kopā sasniegtais 0,8% pieaugums pret 2021. gadu norāda uz nozares spēju absorbēt ekonomiskos šokus un pielāgoties izaicinošiem apstākļiem.

Apstrādes rūpniecība 2022. gadā pieauga par 2,6%, bet kopējo rūpniecības izaugsmi negatīvi ietekmēja elektroenerģijas un gāzes apgādes samazinājums par 11,5%, ko noteica dabasgāzes patēriņa sarukums par 30,1% un koģenerācijas staciju izlaides samazinājums par 32,3% pret 2021. gadu. Savukārt ieguves rūpniecība 2022. gadā saruka par 0,7%.

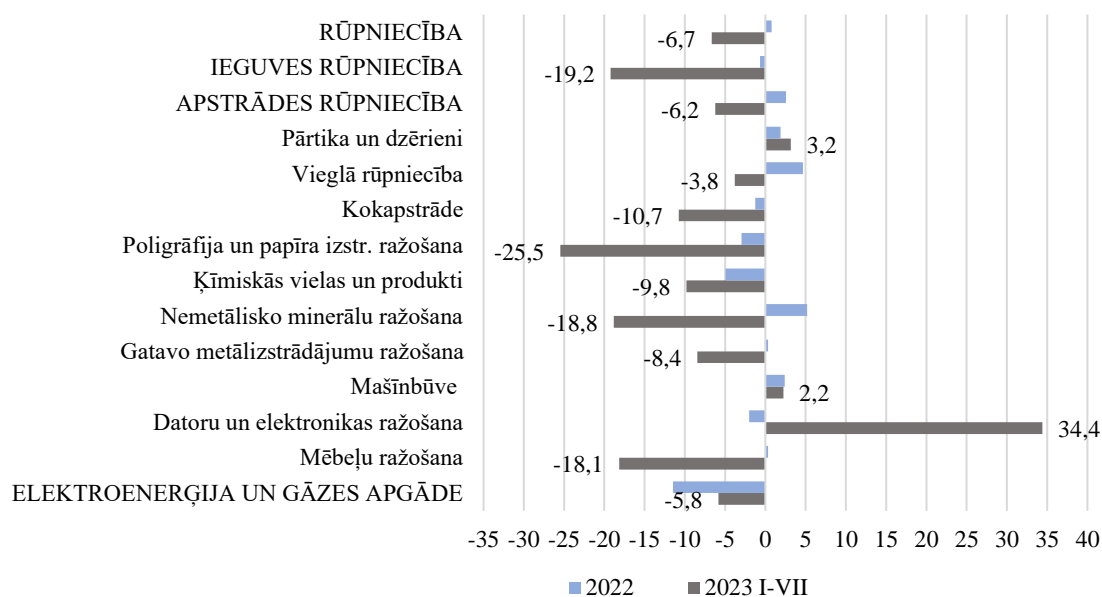
**1.2. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss
(sezonāli izlīdzināti dati, 2015 = 100)**

Samazinoties ražotāju cenu pieaugumam, 2023. gada sākumā rūpnieki EK konfidencu indeksu aptaujās norādīja uz sagaidāmu ražošanas apjomu palielinājumu, taču šāds scenārijs nepiepildījās. 2022. gadā *euro* zonas ekonomikas izaugsme sasniedza 3,5%, bet 2023. gada jūlijā SVF *euro* zonas izaugsmi 2023. gadā prognozēja vien 0,9% apmērā. Šāda paredzamā izaugsmes tempu samazināšanās saistīta ar situācijas pasliktināšanos lielākajā daļā *euro* zonas tautsaimniecības nozaru. Lielākie Latvijas eksporta partneri atrodas ES, tādējādi ekonomiskās izaugsmes pasliktināšanās Eiropā tieši ietekmē pieprasījumu pēc Latvijas ražotāju precēm, uz ko arī rūpnieki norāda aptaujās, atzīmējot pieprasījuma trūkumu kā galveno faktoru, kas negatīvi ietekmē nozares darbību, liekot samazināt arī ražošanas jaudas un apjomus. Negatīvu ietekmi 2023. gada septiņos mēnešos atstāja arī augstās ražošanas cenas. Lai gan gada griezumā

cenās sāk samazināties, Latvijā tās iepriekš ir augušas straujāk nekā ES vidēji, pasliktinot Latvijas rūpniecību konkurētspēju Eiropas tirgū.

Rūpniecības nozare Latvijā 2023. gada janvārī – jūlijā samazinājusies par 6,7%, tajā skaitā apstrādes rūpniecība par 6,2%, elektroenerģijas un gāzes apgāde par 5,8%, bet nelielajā ieguves rūpniecībā kritums par 19,2% (1.3. attēls).

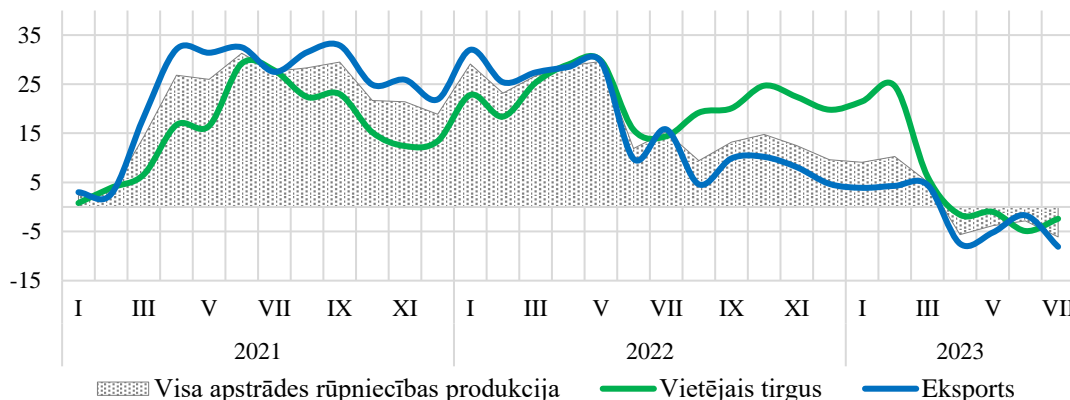
Apstrādes rūpniecības apjomi šogad kļūst arvien zemāki, kopā septiņos mēnešos tiem sarūkot par 6,2%. Tik zemi apjomi kā 2023. gada jūlijā, kad kritums gada izteiksmē sasniedza 6,2%, pēdējo reizi bijuši 2020. gada septembrī. Septiņu mēnešu griezumā pozitīvu devumu veido vien divas nozares – pārtikas/dzērienu ražošana un datoru/elektronikas ražošana. Pārtikas ražošanas apjoms 2023. gada septiņos mēnešos audzis par 3,4%, bet dzērienu ražošana palielinājusies par 0,8%. Kopš 2018. gada pārtikas ražošanas nozarē ik gadu bijuši apjomu samazinājumi, līdz ar to nozarē ir potenciāls izaugsmei. Pašu spēcīgāko izaugsmi, novēršot vēl dziļāku apstrādes rūpniecības kritumu, sasniedza datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, palielinoties par 34,4%. Šī apakšnozare saražo 4,6% no visas rūpniecības nozares produkcijas, un ir piektā nozīmīgākā Latvijas apstrādes rūpniecībā. Savukārt lielākā apstrādes rūpniecības apakšnozare kokrūpniecība, kas sastāda teju trešdaļu no visas apstrādes rūpniecības, septiņos mēnešos samazinājusies par 10,7%, ko ietekmē gan koka izstrādājumu cenu samazinājums pasaules tirgos, gan zema pieprasījums. Arī pārējās lielās apstrādes rūpniecības apakšnozares, tajā skaitā būvmateriālu un metālizstrādājumu ražošana samazinājušās attiecīgi par 18,8% un 8,4%.

1.3. att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2022. gadā un 2023. gada septiņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Elektroenerģijas un gāzes apgāde 2023. gada septiņos mēnešos sarukusi par 5,8%, ko ietekmēja gāzes patēriņa sarukums par 10,2% pret 2022. gada janvāri – jūliju, tikmēr elektroenerģija ražota par 37,3% vairāk, ko noteica augstā nokrišņu summa 2023. gada pirmajos četros mēnešos, hidroelektrostacijām septiņos mēnešos kopā saražojot par 35,4% vairāk kā gadu iepriekš attiecīgajā periodā. Arī koģenerācijas stacijas septiņos mēnešos ražojušas par 36,4% vairāk elektroenerģijas, ko veicināja dabasgāzes un citu kurināmo energoresursu cenu samazinājumi.

2023. gada septiņos mēnešos apgrozījums apstrādes rūpniecībā pret 2022. gada septiņiem mēnešiem nav būtiski mainījies (+0,4%). Taču vērojamas atšķirības starp apgrozījuma izmaiņām vietējā (+4,6%) un eksporta (-1,6%) tirgū, kas arī atspoguļo zemo eksporta pieprasījumu. Kaut arī septiņu mēnešu griezumā kopējā apgrozījumā nozīmīgu izmaiņu nav, apgrozījums kopš gada sākuma ik mēnesi kļūst arvien mazāks salīdzinot ar 2022. gadu (1.4. attēls) un jau 2023. gada otrajā ceturksnī tas bijis ievērojami zemāks nekā 2022. gada otrajā ceturksnī.

1.4. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Uz problēmām apstrādes rūpniecībā norāda arī EK apkopotie konfidences indeksi. Zemākais konfidences līmenis Latvijā tika sasniegts līdz ar Covid-19 pandēmijas sākumu 2020. gada maijā (-23 punkti). 2021. gada jūnijā konfidences līmenis bija atguvies līdz pirmspandēmijas perioda augstākajām atzīmēm (+3 punkti), taču kopš tā laika tas nevienmērīgi samazinājies līdz -9 punktiem 2023. gada augustā. Kā iemesls zemajai konfidencei EK aptaujās tiek atzīmēts jau iepriekš minētais mazais pasūtījumu skaits.

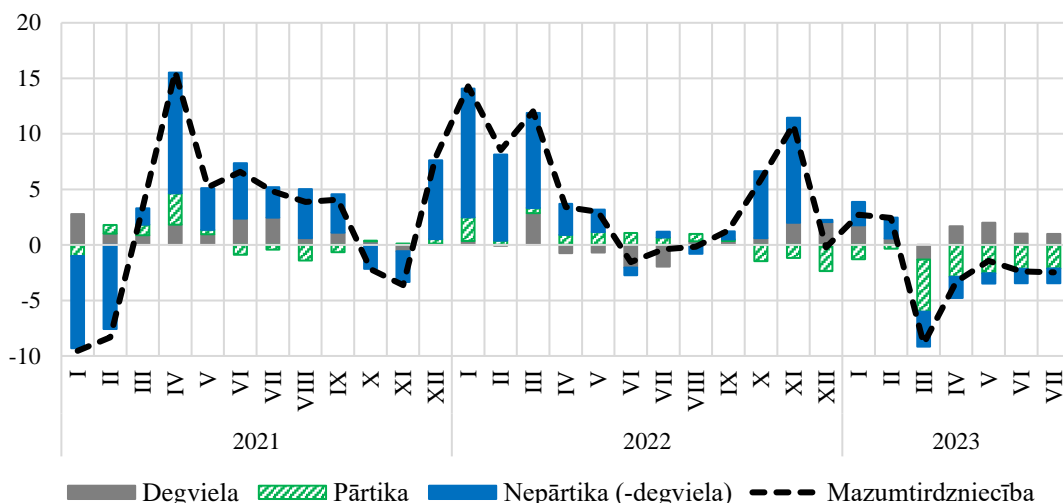
ES apstrādes rūpniecības konfidences indekss pēdējos mēnešos ir zemāks par nekā Latvijas, un neliecina par pozitīvām tendencēm ES ekonomikā 2023. gada atlikušajos mēnešos, tādējādi pieprasījuma līmenis no Latvijas galvenajām eksporta partnervalstīm var saglabāties zems un 2023. gada laikā nozīmīgus ražošanas apjomu palielinājumus Latvijā nav pamata gaidīt.

Tirdzniecība

Latvijas tirdzniecības nozares pievienotā vērtība 2022. gadā veidoja 13,6% no visas tautsaimniecības pievienotās vērtības, kas ir par 0,5 procentpunktiem mazāk nekā 2021. gadā. Nozari veido mazumtirdzniecība un vairumtirdzniecība, kā arī automobiļu, motociklu tirdzniecība un remonts, 2022. gadā veidojot attiecīgi 43%, 45% un 12% no kopējās tirdzniecības nozares.

Pandēmijas ierobežojumi mazumtirdzniecības nozari pēdējo reizi skāra 2022. gada sākumā, taču jau martā vairums ierobežojumu tika atcelti un nozare piedzīvoja īslaicīgu mazumtirdzniecības apjomu pieaugumu. Līdz 2022. gada nogalei apjomi saglabājās stabili augstā līmenī, taču sākot ar decembri, tie sāka samazināties, ko noteica strauji augošās cenas un apkures sezonas iestāšanās, kas palielināja iedzīvotāju izdevumus par mājokli, atstājot mazāk līdzekļu tēriņiem mazumtirdzniecībā. Arī 2023. gada vasarā mazumtirdzniecības apjomi pret iepriekšējo gadu turpina samazināties (1.5. attēls), ko nosaka joprojām augstās preču cenas. Papildus negatīvu iespaidu atstāj arī maksājumu sadārdzināšanās kredītņēmējiem, palielinoties *Euribor* likmei. Par iedzīvotāju brīvo finanšu līdzekļu samazināšanos liecina arī Latvijas Bankas dati par sarūkošiem majsaimniecību noguldījumu apjomiem.

2022. gadā mazumtirdzniecības apjomi palielinājās par 4,3% pret 2021. gadu, kas bija lielākais pieaugums kopš 2017. gada. Apjomu pieaugumu veicināja galvenokārt nepārtikas preču mazumtirdzniecības pieaugums par 8,7%, kamēr degvielas tirdzniecība auga par 1,2%, bet pārtika tirgotā par 0,5% vairāk kā 2021. gadā. 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu pirms gada, mazumtirdzniecības apjomi samazinājušies par 2,1%, ko noteica pārtikas tirdzniecības sarukums par 5,6% un nepārtikas (bez degvielas) samazinājums par 2%. Tikmēr degviela tirgotā par 4,9% vairāk kā 2022. gada attiecīgajā periodā, ko noteica cenu samazinājumi, degvielai kopš marta maksājot mazāk nekā 2022. gada attiecīgajos mēnešos.

1.5. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (%); salīdzināmās cenas

Vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījums 2022. gadā samazinājās par 9,6% pret 2021. gadu, bet 2023. gada pirmajā pusgadā kritums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu sasniedz 14,9%. Kopš 2022. gada otrā ceturkšņa vairumtirdzniecības apjomi krasi samazinājušies Krievijas uzsāktā kara un tam sekojošo sankciju dēļ, kā rezultātā apturēta tirdzniecība ar Krievijas un Baltkrievijas lielajiem kokmateriālu, metālu un citu būvmateriālu ražotājiem, kas nozarē aizņēma ievērojamu tirgus daļu, kura līdz šim nav kompensēta tirdzniecībā ar citām valstīm. Taču vairumtirdzniecības apjomu samazināšanās būtisku negatīvu iespaidu uz Latvijas tautsaimniecību neatstāj, jo lielākā daļa no šiem agresorvalstu ražojumiem nenonāca vietējā tirgū, bet tika piegādāti citām ES valstīm.

Tikmēr labus rezultātus uzrāda mazākā no tirdzniecības apakšnozarēm – automobiļu un motociklu tirdzniecība un remonts, kas 2022. gadā pieauga par 9,8% pret 2021. gadu, bet 2023. gada pirmajā pusgadā pieaugums sasniedza 21,1%. Sākoties Covid-19 pandēmijai, 2020. gadā auto un mototehnikas tirdzniecībā tika fiksēts kritums, taču kopš 2021. gada situācija nozarē bijusi stabila un ar augstiem izaugsmes tempiem.

EK apkopotie sentimenta indeksi norāda uz mazumtirgotāju noskaņojuma pasliktināšanos kopš 2023. gada jūnija, kad konfidences indekss bija atguvies līdz pirmspandēmijas līmenim. Tirgotāju noskaņojumu pasliktina zemāks noiets pēdējo trīs mēnešu laikā, un netiek prognozēti arī būtiski palielinājumi turpmākajos trīs mēnešos, kamēr noliktavās esošie preču apjomi ir augstā līmenī. Savukārt patērētāju konfidence turpina nevienmērīgi paaugstināties kopš 2023. gada janvāra, kad tā bija vienā no zemākajiem punktiem pēdējo gadu laikā.

Transporta un uzglabāšanas nozare

Transporta un uzglabāšanas nozare, kas bija viena no pandēmijas smagāk skartajām nozarēm, pēc 2021. gadā sasniegtā 6,6% kāpuma 2022. gadā palielinājās vēl par 3,0%, turpinot atjaunoties aviopārvadājumu un sauszemes pasažieru pārvadājumu apjomiem, tomēr nozares darbību negatīvi ietekmēja Krievijas sāktais karš Ukrainā, vēl tālāk samazinot Krievijas energoproduktu tranzītu caur Latvijas ostām. Līdz ar to nozares loma tautsaimniecībā, kas vēsturiski ir bijusi starp augstākajām, salīdzinot ar pārējām ES valstīm, ir jūtami mazinājusies, sarūkot līdz 6,8% no kopējās pievienotās vērtības 2022. gadā, kamēr laikā līdz 2019. gadam tā deva tuvu pie 10%.

Pasažieru skaits lidostā "Rīga" 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās 2,3 reizes un sasniedza 5,4 milj., tomēr vēl joprojām būtiski atpalika no 2018.-2019. gada līmeņa, kad pasažieru skaits lidostā bija pārsniedzis septiņus milj.. Pasažieru skaits sauszemes transportā pieauga par 28,0% un jūras ostās tika apkalpots par 80,2% vairāk pasažieru nekā 2021. gadā. Kravu apgrozījums ostās 2022. gadā vēl palielinājās par 15,2%, taču dzelzceļš jau sāka izjust Krievijas energoproduktu eksporta kritumu un pārvadājumu apjomi dzelzceļā samazinājās par 2,1%. Kravu apgrozība autopārvadājumos 2022. gadā samazinājās par 3,5%, samazinoties starptautisko pārvadājumu apjomiem, kamēr iekšzemē kravu pārvadājumi turpināja pieaugt.

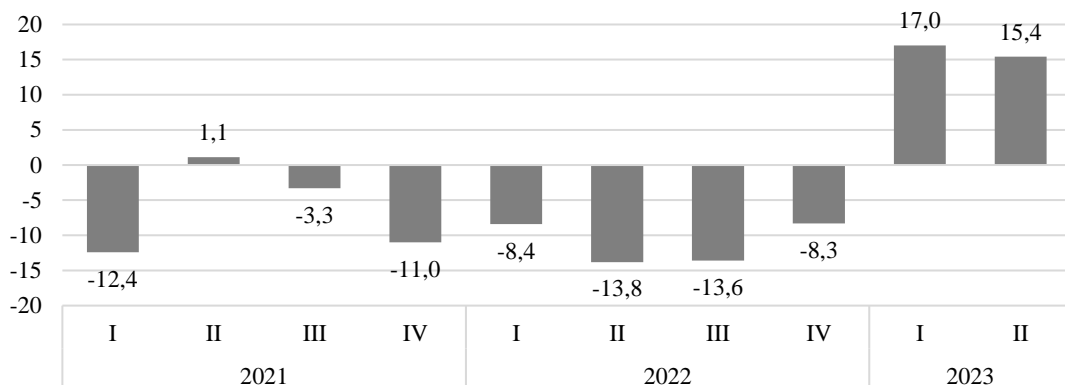
Līdzīga situācija saglabājas arī 2023. gadā, kad pasažieru pārvadājumi turpina atjaunoties, bet kravu tranzīta apjomi dzelzceļā krītas, un kravu samazinājums sācis skart arī ostu darbu, nozarei kopumā sākot uzrādīt kritumu. Gada pirmajā pusē, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, transporta nozare kopā samazinājās par 5,2% un arī visā 2023. gadā kopā prognozējams samazinājums, pasažieru satiksmes pieaugumam vairs nespējot kompensēt kritumu kravu pārvadājumos.

2023. gada pirmajā pusē, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kravu apgrozījums ostās samazinājās par 14,2%, būtiskāko kritumu piedzīvojot naftas produktu un ogļu kravām, kamēr pārējo kravu apjomi saglabājās salīdzinoši stabili. Dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms pirmajā pusgadā kritās par 36,0%. Kravu apgrozība autotransportā gada pirmajā pusē, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, samazinājās par 6,5%, galvenokārt samazinoties pārvadājumiem ārvalstīs, kamēr iekšzemes satiksmē apjomi turpināja pieaugt.

Vienlaikus pasažieru skaits lidostā Rīgā joprojām būtiski pārsniedz 2022. gada līmeni – 2023. gada pirmajā pusē apkalpoti 3,0 milj. pasažieru, kas bija par 37,1% vairāk nekā pirms gada, taču pieauguma tempi mēnesi pēc mēneša mazinās. Pasažieru skaits sauszemes transportā salīdzinājumā ar 2022. gada pirmo pusi palielinājies par 22,9%, bet pasažieru skaits jūras ostās audzis par 4,2%. Arī šeit pieauguma tempi ceturksni no ceturkšņa mazinās.

Būvniecība

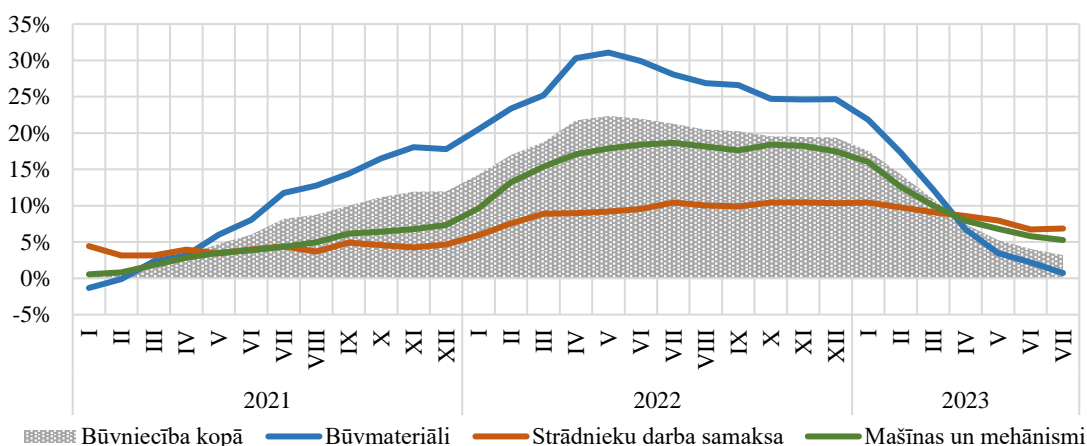
Būvniecības apjomi Latvijā salīdzināmās cenās 2021. gadā samazinājās par 6,2%, bet 2022. gadā par 11,3%, ko noteica straujais būvniecības izmaksu kāpums, būvmateriālu deficīts un ES fondu ciklu pāreja no 2014. – 2020. gada cikla uz 2021. – 2027. gada ciklu, kas ietekmēja ES finanšu līdzekļu investīciju apjomus. Taču 2023. gada pirmie divi ceturkšņi uzrāda straujus būvniecības apjomu palielinājumus gada griezumā (1.6. attēls), tādējādi apjomi ir sasnieguši aptuveni 2018. – 2020. gada līmeni. Būvniecības izmaksas joprojām ir augstas, taču tās vairs nepieaug tik strauji kā 2022. gadā. Arī būvmateriālu trūkums vairs nav izteikta problēma un plānotā ES fondu līdzekļu apguve sasniedz nepieredzēti augstus apjomus.

1.6. att. Būvniecības nozares izlaides apjomu izmaiņas g/g; salīdzināmās cenās

2022. gadā samazinājumi bija visos būvniecības nozares apakšsektoros, ēku būvniecībai salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinoties par 9,8%, inženierbūvniecībai krītoties par 13,1%, bet specializētajiem būvdarbiem sarūkot par 11,3%. Savukārt 2023. gada pirmajā pusgadā visvairāk pieaugusi ēku būvniecība (+23,2%) un specializētie būvdarbi (+17,5%), bet inženierbūvniecības apjomi palielinājušies vien par 2,6%. Ēku būvniecībā ievērojami pieaugumi bijuši tieši daudzdzīvokļu ēku būvniecībā, kā arī tādās ēku grupās kā tirdzniecības, biroju, rūpniecības un publiskās ēkas. 2022. gada pirmajā pusē, kad strauji pieauga būvniecības izmaksas, daudzi projekti tika apturēti, pusēm nespējot vienoties par nepieciešamajām izmaiņām līgumu nosacījumos straujo cenu izmaiņu dēļ. 2023. gada pirmajā pusē par 15,4% pieaugusi pozīcija “būvdarbu pabeigšana”, kas liecina par iesaldēto projektu pabeigšanu un nodošanu ekspluatācijā.

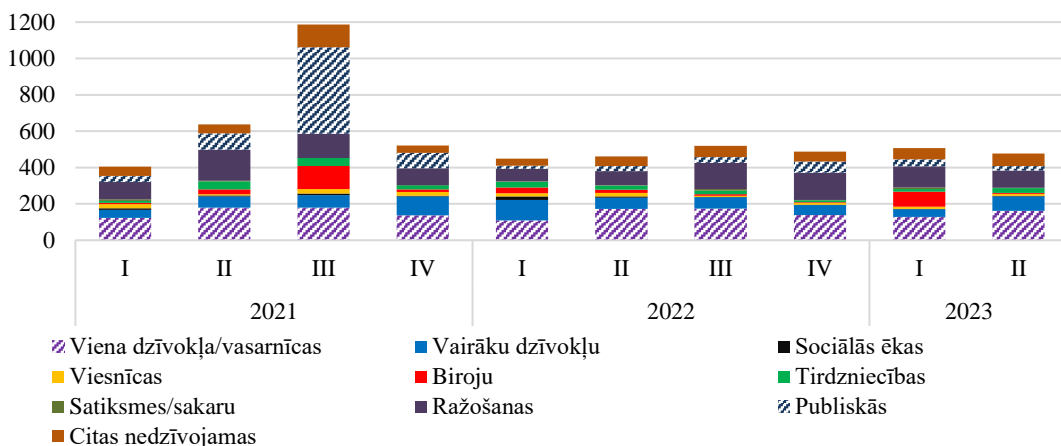
Būvniecības izmaksu pieaugums savu augstāko punktu sasniedza 2022. gada maijā (1.7. attēls), kopš tā laika izmaksu pieauguma tempam ik mēnesi samazinoties, līdz 2023. gada jūlijā izmaksu pieaugums gada griezumā veidoja vairs tikai 3,2%. Lielākās svārstības piedzīvoja tieši būvmateriālu cenas, kuru pieaugums skaidrojams ar Krievijas iebrukumu Ukrainā un tā sekām. Būvmateriālu un mašīnu uzturēšanas izmaksas 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos pieaugušas vidēji par 9,2%, bet izmaksas strādnieku darba samaksai palielinājušās par 8,5%. Turpmākajos mēnešos paredzams būvmateriālu cenu samazinājums pret 2022. gada attiecīgajiem mēnešiem, samazinot arī gada kopējo būvniecības izmaksu pieaugumu.

1.7. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (%)

Būvniecības atļaujās paredzamā platība 2022. gadā samazinājās par 19,8%, ko noteica augstā bāze 2021. gada otrajā un trešajā ceturksnī (1.8. attēls). Savukārt 2023. gada pirmajā pusgadā būvniecības atļaujās plānotās platības augušas par 8,1%. Lielākie pieaugumi platības

ziņā ir būvatļaujās pieteiktajām biroju ēkām, ražošanas ēkām un dažādām publiskajām ēkām. Tīkmēr samazinājumi ir daudzdzīvokļu ēku un tirdzniecības ēku pieteikto projektu platībās.

1.8. att. Izdotajās būvatļaujās paredzamā platība pa ēku veidiem (tūkst. km²)

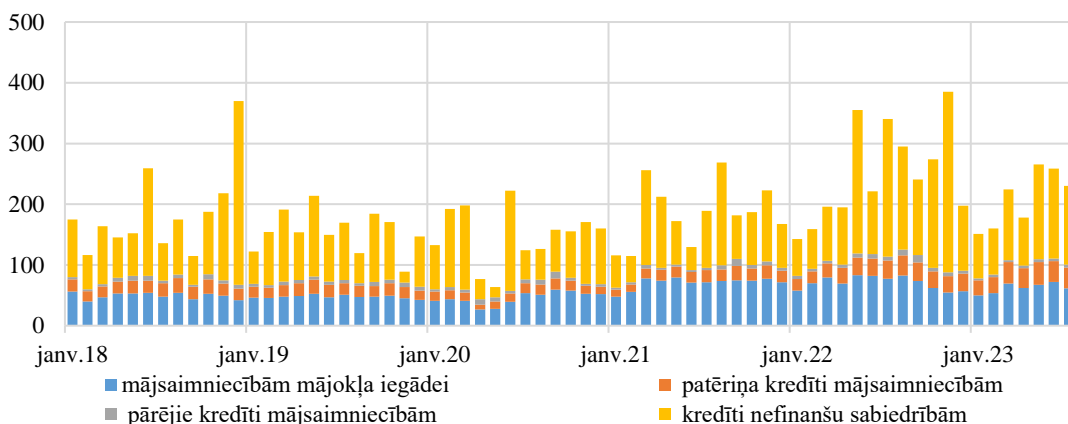
Būvniecības nozari joprojām ietekmē augstās izmaksas, kas no būvdarbu uzsākšanas vairāk attur privāto sektoru, kamēr būvdarbus publiskajā sektorā veicina ES finansēto projektu realizācija. Joprojām turpinās *Rail Baltica* būvniecība, kā arī vairāku daudzdzīvokļu namu kompleksu būvniecība un citi apjomīgi projekti. Būvniecības sektors turpina pielāgoties jaunajiem apstākļiem, jaunās biroju ēkas pielāgojot pašreizējam pieprasījumam. Liela daļa uzņēmumu pēc pandēmijas piedāvā darbu attālināti, tādējādi pieprasījums pēc biroju platībām ir mazinājies, kā rezultātā tiek mainīts ēku ekspluatācijas mērķis, piemēram, paredzētajā biroju ēkā izbūvējot dzīvokļus. Taču arī pieprasījums pēc dzīvokļiem jaunajos projektos ir mazinājies, krasi pieaugot *Euribor* likmēm, kas attur potenciālos klientus no kredītsaistību uzņemšanās.

Finanšu un apdrošināšanas nozare

Pēc samērā veiksmīgā 2021. gada, kad pēc iepriekšējos gados finanšu un apdrošināšanas nozarē vērotā pievienotās vērtības krituma nozares pievienotā vērtība salīdzināmās cenās palielinājās par 16,0%, 2022. gads nebija tik veiksmīgs, nozares pievienotajai vērtībai 2022. gadā samazinoties par 6,0%. 2023. gads ir sācies bez turpmāka nozares darbības rādītāju pasliktinājuma. 2023. gada 1. un 2. ceturksnī nozares bruto pievienotā vērtība procentos no kopapjoma (nekoriģēti dati, faktiskajās cenās) bija attiecīgi 3,8% un 4,0%, kas ir vairāk kā attiecīgajos 2022. gada pirmajos divos ceturkšņos – 3,2% un 2,8%, un salīdzināmās cenās pret 2022. gada pirmo pusi nozares pievienotā vērtība palielinājās par 0,5%. Līdz ar to var secināt, ka Krievijas sāktais karš Ukrainā nav būtiski ietekmējis nozares darbību, tomēr tas ir radījis negatīvu fonu kopējai nozares attīstībai.

To apliecina arī banku bilanču dati, jo kreditēšana turpināja būt vāja, tajā skaitā uz kopējā Baltijas valstu fona stabili ieņemot pēdējo vietu jau kopš 2014. gada. Ja 2022. gads jaunizsniegto kredītu segmentā uzrādīja nelielus pieaugumus visās kategorijās, izņemot kredītus māsaimniecībām mājokļa iegādei, tad 2023. gads ir sācies ar stabilu kritumu un 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu 2022. gadā, kritums ir gan kredītiem māsaimniecībām mājokļa iegādei (-16,0%), gan kredītiem nefinanšu sabiedrībām (-11,2%), gan pārējiem kredītiem māsaimniecībām (-27,8%). Vienīgā jaunizsniegto kredītu kategorija, kas uzrāda pieaugumu, ir patēriņa kredīti māsaimniecībām un 2022. gada pirmajos septiņos mēnešos ir izsniegti par 28,8% vairāk kredīti nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Pie tam, sarūkot kopējam jaunizsniegto mājokļu kredītu apjomam, samazinās arī ar valsts attīstības finanšu institūcijas ALTUM garantijām izsniegto mājokļu kredītu daļa jaunajām ģimenēm, jaunajiem speciālistiem un Nacionālo bruņoto spēku

karavīriem. Ja 2020. un 2021. gadā ar ALTUM atbalstu tika izsniegti 49,5 % no kopējiem jaunizsniegtajiem kredītiem, tad 2022. gadā ALTUM daļa jau bija samazinājusies līdz 43%, savukārt 2023. gada septiņos mēnešos tā saruka līdz 39,1% no kopējiem jaunizsniegtajiem mājokļa kredītiem.

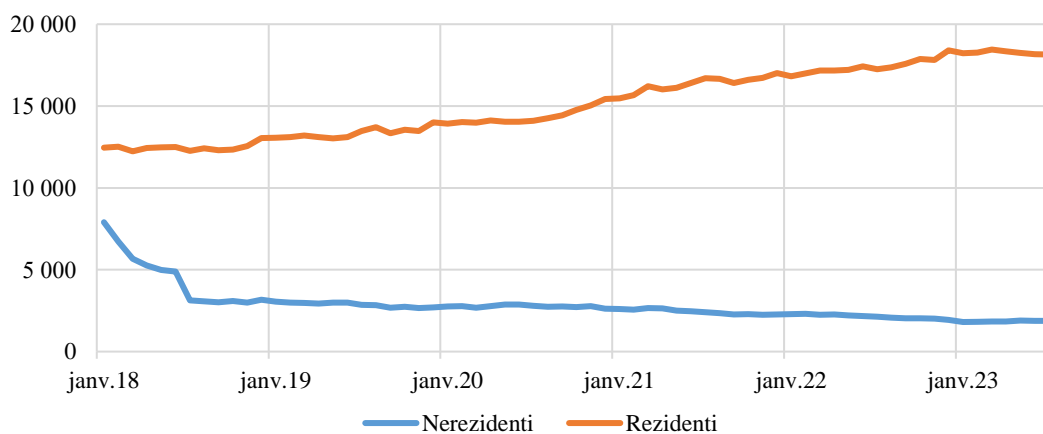

1.9. att. Rezidentiem izsniegtie jaunie kredīti (bez refinansētiem kredītiem, milj. euro)

Tajā pašā laikā augošās procentu likmes ir ļāvušas bankām kāpināt peļņas apjomus un 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos, saskaņā ar Latvijas Bankas datiem, banku neauditētā peļņa ir vairāk nekā 2,5 reizes lielāka (+157%) kā 2022. gadā šajā laika periodā, sasniedzot 400,4 milj. euro. Pozitīvi ir tas, ka 2023. gada pirmā un otrā ceturkšņa kredītu kvalitātes rādītāji neuzrāda pasliktinājumu, par ko bija bažas 2022. gada nogalē.

Iepriekšējos gados veiktās reformas attiecībā uz biznesa modeļu maiņu un atteikšanos no riskantiem nerezidentu noguldījumiem ir turpinājušās un rezidentu, tajā skaitā mājsaimniecību un uzņēmumu noguldījumu apjoms ir turpinājis kāpt visu 2022. gadu. Taču kopš 2023. gada sākuma noguldījumu apjoms ir gandrīz nemainīgs un pat nedaudz lejupvērst, lai arī jūlijā depozītu apjoms bija par 5,3% lielāks nekā gadu iepriekš. Tajā skaitā mājsaimniecību noguldījumi veidoja 9,9 mljrd. euro, kas bija par 0,8% vairāk nekā pirms gada, bet uzņēmumu noguldījumi sasniedza 6,9 mljrd. euro, gada laikā palielinoties par 13,3%.

Noguldījumu stabilizēšanās tendence visticamāk ir saistīta ar pieaugušo inflāciju, tajā skaitā energoresursu un komunālo maksājumu cenu kāpumu, kas nav ļāvis iedzīvotājiem turpināt palielināt uzkrājumus tādā pašā apmērā kā iepriekšējos periodos.

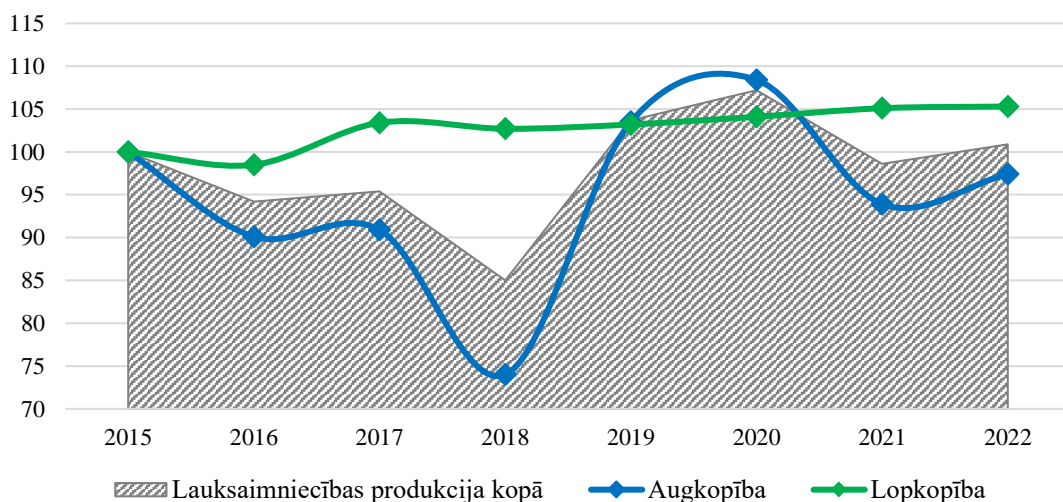

1.10. att. Nerezidentu un rezidentu noguldījumi Latvijas bankās (milj. euro)

Lauksaimniecība

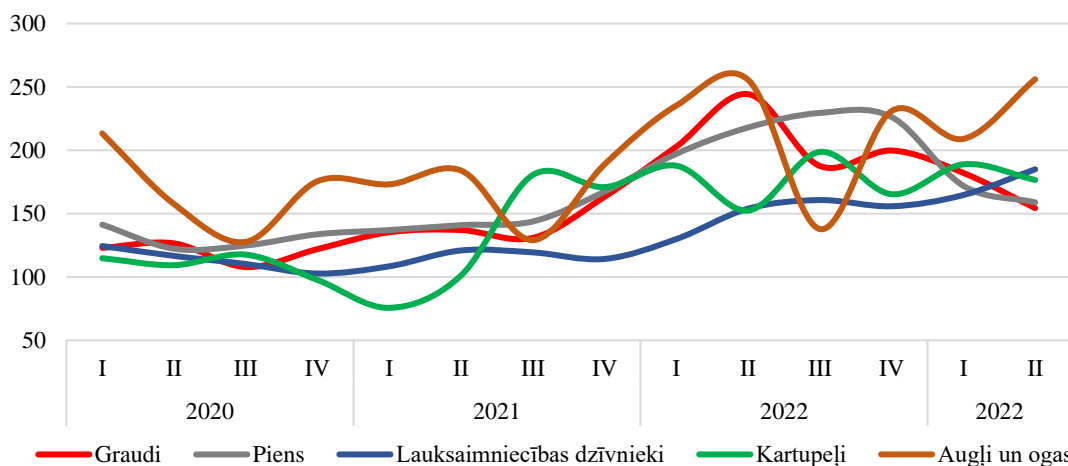
Lauksaimniecības nozarē ietilpst mežsaimniecība, lopkopība un augkopība, kā arī zivsaimniecība. Ja zivsaimniecības īpatsvars ir neliels, 2022. gadā aizņemot 3% no kopējās nozares, atlikušos 97% sadala lopkopība un augkopība - 52% un mežsaimniecība - 45% no nozares.

Augkopības produkcija 2022. gadā bijusi par 3,7% lielāka kā 2021. gadā, taču vislabākās ražas gadi bijuši 2019. un 2020. gads (1.11. attēls). Arī šogad augkopības, galvenokārt graudu raža, gaidāma zem pēdējo gadu vidējiem apjomiem, ko ietekmēja gan sausā vasara, gan vētras atsevišķos Latvijas reģionos, turklāt laikapstākļi daudzviet pasliktinājās tieši labības novākšanas laikā. Savukārt lopkopības produkcija ik gadu pieaug kopš 2018. gada, un arī 2022. gadā tā palielinājusies par 0,2%.

1.11. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās, 2015=100)

Līdzīgi kā visās tautsaimniecības nozarēs, arī lauksaimniecības produkcija 2022. gadā kļuva dārgāka, salīdzinot ar 2021. gadu (1.12. attēls). Kopējo pieaugumu par 33,9% noteica gan minerālmēslu, gan degvielas, gan energoresursu sadārdzinājumi. Piena produkcijas cenas 2022. gadā auga par 47,8%, lopkopības produkcijas cenas pieauga par 41,3%, bet augkopības – par 30,9%. Arī 2023. gada pirmajā ceturksnī cenas vēl auga, taču otrajā ceturksnī jau bijusi ievērojama produkcijas cenu samazināšanās pret 2022. gada attiecīgo periodu, kas samazināja cenas arī pirmajā pusgadā kopā. 2023. gada pirmajā pusē pret 2022. gada pirmo pusi lauksaimniecības produkcijas cenas samazinājās par 2,2%, tostarp pienam par 20,3%, lopkopības produkcijai par 0,9%, bet augkopības produkcijai par 4,5%. Tomēr ne visām produkcijas grupām cenas ir samazinājušās. Cenas 2023. gada pirmajā pusgadā turpina augt tādiem produktiem kā cūkgaļa, mājputnu gaļa un dārzeņi.

1.12. att. Lauksaimniecības produkcijas cenu indeksi 2015=100

Latvijas mežsaimniecības nozarē apaļkoki 2022. gadā ražoti par 3,9% mazāk kā 2021. gadā, kurināmā koksne ražota 2021. gada līmenī (-0,1%), tikmēr šķelda un kokskaidas ražotas par 30,3% vairāk nekā 2021. gadā, pieaugot pieprasījumam pēc šī kurināmā laikā, kad daudzi iedzīvotāji savu mājokļu apkurē pārgāja no gāzes katliem uz alternatīviem kurināmā veidiem. Šogad meža nozarē kaitējumu egļu mežiem nodara mizgrauži, kas ietekmē egļu mežu platības, tomēr citviet Eiropā šis kaitēklis nodarījis krietni apjomīgākus bojājumus. Latvijā eksperti šo kā kritisku problēmu vēl neuzskata.

1.2.2. Inflācija

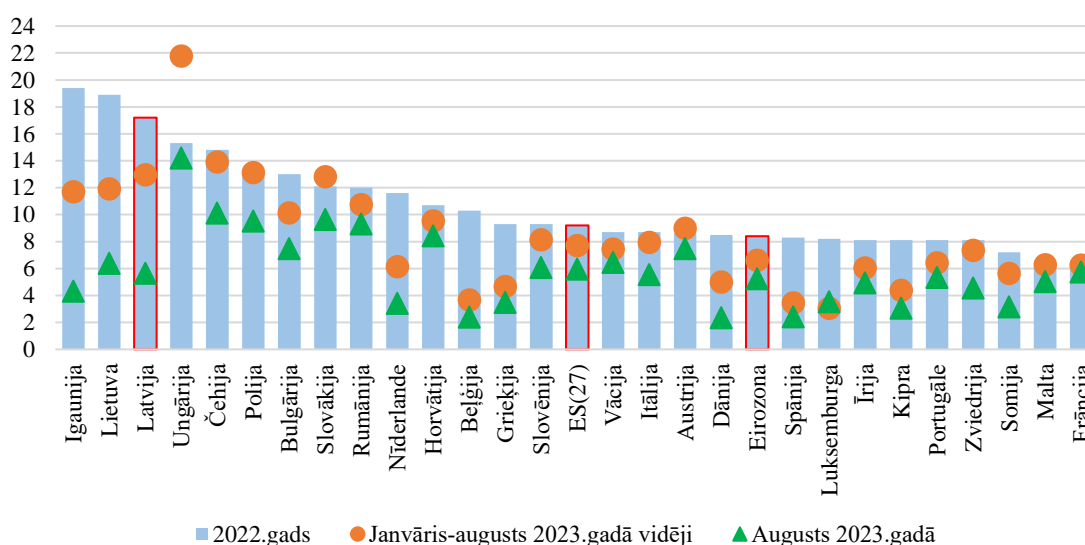
2022. gadā patēriņa cenu līmenis Latvijā vidēji bija par 17,3% augstāks nekā iepriekšējā gadā. Patēriņa cenu kāpums bija visaptverošs, jo cenas auga visām precēm un pakalpojumiem. Inflācija 2022. gadā vērtējama kā ļoti augsta, jo cenas palielinājās praktiski tikpat daudz kā iepriekšējos 12 gados kopā. Tāpat kā 2021. gadā, arī 2022. gadā patēriņa cenu kāpumu noteica galvenokārt energoresursu un pārtikas cenu pieaugums. Tas nozīmē, ka precēm cenas pieauga straujāk un to devums vidējā inflācijā bija būtiski lielāks nekā pakalpojumiem. 2022. gadā preču cenas vidēji pieauga par 20,6%, kamēr pakalpojumi sadārdzinājās par 8,1%.

Straujajam patēriņa cenu kāpumam 2022. gadā Latvijā ir vairāki iemesli, bet galvenokārt tie ir saistīti ar ārējiem faktoriem. Pirmkārt, straujo cenu kāpumu noteica enerģētiskā krīze Eiropā, kas aizsākās vēl 2021. gada rudenī, kā arī pieaugušās energoresursu cenas pārējos pasaules reģionos. Enerģocenu pieaugumu noteica gan piedāvājuma (zems ūdenslīmenis hidroelektrostacijās, vāja elektroenerģijas ražošana no alternatīvajiem avotiem), gan pieprasījuma faktori (nelabvēlīgie laika apstākļi, kā arī augošais energoresursu patēriņš, it īpaši Āzijas reģionā, kur gāzes cenas ir augstākas nekā Eiropā). Otrkārt, straujo inflāciju ietekmēja pārtikas cenu kāpums visā pasaulē, it īpaši 2022. gada pirmajā pusē. Cenu kāpumu veicināja pēcpandēmijas laikā augošais pieprasījums, atsevišķu lauksaimniecības kultūru sliktā raža, mēslojuma sadārdzinājums augsto energoresursu cenu dēļ, kā arī loģistikas traucējumi. Treškārt, Krievijas agresija Ukrainā 2022. gada februāra beigās pastiprināja iepriekš minēto divu faktoru negatīvo ietekmi un palielināja spriedzi gan energoresursu, gan pārtikas tirgū. Kara uzsākšanas brīdī Krievija bija lielākais gāzes piegādātājs ES valstīm, līdz ar to karš satricināja Eiropas gāzes tirgu. Papildus tam, Krievija un Ukraina bija vadošie graudaugu, saulespuķu, kukurūzas un rapša piegādātāji visā pasaulē, līdz ar to karš negatīvi ietekmēja arī šo izejvielu cenu globālajos tirgos. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka kara ietekme uz pasaules pārtikas cenām bija īslaicīga, jo no 2022. gada vidus neapstrādātās pārtikas cenu pieaugums ir apstājies, bet kopš novembra ir fiksēts cenu samazinājums.

2022. gadā patēriņa cenu pieaugums Latvijā bijis trešais augstākais starp ES dalībvalstīm un būtiski augstāks, salīdzinot ar vidējo cenu pieaugumu *euro* zonā 8,4% apmērā. Atšķirības no *euro* zonas vidējās inflācijas rādītājiem skaidrojamas ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, to nosaka atšķirīga patēriņa groza struktūra. 2022. gadā Latvijā izdevumi pārtikai un energoproduktiem kopumā sasniedza 42% no kopējiem patēriņa izdevumiem, kamēr *euro* zonā vidēji tie veidoja tikai 27%. Ja Latvijas patēriņa struktūra būtu tāda pati kā *euro* zonā, inflācija 2022. gadā būtu bijusi 12,9% – par 4,3 procentpunktiem mazāka nekā faktiskā inflācija. Līdzīgi kā trūcīgāki cilvēki lielāku daļu no saviem ienākumiem tērē pamatvajadzībām, piemēram, pārtikai, elektrībai, apkurei, tā arī valstīs ar salīdzinoši zemāku ienākumu līmeni, pārtikas un energoresursi veido lielāku daļu no viņu patēriņa. Tieši pārtikai un energoresursiem 2022. gadā bija fiksēti straujākie cenu pieaugumi.

Otrkārt, valstis izmantoja dažādas stratēģijas cīņā pret augsto inflāciju. Atsevišķās *euro* zonas valstīs nodokļi tika tieši izmantoti pārtikas un energoresursu cenu pazemināšanai, uz noteiktu laiku piemērojot samazināto pievienotās vērtības nodokļa vai akcīzes nodokļa likmi. Savukārt Latvijā patēriņa nodokļi pēdējos gados ir nedaudz pieauguši. Piemēram, jau vairākus gadus pēc kārtas ir paaugstināta akcīzes nodokļa likme tabakas izstrādājumiem. 2022. gadā akcīzes nodoklis ir palielināts arī atsevišķiem alkohola produktiem un bezalkoholiskajiem dzērieniem. Pēdējos gados ik gadu tiek paaugstināta dabas resursu nodokļa likme par atkritumu izvešanu. Vienlaikus Latvijā, lai samazinātu straujo komunālo pakalpojumu tarifu pieaugumu, tika izstrādāti atbalsta pasākumi energoresursu cenu samazināšanai. Šo pasākumu rezultātā vidējā inflācija 2022. gadā bija par 1,2 procentpunktiem mazāka un bez valsts atbalsta pasākumiem vidējā inflācija Latvijā 2022. gadā būtu sasniegusi 18,5%.

Treškārt, algas Latvijā augušas straujāk nekā *euro* zonā. Tas gan stiprina pieprasījumu, gan rada papildu izmaksas ražotājiem, kuri var tās tālāk iekļaut produktu cenās. Tādējādi tam ir ietekme uz pamatinflāciju. 2021. gadā algas Latvijā pieauga vidēji par 11,8%, savukārt 2022. gadā vidējā alga palielinājās par 7,5%. Pastāv arī citi faktori, kuri nosaka inflācijas atšķirību starp valstīm, piemēram, uzņēmumu spēja absorbēt importētās inflācijas spiedienu savas peļņas rēķinā, kā arī regulējošo iestāžu darbība attiecībā uz komunālo pakalpojumu tarifu izskatīšanu un apstiprināšanu.

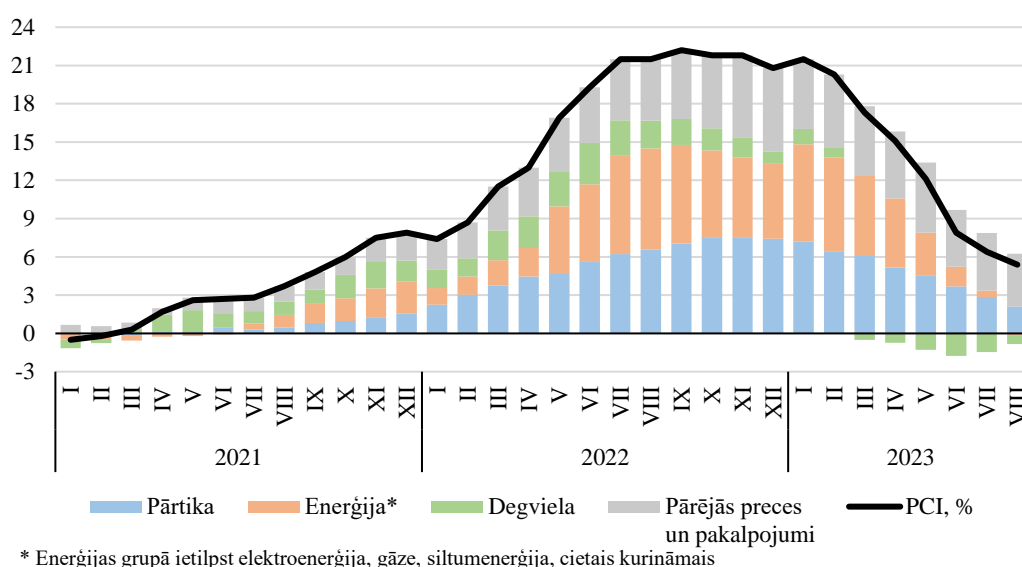

1.13. att. Harmonizētā patēriņa cenu indeksa pārmaiņas 2022. gadā, 2023. gada pirmajos astoņos mēnešos un 2023. gada augustā ES dalībvalstīs vidēji, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

2023. gadā Latvija joprojām ir līderos starp ES dalībvalstīm ar augstu inflāciju. 2023. gada pirmajos astoņos mēnešos vidējā inflācija Latvijā veidoja 13,0%, tādējādi ierindoties ceturtajā vietā uzreiz pēc Ungārijas, Čehijas un Polijas. Vidējā inflācija ES un *euro* zonā attiecīgajā laikā periodā bija 7,7% un 6,6%. Jāatzīmē, ka vidējā inflācija ES un *euro* zonā nesamazinās tik strauji kā Latvijā. Ja vēl 2023. gada janvārī harmonizētā patēriņa cenu indeksa kāpums gada izteiksmē Latvijā veidoja 21,4%, tad aktuālākie dati par augustu norāda, ka gada inflācija samazinājās līdz 5,6%. Savukārt vidējā inflācija *euro* zonā 2023. gadā janvārī veidoja 8,6%, bet augustā 5,2%. Sagaidāms, ka 2023. gada septembrī vai oktobrī inflācija Latvijā sasniegs zemāku līmeni nekā *euro* zonā vidēji.

2023. gadā inflāciju ietekmējošie faktori Latvijā saglabājas nemainīgi un tās ir augstākas cenas par komunālajiem pakalpojumiem un pārtiku. Lielāko devumu kopējā patēriņa cenu kāpumā 2023. gada astoņos mēnešos noteica pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums par 18,3%, tādējādi izskaidrojot 4,7 procentpunktus jeb vairāk nekā trešdaļu no vidējās inflācijas. Pārtikas cenām ir būtiska ietekme uz vidējo inflāciju, jo tā veido ceturto daļu no mājāsaimniecību patēriņa groza. Pārtikas cenu pieaugums gada griezumā, tāpat kā vidējā inflācija, bremzējas. Aktuālākie dati par 2023. gada augustu rāda, ka pārtikas un bezalkoholisko dzērienu gada inflācija veidoja 8,2%, kamēr 2023. gada janvārī pārtikas inflācija pārsniedza 28%. Tomēr pārtikas inflācija ir būtiski augstāka par vidējo inflāciju, radot nozīmīgu spiedienu uz mājāsaimniecību izdevumiem, it īpaši ar zemiem ienākumiem.

Atbilstoši ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas datiem, neapstrādātās pārtikas cenām pasaulē kopš 2022. gada novembra vērojama deflācija. 2023. gada augustā neapstrādātās pārtikas cenas bija par 11,8% zemākas nekā pirms gada. Cenu kritums, izņemot cukuru, vērojams visās nozīmīgākajās pārtikas grupās - gaļai, piena produktiem, graudiem un eļļām. Līdz ar to pastāv priekšnosacījumi pārtikas cenu samazinājumam arī Latvijā. Vēl viens faktors, kam vajadzētu atstāt pozitīvu ietekmi uz pārtikas cenām, ir energoresursu cenu kritums. Energoresursu cenas bija galvenais faktors ļoti straujajai inflācijai Eiropā pēdējā pusotra gada laikā. Tomēr gāzes un elektroenerģijas tirgus stabilizējas, cenām atgriežoties 2021. gada vidējā līmenī.

1.14. att. Devums gada inflācijā pēc izcelsmes avota (procentpunkti) un vidējās patēriņa cenu pārmaiņas (PCI, %)

Vidējo inflāciju valstī būtiski ietekmē arī komunālo pakalpojumu cenas. Tā, 2023. gada astoņos mēnešos siltumenerģijas, elektroenerģijas, cietā kurināmā un gāzes cenas bija attiecīgi par 43,5%, 29,4%, 18,1% un 17,3% augstākas nekā 2022. gada attiecīgajā periodā. Savukārt

ūdensapgādes un atkritumu savākšanas pakalpojumi sadārdzinājās attiecīgi par 23,1% un 13,5%. Tomēr, analizējot aktuālākos datus par 2023. gada augustu, īpaši attiecībā uz energoresursu cenām, vērojama patīkamāka situācija. 2023. gada augustā elektroenerģijas cena bija zemāka par 6,7%, gāzes cena par 19,3%, bet cietā kurināmā cena par 19,6% nekā pirms gada. Citiem komunālajiem pakalpojumiem, kā siltumenerģijai, ūdensapgādei, atkritumu savākšanai cenas turpina palielināties, lai arī mazākā apmērā nekā 2023. gada sākumā. Informācija par apstiprinātajiem un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai iesniegtajiem siltumenerģijas tarifu projektiem liecina, ka kopumā, ar izņēmumiem dažās pašvaldības, siltumenerģijas tarifs šajā apkures sezonā būs zemāks nekā iepriekšējā, pat ņemot vērā 2022. gadā sniegto valsts atbalstu. Vienlaicīgi jānorāda, ka pat pie zemāka tarifa situācijā, ja ziema ir auksta un ilgstoša, rēķini par siltumenerģiju varētu saglabāties augsti.

Straujš cenu kāpums tika fiksēts arī tādiem pakalpojumiem kā veselības aprūpe, atpūtas un kultūras pakalpojumi, ēdnīcas un izmitināšanas pakalpojumi. Šo pakalpojumu cenas 2023. gada astoņos mēnešos pieauga vairāk nekā par 10%, salīdzinot ar 2022. gada attiecīgo periodu.

Kopumā jāsecina, ka, lai arī gada inflācija Latvijā kopš 2023. gada sākumā ir būtiski samazinājusies, tomēr pašreizējais cenu pieaugums joprojām uzskatāms par augstu, kas bremzē privāto patēriņu un jaunu investīciju projektu realizēšanu. Līdzīga situācija vērojama arī pārējās *euro* zonas valstīs, kur inflācija gan tiešā, gan netiešā veidā atstāj negatīvu ietekmi uz ekonomisko attīstību. Cīņā ar augsto inflāciju ECB īsteno stingru monetāru politiku, 2023. gada septembrī desmito reizi kopš 2022. gada jūlija palielinot procentu likmes. *Euro* zonas valstīs izsniegto kredītu apjoms attiecībā pret ekonomikas lielumu ir būtiski augstāks nekā Latvijā, līdz ar to citās *euro* zonas valstīs negatīvā ietekme uz ekonomiku ir lielāka. Tomēr zemāka ekonomiskā aktivitāte *euro* zonā, kas ir galvenais eksporta tirgus Latvijas precēm un pakalpojumiem, netiešā veidā atstāj negatīvu ietekmi arī uz Latvijas tautsaimniecību.

Patēriņa cenu kontekstā svarīgi atzīmēt pamatinflācijas dinamiku. Pamatinflācija raksturo valsts iekšējo faktoru ietekmi uz cenu pārmaiņām, neņemot vērā energoresursu un neapstrādātās pārtikas cenu ietekmi. Atbilstoši FM novērtējumam, pamatinflācijas kāpums 2023. gada astoņos mēnešos bija 11,6%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Savukārt 2023. gada augustā pamatinflācija veidoja 7,4%, kas ir augstāk par vidējo inflāciju. Situācijā, kad iekšējiem faktoriem patēriņa cenu dinamikā ir lielāka nozīme nekā ārējiem faktoriem, saglabāsies gan 2023. gada atlikušajos mēnešos, gan arī 2024. gadā. Atbilstoši FM prognozēm, vidējā inflācija 2023. gadā sastādīs 10,0%, bet 2024. gadā - 2,2%. Savukārt pamatinflācija šogad veidos 7,8%, bet 2024. gadā - 5,1%.

1.2.3. Nodarbinātība un bezdarbs

Līdz ar stabilo ekonomikas izaugsmi laikā līdz 2019. gadam bezdarba līmenis Latvijā strauji samazinājās, atsevišķās nozarēs un profesijās jau robežojoties ar darbaspēka trūkumu. 2020. gadā šo dinamiku pārtrauca koronavīrusa izraisītā krīze, tomēr tās ietekme darba tirgū izrādījās ļoti ierobežota, tajā skaitā pateicoties valsts atbalsta pasākumiem. Nodarbinātības situāciju jūtami nepasliktināja arī Krievijas sāktais karš Ukrainā 2022. gada februārī, un bezdarba līmenis pastāvīgi un visai strauji turpināja samazināties.

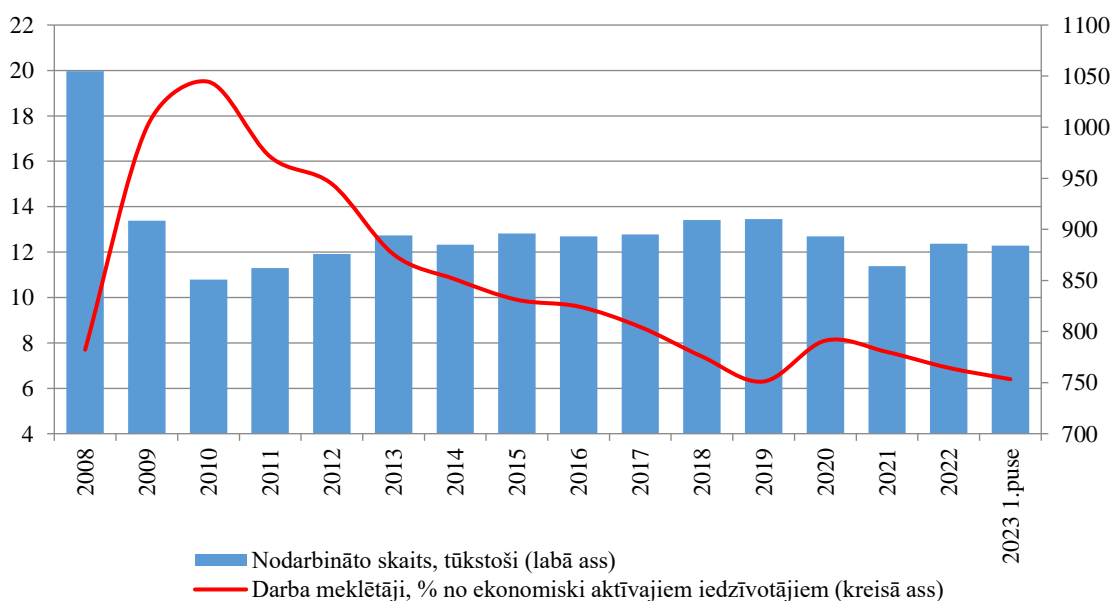
Pēc īslaicīgā pieauguma līdz 8,1% 2020. gadā, bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma jau 2021. gadā samazinājās līdz 7,6%, bet 2022. gadā noslīdēja līdz 6,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Bezdarba kritums turpinās arī 2023. gadā un, neskatoties uz nelielo ekonomiskās izaugsmes sabremzēšanos, gada pirmajā pusē bezdarbs ir noslīdējis līdz 6,4% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Tas ir par 0,5 procentpunktiem mazāk nekā attiecīgajā laika periodā pirms gada un ir jau ļoti tuvu pirmspandēmijas laika zemajam līmenim,

kad 2019. gada beigās bezdarbs bija nokrities līdz 6,0%. Kā liecina Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) dati, reģistrēto bezdarbnieku skaits, kas ziemas mēnešos bija nedaudz sezonāli pieaudzis, kopš 2023. gada marta sākuma stabili pazeminās, maija vidū pirmoreiz noslīdot zem 50 tūkst. līmeņa, kamēr reģistrētā bezdarba līmenis samazinājās līdz 5,5%. Šādā zemā līmenī reģistrētais bezdarbs saglabājās arī vasaras mēnešos un augusta beigās bezdarbnieku skaits bija vēl nedaudz samazinājies, veidojot 49,1 tūkst.

Lai gan kopējais bezdarba līmenis ir ļoti zemā līmenī, saglabājas būtiskas bezdarba līmeņa atšķirības pa reģioniem – Rīgas reģionā reģistrētais bezdarbs augusta beigās bija 4,4%, kamēr Latgalē tas sasniedza 10,9%, bet Kurzemē, Vidzemē un Zemgalē bija 5-5,5% līmenī.

Neskatoties uz joprojām lielajām reģionālajām atšķirībām, kopējais reģistrētā bezdarba līmenis pašlaik jau ir zemāks nekā 2019. gadā, pirms pandēmijas, un tikai nedaudz pārsniedz 2007. – 2008. gadā ekonomikas pārkaršanas laikā fiksētos rekordzemos rādītājus, radot zināmu spiedienu darba tirgū un diskusijas par nepieciešamību piesaistīt darbaspēku no trešajām valstīm. Bezdarba līmeņa mazināšanos līdzās ekonomikas attīstībai pašlaik ietekmē arī demogrāfiskā situācija, kad jau kopš 2015. gada darba tirgū ienākošo jauniešu skaits ir mazāks nekā darba tirgu atstājošo sešdesmitgadnieku skaits un kopējais darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits ir pastāvīgi samazinājies. 2022. gadā minēto kritumu palīdzēja mīkstināt Ukrainas iedzīvotāju uzņemšana, un arī 2023. gada pirmajā pusē darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits bija par 1,1 tūkst. jeb 0,1% lielāks nekā pirms gada. Vienlaikus audzis arī iedzīvotāju līdzdalības līmenis darba tirgū un ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2023. gada pirmajā pusē, salīdzinot ar 2022. gada pirmo pusi, palielinājies par 1,6 tūkst. jeb 0,2%.

Kopējais tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2022. gada laikā, ekonomikai atgūstoties no pandēmijas laika ierobežojumiem, ir palielinājies par 22 tūkst. jeb 2,6% un sasniedzis 886 tūkst. Šis rādītājs tomēr vēl atpaliek no pirmspandēmijas, 2019. gada datiem, kad nodarbināti bija 910 tūkst. iedzīvotāju. Arī 2023. gadā nodarbināto skaits turpina palielināties, un gada pirmajā pusē nodarbināti bija 884,0 tūkst. cilvēku, kas bija par 6,8 tūkst. jeb 0,8% vairāk nekā pirms gada. Tomēr arī šogad nodarbināto skaits nav atgriezies līmenī, kādā tas bija pirms pandēmijas, kad atsevišķos ceturkšņos strādājošo skaits bija pietuvojies 920 tūkst. (skat. 1.15. attēlu).

1.15. att. Tautsaimniecībā nodarbināto skaits un bezdarba līmenis 2008. – 2023. gadā

Pieprasījums pēc darbiniekiem joprojām ir augsts, NVA reģistrēto brīvo darba vietu skaits jau kopš 2021. gada vidus ir stabili audzis, 2022. gada vidū pārsniedzot 30 tūkst. Šogad,

ekonomikas izaugsmei un ārējam pieprasījumam mazinoties, darba vietu skaits gan ir nedaudz zemāks, augusta beigās veidojot 22,1 tūkst. – par 28,2% mazāk nekā pirms gada, tomēr atsevišķas nozares un profesijas aizvien saskaras ar grūtībām piesaistīt darbiniekus.

Pēc FM prognozēm, visā 2023. gadā kopā bezdarba līmenis salīdzinājumā ar 2022. gadu būs pazeminājies par 0,4 procentpunktiem līdz 6,5%, tomēr gada otrajā pusē sagaidāma neliela bezdarba paaugstināšanās sezonālu faktoru ietekmē un mazinoties ārējam pieprasījumam. Līdz ar to arī 2024. gadā kopējais bezdarba līmenis varētu būt nedaudz augstāks, 6,6% līmenī, nākamajos divos gados līdz ar straujāku ekonomikas izaugsmi atkal pazeminoties līdz 6,4%. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits šogad un nākamgad saglabāsies stabils, bet no 2025. gada gaidāma neliela nodarbinātības samazināšanās, ko pamatā noteiks darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita kritums.

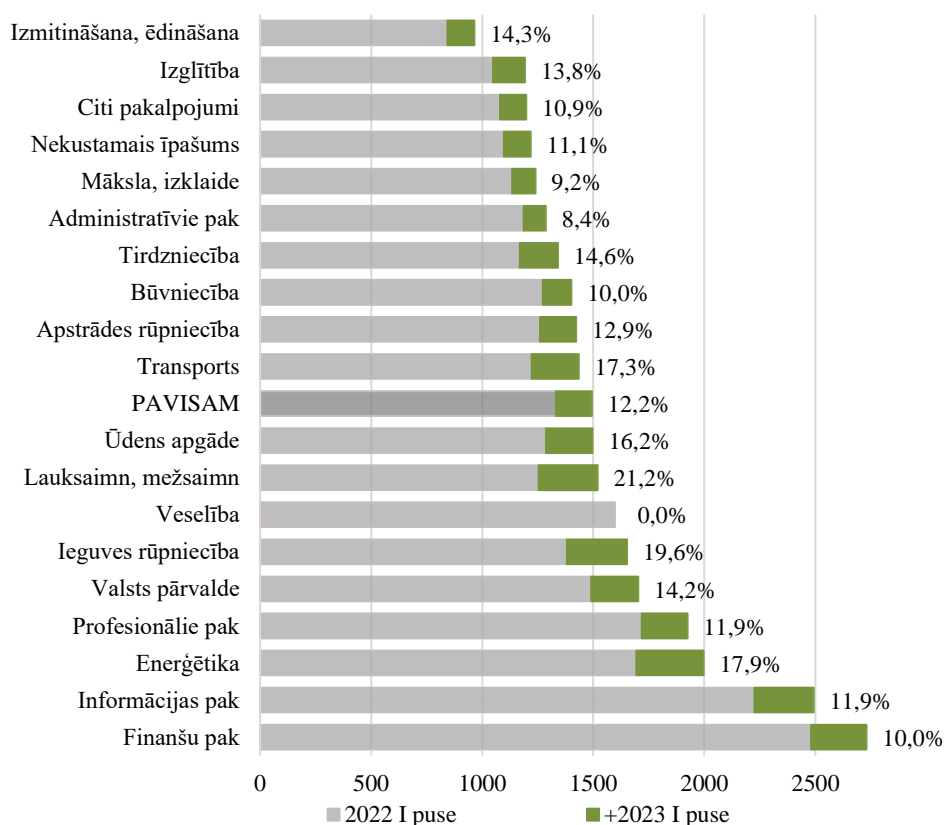
1.2.4. Iedzīvotāju ienākumi

Neskatoties uz ekonomiskās situācijas pasliktināšanos gan Covid-19 pandēmijas, gan Krievijas uzsāktā kara ietekmē, iedzīvotāju ienākumi, tajā skaitā darba samaksa un valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi visus pēdējos gadus turpināja spēcīgi palielināties.

Mēneša vidējā bruto darba samaksa 2022. gadā pieauga par 7,5%, sasniedzot 1373 *euro*. Šogad darba samaksa turpina strauji palielināties, ko nosaka gan būtiskais minimālās darba samaksas paaugstinājums no 500 līdz 620 *euro*, gan valsts budžeta izdevumu pieaugums sabiedriskā sektora darbinieku algām, gan privāto uzņēmumu sniegtais energoatbalsts saviem darbiniekiem un augstais inflācijas līmenis. 2023. gada pirmajā ceturksnī mēneša vidējā darba samaksa par pilnas slodzes darbu, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, palielinājās par 12,3% un otrajā ceturksnī pieaugums bija tikai nedaudz mazāks – 12,0%.

Kopumā 2023. gada pirmajā pusē, salīdzinot ar 2022. gada pirmo pusi, mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 12,2%, sasniedzot 1494 *euro*. Nedaudz straujāks algas pieaugums bija privātajā sektorā, kur mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 12,5% līdz 1501 *euro*, bet sabiedriskajā sektorā vidējā alga pieauga par 11,4% līdz 1486 *euro*.

Nozaru griezumā gada laikā vidējā alga visstraujāk augusi lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē, kur tā 2023. gada pirmajā pusē palielinājās par 21,4%, ieguves rūpniecībā - par 19,6% un enerģētikā – par 17,9%. Savukārt zemākais pieaugums bijis veselības un sociālās aprūpes nozarē, kur mēneša vidējā darba samaksa saglabājusies 2022. gada līmenī, ko noteikusi Covid-19 piemaksu atcelšana veselības aprūpē. Augstākais darba samaksas līmenis joprojām saglabājies finanšu pakalpojumu nozarē – 2730 *euro* un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – 2492 *euro*, kamēr zemākās algas ir izmitināšanā un ēdināšanā – 965 *euro* un izglītībā – 1193 *euro* mēnesī (skat. 1.16.attēlu).

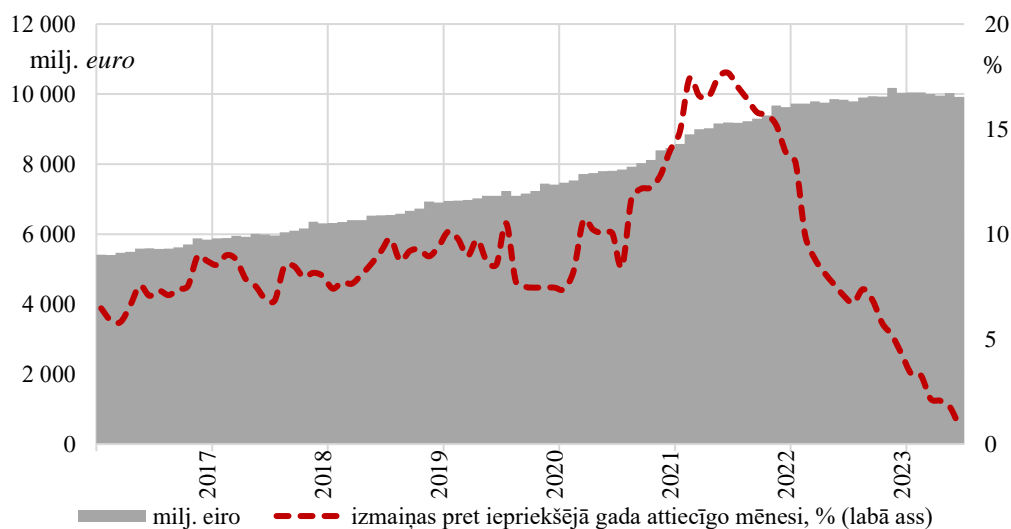
1.16. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa nozarēm, euro

Lai gan algu pieaugums šogad ir nedaudz straujāks reģionos ārpus Rīgas, joprojām saglabājas ievērojamas darba samaksas atšķirības starp Rīgas reģionu un pārējo Latviju. Rīgas reģionā mēneša vidējā darba samaksa 2023. gada pirmajā pusē bija 1644 euro – par 11,5% augstāka nekā pirms gada, kamēr Latgales reģionā tā bija tikai 1058 euro (+14,5%), Vidzemes reģionā 1198 euro (+14,6%), Zemgales reģionā 1240 euro (+11,6%) un Kurzemes reģionā 1260 euro (+12,7%).

Strādājošo reālā neto darba samaksa, kas parāda ienākumus, atskaitot inflācijas ietekmi un precīzāk raksturo strādājošo pirktspējas izmaiņas, augstās inflācijas dēļ pagājušajā gadā samazinājusies par 8,7%, piedzīvojot pirmo kritumu kopš pagājušās finanšu krīzes 2009.-2010. gadā. 2023. gada pirmajā pusē, patēriņa cenu pieaugumam mazinoties un darba samaksai palielinoties straujāk, vidējās algas pirktspēja pakāpeniski sāk atjaunoties. Lai gan gada pirmajā pusē kopā reālā alga vēl ir samazinājusies par 3,0%, samazinājuma temps ir mainījies no 7,7% krituma janvārī līdz 3,3% pieaugumam jūnijā, un nākamajos mēnešos reālās algas pieaugums kļūs vēl tikai straujāks, nodrošinot pieaugumu arī visā gadā kopumā. Tomēr, lai arī strādājošo pirktspēja pret iepriekšējo gadu sākusi atjaunoties, šogad tā vēl nebūs atgriezies līmenī, kādā tā bija pirms straujā cenu kāpuma, un pilnībā to varētu sasniegt tikai 2025. gadā.

Augstās inflācijas dēļ 2022. gada otrajā pusē tika veikta straujāka pensiju indeksācija, un vecuma pensiju saņēmēju vidējie ienākumi pagājušajā gadā ir auguši straujāk nekā strādājošo iedzīvotāju ienākumi. Vecuma pensijas 2022. gadā saņēma pavisam 437,6 tūkst. cilvēku un vidējais vecuma pensijas apmērs, salīdzinot ar 2021. gadu, palielinājās par 14,6%, sasniedzot 450 euro. Arī 2023. gada pirmajā pusē vidējās vecuma pensijas pieaugums ir apsteidzis algu kāpumu, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusi palielinoties par 21,9% un sasniedzot 529 euro. Gada otrajā pusē pensiju pieaugums kļūs lēnāks, ko noteiks zemāks indeksācijas koeficients 2023. gada rudenī, inflācijai mazinoties.

Strādājošo reālajai algai 2022. gadā sākot samazināties, pēdējā gada laikā būtiski mazinājies mājsaimniecību noguldījumu pieauguma temps komercbankās. Covid-19 pandēmijas laikā, pastāvot ierobežojumiem dažādu preču iegādei un pakalpojumu saņemšanai un valstij sniedzot atbalstu iedzīvotājiem, mājsaimniecību uzkrājumu pieaugums 2021. gada vidū pārsniedza 17% pret iepriekšējā gada attiecīgajiem mēnešiem. Kopš 2022. gada sākuma pieauguma temps arvien mazinājies un 2023. gada augusta beigās gada pieaugums bija vairs tikai 0,5%, kopējai uzkrājumu summai stabilizējoties 9,8 mljrd. *euro* apmērā (skat. 1.17. attēlu).

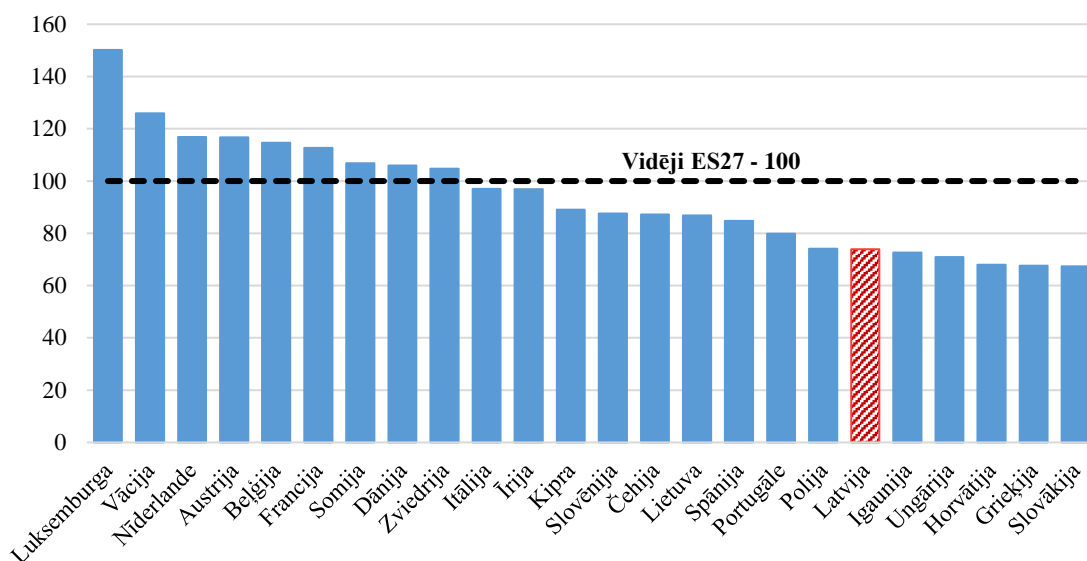
1.17. att. Rezidentu mājsaimniecību kopējie noguldījumi Latvijas komercbankās, milj. euro un izmaiņas %

Datu avots: Latvijas Banka

Kamēr kopējie iedzīvotāju ienākumi turpināja palielināties, to sadalījums joprojām ir visai nevienmērīgs un nevienlīdzības līmenis pēdējā desmitgadē kopš pagājušās 2008.-2009. gada finanšu krīzes nav būtiski mainījies, saglabājoties vienā no augstākajiem līmeņiem starp ES valstīm. Nevienlīdzības līmeni raksturojošais Džini koeficients laikā kopš 2010. gada ir svārstījies 34-35% līmenī, 2021. gadā, pēc provizoriskiem datiem, samazinoties līdz 34,3%, salīdzinot ar 35,7% 2020. gadā. Augstāks nevienlīdzības līmenis ir vēl tikai Bulgārijā un Lietuvā.

Salīdzinoši augsto nevienlīdzības līmeni Latvijā galvenokārt nosaka augstais nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars pensionāru grupā, kur tas ir būtiski augstāks nekā ES vidēji. Skatoties pēc nodarbošanās statusa, Latvijā nabadzības riskam 2021. gadā bija pakļauti 47,3% pensionāru, kamēr ES vidēji – tikai 16,2%. Arī bezdarbniekiem nabadzības risks Latvijā (56,6%) ir par desmit procentpunktiem augstāks nekā vidēji ES, kamēr strādājošajiem iedzīvotājiem (9,2%) tas ir visai tuvs ES vidējiem rādītājiem.

Līdz ar ekonomikas izaugsmi laikā kopš 2010. gada Latvijas iedzīvotāju ienākumi kopumā arvien pieaug, bet joprojām būtiski atpaliek no ES vidējā līmeņa, liecina *Eurostat* dati. Laikā no 2011. līdz 2021. gadam mājsaimniecību vidējie rīcībā esošie ienākumi uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standarta ir palielinājušies no 52% no ES vidējā līdz 74% no ES vidējā, būtisku kāpumu uzrādot tieši 2021. gadā, lielā mērā pateicoties valsts īstenotajiem Covid-19 atbalsta pasākumiem. Neskatoties uz to, Latvijas mājsaimniecību ienākumi joprojām ir starp zemākajiem ES, apsteidzot tikai Slovākiju, Grieķiju, Horvātiju, Ungāriju un Igauniju, kamēr par Bulgāriju, Rumāniju un Maltu nav pieejami dati (1.18.attēlu).

Nav datu par Bulgāriju, Rumāniju un Maltu

1.18. att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standarta ES valstīs, 2021. gadā, % no ES vidējā

1.2.5. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

Latvijas **preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības** apgrozījums 2022. gadā salīdzināmajās cenās palielinājās par 10,7%, kas bija nedaudz mazāks pieaugums nekā 2021. gadā. Pasaules ekonomikas attīstība un ārējā pieprasījuma pieaugums galvenajos eksporta noieta tirgos kā ES, kā arī būtisks eksporta kāpums uz tādām valstīm kā ASV, Ukraina, Saūda Arābija, Norvēģija, Kazahstāna un Ķīna 2022. gadā nodrošināja Latvijas preču un pakalpojumu eksporta pieaugumu par 10,3%. Tajā pašā laikā Latvijas iekšējā patēriņa pieaugums un investīcijas iekārtās un tehnoloģiskajās mašīnās veicināja kopējā preču un pakalpojumu importa kāpumu par 11,1%.

Ņemot vērā, ka preču un pakalpojumu imports ir palielinājies straujāk par eksportu, ārējās tirdzniecības bilance 2022. gadā ir pasliktinājusies. Tādējādi ārējās tirdzniecības devums IKP pieaugumā bija negatīvs jeb -1,4 procentpunktu apmērā, kas ir būtiski mazāk nekā 2021. gadā, kad neto eksporta devums bija -4,6 procentpunkti. Eksporta un importa kāpums 2022. gadā bijis straujāks nekā IKP pieaugums, līdz ar to ārējās tirdzniecības nozīme tautsaimniecībā palielinājusies. Eksporta īpatsvars IKP 2022. gadā pieauga par 4,6 procentpunktiem un sasniedza 72,3%. Savukārt importa īpatsvars valsts ekonomikā 2022. gadā veidoja 81,3%, palielinoties par 5,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu.

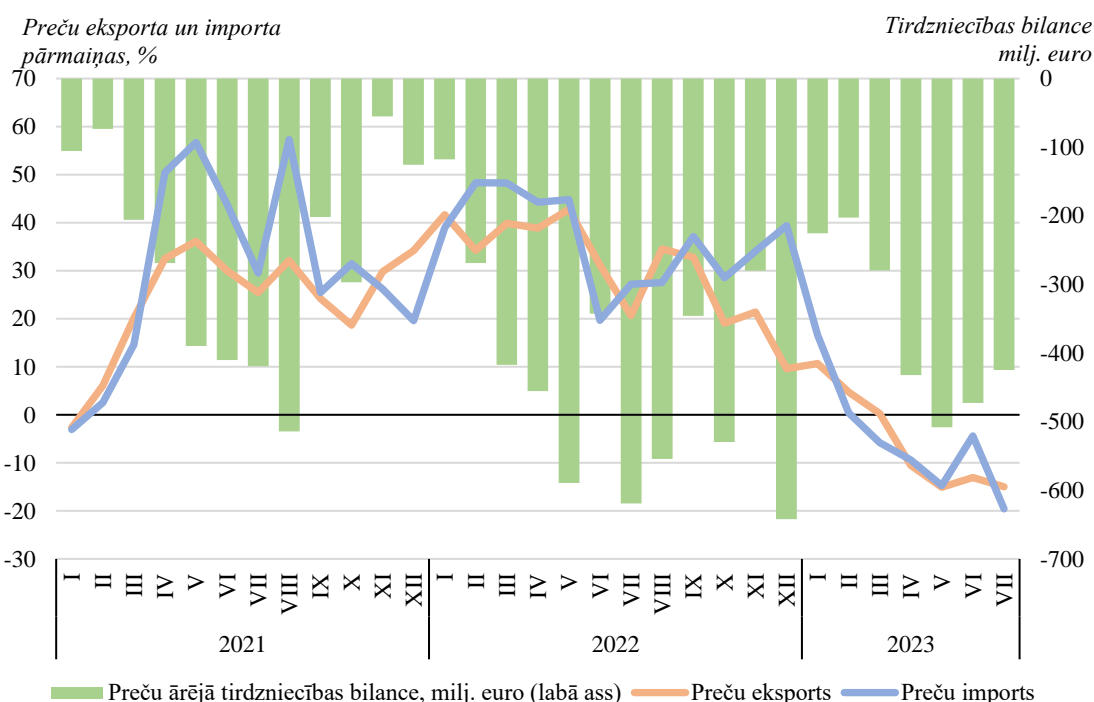
2022. gadā Latvijas preču eksporta un importa pieaugums faktiskajās cenās bija straujāks desmitgadē par spīti enerģētikas krīzei Eiropā un ģeopolitiskajai krīzei, ko izraisījis Krievijas militārais iebrukums Ukrainā. 2022. gadā preču eksporta vērtība palielinājās par 27,9%, sasniedzot 20,7 mljrd. *euro*, bet importa vērtība pieauga par 30,9%, sasniedzot 24,8 mljrd. *euro*. Zīmīgi, ka straujš eksporta kāpums bija vērojams visa gada garumā. Izņemot metālus un to izstrādājumus, eksporta pieaugums bija fiksēts visās preču grupās, kas nozīmē, ka ārējā pieprasījuma uzlabojumu izjuta praktiski visas apstrādes rūpniecības apakšnozares. Kopējo preču eksportu veicināja arī reeksporta pieaugums, strauji pieaugot minerālproduktu, kā arī atsevišķu mehānisko un elektroierīču preču eksportam. Līdzīga situācija bija vērojama arī preču importā. Izņemot metālu un to izstrādājumu, kā arī koksnes un koka izstrādājumu

preču grupas, noturīgi augsts importa kāpums bija vērojams visām preču grupām visa gada garumā.

Viens no galvenajiem iemesliem tik straujai un noturīgai preču eksporta un importa izaugsmei bija cenu kāpums. Eksporta vienības vērtības indekss 2022. gadā ir palielinājies par 19,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Savukārt importa cenu indekss 2022. gadā pieauga par 19,6%. Tas nozīmē, ka preču eksporta gadījumā vairāk nekā divas trešdaļas no kāpuma nodrošināja preču cenu pieaugums, bet ārējais pieprasījums deva trešdaļu no kopējās preču eksporta izaugsmes. Importa gadījumā cenu pieaugums arī izskaidro aptuveni divas trešdaļas no preču importa pieauguma. Savukārt pārējo daļu izskaidro ar Latvijas ekonomikas attīstību saistītie faktori. Cenu kāpums bija vērojams praktiski visām izejvielām, proti, energoresursiem, pārtikai, metāliem, kā arī koksnei. Izejvielu cenu kāpums kopā ar loģistikas traucējumiem, ko ietekmēja augošais globālais pieprasījums un augstās degvielas cenas, sadārdzināja gala preču cenu. Tomēr arī pie šāda cenu kāpuma pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā preču ārējās tirdzniecības pieaugums pagājušajā gadā vērtējams kā ļoti labs.

2023. gada pirmajā pusgadā Latvijas **preču un pakalpojumu eksporta** vērtība salīdzināmajās cenās samazinājās par 2,5%, ko lielā mērā noteica vārgā ekonomikas izaugsme ES. Turpretim imports attiecīgajā periodā palielinājās par 1%, ko noteica straujš pakalpojumu importa pieaugums par 11,9%, kamēr preču imports samazinājies par 1,0%.

Detalizētāki statistikas dati, kas ir pieejami faktiskajās cenās, liecina, ka preču eksporta vērtība 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos samazinājusies par 5,8%, salīdzinot ar attiecīgo periodu 2022. gadā. 2023. gada aprīlī preču eksportam gada izteiksmē pirmo reizi kopš 2021. gada sākuma bija kritums, 10,5% apmērā. Turpmākajos mēnešos kritums pastiprinājies, sasniedzot 15%.

1.19. att. Preču eksporta un preču importa vērtības pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (%) un preču ārējā tirdzniecības bilance (milj. euro)

Preču eksporta samazinājums 2023. gada septiņos mēnešos ir fiksēts lielākajai daļai eksporta grupu, tomēr noteicošā loma eksporta kritumā bija minerālproduktu, koka un koksnis izstrādājumu, kā arī metālu un metālu izstrādājumu grupām. Tieši šīs preču grupas bija vienas no galvenajiem eksporta dzinējspēkiem 2022. gada pirmajā pusē, kad preču eksporta pieaugums

katru mēnesi bija tuvu 40%. Tik strauju izaugsmi lielā mērā noteica izejvielu, it īpaši gāzes, naftas produktu un koksnes cenu pieaugums. Līdz ar to šogad šim faktoram būs preču eksportu pazeminoša ietekme, jo izejvielu cenas ir būtiski samazinājušās. Latvijas preču eksporta struktūrā dominējošā loma ir precēm ar zemu pievienoto vērtību, piemēram, neapstrādātai pārtikai, minerālproduktiem, dzelzs atkritumiem un lūžņiem, koksnei un koka izstrādājumiem, kuru cenas pasaules tirgos jau vairākus mēnešus samazinās, kas, no vienas puses, samazina patēriņa cenas gan Eiropā kopumā, gan Latvijā, bet, no otras puses, atstāj pazeminošu ietekmi arī uz eksporta vērtību.

2023. gada septiņos mēnešos koka un tā izstrādājumu eksports samazinājies par 21,3% salīdzinājumā ar 2022. gada attiecīgo periodu. Zīmīgi, ka eksporta kritums šajā preču grupā bija fiksēts gan koksnes precēm ar zemāku pievienoto vērtību (sazāģētiem, šķeldotiem kokmateriāliem, koka lādēm un kastēm), gan precēm ar relatīvi augstu pievienoto vērtību (kokskaidu plātnēm, namdaru darinājumiem). Negatīvi vērtējams arī tas, ka būtiskākais koka un koksnes materiālu eksporta samazinājums bija fiksēts uz lielāko šīs preču grupas eksporta tirgu Apvienoto Karalisti, - par 36,5%, salīdzinot ar 2022. gada septiņiem mēnešiem. Neskatoties uz būtisko samazinājumu, Apvienotā Karaliste ar 19,3% īpatsvaru saglabājas kā lielākais koka un tā izstrādājumu eksporta tirgus. Papildus tam, koksnes eksports samazinājās arī uz Vāciju, Igauniju, Lietuvu, Nīderlandi, Norvēģiju, Poliju un ASV, kas tāpat ir nozīmīgi noieta tirgi Latvijas koksnei un koka izstrādājumiem. Jāsecina, ka pie pašreizējām koksnes cenām un vājās ES ekonomikas attīstības šīs preču grupas eksports turpinās mazināties arī turpmākajos mēnešos.

Minerālproduktu eksporta vērtība 2023. gada septiņos mēnešos bija par 30,9% mazāka nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Eksporta samazinājumu arī šajā grupā, no vienas puses, noteica 2022. gada augstā bāze un būtiski zemāka energoresursu cena šogad, un, no otras puses, to ietekmēja arī vājā ES izaugsme. Minerālproduktu eksportu visvairāk ietekmēja elektroenerģijas eksporta samazinājums uz Lietuvu, kā arī naftas gāzes reeksporta samazinājums uz Baltijas valstīm un Somiju. 2023. gada jūlijā minerālproduktu eksporta vērtība gada izteiksmē samazinājās par 59,4%. Sagaidāms, ka arī turpmākajos mēnešos minerālproduktu eksporta kritums gada izteiksmē būs 40%-50% robežās.

Arī metālu un metālu izstrādājumu eksporta vērtība 2023. gada septiņos mēnešos samazinājās par 21,6%, ko noteica dzelzs atkritumu un lūžņu eksporta samazinājums uz Igauniju, kā arī dzelzs un nelegētā tērauda eksporta kritums uz dažādām ES dalībvalstīm.

Vienlaicīgi 2023. gada septiņos mēnešos bija fiksēts būtisks lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta pieaugums, kopumā par 19,1%, tādējādi preču tirdzniecības bilancē nedaudz mazinot negatīvo efektu no citu preču grupu eksporta krituma. Lauksaimniecības un pārtikas preču eksportu galvenokārt veicināja straujš alkoholisko dzērienu reeksporta pieaugums, kā arī pieaugums tādu preču eksportā kā dārzeņi, labības un miltu izstrādājumi un graudaugi. Svarīgi norādīt uz faktoriem, kas varētu mazināt šīs grupas eksportu turpmāk. Tātad, alkoholisko dzērienu eksporta pieaugumu lielā mērā nodrošina tikai viena valsts jeb Krievija. 2023. gada septiņos mēnešos kopējā alkoholisko dzērienu eksporta vērtība pieauga par 173 milj. *euro*, no tiem 143 milj. *euro* jeb 83% nodrošināja eksporta pieaugums uz Krieviju. 2023. gada septiņos mēnešos Krievijas tirgus veidoja gandrīz 60% no alkoholisko dzērienu kopējā eksporta. Aktuālākie dati par 2023. gada jūliju uzrāda, ka alkoholisko dzērienu eksporta pieaugums uz Krieviju piebremzējies līdz 9,8% gada izteiksmē, kamēr vidēji pirmajā pusgadā pieaugums bija 153% apmērā. Mazinoties eksporta pieaugumam uz Krieviju, kopējais alkoholisko dzērienu eksporta kāpums 2023. gada jūlijā sarucis līdz 4,1%.

Svarīga loma lauksaimniecības un pārtikas preču eksportā ir graudaugiem, kas šajā grupā ir otrā lielākā eksporta prece, atpaliekot tikai no alkoholiskajiem dzērieniem. Ņemot vērā sausumu 2023. gada sākumā, kā arī stipro vētru vasaras beigās, graudaugu raža šogad varētu

būt vāja, līdz ar to graudaugu eksports 2023. gadā visticamāk būs zems. Visu preču grupu eksporta vērtība, kā arī tās pārmaiņas ir atspoguļotas 1.2. tabulā.

1.2. tabula. Preču eksporta vērtība 2022. gada un 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos (izmaiņas, devums izaugsmē un preču grupu īpatsvars 2023. gada septiņos mēnešos)

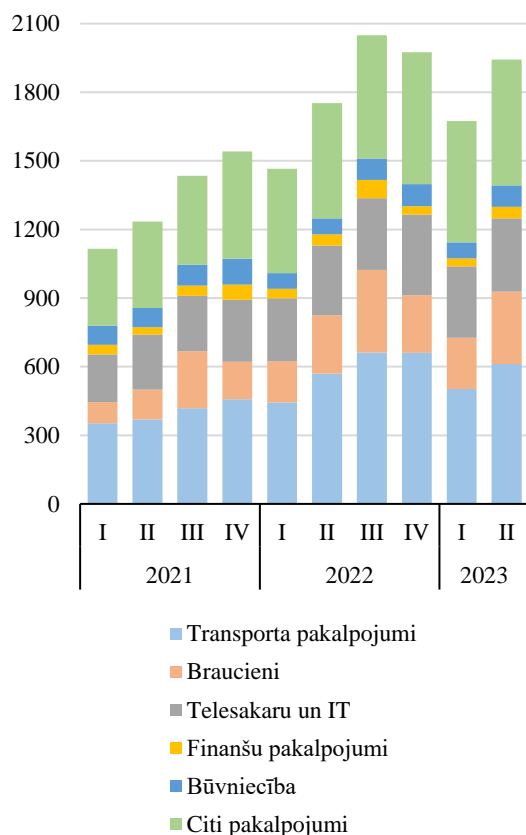
Preču grupa	I-VII 2022 milj. euro	I-VII 2023 milj. euro	Izmaiņa s, %	Izmaiņas, milj. euro	Devums izaugsmē, pp	Īpat-svars, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	1983	2362	19,1%	378	3,2	21,4
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1622	1777	9,6%	155	1,3	16,1
Koks un koka izstrādājumi	2214	1742	-21,3%	-472	-4,0	15,8
Minerālprodukti	1400	968	-30,9%	-432	-3,7	8,8
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	992	884	-10,9%	-108	-0,9	8,0
Pārējās preces	875	813	-7,1%	-62	-0,5	7,4
Metāli un to izstrādājumi	910	713	-21,6%	-196	-1,7	6,5
Satiksmes līdzekļi	549	672	22,4%	123	1,1	6,1
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	390	364	-6,9%	-27	-0,2	3,3
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	273	291	6,7%	18	0,2	2,6
Būvniecības izstrādājumi	256	232	-9,6%	-25	-0,2	2,1
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	220	194	-11,6%	-25	-0,2	1,8
Kopējais preču eksports	11684	11012	-5,8%	-673	-5,8	100

Atšķirībā no preču eksporta, pakalpojumu eksports šogad turpināja samērā strauju attīstību, lai arī mērenāku nekā 2022. gadā. 2023. gada pirmajā pusgadā pakalpojumu eksporta vērtība bija par 12,4% augstāka nekā 2022. gada attiecīgajā periodā.

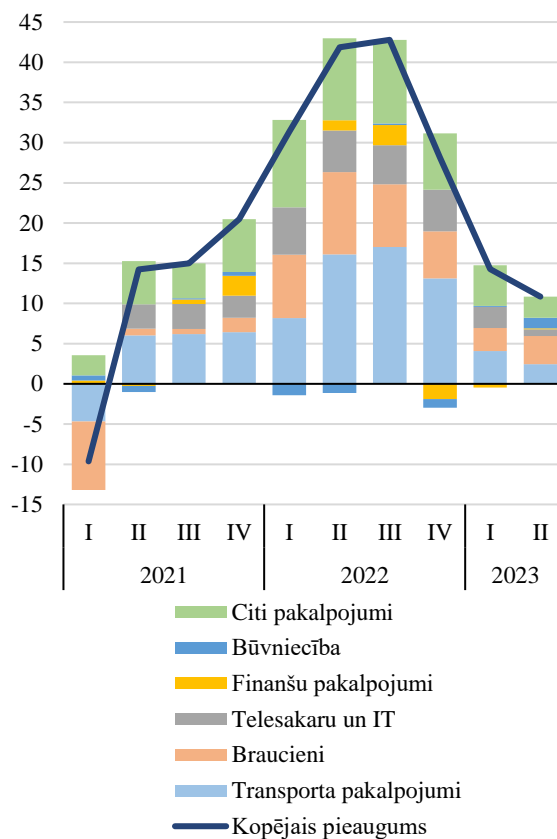
No visiem ārvalstniekiem sniegtajiem pakalpojumiem straujākais pieaugums bija tūrisma pakalpojumos. Ārvalstu tūristu izdevumi Latvijā 2023. gada sešos mēnešos pieauga par 23,6%. Tik strauju izaugsmi noteica gan lielāks ārvalstu tūristu skaits, ko labvēlīgi ietekmēja pasaules hokeja čempionāta norise Rīgā, gan tūrisma nozares atkopšanās no pandēmijas, gan augstā inflācija, sadārdzinot pakalpojumu cenas. Apkalpoto ārvalstu viesu skaits Latvijas viesnīcās 2023. gada pirmajā pusē pieauga par 41,2% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu 2022. gadā. Tomēr ārvalstu tūristu skaits joprojām aptuveni par trešdaļu atpaliek no pirmspandēmijas līmeņa.

Būtiski pieauga arī transporta pakalpojumu eksports, kopumā par 10,2%, salīdzinot ar 2022. gada pirmo pusi. Tomēr arī šajā pakalpojumu grupā izaugsmi nodrošināja tikai tūrisma nozare. Starp visiem ārvalstniekiem sniegtajiem transporta pakalpojumiem pieauga tikai gaisa transporta pakalpojumu eksports, kopumā par 66,2%, kamēr jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu eksports samazinājās attiecīgi par 30,8% un 20,0%. Savukārt autotransporta pakalpojumi, kas pēc īpatsvara ir lielākā grupa transporta pakalpojumu eksportā, palielinājās vien par 0,9%. No citiem pakalpojumu veidiem var atzīmēt telesakaru un datorpakalpojumu eksporta kāpumu par 9,2%, kā arī būvniecības pakalpojumu eksporta pieaugumu par 18,0%.

Detalizētāka informācija par pakalpojumu eksporta vērtību, kā arī tās pārmaiņas ir atspoguļotas 1.20. un 1.21. attēlā.

1.20. att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām (milj. euro)

1.21. att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām, devumi (pp) un kopējais pieaugums (%)

Latvijas preču eksporta attīstību 2023. gadā turpinās ietekmēt vājais ārējais pieprasījums, it īpaši ES, kas ir lielākais eksporta tirgus Latvijas precēm. ES ekonomikas pieaugums 2023. gada otrajā ceturksnī ir apstājies, pirms tam divus gadus nepārtraukti palielinoties. Negatīvi vērtējams Igaunijas, Polijas, Zviedrijas un Vācijas ekonomikas kritums 2023. gada otrajā ceturksnī. Šīs valstis ierindojas starp lielākajiem Latvijas eksporta tirgiem Eiropā. Vērtējot ES dalībvalstu uzņēmēju un patērētāju ekonomisko sentimentu, jāsecina, ka tas turpina pasliktināties. 2023. gada augustā ekonomikas sentiments ES atkal pasliktinājās tādās Latvijas preču eksportam nozīmīgās nozarēs kā apstrādes rūpniecība un būvniecība. Šīs nozares tieši ietekmē Latvijas kokrūpniecības, metālapstrādes, kā arī būvniecības materiālu eksportu.

ES ekonomiku negatīvi ietekmējošo faktoru netrūkst, bet pārsvarā tie ir saistīti ar augsto inflāciju, izaicinājumiem enerģētikas nozarē, kā arī ar ierobežojošo monetāro politiku, ko īsteno ECB. 2023. gada septembrī EK publicēja jaunākās ekonomiskās prognozes, kas liecina, ka ES ekonomikas pieaugums šogad varētu sasniegt 0,8%, kas ir par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā iepriekšējā novērtējumā, kurš bija izstrādāts 2023. gada maijā. Tas arī ir būtiski zemāk nekā ES ekonomikas izaugsme 2022. gadā, kad tā sasniedza 3,4%. Nedaudz labāka ekonomikas situācija ir ASV un Ķīnā, valstīs, kuras nosaka toni pasaules tirdzniecībā. Tomēr arī tur ekonomikas izaugsme bremzējas.

Analizējot preču **importa** dinamiku pa mēnešiem, var secināt, ka tā ir līdzīga preču eksporta dinamikai. Ja vēl gada sākumā preču importā bija fiksēts kāpums, tad pēdējos piecos

mēnešos preču imports gada izteiksmē uzrāda kritumu. Kopumā 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, preču imports faktiskajās cenās ir samazinājies par 6,5%. Būtiskākais negatīvais devums preču importa kritumā bija minerālproduktu importa samazinājumam par 36,1% jeb 933 milj. *euro*, ko noteica gan zemākas energoresursu cenas, gan mazāks dabasgāzes patēriņš. Sagaidāms, ka līdzvērtīgs minerālproduktu importa samazinājums saglabāsies arī atlikušajos 2023. gada mēnešos. Būtisks importa samazinājums bija arī metāliem un metālu izstrādājumiem, kā arī koka un koksnes izstrādājumiem, attiecīgi par 23,9% un 42,6%.

Vienlaicīgi, 2023. gada septiņos mēnešos būtiski pieauga lauksaimniecības un pārtikas preču importa vērtība, kopumā par 19,8%, ko noteica alkoholisko dzērienu, piena pārstrādes produktu un citu pārtikas preču importa pieaugums. Par 17,5% pieauga satiksmes preču, t.i., automobiļu, traktoru u.c. imports. Savukārt mehānismu un ierīču, kā arī elektroiekārtu imports pieauga par 4,7%. Detalizētāki dati par preču importa vērtību ir atspoguļoti 1.3. tabulā.

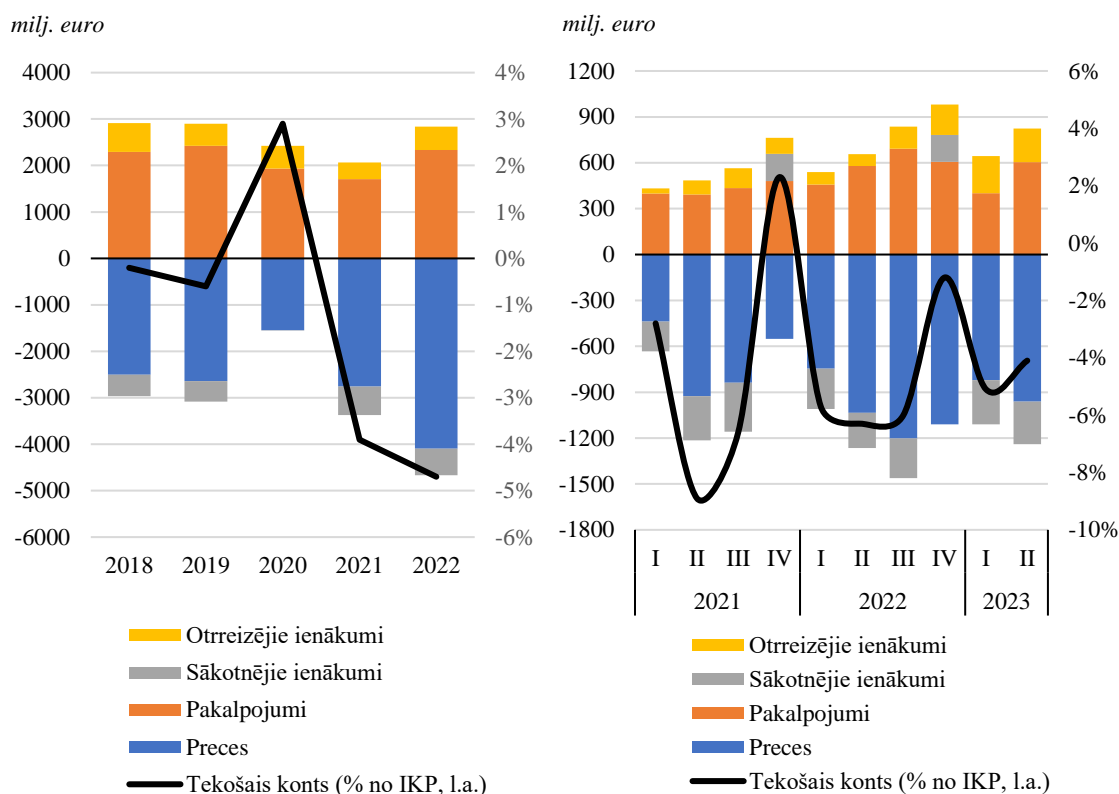
Pakalpojumu importa vērtība 2023. gada pirmajā pusgadā pieauga par 19,8%, ko veicināja visi svarīgākie pakalpojumu veidi. Gaisa un autotransporta pakalpojumu importa pieauguma rezultātā transporta pakalpojumu importa vērtība palielinājās par 11,4%. Latvijas iedzīvotāju izdevumi ārvalstīs palielinājās par 24,1% jeb par 103 milj. *euro*, kas bija lielākais kāpums starp visiem pakalpojumiem. Būtisks importa pieaugums bija fiksēts finanšu pakalpojumiem, kā arī telesakaru un datorpakalpojumiem, attiecīgi par 69,6% un 15,8%.

1.3. tabula. Preču importa vērtība 2022. gada un 2023. gada pirmajos septiņos mēnešos (izmaiņas, devums izaugsmē un preču grupu īpatsvars 2023. gada septiņos mēnešos)

Preču grupa	I-VII 2022 milj. <i>euro</i>	I-VII 2023 milj. <i>euro</i>	Izmaiņas, %	Izmaiņas, milj. <i>euro</i>	Devums izaugsmē, pp	Īpat- svars, %
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	2508	2625	4,7%	117	0,8	19,4
Lauksaimniecības preces un pārtika	2139	2562	19,8%	423	2,9	18,9
Satiksmes līdzekļi	1452	1707	17,5%	255	1,8	12,6
Mīnerālprodukti	2585	1652	-36,1%	-933	-6,4	12,2
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	1530	1393	-9,0%	-137	-0,9	10,3
Metāli un to izstrādājumi	1147	873	-23,9%	-274	-1,9	6,4
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	786	678	-13,7%	-108	-0,7	5,0
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	416	425	2,2%	9	0,1	3,1
Koks un koka izstrādājumi	621	357	-42,6%	-265	-1,8	2,6
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	257	235	-8,8%	-23	-0,2	1,7
Būvniecības izstrādājumi	214	197	-8,0%	-17	-0,1	1,5
Pārējās preces	838	850	1,4%	12	0,1	6,3
Kopējais preču imports	14494	13554	-6,5%	-941	-6,5	100

Tekošais konts

2022. gadā maksājumu bilances tekošā konta deficīts turpināja palielināties, sasniedzot 1832 milj. *euro* jeb 4,7% no IKP, kas ir lielākais deficīta apmērs kopš 2009. gada. Lielāks tekošā konta deficīts bija tikai laika periodā no 2005. līdz 2008. gadam, kad bija izteiktas ekonomikas pārkaršanas pazīmes, pieaugot pat līdz 20,8% no IKP. Deficīta pieaugums lielā mērā ir saistīts ar enerģētikas krīzi visā Eiropā, ko noteica straujais gāzes cenu pieaugums pēdējos divos gados, nevis ar iekšējām Latvijas ekonomikas nesabalansētībām. Tekošā konta bilances pasliktināšanos noteica preču konts, kamēr pārējiem apakškontiem bija vērojama pozitīva dinamika. Preču importam pieaugot straujāk par preču eksportu, preču konta deficīts 2022. gadā sasniedza 4093 milj. *euro*, kas bija par 1337 milj. *euro* vairāk nekā 2021. gadā. Kā jau atzīmēts, straujo preču importa kāpumu lielā mērā noteica cenu kāpums, it īpaši energoresursiem, nevis iekšējā patēriņa pieaugums. 2022. gadā minerālproduktu imports pieauga par 3665 milj. *euro*, izskaidrojot vairāk nekā pusi no kopējā preču importa pieauguma. Lielāko daļu no minerālproduktu importa noteica gāzes, jēlnaftas un naftas produktu importa kāpums. Ņemot vērā, ka Latvija neražo gāzi un naftas produktus, kā arī nevar ietekmēt globālās biržas cenas, tieši energoresursu imports 2022. gadā pasliktināja ārējās tirdzniecības bilanci. Pakalpojumu eksportam palielinoties straujāk par pakalpojumu importu, pakalpojumu konta pārpalikums pieauga par 627 milj. *euro* līdz 2332 milj. *euro*, tādējādi daļēji nosedzot preču konta deficītu. Sākotnējo ienākumu kontu 2022. gadā negatīvi ietekmēja augstākas ārvalstu investoriem izmaksātas dividendes nekā iepriekšējā gadā. Tomēr Latvijas rezidentu gūtie ienākumi ārvalstīs pieauga straujāk, kas ļāva samazināt konta deficītu par 42 milj. *euro* līdz 577 milj. *euro*. Pozitīva dinamika bija vērojama arī otrreizējo ienākumu kontā. Pateicoties augstākiem ienākumiem, ko ārvalstīs spēja nopelnīt Latvijas uzņēmumi un mājāsaimniecības, konta pārpalikums pieauga par 146 milj. *euro* līdz 505 milj. *euro*.

1.22. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais konts procentos no IKP (labā ass)

2023. gada pirmajā pusgadā Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīts veidoja 883 milj. euro pretstatā 1080 milj. euro attiecīgajā periodā iepriekšējā gadā. Tekošā konta deficīta samazinājumu šogad lielā mērā nosaka otrreizējo ienākumu konta pārpalikuma pieaugums. Pateicoties augstākiem ienākumiem no ārvalstīm, ko saņēma gan uzņēmēji, gan mājsaimniecības, kā arī augstākai ES struktūrfondu investīciju plūsmai, otrreizējo ienākumu konta pārpalikums pieauga par 303 milj. euro līdz 463 milj. euro. Pārējos apakškontos bilance pasliktinājās. Tā, preču konta deficīts pieauga par 3 milj. euro līdz 1784 milj. euro, ko noteica nedaudz straujāks preču eksporta samazinājums nekā importam. Pakalpojumu konta pārpalikums samazinājās par 32 milj. euro līdz 1003 milj. euro. Sākotnējo ienākumu konta bilanci negatīvi ietekmēja augstākas ārvalstu investoriem izmaksātas dividendes, kā arī citi maksājumi saistībā ar augstākiem kredītu maksājumiem. Tā rezultātā šī konta deficīts pieauga par 71 milj. euro līdz 565 milj. euro.

Sagaidāms, ka būtiski zemāka dabasgāzes cena šogad nekā pagājušajā gadā, kā arī mazāks dabasgāzes patēriņš turpinās mazināt energoresursu importu, tādējādi samazinot arī kopējo preču importu. Līdz ar to preču konta deficīts 2023. gadā kopumā būs mazāks nekā iepriekšējā gadā. Savukārt augsta un noturīga ES struktūrfondu investīciju plūsma labvēlīgi ietekmēs sākotnējo un otrreizējo ienākumu kontus. Atbilstoši FM novērtējumam, Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīts 2023. gadā samazināsies līdz 2,9% no IKP.

1.2.6. Investīcijas

2022. gadā investīciju apjoms Latvijā pieauga par 0,6% salīdzināmajās cenās. Salīdzinājumā ar pārējām IKP sastāvdaļām – privāto un sabiedrisko patēriņu, kā arī eksportu, investīciju sniegums bija visvājākais, nodrošinot vien 0,1 procentpunktus IKP pieaugumā. Vienlaikus straujā cenu kāpuma dēļ investīciju pieaugums tautsaimniecībā faktiskajās cenās

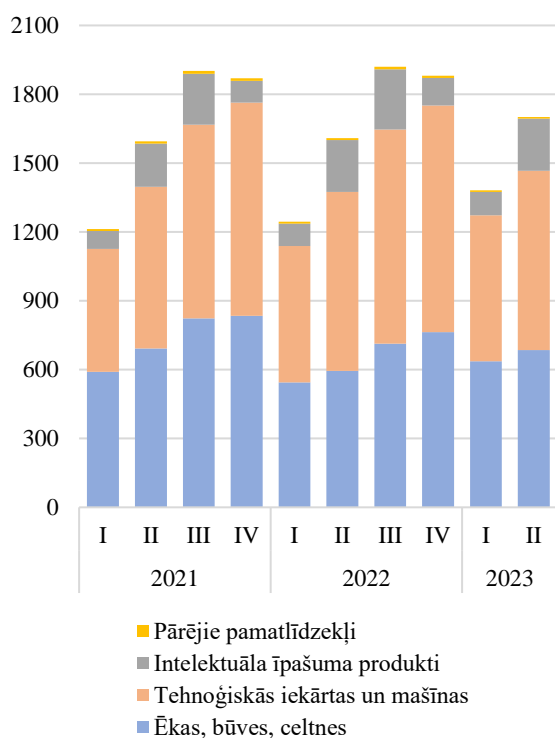
2022. gadā bija būtisks jeb 13,3% apmērā. Lai arī kopējā investīciju dinamika bija vāja, tomēr investīciju izmaiņas pa pamatlīdzekļu veidiem bija ļoti neviendabīgas. Investīciju pieaugumu 2022. gadā veicināja lielākas investīcijas iekārtās un mašīnās, kā arī intelektuālajā īpašumā. Vienlaicīgi investīcijas ēkās un būvēs bija būtiski zemākas nekā 2021. gadā.

2022. gadā noteicošā lomā kopējā investīciju pieaugumā bija investīcijām iekārtās un mašīnās, kas pieauga par 9,4% salīdzinājumā ar 2021. gadu, veidojot 49,5% no kopējām investīcijām. Investīcijas tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās nepārtraukti auga jau kopš 2016. gada, tādējādi tuvojoties vēsturiski augstākajam līmenim kopš 2007. gada. Līdz 2020. gadam investīcijas ēkās un būvēs veidoja lielāko daļu no kopējām investīcijām, bet pēdējos divos gados par galveno investīciju aktīvu kļuva tieši investīcijas iekārtās un mašīnās, kas varētu liecināt par uzņēmumu vēlmi veicināt produktivitāti. Tomēr aktuālākie apstrādes rūpniecības nozarē strādājošo uzņēmēju aptaujas dati rāda, ka tikai 20% no plānotajām investīcijām 2023. gadā būs vērstas uz ražošanas procesu optimizāciju. Šāds uzņēmēju novērtējums ir būtiski zemāks nekā tādās valstīs kā Vācija, Čehija, Slovēnija, kur IKP uz vienu iedzīvotāju ir būtiski augstāks nekā Latvijā. Papildus tam, šāds novērtējums ir aptuveni par ceturtdaļu mazāks nekā vidēji ES. Lai strauji celtu produktivitāti, investīciju apjomam, kuras paredzētas ražošanas procesa efektīvizācijai, jābūt lielākam. Tāpat Latvijas uzņēmumu aptaujas dati liecina, ka 38% no plānotajām investīcijām šogad paredzētas veco iekārtu aizvietošanai, bet ražošanas paplašināšanai uzņēmēji plāno atvēlēt vien 29% no paredzētajām investīcijām. Arī šie dati signalizē, ka tuvākajos gados nav pamata sagaidīt strauju apstrādes rūpniecības nozares attīstību.

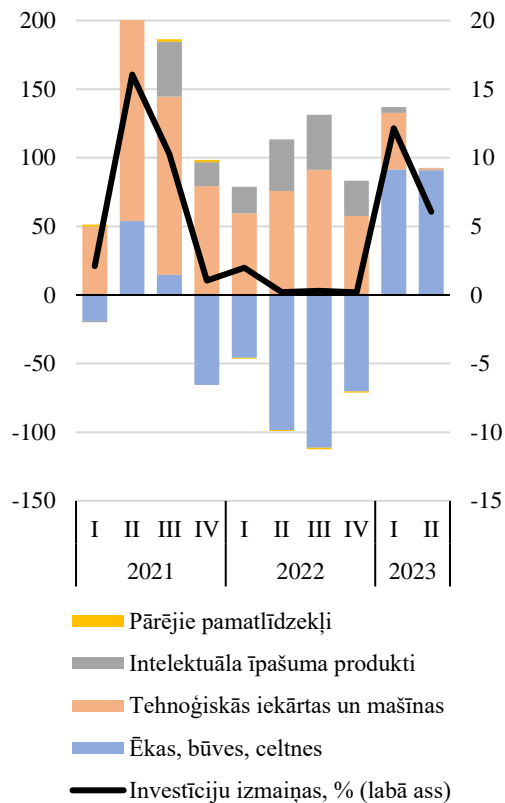
2022. gadā straujš investīciju pieaugums bija fiksēts intelektuālā īpašuma produktos. Šie pamatlīdzekļi ietver sevī investīcijas pētniecībā un attīstībā, programmatūrā un licencēs. Kopumā 2022. gadā investīciju apjoms šajos pamatlīdzekļos bija par 21,0% lielāks nekā pirms gada.

Kopējo investīciju apjomu 2022. gadā mazināja zemāka aktivitāte būvniecības nozarē. 2022. gadā investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā samazinājās par 11,1%. Tādējādi investīcijas šajos pamatlīdzekļos ir samazinājušās jau ceturto gadu pēc kārtas. Līdz ar šo kritumu būvniecības investīciju īpatsvars kopējās investīcijās 2022. gadā samazinājās līdz 39,6%, kamēr pirms pandēmijas investīcijas būvniecībā veidoja pusi no tautsaimniecībā veiktajām investīcijām. Investīcijas šajos aktīvos spilgti raksturo būvniecības produkcijas apjomu samazinājumu, kas 2022. gadā sasniedza 11,3%.

2023. gada pirmajā ceturksnī kopējais investīciju apjoms strauji pieauga, sasniedzot 1382 milj. *euro* salīdzināmās cenās. Salīdzinājumā ar 2022. gada attiecīgo periodu bruto pamatkapitāla veidošanas apjoms palielinājies par 12,2%, tādējādi nodrošinot 2,3 procentpunktu devumu ekonomikas izaugsmē. Pozitīvi vērtējams, ka 2023. gada sākumā turpinājies investīciju pieaugums iekārtās un mašīnās, kā arī atjaunojas investīciju aktivitāte ēkās un būvēs. 2023. gada otrajā ceturksnī investīciju pieauguma temps mazinājies, taču ir saglabājies augsts, it īpaši uz privātā patēriņa un eksporta fona. Kopējais investīciju apjoms 2023. gada otrajā ceturksnī veidoja 1689 milj. *euro* un bija par 6,1% augstāks nekā attiecīgajā ceturksnī 2022. gadā, tādējādi nedaudz mīkstinot privātā patēriņa un eksporta krituma ietekmi. Kopumā 2023. gada pirmajā pusē investīciju apjoms Latvijā bija par 8,7% augstāks nekā iepriekšējā gada pirmajā pusē.

**1.23. att. Bruto kapitālieguldījumi
pa darbības veidiem
(milj. euro, salīdzināmajās cenās)**

**1.24. att. Bruto kapitālieguldījumu izmaiņas
pa darbības veidiem
(milj. euro, salīdzināmajās cenās)**

Lielāko devumu kopējā investīciju pieaugumā 2023. gadā pirmajā pusē nodrošināja augstākas investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā. Investīciju apjoms šajos pamatlīdzekļos pieauga par 16,0% salīdzinājumā ar 2022. gada pirmo pusgadu. Tas atspoguļojas arī būvniecības nozares attīstībā. Straujo kāpumu lielā mērā izskaidro iepriekšējā gada zemā bāze. Neskatoties uz strauju un noturīgu izaugsmi gan pirmajā, gan otrajā ceturksnī, investīcijas ēkās un būvēs vēl atpaliek no pirms Covid-19 krīzes līmeņiem. Sagaidāms, ka arī turpmākajos ceturkšņos investīciju pieaugums būs samērā straujš iepriekšējā gada zemās bāzes dēļ. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka aktīvākām investīcijām pastāv arī vairāki šķēršļi. Pirmkārt, augstās būvmateriālu cenas. Lai arī energoresursu cenas kopš 2022. gada būtiski samazinās, tomēr metālu, cementa un citu būvmateriālu ražošanas izmaksas joprojām ir augstas. Otrkārt, procentlikmju pieaugums. 2023. gada vidū 6 mēnešu *Euribor* likme svārstās ap 4%, kamēr vēl līdz 2022. gada vidum tā bija negatīva. Šāda procentlikmju dinamika palielina gan pašreizējo kredītsaistību apkalpošanas izmaksas uzņēmējiem un mājāsaimniecībām, gan mazina pieprasījumu pēc jauniem kredītiem.

Šādos apstākļos pieaug valdības investīciju loma. Lai arī valdības investīciju apjoms nesasniedz pat ceturto daļu no kopējām investīcijām tautsaimniecībā, tās nodrošina būtisku multiplikatoru privātajām investīcijām. Atbilstoši FM prognozēm, vispārējās valdības investīciju apjoms šogad sasniegs 2077 milj. euro, kas ir par 38,9% vairāk nekā 2022. gadā, t.sk. strauji augošais investīciju apjoms *Rail Baltica* projekta realizācijā, kas kopā rada būtisku devumu ekonomikas attīstībā.

Investīcijas tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās 2023. gada pirmajā pusgadā bija par 3,1% lielākas nekā attiecīgajā periodā pirms gada. Informācija par investīciju struktūru šajos

pamatlīdzekļos ir ierobežota un precīzi zināmi dati ir pieejami tikai par transportlīdzekļiem. Investīcijas transportlīdzekļos, kas veido nedaudz mazāk par trešdaļu no kopējām investīcijām šajā grupā, pieauga par 27,3%, kas vērtējams kā ļoti straujš kāpums. Balstoties uz šo informāciju, var secināt, ka investīcijas vai daļa no tām, tādos pamatlīdzekļos kā informācijas un komunikācijas iekārtas, ieroču sistēmas, kā arī pārējās tehnoloģiskās iekārtas, mazinājās. Atbilstoši ārējās tirdzniecības datiem, automobiļu un citu mehānisko transportlīdzekļu imports 2023. gada pirmajā pusgadā pieauga par 39,2% faktiskajās cenās, kas kopumā izskaidro straujo investīciju pieaugumu šajā segmentā.

1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums (*Alert Mechanism Report - AMR*) tiek publicēts tekošā gada beigās, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi šobrīd, sagatavojot 2023. gada budžeta paskaidrojumus, tiek izmantots “Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums 2023”, kurš tika publicēts 2022. gada 22. novembrī. Ziņojumu izstrādē tiek lietoti statistikas dati ar gada nobīdi, attiecīgi 2023. gada AMR balstās uz 2021. gada statistikas datiem. Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežvērtības, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma (*In-depth review*) izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta. Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

1. Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējais rādītājs;
2. Neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP;
3. Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), 3 gadu % izmaiņas;
4. Eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, 5 gadu % izmaiņas;
5. Nominālo vienības darbaspēka izmaksu indekss,² 3 gadu % izmaiņas, (2010=100);
6. Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas;
7. Privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP;
8. Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP;
9. Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP;
10. Bezdarba līmenis, 3 gadu vidējais;
11. Finanšu sektora nekonsolidētās saistības, 1 gada % izmaiņas;
12. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem;
13. Ilgtermiņa bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem;
14. Jauniešu bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem.

Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī papildinošo sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta

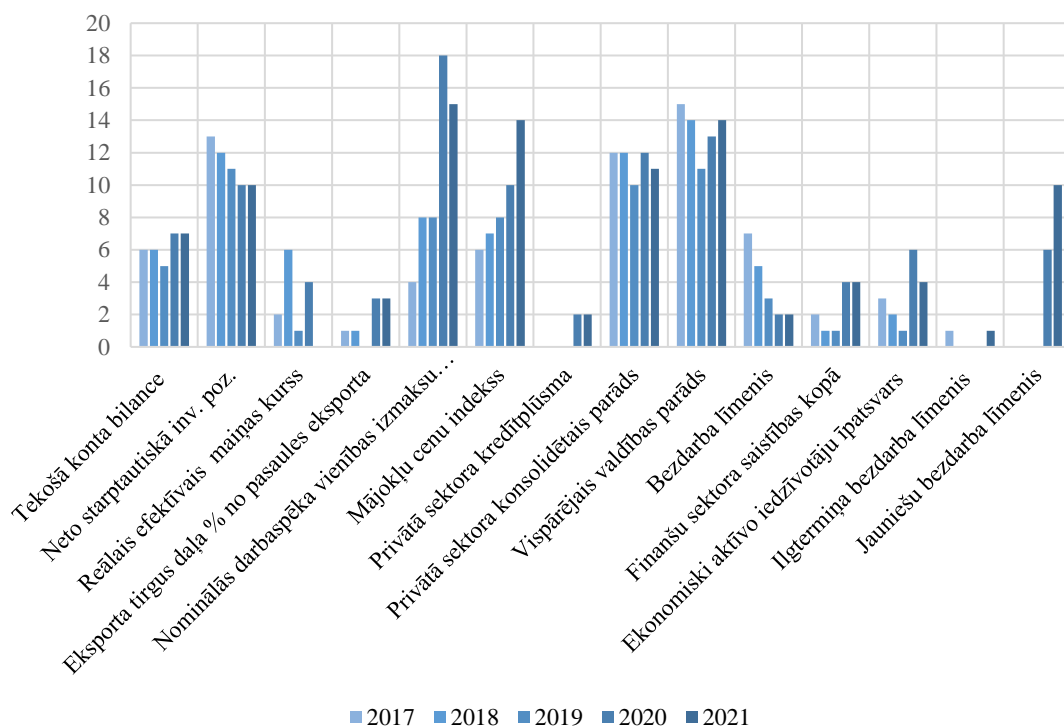
² Nominālās vienības darbaspēka izmaksas (*Nominal Unit Labour Costs*) mēra vidējās darbaspēka izmaksas uz vienu saražoto produkcijas vienību.

atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

1.3.1. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

2023. gada AMR 10 dalībvalstīm konstatētas nesabalansētības. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada ziņojumu, 2023. gadā par divām valstīm (Horvātija un Īrija) ir samazinājies to valstu skaits, kurām ir konstatētas nesabalansētības.

Latvijā tāpat kā līdz šim makroekonomiskās nesabalansētības nav konstatētas un nav ierosināts sākt padziļināto izpēti, taču ir ierosināts veikt trīs atsevišķus tematiskos novērtējumus.

1.25. att. Valstu skaits, kurās pārsniegti Agrās brīdināšanas mehānisma rādītāju noteiktie robežsliekšņi

Saskaņā ar 2023. gada AMR padziļinātā izpētes procedūra ir uzsākta 10 valstīm – Francijai, Vācijai, Nīderlandei, Portugālei, Rumānijai, Spānijai, Zviedrijai, Kiprai, Grieķijai un Itālijai (1.4. tabula).

1.4. tabula 2023. gada AMR rezultāts

1. Nesabalansētības netika konstatētas un netiek iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Austrija, Beļģija, Bulgārija, Igaunija, Īrija, Horvātija, Ungārija, Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija, Slovēnija, Somija
2. Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Francija, Vācija, Nīderlande, Portugāle, Rumānija, Spānija, Zviedrija, Kipra, Grieķija un Itālija
3. Kopā, no 27 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	10 dalībvalstīs

Ziņojumā norādīts, ka pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ES ekonomika atrodas pagrieziņa punktā, transformējoties no atveseļošanās no Covid-19 pandēmijas uz izaugsmes palēnināšanos augstas inflācijas spiediena apstākļos.

1.3.2. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2023. gada AMR un iespējamās tendences 2024. gada ziņojumā

Saskaņā ar 2023. gada AMR, kurā tiek izmantoti 2021. gada statistikas dati, redzams, ka 2021. gadā Latvijai četri rādītāji pārsniedza noteikto robežvērtību rādītājus, proti, nominālās vienības darbaspēka izmaksu pieaugums, mājokļu cenu indekss, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars % no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-64 gadiem un jauniešu bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem. Turklāt EK prognozēja, ka 2023. gadā arī tekošā konta bilances 3 gadu vidējais rādītājs pārsniegs noteikto robežvērtību -4% no IKP un sasniegs -6,9%. Pašlaik aktuālie Latvijas Bankas dati gan parāda ievērojami zemāku tekošā konta deficītu – 4,7% no IKP 2022. gadā un 4,6% no IKP 2023. gada pirmajā pusē.

Jaunums atšķirībā no iepriekšējiem gadiem ir tas, ka 2023. gada AMR attiecībā uz Latviju (kā arī uz Lietuvu, Igauniju un citām dalībvalstīm) EK veica padziļinātus **tematiskos novērtējumus** par trim jautājumiem, kam ir būtiska nozīme pašreizējā situācijā. Padziļinātais tematiskais novērtējums par **mājokļu tirgus** norisēm aplūko riskus un virzītājspēkus, kas saistīti ar mājokļu cenu attīstību, hipotēku tirgiem un mājsaimniecību parādiem, padziļinātais tematiskais novērtējums par **konkurētspējas dinamiku** novērtē enerģijas izmaksu ietekmi un padziļinātais tematiskais novērtējums par **ārējo ilgtspējību un līdzsvaru** aplūko tirdzniecības bilanču samazinājumu horizontālās pieejas ietvaros.

Saskaņā ar šiem **Padziļinātajiem tematiskiem novērtējumiem**, kas tika publicēti 2023. gada 24. maijā, Latvijā **nav konstatēta makroekonomiskā nesabalansētība**. Tajos norādīts, ka ievainojamības, kas saistītas ar ārējā parāda apjomu un mājokļu cenu pieaugumu, joprojām ir mērenas un konkurētspējas riski ir būtiski, taču kopumā tuvākajā nākotnē ir ierobežoti. Nesenā tekošā konta deficīta palielināšanās bija būtiska, taču paredzams, ka deficīts būtiski samazināsies gan šogad, gan 2024. gadā. Sagaidāms, ka Latvijas neto starptautiskā investīciju pozīcija, kas pēdējā desmitgadē ir ievērojami uzlabojusies, saglabāsies kopumā stabila arī nākotnē.

Tomēr inflācija un algu spiediens, ja tas saglabāsies, var pasliktināt Latvijas konkurētspēju, jo īpaši tāpēc, ka pamatinflācija ir krietni virs *euro* zonas vidējā līmeņa. Mājokļu cenu pieaugums pēdējā laikā ir bijis paaugstināts, taču mājokļu tirgus pārkaršana nav prognozējama. Turklāt mājokļu cenu pieaugums 2022. gada beigās palēninājās, hipotekārā kredīvēšana ir bijusi vāja, mājsaimniecību parāds ir ierobežots un attiecībā pret mājsaimniecību ienākumiem tas samazinās. Tomēr Latvija saskaras ar svarīgām strukturālām ekonomiskām problēmām saistībā ar darbaspēka piedāvājuma samazināšanos, kuras savukārt ir veicinājušas strauju darbaspēka vienību izmaksu pieaugumu un pastāv risks, ka tādējādi vidējā termiņā var samazināties Latvijas konkurētspēja. Politiskie uzstādījumi kopumā ir labvēlīgi, lai gan šeit būtu svarīgi centieni uzlabot konkurētspēju, tajā skaitā produktivitātes paaugstināšanas pasākumi un darbaspēka piedāvājuma palielināšana. Tāpat saīsināts būvatļauju izsniegšanas process palīdzētu atbalstīt mājokļu piedāvājumu un uzlabotu situāciju mājokļu tirgū. Latvijas Agrās brīdināšanas mehānisma rādītāju vērtības apkopotas 1.5. tabulā.

1.4. tabula Latvijas Agrās brīdināšanas mehānisma rādītāju vērtības

	Robežvērtības	2019	2020	2021	2022	2023
Tekošā konta bilance % no IKP	3 gadu vidējais -4%	0,2	0,6	-0,7	-2,7	-6,9

			Budžeta ietvars 2024., 2025. un 2026. gadam				
Robežvērtības			2019	2020	2021	2022	2023
Neto starptautiskā investīciju pozīcija	% no IKP	-35%	-40,3	-34,1	-27,4	-27,0	-25
Reālais efektīvais valūtas maiņas kurss - 42 tirdzniecības partneri	3 gadu % izmaiņas	±5%	3,8	5,9	2,3	5,7	-7,5
Eksporta tirgus daļa % no pasaules eksporta	5 gadu % izmaiņas	-6%	3,3	19,7	13,4	13,81	10,0
Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (2010=100)	3 gadu % izmaiņas	9%	15,3	16,1	14,5	16,7	25,5
Mājokļu cenu indekss (2015=100)	1 gada % izmaiņas	6%	5,8	2,7	7,3	-0,3	-2,2
Privātā sektora kredītplūsma - konsolidēta	% no IKP	14%	1,1	-1,9	0,9	(:)	3
Privātā sektora konsolidētais parāds	% no IKP	133%	66,2	66,4	58	(:)	51,4
Vispārējais valdības parāds	% no IKP	60%	36,5	42	43,6	40,8	44
Bezdarba līmenis	3 gadu vidējais	10%	7,5	7,3	7,3	7,5	7,6
Finanšu sektora saistības kopā - nekonsolidētas	1 gada % izmaiņas	16,5%	4,6	10,8	13,2	(:)	
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars % no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-64 gadiem	3 gadu izmaiņas procentu punktos	-0.2 pp	1,1	1,1	-1,8	-0,5	2,5
Ilgtermiņa bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-74 gadiem	3 gadu izmaiņas procentu punktos	0.5 pp	-1,7	-1,2	-1,1	-0,7	
Jauniešu bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-24 gadiem	3 gadu izmaiņas procentu punktos	2 pp	-4,8	-2,1	2,6	2,6	

Datu avots: Eurostat, EK prognozes

1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Vidējā termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2023.-2026. gadam izstrādāts 2023. gada jūnijā, balstoties uz 2023. gada pirmā ceturkšņa IKP datiem, kā arī līdz 2023. gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju. Izstrādājot vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, FM ir konsultējies ar SVF un EK ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas ar Latvijas Banku un Ekonomikas ministriju, kā arī tās 2023. gada 13. jūnijā ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs (skat. 1.6. tabulu) paredz, ka Latvijas ekonomikas izaugsme 2023. gadā sasniegs 1%, par vienu procentpunktu vairāk nekā 2023. gada februāra sākumā izstrādātajās prognozēs. Prognožu uzlabojums skaidrojams ar to, ka Latvijas ekonomika labāk nekā sagaidīts ir pārvarējusi problēmas, kas 2022. gadā radušās sakarā ar Krievijas karu Ukrainā un tā izraisīto energoresursu cenu kāpumu. Turklāt siltā ziema un valsts atbalsta pasākumi ir mazinājuši energoresursu cenu kāpuma negatīvo ietekmi uz mājsaimniecību patēriņu. Arī 2024. gadā gaidāma ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās līdz 2,5%, kas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk, nekā tika prognozēts februāra sākumā. Savukārt divos nākamajos gados – 2025. un 2026. gadā – ekonomikas izaugsme tiek prognozēta 2,9% apmērā.

2021. un 2022. gadā ekonomikas virzītājs bija privātais patēriņš, šajos gados augot vidēji par 6,6%. Tomēr scenārijs neparedz privātā patēriņa būtisku izaugsmi šogad un nākamgad, ko lielā mērā nosaka nenoteiktība par to, kāda būs nākamās ziemas apkures sezona un iespējamie tarifu pieaugumi, kā arī vēl joprojām augstā pamatinflācija. 2023. gadā privātā patēriņa pieaugums sasniegtu 1,1% un 2024. gadā 2,6%, kas ir attiecīgi par 2,1 un 0,5 procentpunktiem vairāk nekā februāra prognozēs.

2023. gadā vispārējās valdības patēriņš salīdzināmajās cenās būs audzis par 4,7%. Valdības patēriņa izdevumu pieaugumu 2023. gadā veicina salīdzinoši straujais izdevumu kāpums atlīdzībai, tostarp saistībā ar minimālās algas celšanu par 24%. Tāpat, pieaugot vispārējās valdības investīciju līmenim, augs pamatkapitāla izlietojuma ietekme uz vispārējās valdības patēriņa izdevumiem gan 2023. gadā, gan 2024. gadā. Tāpēc arī 2024. gadā vispārējās valdības patēriņā gaidāms 2% pieaugums. Savukārt tālākajos gados pieaugums būtu zem 0,5%, jo valdības patēriņa prognoze ir veikta, balstoties uz nemainīgas politikas pieņemumu, ietverot tikai jau apstiprinātus budžeta izdevumu pasākumus.

Ekonomikas izaugsmes jūtams virzītājaspēks šogad un nākamgad būs investīcijas. Investīciju apjoms šogad varētu palielināties par 6,1%, kas ir par 5,1 procentpunktu vairāk nekā februāra prognozēs. Investīcijas stimulēs ES fondu un Atveseļošanās un noturības mehānisma (ANM) finansējums, kā arī *Rail Baltica* projekta realizācija, veicinot arī būvniecības sektora aktivitātes atjaunošanos pēc divu gadu krituma. Turpmākajos gados investīciju izaugsme būs mērenāka – 2024. gadā pieaugot par 3,1% un turpmākajos gados vidēji par 4% gadā.

Attiecībā uz eksporta prognozi, tad tā dinamiku ietekmēs Latvijas tirdzniecības partneru ekonomiskā aktivitāte, kam par pamatu tika ņemtas EK pavasara prognozes, kas paredzēja nedaudz spēcīgāku ES un *euro* zonas ekonomikas izaugsmi, nekā tika prognozēts februārī. Tomēr eksporta pieaugums 2023. gadā prognozēts iepriekšējā gada līmenī, jo to vairs neveicinās straujais eksporta cenu pieaugums. Savukārt jau 2024. gadā eksporta pieaugums sāks atjaunoties līdz 3,7% un līdzīga dinamika gaidāma arī vidējā termiņā.

Jāatzīmē, ka makroekonomiskās attīstības scenārijs ir izstrādāts pirms CSP 29.septembrī veiktās ikgadējās IKP datu revīzijas un balstījās uz atšķirīgiem iepriekšējo periodu un 2023.gada pirmā ceturkšņa datiem. CSP revidētie, pašlaik aktuālie dati rāda zemāku IKP izaugsmi 2023.gada pirmajā ceturksnī, ko noteicis pirmām kārtām zemāks, nekā iepriekš ziņots, privātais patēriņš un preču un pakalpojumu eksports.

1.5. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
IKP (milj. <i>euro</i>)	38 870	43 155	45 524	48 338	51 122
pieaugums faktiskajās cenās (%)	16,6	11,0	5,5	6,2	5,8
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	3,4	1,0	2,5	2,9	2,9

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
IKP deflators (gads pret gadu, %)	12,8	9,9	2,9	3,2	2,8
PCI (gads pret gadu, %)	17,3	10,0	2,2	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (euro)	1 373	1 524	1 638	1 720	1 806
pieaugums faktiskajās cenās (%)	7,5	11,0	7,5	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	-8,4	0,9	5,2	2,4	2,6
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	887	887	884	879
pieaugums (%)	2,6	0,1	0,0	-0,3	-0,6
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	6,9	6,5	6,6	6,4	6,4

Gada vidējās inflācijas prognoze – 2023. gadam 10% un 2024. gadam 2,2% – salīdzinājumā ar februāra prognozēm atstāta bez izmaiņām, jo patēriņa cenu dinamika 2022. gada otrajā pusē un 2023. gada sākumā ir bijusi atbilstoša FM februāra sākuma prognozēm. Nākamajos divos gados tiek prognozēts cenu pieaugums attiecīgi 2,5% un 2,3% apmērā. Atbilstoši scenārijam, inflāciju ietekmēs enerģijas resursu un neapstrādātās pārtikas cenu inflācijas samazinājums 2023. gada otrajā pusē un, saglabājoties pašreizējai situācijai pasaules tirgos, cenu līmenis saglabāsies pašreizējā līmenī.

Tā kā 2023. gada sākumā mēneša vidējā darba samaksa turpināja strauji augt, pateicoties gan minimālās darba samaksas paaugstināšanai par 24%, gan valsts budžeta izdevumu palielināšanai sabiedriskā sektora darbinieku algām, gan arī privāto uzņēmumu sniegtajam saviem darbiniekiem enerģijas atbalstam, tad 2023. gada kopējais algu pieaugums sasniegtu 11%, un 2024. gadā – 7,5%. Vidējā termiņā gan sagaidāms, ka algu pieauguma temps palēnināsies un tuvosies produktivitātes pieauguma tempam, stabilizējoties 5% līmenī.

Bezdarba līmenis, saglabājoties relatīvi stabilai ekonomikas izaugsmei, turpinās samazināties, 2023. gadā sasniedzot 6,5%, un aptuveni šajā līmenī saglabājoties arī nākamajos trīs gados. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits šogad un nākamgad vēl saglabāsies stabils, bet no 2025. gada gaidāma neliela nodarbinātības samazināšanās, kas būs galvenokārt saistīta ar darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Makroekonomiskās attīstības scenārija riski

Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, FM balstās uz konservatīviem pieņēmumiem. Vienlaikus FM izvērtēja arī ārējās un iekšējās vides riskus, un norāda, ka prognozes joprojām ir izstrādātas ārkārtīgi augstas nenoteiktības apstākļos. Aktualizējot makroekonomisko rādītāju prognozes, tika pieņemts, ka ģeopolitiskā situācija būtiski nepasliktinās un nenotiek krasa karadarbības eskalācija, lai arī joprojām pastāv ļoti augsta nenoteiktība.

Būtiskākie negatīvie riski ir saistīti ar ģeopolitisko situāciju, ekonomiskās situācijas neprognozēti strauju pasliktināšanos euro zonā, kā arī ar iespējamām straujām energoresursu cenu svārstībām un to ierobežoto pieejamību. Riskus Eiropas ekonomikas izaugsmei rada arī centrālo banku uzsāktais procentu likmju paaugstināšanas cikls, lai mazinātu inflācijas pieaugumu, īpaši ņemot vērā to, ka pašreizējās straujās un negaidītās inflācijas cēlonis ir ārpus tiešas ES kontroles. Latvijā dārgāki kredītresursi un jau esošo kredītsaistību apkalpošanas sadārdzināšanās varētu vēl vairāk ierobežot privātā patēriņa, kā arī investīciju attīstību. Ekonomikas izaugsmi negatīvi var ietekmēt arī kavēšanās ES fondu investīciju izmantošanā un ārējās konkurētspējas mazināšanās.

Turpretī optimistiskais scenārijs paredz straujāku *euro* zonas ekonomikas atkopšanos, jo *euro* zonas pamatinflācija varētu mazināties straujāk un ECB varētu izlemt par bāzes procentu likmes samazinājumu. Investīcijas stimulētu arī straujāka ES finansējuma izmantošana, dodot papildus stimulu jau iezīmētiem projektiem, kurus finansē ES fondu investīcijas 2021. - 2027. gada plānošanas periodā, it sevišķi ANM īstenošana un *Rail Baltica* projekta realizācija. Papildus tam, energoresursu tirgus situācija saglabātos labvēlīga, ES būtu neatkarīgāka no energoresursu importa no politiski nedrošiem reģioniem, kā arī ziema nebūtu vēsāka kā iepriekšējā.

1.5. Jūtīguma analīze

Ņemot vērā iespējamus pozitīvos un negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, FM ir izstrādājusi divus alternatīvus ekonomikas attīstības scenārijus laika posmam no 2023. līdz 2026. gadam, kad realizētos viens vai vairāki no iepriekšminētajiem riskiem. Šajos scenārijos ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

1.5.1. Pesimistiskais scenārijs

Pesimistiskā scenārija (skat. 1.7. tabulu) pamatā ir risks, ka ECB turpinās celt bāzes likmi, jo *euro* zonas pamatinflācija saglabātos virs mērķa līmeņa. Inflācijas noturību papildus veicinātu 2023. gada 4. ceturksnī no jauna pieaugošās energoresursu cenas, paaugstinoties līdz līmenim, kāds piedzīvots iepriekšējās ziemas laikā. Tas palielinātu enerģijas cenas gada beigās un nākamā gada sākumā, līdz ar to inflācija no jauna varētu palielināties. Tomēr netiek paredzēts, ka cenu līmenis pārsniegtu 2022. gadā sasniegtos augstumus. Palielinātās ECB bāzes likmes turpinātu ierobežot kredīšanu un pieprasījumu *euro* zonā, kas Latvijai nozīmētu arī vājāku eksporta izaugsmi, proti, vēl vairāk pastiprinot tā samazinājumu. Papildus ģeopolitiskā nenoteiktība, kas būtu viens no iemesliem energoresursu cenu pieaugumam, pasliktinātu investoru un patērētāju noskaņojumu, vēl vairāk bremzējot izaugsmi. Līdz ar to ekonomikas bremzēšanās būtu jūtama 2024. un 2025. gadā.

Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam 2023. gadā IKP salīdzināmās cenās varētu samazināties par 0,4% un 2024. gadā tikai nenozīmīgi palielināties par 0,3%, kas attiecīgi būtu par 1,4 un 2,2 procentpunktiem mazāk nekā bāzes scenārijā. Savukārt noturīgāka izaugsme atsāktos tikai 2026. gadā.

Energoresursu cenu pieaugums palielinātu inflāciju līdz 12% un 5% attiecīgi 2023. un 2024. gadā. Tomēr nākamajos gados inflācija nesamazinātos līdz bāzes scenārija līmenim.

Augstā inflācija bremzētu privāto patēriņu, kura pieaugums 2023. un 2024. gadā būtu par 0,9 un 2,6 procentpunktiem mazāks nekā bāzes scenārijā, jo augstās inflācijas dēļ samazinātos reālās algas pirktspēja, kā arī valdības atbalsta pasākumi kavētos. Tomēr, ņemot vērā relatīvi saspringto darbaspēka tirgu, riska scenārijs neparedz būtiskas izmaiņas darba tirgū.

Scenārijs paredz, ka tiktu turpināti arī investīciju projekti, kas tiek finansēti ar ES finanšu atbalstu. Tomēr privāto investīciju pieaugums, galvenokārt ECB bāzes procentu likmes pieauguma dēļ, 2023. un 2024. gadā jūtami sabremzētos – par 2,8 procentpunktiem pret bāzes scenāriju, kā rezultātā bruto kapitāla veidošana attiecīgi pieaugtu par 3,4 un 0,3%. Turklāt 2023. gada relatīvi augstais pieaugums ir tikai, pateicoties uzsākto projektu pabeigšanai un attiecīgi augstajam investīciju līmenim gada sākumā. Investīciju pakāpeniska atkopšanās būtu sagaidāma tikai no 2025. gada, kad ECB būs pārtraukusi bāzes procentu likmju palielināšanas posmu, tām pieaugot par 2%. Sākot ar 2026. gadu, investīciju pieaugums atgrieztos bāzes scenārija apmērā.

Izaugsmi bremzētu arī ārējā pieprasījuma kritums, kas samazinātu Latvijas eksportu 2023. gadā un 2024. gadā vidēji par 2,4 procentpunktiem. Līdz ar to preču un pakalpojumu eksports 2023. gadā piedzīvotu 2,3% kritumu un 2024. gadā izaugsme būtu tikai 1,2% apmērā, pakāpeniski atgriežoties pie bāzes scenārija izaugsmes tempiem vidējā termiņā.

1.6. tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	Prognoze			
IKP (milj. <i>euro</i>)	38 870	42 921	45 609	48 057	50 815
pieaugums faktiskajās cenās (%)	16,6	10,4	6,3	5,4	5,7
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	3,4	-0,4	0,3	1,8	2,9
IKP deflators (gads pret gadu, %)	12,8	10,9	5,9	3,5	2,8
PCI (gads pret gadu, %)	17,3	12,0	5,0	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (<i>euro</i>)	1 373	1 510	1 601	1 681	1 765
pieaugums faktiskajās cenās (%)	7,5	10,0	6,0	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	-8,4	-1,8	1,0	2,4	2,6
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	886	886	885	882
pieaugums (%)	2,6	0,0	0,0	-0,1	-0,4
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	6,9	6,6	6,9	6,5	6,4

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi samazinātos par 95,5 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP 2023. gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. 2024. gadā tie būtu par 166,6 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP zemāki, 2025. gadā par 224 milj. *euro* jeb 0,5% no IKP un 2026. gadā par 231,1 milj. *euro* jeb 0,5% no IKP zemāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties pesimistiskajam scenārijam, lielākais samazinājums kopbudžeta ieņēmumos būtu attiecināms uz valsts speciālo budžetu, ņemot vērā ietekmi uz darba tirgu. Pie šāda scenārija, samazinoties nodokļu ieņēmumiem, pasliktinātos arī valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Lielāks aizņemšanās apjoms izraisītu palielinājumu procentu izdevumos. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2024. gadā palielinātos par 3,9 milj. *euro*, bet 2025. gadā izdevumi būtu par 14,3 milj. *euro* lielāki un 2026. gadā par 26,8 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā.

Vispārējās valdības budžeta bilance pesimistiskajā scenārijā 2023. gadā pasliktinātos līdz 3% deficītam no IKP jeb par 115 milj. *euro*, savukārt 2024., 2025. un 2026. gadā bilance pasliktinātos attiecīgi par 244,3 milj. *euro*, 281,8 milj. *euro* un 259,8 milj. *euro*. Vispārējās valdības budžeta deficīts sasniegtu 3,3% no IKP 2024. gadā, 3,0% no IKP 2025. gadā un 1,4% no IKP 2026. gadā.

1.7. tabula. Pesimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Vispārējās valdības budžeta bilance³, % no IKP	-3,0	-3,3	-3,0	-1,4	-0,3	-0,5	-0,6	-0,5
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 271,4	-1 523,9	-1 429,2	-724,4	-115,0	-244,3	-281,8	-259,8
Nodokļu ieņēmumi	12 587,2	13 636,8	14 369,5	15 226,4	-90,9	-167,8	-220,2	-227,9
Nenodokļu ieņēmumi	967,8	967,0	753,0	729,6	-4,6	1,2	-3,8	-3,2
Pabalstu izdevumi	4 848,6	5 247,9	5 568,5	5 943,1	19,5	73,8	43,5	2,0
Procentu izdevumi	233,4	384,9	482,0	535,3	0,0	3,9	14,3	26,8
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	233,4	394,1	519,2	603,9	0,0	13,1	51,5	95,4
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	233,4	375,7	444,8	466,7	0,0	-5,3	-22,9	-41,8
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	40,4%	41,5%	42,4%	42,7%	0,5 pp	0,6 pp	1,4 pp	1,7 pp

Papildus tiek aplūkoti scenāriji, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties vai konkrētajā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2024. gadā palielinātos par 13,1 milj. euro, bet 2025. gadā izdevumi būtu jau par 51,5 milj. euro lielāki un 2026. gadā par 95,4 milj. euro lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt, procentu likmēm par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2024. gadā samazinātos par 5,3 milj. euro, bet 2024. gadā izdevumi būtu par 22,9 milj. euro mazāki un 2026. gadā par 41,8 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.5.2. Optimistiskais scenārijs

Optimistiskajā scenārijā iestāšanās varbūtība ir mazāka, nekā pesimistiskajam scenārijam. Šis scenārijs paredz straujāku euro zonas ekonomikas atkopšanos, jo euro zonas pamatinflācija varētu mazināties straujāk un ECB izlemt par bāzes procentu likmes samazinājumu. Papildus tam, energoresursu tirgus situācija saglabātos labvēlīga, ES būtu vairāk neatkarīga no energoresursu importa no politiski nedrošiem reģioniem, kā arī ziema nebūtu vēsāka kā iepriekšējā.

Atbilstoši optimistiskajam scenārijam (skat. 1.8. tabulu) 2023. gadā IKP salīdzināmās cenās varētu pieaugt par 1,4% un 2024. gadā un par 3,2% 2025. gadā, kas attiecīgi būtu par 0,5 un 0,7 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā. Turpmākajos gados izaugsme saglabātos bāzes scenārija līmenī. Arī inflācijas dinamika neatšķirtos no bāzes scenārija, jo turpinātos enerģijas tirgus transformācija atbilstoši nospraustajiem plāniem.

Samazinoties inflācijai un 2024. gadā arī ECB bāzes procentu likmei, straujāks pieaugums būs privātajam patēriņam un investīcijām. Privātais patēriņš 2023. un 2024. gadā attiecīgi pieaugtu par 1,3% un 3,1% – par 0,2 un 0,5 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā, savukārt investīcijas palielinātos par 7,4% un 3,9% – par 1,2 un 0,8 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā. Savukārt eksporta pieaugumam būtu neliela ietekme, ņemot vērā, ka ES ekonomika ir iegājusi bremsēšanās fāzē, attiecīgi 2023. un 2024. gadā eksports būtu tikai par 0,1 un 0,4 procentpunktiem straujāks nekā bāzes scenārijā.

³ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

1.8. tabula. Optimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	Prognoze			
IKP (milj. euro)	38 870	43 404	46 081	48 920	51 749
pieaugums faktiskajās cenās (%)	16,6	11,7	6,2	6,2	5,8
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	3,4	1,4	3,2	2,9	2,9
IKP deflators (gads pret gadu, %)	12,8	10,1	2,9	3,2	2,8
PCI (gads pret gadu, %)	17,3	10,0	2,2	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (euro)	1 373	1 524	1 654	1 753	1 858
pieaugums faktiskajās cenās (%)	7,5	11,0	8,5	6,0	6,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	-8,4	0,9	6,2	3,4	3,6
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	888	888	885	880
pieaugums (%)	2,6	0,2	0,0	-0,3	-0,6
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	6,9	6,4	6,3	6,3	6,3

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties optimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi palielināsies par 38,7 milj. euro jeb 0,1% no IKP 2023. gadā, salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. 2024. tie būtu attiecīgi par 151,3 milj. euro jeb 0,3% no IKP, 2025. gadā par 242,5 milj. euro jeb 0,5% no IKP augstāki un 2026. gadā par 348 milj. euro jeb 0,7% no IKP augstāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties optimistiskajam scenārijam, lielākais palielinājums kopbudžeta ieņēmumos būtu attiecināms uz valsts speciālo budžetu. Pie šāda scenārija, pieaugot nodokļu ieņēmumiem, uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāks aizņemšanās apjoms izraisītu nelielu ietaupījumu procentu izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2024. gadā samazinātos par 1,6 milj. euro, 2025. gadā izdevumi būtu par 8,8 milj. euro mazāki un 2026. gadā izdevumi būtu par 19,2 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.9.tabula. Optimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Vispārējās valdības budžeta bilance⁴, % no IKP	-2,6	-2,4	-1,9	-0,3	0,1	0,4	0,5	0,6
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 115,3	-1 121,4	-910,1	-148,1	41,1	158,3	237,3	316,5
Nodokļu ieņēmumi	12 711,8	13 947,9	14 824,4	15 795,8	33,7	143,4	234,7	341,5
Nenodokļu ieņēmumi	977,2	973,7	764,6	739,3	4,9	7,9	7,8	6,6
Pabalstu izdevumi	4 826,5	5 168,6	5 539,0	5 991,8	-2,6	-5,4	14,0	50,7
Procentu izdevumi	233,4	379,5	458,9	489,3	0,0	-1,6	-8,8	-19,2
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	233,4	387,3	491,3	548,7	0,0	6,3	23,6	40,2

⁴ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

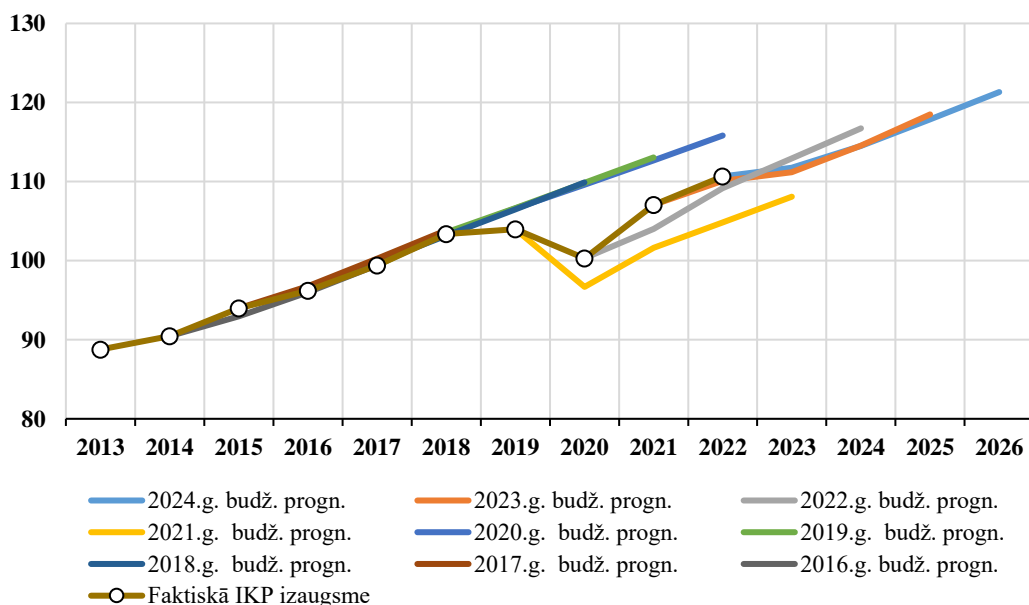
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	233,4	371,7	426,5	429,9	0,0	-9,4	-41,2	-78,6
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	39,6%	40,1%	39,8%	39,2%	-0,3 pp	-0,9 pp	-1,3 pp	-1,7 pp

Vispārējās valdības budžeta balance optimistiskajā scenārijā uzlabotos no 2,7% deficīta bāzes scenārijā uz 2,6% deficītu no IKP 2023. gadā jeb par 41,1 milj. *euro*. 2024. un 2025. gadā balance uzlabotos attiecīgi par 158,3 milj. *euro* un 237,3 milj. *euro*, bet 2026. gadā par 316,5 milj. *euro*. Tādējādi vispārējās valdības budžetā 2024. gadā būtu deficīts 2,4% no IKP, 2025. gadā budžets būtu ar 1,9% no IKP deficītu, bet 2026. gadā ar 0,3% no IKP deficītu.

Papildus tiek aplūkoti scenāriji, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties vai konkrētajā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2024. gadā pieaugtu par 6,3 milj. *euro*, 2025. gadā par 23,6 milj. *euro*, bet 2026. gadā par 40,2 milj. *euro* salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt procentu likmei par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2024. gadā samazinātos par 9,4 milj. *euro*, 2025. gadā par 41,2 milj. *euro* un 2026. gadā par 78,6 milj. *euro* pret bāzes scenāriju prognozēto.

1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums

FM makroekonomiskās prognozes 2024. gada budžeta vajadzībām tika izstrādātas 2023. gada jūnijā, balstoties uz pēdējiem uz to brīdi pieejamajiem datiem un augstas nenoteiktības apstākļos, īpaši ņemot vērā ģeopolitiskās spriedzes situāciju, kā arī nenoteiktību, ko radīja ECB bāzes procentu likmes palielināšana. Jāatzīmē, ka līdzīgi – ar augstu nenoteiktību – bija arī iepriekšējo gadu triju budžetu prognozēšanas periodi – no 2019. līdz 2023. gadam. Tāpēc prognozes tika balstītas uz iespējami piesardzīgiem pieņēmumiem, ļaujot veidot arī piesardzīgu fiskālo politiku. Šī stratēģija bija veiksmīga, jo pēdējo piecu gadu laikā FM prognozes ir ļoti precīzi atspoguļojušas ekonomiskās tendences, un tajās nav novērotas sistemātiskas kļūdas, tādēļ var uzskatīt, ka prognozēšanas process kopumā ir bijis veiksmīgs.

1.26. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

IKP pieauguma prognožu kļūda piecos pēdējos gados bija gan pozitīvā, gan negatīvā virzienā vidēji 1 procentpunkta amplitūdā, neiekļaujot 2020. gadu, kad kļūda negatīvā virzienā bija lielāka, kas bija saistīts ar ļoti piesardzīgiem pieņēmumiem par Covid-19 ietekmes apmēriem uz ekonomiku. Savukārt kļūda pozitīvā virzienā pārsvarā ir saistīta ar netipisku ekonomikas sabremzēšanos, piemēram, kā tas notika 2019. gadā. Tāpat arī starptautisko institūciju prognožu kļūdas pēdējos piecos gados bija tajā pašā virzienā un kopumā bija lielākas (skat. 1.9. tabulu). Jāatzīmē, ka minētās novirzes ir pirms CSP publicētām revīzijām, kas tiek publicētas ar divu gadu novēlošanos, saņemot pilno nacionālo kontu datus, un CSP revīziju apmērs ir bijis vidēji 1,6 procentpunkti.

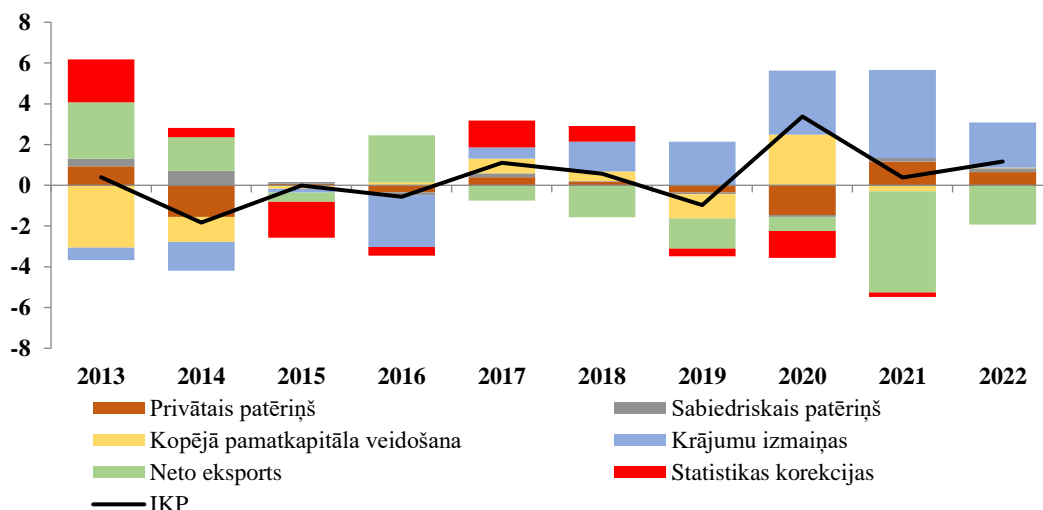
1.10. tabula. FM un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmajās cenās (%) prognožu salīdzinājums⁵

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
FM	3,7	4,2	2,8	2,5	3,7	3,4	3,0	2,8	5,1	5,0	1,0
EK	3,6	4,0	2,9	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8	6,4	6,0	-0,3
SVF	3,5	4,2	3,2	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	8,3	5,2	1,6
OECD			3,2	3,6	3,5	3,5	3,6	2,7	6,4	5,6	-0,2
IKP fakts pēc CSP datu revīzijas 29.09.2023	2,0	1,9	3,9	2,4	3,3	4,0	0,6	-3,5	6,7	3,4	

Sagaidāms, ka nākamie gadi varētu būt ar relatīvi lielu prognožu novirzi no faktiskajiem datiem, ņemot vērā lielo nenoteiktību, kādu rada ģeopolitiskā situācija un ar to saistītās tirdzniecības barjeras, kā arī ES ekonomikas reakciju uz ECB bāzes procentu likmes izmaiņām.

Pēdējos piecos gados būtiskākā ietekme uz prognožu novirzi ir krājumu izmaiņām, kas ir neprognozējamas. Īpaši liels to devums IKP izaugsmē bija 2021. gadā jeb 4,3 procentpunkti (sk. 1.26. attēlu). CSP krājumu izmaiņās iekļauj ekonomiskajai darbībai nepieciešamos uzkrājumus, kā arī statistisko novirzi, kas rodas no IKP kontu balansēšanas no ražošanas un izlietojuma puses. Tieši statistiskā novirze ir galvenais nezināmais, kas ietekmē prognozes un kuru nav iespējams racionāli prognozēt. Tāpēc prognozēs tiek pieņemts, ka tai nav ietekmes uz IKP pieauguma tempiem, kas ir arī vispārpieņemta prognozēšanas prakse.

⁵ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). Piemēram, 2021. gada prognozes ir izstrādātas 2020. gadā. FM prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2015., kā arī 2018. un 2023. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī/ziemā. OECD, SVF un EK prognozes ir minēto institūciju tekošajā gadā publicētās jaunākās (līdz attiecīgā gada jūnijam) prognozes par nākamo gadu.

1.27. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Tā kā krājumu izmaiņas ir saistītas ar starpproduktu, tad tām ir ietekme uz importu, tāpēc šī novirze atbilstoši FM makroekonomiskajam modelim atspoguļojas neto eksportā un investīcijās bruto pamatkapitālā. Pēdējais ir saistīts ar to, ka saņemot detalizētāku informāciju, CSP daļu no krājumiem pārkvalificē uz investīcijām bruto pamatkapitālā.

2. Fiskālā politika

Likumā “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” tiek sagatavots laikā, kad Eiropā joprojām notiek karš. Lai gan kara ietekmē pieaugušās energoresursu cenas ir stabilizējušās un Latvijas ekonomika spēj samērā veiksmīgi pielāgoties izaicinājumiem, kas rodas kara ietekmē, tomēr augstas inflācijas un joprojām pieaugošo procentu likmju negatīvā ietekme būs jūtama vidējā termiņā ne tikai publiskajās finansēs, bet arī Latvijas ekonomikā kopumā.

Augstā inflācija un energoresursu cenu stabilizēšanās kalpo par pamatu fiskālās politikas kursa pielāgošanai piesardzības virzienā, t.sk. atceļot energoresursu cenu pieauguma kompensēšanai ieviestos atbalsta pasākumus, tādējādi atbalstot monetārās politikas centienus stabilizēt cenu pieaugumu. EK 2023. gada 8. martā Fiskālās politikas vadlīnijās 2024. gadam⁶ paziņoja par vispārējās izņēmuma klauzulas darbības pārtraukšanu sākot ar 2024. gadu un to, ka 2024. gada pavasarī ierosinās Padomei sākt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, pamatojoties uz 2023. gada rezultātiem, saskaņā ar spēkā esošajiem ES tiesību aktiem. Fiskālās politikas vadlīnijas 2024. gadam noteica elastīgu pieeju SIP nosacījumu piemērošanai, paredzot, ka galvenais fiskālo nosacījumu atbilstības rādītājs būs atbilstība Stabilitātes programmas fiskālai trajektorijai. 2023. gada 14. jūlijā ir apstiprinātas Padomes ES dalībvalstīm specifiskās rekomendācijas, kurās ir integrēta fiskālā komponente. Saskaņā ar rekomendāciju Latvijai⁷ 2024. gadā ir jānodrošina piesardzīga fiskālā politika, ierobežojot valsts finansēto neto primāro izdevumu nominālo pieaugumu tādā apmērā, lai tas atbilstu ikgadējam strukturālās budžeta bilances uzlabojumam vismaz 0,5 % apmērā no IKP 2024. gadā.

Ņemot vērā paredzēto ES fiskālo noteikumu piemērošanas atjaunošanu sākot ar 2024. gadu, pasākumu, kas saskaņā ar Fiskālās politikas stratēģiju⁸ tiek uzskatīti par vienreizējiem, finansēšana uz deficīta bez ierobežojuma nav pieļaujama. Faktiski tas nozīmē, ka 2024. – 2026. gadu periodā visi izdevumi, t.sk. vienreizējie, ir jāfinansē fiskālās disciplīnas noteikumu ietvaros, proti, tādā apmērā, lai nepieļautu vispārējās valdības budžeta deficīta 3% robežvērtības pārsniegumu. Vienlaicīgi netiek atcelts pieminētās Fiskālās politikas stratēģijas pamatprincips, ka vienreizējie pasākumi tiek izslēgti no vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa. Likumā “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” paliek iepriekšējā budžeta likumā noteiktais vienreizējo pasākumu tvērums:

- 1) vienreizējie izdevumi, kas saistīti ar Covid-19 pandēmijas negatīvo seku mazināšanu;
- 2) vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai:
 - a) investīcijām valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Latvijas Televīzija” darbības nepārtrauktības nodrošināšanai valsts ārējā apdraudējuma gadījumā;
 - b) valsts ārējās robežas infrastruktūras izveidei un nostiprināšanai un investīcijām valsts drošības iestāžu stiprināšanā;
 - c) valsts aizsardzības spēju stiprināšanai;
 - d) speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei;
 - e) Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta depo - katastrofu pārvaldības centru izbūvei;

⁶ Fiskālās politikas vadlīnijās 2024. gadam, pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-03/COM_2023_141_1_EN_ACT_part1_v4.pdf

⁷ Ieteikums Padomes ieteikumam par Latvijas 2023. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas stabilitātes programmu, pieejams: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9839-2023-REV-1/1v/pdf>

⁸ Apstiprināts MK 2022. gada 12. aprīļa sēdē (MK sēdes protokols Nr. 20, 45.§)

- f) iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā;
 - g) kibernetikas stiprināšanai;
 - h) Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes struktūrvienību nodrošināšanai ar atbilstošām telpām;
- 3) vienreizējie izdevumi enerģijas cenu būtiskā pieauguma kompensācijai;
 - 4) vienreizējie izdevumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam Latvijā;
 - 5) vienreizēji izdevumi Ukrainas atbalstam;
 - 6) valsts aizsardzības bāzes izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu 100% apmērā. Pirmajā gadā pēc pieauguma 80% apmērā, otrajā gadā pēc pieauguma 60% apmērā, trešajā gadā pēc pieauguma 40% apmērā un ceturtajā gadā pēc pieauguma 20% apmērā.

Likuma "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" sagatavošanā tiek ņemta vērā 2.1. tabulā norādītā vienreizējo pasākumu fiskālā ietekme.

2.1. tabula. Vienreizējo pasākumu (one-off) fiskālā ietekme

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
IKP (milj. euro)	30 109	33 349	38 870	43 155	45 524	48 338	51 122
	fakts/novērtējums				prognoze		
One-off un citi īslaicīgie pasākumi (milj. euro), tai skaitā	-1 018,1	-2 054,7	-1 878,6	-1 060,4	-887,3	-885,9	-601,3
COVID -19 pandēmijas mazināšanas pasākumi	-960,8	-2 102,8	-796,4	-102,7	-7,4	-5,3	-5,3
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		-1,9	-1 001,2	-429,2	0,0		
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums				-255,7	-354,3	-401,3	-508,6
atbalsts bēgļiem no Ukrainas			-81,0	-72,0	-70,0		
citi (t.sk. vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai)	-57,3	49,9		-200,8	-455,6	-479,2	-87,4
	fakts/novērtējums				prognoze		
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	-3,4	-6,2	-4,8	-2,5	-1,9	-1,8	-1,2
COVID -19 pandēmijas mazināšanas pasākumi	-3,2	-6,3	-2,0	-0,2	-0,02	-0,01	-0,01
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		0,0	-2,6	-1,0	0,0		
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums				-0,6	-0,8	-0,8	-1,0
atbalsts bēgļiem no Ukrainas			-0,2	-0,2	-0,2		
citi (t.sk. vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai)	-0,2	0,1		-0,5	-1,0	-1,0	-0,2

Vidēja termiņa budžeta ietvars ir Latvijas fiskālās politikas īstenošanas rīks. Ar tā starpniecību tiek īstenoti gan Latvijas fiskālās politikas vispārējie, gan specifiskie mērķi, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni. Nav pamata sagaidīt, ka fiskālās politikas vispārējais mērķis katru gadu būtu citādāks, arī fiskālās politikas specifiskajiem mērķiem īstermiņā būtu jābūt pamatā stabiliem.

Fiskālās politikas stratēģija 2023.-2025. gadam bija pakārtota deklarācijai par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību⁹. Tomēr, ņemot vērā ministru prezidenta Artura Krišjāņa Kariņa atkāpšanos no amata un jaunā, Evikas Siliņas vadītā, MK apstiprināšanu Latvijas Republikas Saeimā 2023. gada 15. septembrī, fiskālās politikas stratēģija 2024.-2026. gadam tiek pakārtota jaunā MK deklarācijai - deklarācijai par Evikas Siliņas vadītā MK iecerēto darbību¹⁰. Attiecīgi tiek precizēti **gan Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis, gan vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni.**

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis ir ilgtspējīgas valsts veidošana, uzlabojot ģimeņu dzīves kvalitāti. Atbilstoši Deklarācijai fiskālo politiku plānots īstenot atbildīgi, nodrošinot valdības parādu ilgtermiņā vidēji 40% līmenī no IKP, ievērojot precikliskas fiskālās politikas principus un nodrošinot sociāli atbildīgu un attīstību veicinošu fiskālo politiku.

Cilvēks ir galvenā Latvijas vērtība, tāpēc laikā, kad pasaule piedzīvo ģeopolitiskus satricinājumus, jāapvienojas kopīgam darbam Latvijas drošības stiprināšanai, sabiedrības kopīgai izaugsmei, labklājībai šodienas un nākamajām paaudzēm. Valdību veidojošie politiskie spēki ir apņēmusies īstenot politiku, kas sniegs Latvijas iedzīvotājiem **drošību, izaugsmi, kā arī labklājību.**

1. Droša Latvija. Saglabājot nemainīgu ārpolitikas eiroatlantisko kursu, jāstiprina Latvijas drošība strauji mainīgajā pasaulē. Jāturpina atbalstīt Ukraina tās cīņā pret Krievijas agresiju un Ukrainas eiroatlantisko integrāciju. Drošība, valsts aizsardzība un paš aizsargājoša demokrātija ir priekšnoteikums ilgtspējīgai valsts attīstībai. Jāturpina uzsāktais darbs valsts aizsardzības, sabiedriskās kārtības un drošības finansējuma palielināšanai un šo nozaru spēju stiprināšanai.

2. Latviska un iekļaujoša Latvija. Latvija ir droša mājvieta visiem, kuri veido vienotu Latvijas politisko nāciju, jo mīl un ciena Latvijas valstiskumu, neatkarību un drošību, latviešu valodu un Latvijas Satversmē nostiprinātās vērtības. Risinot ikdienas izaicinājumus, jāapzina un jāīsteno ilgtermiņā uz rezultātu orientētas jēgpilnas pārmaiņas valsts pārvaldībā. Kopējs darbs izglītības, veselības, zaļā kursa, cilvēktiesību un uzņēmējdarbības rezultātu uzlabošanā ir veicamie soļi, lai vairotu ikviena Latvijas iedzīvotāja piederības sajūtu un kopējo valsts labklājību. Mūsdienīgu demogrāfijas izaicinājumi risināmi gan ar investīcijām bērnu nākotnē, gan rūpēm par ģimenēm un to mājokļiem, gan ar kvalitatīvas izglītības iespējām no bērnības līdz sirmam vecumam, gan svarīgiem veselības un sociālajiem pakalpojumiem, kas pagarina cilvēka kvalitatīvi nodzīvotos dzīves gadus.

3. Labklājīga Latvija. Līdzsvarotas sociālās, vides un ekonomikas politikas dimensijas ir pamats Latvijas ilgtspējīgai attīstībai. Latvijas resursi ir ierobežoti, tāpēc katram ieguldījumam jābūt atbildīgam un izsvērtam, finansējot inovācijās orientētus publiskos pakalpojumus, lai nākamās paaudzes dzīvotu laikmetīgā, labklājīgā un kvalitatīvā dzīves vidē. Ekonomiskās politikas mērķis ir sasniegt ilgtspējīgu IKP pieaugumu, audzējot produktivitāti, investīcijas, eksportu un nodarbinātību. Konkurētspējas pamatā ir zinātnes sasniegumi, mūsdienīgas prasmes un spēja izmantot tehnoloģiju sniegtās iespējas, Latvijas cilvēku ambīcijas un uzņēmējspēja, kuru atbalstam radīti kvalitatīvi un pieejami publiskie pakalpojumi un tiesiski droša investīciju vide.

Ņemot vērā valdības definētos rīcības prioritāros virzienus par fiskālās politikas specifiskiem mērķiem, jeb **vidēja termiņa budžeta (valsts nozīmes) politikas prioritāriem**

⁹ Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību, pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14490/download?attachment>

¹⁰ Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā MK iecerēto darbību 2023. gada 15. septembrī, pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/16704/download?attachment>

attīstības virzieniem tiek izvirzīti: **drošība, veselība un izglītība.**

Tālāk šajā nodaļā tiks sniegts izvērsums gan par to, kā tiek aprēķināti pieejamie papildus resursi budžeta prioritāšu īstenošanai, gan arī par to, kādi ir MK pieņemtie lēmumi fiskālās politikas vispārējā mērķa un specifisko mērķu sasniegšanai. Informācija tiks ietverta sekojošās apakšdaļās:

- vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana;
- vispārējās valdības budžeta bilance;
- vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni.

2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana

Valdības deklarācijā¹¹ ir nostiprināta apņemšanās īstenot fiskālo politiku saskaņā ar spēkā esošajiem Latvijas un ES tiesību aktos noteiktajiem fiskālajiem nosacījumiem un adaptēt to atbilstoši gaidāmajiem ES ekonomiskās pārvaldības tiesiskā ietvara grozījumiem pēc šo grozījumu pieņemšanas¹².

Nemot vērā, ka ar 2024. gadu tiek atcelta vispārējā izņēmuma klauzula, 2024. gadā ir piemērojami spēkā esoši SIP nosacījumi līdz stāsies spēkā tā tiesisko bāzi veidojošo normatīvo aktu grozījumi.

Līdz ar FDL apstiprināšanu valsts fiskālās politikas kurss balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP, savukārt strukturālās bilances mērķis atbilstoši SIP nosacījumu izpratnei (ES metodoloģija) atbilst -1,0% no IKP.

Likuma “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” sagatavošanā attiecībā uz vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances mērķiem tiek saglabāta Stabilitātes programmā 2023. – 2026. gadam¹³ atrunātā pieeja nosakot atšķirīgus mērķus: saskaņā ar nacionālo un saskaņā ar ES metodoloģiju.

2.1.1. 2024., 2025. un 2026. gada strukturālās bilances mērķi

Vispārējā gadījumā FDL paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī SIP nosacījumiem.

Fiskālo nosacījumu noteikšana t gadā atkarībā no iznākuma vai veiktajām prognozēm $t-1$ gadā (izdevumu pieauguma un izdevumu pārmanojamības nosacījums) ir pamatota, ja valsts fiskālais ietvars ir stabils. Augstas inflācijas un kara izraisīto vienreizējo izdevumu prognožu un faktiskās apguves noviržu apstākļos izdevumu pieauguma un pārmantojamības nosacījumu ievērošana nozīmētu, ka potenciāli fiskālā telpa būtu jāsamazina, lai nodrošinātu tādu matemātisku nosacījumu izpildi, kam nav atrodams ekonomiskais pamats. Lai to novēstu, likuma 14. pantā noteikts, ka koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2024., 2025. un 2026. gadā tiek aprēķināti saskaņā ar FDL bilances nosacījumu, nepiemērojot

¹¹ Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā MK iecerēto darbību 2023. gada 15. septembrī, pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/16704/download?attachment>

¹² Tiesību aktu grozījumi ir publicēti 2023. gada 26. aprīlī, Padome aicināja noslēgt lēģislatīvo darbu līdz 2023. gada beigām ar mērķi jauno ietvaru piemērot sākot ar 2024. gadu.

¹³ <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/85f82008-0af8-430c-a9ef-1704b9920e3e>

izdevumu pieauguma un izdevumu pārmantojamības nosacījumus. Tātad, strukturālās bilances mērķa noteikšanā tiek izmantots viens fiskālais nosacījums – bilances nosacījums.

Kā norādīts iepriekšējā sadaļā, nacionālā fiskālās politikas stratēģija nosaka virkni pasākumu, kas tiek atzīti par vienreizējiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances aprēķinā un šo pasākumu izdevumi attiecīgi tiek izslēgti no strukturālās bilances aprēķina, tomēr saskaņā ar ES metodoloģiju šie vienreizējie izdevumi netiek izslēgti no strukturālās bilances aprēķina.

Atbilstoši informatīvajam ziņojumam “Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024., 2025. un 2026. gadā” (MK 15.08.2023. sēdes protokols Nr.40 40. §)¹⁴ 2023. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tika novērtēts 2,7% no IKP. Likuma “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” sagatavošanas laikā tika precizēti IKP dati, bet veicot atkārtotu novērtējumu vispārējās valdības budžeta deficīts 2023. gadā tiek lēsts 2,7% apmērā.

Ņemot vērā izlaižu starpību un vienreizējo pasākumu apmēru var konstatēt, ka 2023. gada vispārējās valdības strukturālā budžeta bilance ir 0,2% no IKP (skat. 2.2. tabulu). Tas nozīmē, ka ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” noteiktais strukturālās bilances mērķis ir provizoriski sasniegts un fiskālās politikas uzdevums ir strukturālo bilanci turpmākajos gados uzturēt līmenī, kas nav augstāks par FDL 10. pantā noteikto maksimāli pieļaujamo līmeni. Saskaņā ar ES metodoloģiju 2023. gada vispārējās valdības strukturālā budžeta bilance ir -2,2% no IKP un attiecīgi tās līmenis pakāpeniski jāsamazina par 0,5% no IKP¹⁵ (skat. 2.3. tabulu).

2024. – 2026. gadiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis tiek noteikts saskaņā ar FDL 10. pantu -0,5% no IKP apmērā.

2.2. tabula Vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi

		2023	2024	2025	2026
IKP prognoze, milj. euro	(1)	43 155			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	(2)	-1 156			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, % IKP	(3)=(2)/(1)*100	-2,7			
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(4)	-1,2			
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(5)=0,378*(4)	-0,5			
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	(6)	-2,5			
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		-0,2			
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		-1,0			
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		-0,6			
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		-0,2			
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		-0,5			
Vispārējās valdības strukturālās bilances prognoze un mērķi, % no IKP	(7)=(3)-(5)-(6)	0,2	-0,5	-0,5	-0,5

¹⁴ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024., 2025. un 2026. gadā, pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/9e47ab90-df45-45f0-95c1-b465ec6d1bcc#

¹⁵ Eiropas parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra regulas Nr. 1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu, 5. pants

2.3. tabula Vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi (ES metodoloģija)

		2023	2024	2025	2026
IKP prognoze, milj. euro	(1)	43 155			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	(2)	-1 156			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, % IKP	(3)=(2)/(1)*100	-2,7			
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(4)	-1,2			
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(5)=0,378*(4)	-0,5			
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	(6)	0			
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		0			
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		0			
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		0			
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		0			
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		0			
Vispārējās valdības strukturālās bilances prognoze un mērķi, % no IKP	(7)=(3)-(5)	-2,2	-1,7	-1,2	-0,7

Fiskālās telpas aprēķins

Ņemot vērā iepriekš definētos fiskālos nosacījumus un strukturālās bilances mērķus saskaņā ar nacionālo metodoloģiju, tika noteikta fiskālā telpa 2024. gadam un turpmākajiem gadiem (skat. 2.4. tabulu).

2.4. tabula. Fiskālā telpa

		2024	2025	2026
Vispārējās valdības nominālās bilances prognoze pie nemainīgas politikas, % no IKP	(1)	-2,2	-1,3	0,1
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(2)	-1,3	-0,7	-0,01
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(3)=0,378*(2)	-0,5	-0,2	0,0
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, kas iekļauti nemainīgas politikas scenārijā % no IKP, tai skaitā	(4)	-1,7	-1,6	-0,8
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		-0,02	-0,01	-0,01
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		0,0	0,0	0,0
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		-0,8	-0,8	-0,7
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		0,0	0,0	0,0
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		-0,9	-0,8	-0,05
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances prognozes nemainīgas politikas scenārijā, % no IKP	(5)=(1)-(3)-(4)	-0,1	0,5	0,9
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, % no IKP	(6)	-0,5	-0,5	-0,5
Fiskālā nodrošinājuma rezerve, % no IKP	(7)	0,1	0,1	0,1
Fiskālā telpa, % no IKP	(8)=(5)-(6)-(7)	0,32	0,93	1,33
Fiskālā telpa, milj. euro		148,4	450,3	684,3

2024. gadā fiskālās telpas apjoms ir **148,4** milj. *euro*, 2025. gadā **450,3** milj. *euro* un 2025. gadā **684,3** milj. *euro*.

Kā jau tika minēts, saskaņā ar fiskālās politikas stratēģiju, ārpus fiskālās telpas ir iespējams finansēt vienreizējos no kara Ukrainā izrietošos valsts iekšējās un ārējās drošības pasākumus, atbalstu Ukrainai un tās civiliedzīvotājiem Latvijā, kā arī, nepieciešamības gadījumā - enerģijas cenu būtiskā pieauguma kompensāciju.

2.1.2. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana

Atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, vidēja termiņa budžeta ietvara veidošanas ietvaros ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka FDL 15. pants.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādējādi plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā. Praksē ir pierādījies, ka šis mehānisms nestrādā, jo būtiskāku nenoteiktību rada fondu prognožu un izpildes atšķirības un virssaišību mehānisms.

Līdz ar to šā likuma 9. pantā ir ietverta norma, ka izlīdzinātie izdevumi tiek noteikti faktiski prognozēto izdevumu apjomā, tādā veidā faktiski neveicot izdevumu izlīdzināšanu.

2.5. tabulā ir parādīta koriģēto izdevumu aprēķināšana saskaņā ar FDL noteikto kārtību ar to atšķirību, ka izlīdzināto izdevumu vietā tiek ņemti faktiskie attiecīgajā gadā prognozētie izdevumi.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa definēšanu, kas saskaņā ar iepriekšējās sadaļas aprakstu 2024. gadā ir -0,5% no IKP, 2025. gadā ir -0,5% no IKP un 2026. gadā ir -0,5% no IKP.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, kas atbilst minimāli plānojamam vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim. To aprēķina pie minimāli plānojamā vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance monetārajā izteiksmē, kas 2024. gadā ir -1 332,4 milj. *euro*, 2025. gadā ir -1 247,3 milj. *euro* un 2026. gadā ir -859,3 milj. *euro*.

Tālāk tiek aprēķināta valsts budžeta bilance pēc naudas plūsmas metodes, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī EKS korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2024. gadā ir -1 772,1 milj. *euro*, 2025. gadā ir -1 589,6 milj. *euro* un 2026. gadā ir -1 279,4 milj. *euro*.

Lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus, no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem tiek atskaitīta iepriekš aprēķinātā valsts budžeta bilance. Tādējādi, tiek iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas 2024. gadā ir 16 269,6 milj. *euro*, 2025. gadā ir 16 529,2 milj. *euro* un 2026. gadā attiecīgi 16 647,8 milj. *euro*.

Lai aprēķinātu koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus saskaņā ar FDL no maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem tiek atskaitīti izlīdzinātie

izdevumi, kurus nosaka FDL 18. pants. Atbilstoši FDL 18. panta otrajā daļā noteiktajam, izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases kompetencē.

Lai arī FDL to neparedz, izlīdzināmo izdevumu grupā šajā likumā tiek ietverts arī Atvaseļošanas un noturības fonds un Taisnīgas pārkārtošanās fonds. Šie mehānismi ir jauni un tāpēc tie nebija paredzēti izstrādājot FDL, Tomēr pēc sava rakstura tie atbilst tiem gadījumiem, kad FDL paredzēja izdevumu izlīdzināšanu.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Atvaseļošanas un noturības fonds, Taisnīgas pārkārtošanās fonda, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta 2014.-2020. gada un 2021.-2027. gada ES plānošanas periodam.

Kā jau tika minēts augstāk, 2024., 2025. un 2026. gadā izlīdzināto izdevumu apmērs tiek noteikts attiecīgajā gadā faktiski attiecīgajos fondos prognozēto izdevumu apmērā.

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2024. gadā ir 13 589,6 milj. *euro*, 2025. gadā ir 13 735,9 milj. *euro* un 2026. gadā attiecīgi 14 126,6 milj. *euro*.

Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem ir maksimālais izdevumu sliexsnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus, kā arī 5. pantā noteiktos izdevumus (skat. zemāk sadaļu "Pasākumu finansēšana virs maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem").

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL tiek noteikti pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Kā parādīts 2.5. tabulā, maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL 2024. gadā ir 16 269,6 milj. *euro*, 2025. gadā ir 16 529,2 milj. *euro* un 2026. gadā attiecīgi 16 647,8 milj. *euro*. Savukārt, faktiskie valsts budžeta izdevumi 2024. gadā ir 16 216,8 milj. *euro*, 2025. gadā ir 16 429,3 milj. *euro* un 2026. gadā attiecīgi 16 253,1 milj. *euro*. Starpību starp šiem diviem lielumiem, veido fiskālā nodrošinājuma rezerve un vispārīgā gadījumā atlikusī fiskālā telpa pēc lēmumiem par fiskālās telpas sadali likuma "Par valsts budžetu 2024.gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadiem" sagatavošanas procesā. Jāatzīmē, ka šogad tika sadalīta visa fiskālā telpa 2024. gadam, attiecīgi, atlikusī fiskālā telpa 2024. gadā ir nulle, savukārt, 2025. un 2026. gadā fiskālās telpas apjoms nākamo periodu izdevumiem attiecīgi ir 51,6 milj. *euro* un 343,6 milj. *euro*.

2.5. tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšana

	2024	2025	2026	
0	IKP, faktiskajās cenās, milj. euro	45 524	48 338	51 122
1	Strukturālās bilances mērķis, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5
2	Cikliskā komponente, % no IKP	-0,5	-0,2	0,0
3	Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no IKP	-1,9	-1,8	-1,2
4=1+2+3	Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no IKP	-2,9	-2,6	-1,7
5=4*0	Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. euro	-1 332,4	-1 247,3	-859,3
6	Pašvaldību budžeta bilance, milj. euro	-65,8	34,2	46,5
7	Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. euro	3,2	-3,6	-6,8
8	EKS korekcijas, milj. euro	502,3	311,8	380,4
9=5-6-7-8	Valsts budžeta bilance, milj. euro	-1 772,1	-1 589,6	-1 279,4
10	Valsts budžeta ieņēmumi, milj. euro	14 497,5	14 939,6	15 368,3
11=10-9	Maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumi, milj. euro	16 269,6	16 529,2	16 647,8
12=12.1+12.2	Izlīdzinātie izdevumi, milj. euro	2 680,0	2 793,3	2 521,2
12.1	t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi	2 321,4	2 299,4	2 026,1
12.1.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	345,6	267,4	213,1
12.1.2	t.sk. atmaksājamā daļa	1 975,8	2 032,0	1 813,0
12.2	t.sk. izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi	358,6	493,8	495,1
13=11-12	Koriģētie maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumi, milj. euro	13 589,6	13 735,9	14 126,6
14=15+16	Faktiskie izdevumi, milj. euro	2 680,0	2 793,3	2 521,2
15	t.sk. Eiropas Savienības fondu izdevumi – augšup vērstā metode	2 321,4	2 299,4	2 026,1
15.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	345,6	267,4	213,1
15.2	t.sk. atmaksājamā daļa	1 975,8	2 032,0	1 813,0
16	t.sk. valsts parāda apkalpošanas izdevumi	358,6	493,8	495,1
17=13+14	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - lejup vērstā metode	16 269,6	16 529,2	16 647,8
18	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - augšup vērstā metode	16 216,8	16 429,3	16 253,1
19=17-18	Starpība	52,8	99,9	394,7
20	Fiskālā nodrošinājuma rezerve atbilstoši FDL, milj. euro	45,5	48,3	51,1
21	Fiskālā telpa nākamo periodu izdevumiem, milj. euro	0,0	51,6	343,6

Maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšana budžeta izpildes laikā

FDL 5. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm.

Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts likums “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadiem”. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 4. pielikumā ir sniegta informācija par no Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programmas “Militārpersonu pensiju fonds” izmaksājamo izdienas pensiju

saņēmēju prognozēm;

- 5. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 6. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 7. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēju prognozēm.

FDL 5. panta pirmās daļas 2. punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Tādējādi ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts likums “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”. Šī informācija ir sniegta 8. pielikumā.

Pasākumu finansēšana virs maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem

FDL 9. pants nosaka, ka:

(1) Ja MK iesniedz Saeimā izskatīšanai likumprojektu, kas izraisa ietvara likumā noteikto koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu pārsniegumu, kurš nav saistīts ar FDL 5. panta pirmajā daļā minētajiem gadījumiem, vai kas izraisa ietvara likumā plānoto valsts budžeta ieņēmumu samazinājumu, MK vienlaikus iesniedz Saeimai arī likumprojektu vai likumprojektus, kas paredz izdevumu pieauguma vai ieņēmumu samazinājuma kompensēšanu. Kompensēšana notiek, palielinot ieņēmumus vai samazinot izdevumus.

(2) Ja MK pieņem normatīvo aktu, kas izraisa ietvara likumā noteikto koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu griestu pārsniegumu, kurš nav saistīts ar šā likuma 5.panta pirmajā daļā minētajiem gadījumiem, vai kas izraisa ietvara likumā plānoto valsts budžeta ieņēmumu samazinājumu, MK nodrošina, ka vienlaikus stājas spēkā arī tāds normatīvais akts vai tādi normatīvie akti, kas kompensē izdevumu pieaugumu vai ieņēmumu samazinājumu. Kompensēšana notiek, palielinot ieņēmumus vai samazinot izdevumus.

Tā, kā fiskālās politikas stratēģija definē vienreizējos pasākumus un nosacījumu, ka attiecīgo pasākumu izdevumus budžeta izpildes gaitā var palielināt, palielinot attiecīgo apropriāciju, ja ir pieņemts attiecīgs MK lēmums un Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija piecu darba dienu laikā no attiecīgās informācijas saņemšanas dienas ir to izskatījusi un nav iebildusi pret apropriācijas palielinājumu, rodas pretruna starp šo normu un FDL 9. pantu. Lai novērstu minēto pretrunu šā likuma 14. pantā tiek noteikts, ka koriģētie maksimāli pieļaujamie izdevumi tiek precizēti atbilstoši izmaiņām vienreizējo izdevumu apjomā. Tas nozīmē, ka, ja ir nepieciešams palielināt apropriāciju vienreizējiem pasākumiem, tadā pašā apmērā tiek palielināti koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi. Analogi – ja vienreizējiem pasākumiem plānotie izdevumi tiek samazināti, attiecīgi tiek samazināti koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi. Līdz ar to šī norma, kā jaunāka, atceļ FDL 9. panta nosacījumus attiecībā uz ar vienreizējiem pasākumiem saistīto izdevumu pieaugumu.

2.1.3. Uzkrāto bilanču starpības

FDL 11. pants nosaka automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i. minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (FDL 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Ja budžeta izpildes gaitā tiek konstatēts, ka uzkrātā faktisko strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pasliktinājusies par vismaz 0,5% no IKP, nākamā vidēja termiņa budžeta likuma trešajā gadā vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nosaka par 0,5% no IKP lielāku. Lai novērtētu uzkrāto bilanču starpību, tika veikti aprēķini, kas attēloti 2.6. tabulā.

2.6. tabula. Uzkrāto bilanču starpības aprēķins

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	IKP (faktiskajās cenās), milj. euro	22 749	23 626	24 572	25 371	26 984	29 154	30 573	30 109	33 349	38 870
2.	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-0,3	-0,8	-1,4	-0,4	-1,0	-2,0	-0,7	0,5	-0,9	0,1
3. (1.×2.)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-74,6	-194,7	-355,5	-104,0	-262,0	-597,0	-200,3	154,2	-303,1	35,3
4.	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2	-0,6	-0,5	-2,1	-4,7
5. (1.×4.)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-295,7	-236,3	-245,7	-228,3	-269,8	-349,8	-173,2	-140,0	-700,3	-1 826,9
6. (3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. euro	221,1	41,5	-109,8	124,4	7,8	-247,2	-27,1	294,1	397,2	1 862,2
7. ((6.:1.) ×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	1,0	0,2	-0,4	0,5	0,0	-0,8	-0,1	1,0	1,2	4,8
8. (Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa (kumulatīvi), milj. euro	221,1	262,6	152,8	277,2	285,1	37,9	10,8	304,9	702,1	2 564,3
9. ((8./1.) ×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no IKP	1,0	1,1	0,6	1,1	1,1	0,1	0,0	1,0	2,1	6,6
10.	FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5

Salīdzinot ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadiem" tika precizēti vispārējās valdības strukturālās bilances faktiskie rādītāji visā apskatāmajā laika periodā. Izmaiņas skaidrojamas gan ar potenciāla IKP pārskatīšanu no FM puses, gan ar faktisko IKP datu korekciju, ko veic CSP, kas ietekmēja cikliskās komponentes rādītājus un līdz ar to arī vispārējās valdības strukturālo bilanci. Rezultātā, gatavojot likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" tika secināts, ka nevienā gadā uzkrāto bilanču starpības summa nepārsniedz pieļaujamo kritēriju.

Atbilstoši FDL 11. panta ceturtajam punktam, minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci koriģē, ja uzkrāto bilanču starpību summa pārsniedz robežvērtību

ietvara likumprojekta sagatavošanas gadā. Uz pašreizējo brīdi pēdējais gads, par kuru ir pieejami faktiskie statistikas dati par nominālo budžeta bilanci ir 2022. gads, kas attiecīgi tālāk tiek izmantots kā references gads nosacījuma pārbaudei. Ņemot vērā statistisko informāciju par vispārējās valdības budžeta nominālo bilanci un FM izlaižu starpības novērtējumu, uzkrāto bilanci starpību summa 2022. gadā nepārsniedz FDL noteikto robežvērtību -0,5% no IKP un ir 6,6% IKP, tādējādi nav jāveic strukturālās bilances mērķa korekcijas.

2.1.4. Vidēja termiņa strukturālās budžeta bilances mērķu salīdzinājums

2.7. tabulā ir atspoguļots salīdzinājums starp likumā “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” un likumā “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” noteiktajiem vispārējās valdības strukturālās bilances mērķiem.

2.7. tabula. Vispārējās valdības budžeta mērķu salīdzinājums starp vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam un vidēja termiņa budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam

	Vidēja termiņa budžeta ietvars 2023-2025		Vidēja termiņa budžeta ietvars 2024-2026		Starpība (3)=(2)-(1)
	Strukturālās bilances mērķis (1)	Noteicošais fiskālais nosacījums	Strukturālās bilances mērķis (2)	Noteicošais fiskālais nosacījums	
2023	-0,5	Bilances nosacījums	x	x	
2024	-0,5	Bilances nosacījums	-0,5	Bilances nosacījums	0
2025	-0,5	Bilances nosacījums	-0,5	Bilances nosacījums	0
2026	x	x	-0,5	Bilances nosacījums	x

2.1.5. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu

Likuma “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 21. pantā ir noteikts, ka informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko un prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības izdevumiem, ieņēmumiem, budžeta bilanci un parādu ir publiski pieejama un FM to iekļauj likuma paskaidrojumos. Informācija par vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) un parādu 2020., 2021. un 2022. gadā tiek atspoguļota 1. pielikumā. Informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2024., 2025. un 2026. gadā atrodama 2. pielikumā, un informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības parādu 2024., 2025. un 2026. gadā atrodama 3. pielikumā.

2.2. Vispārējās valdības budžeta galvenie fiskālie rādītāji

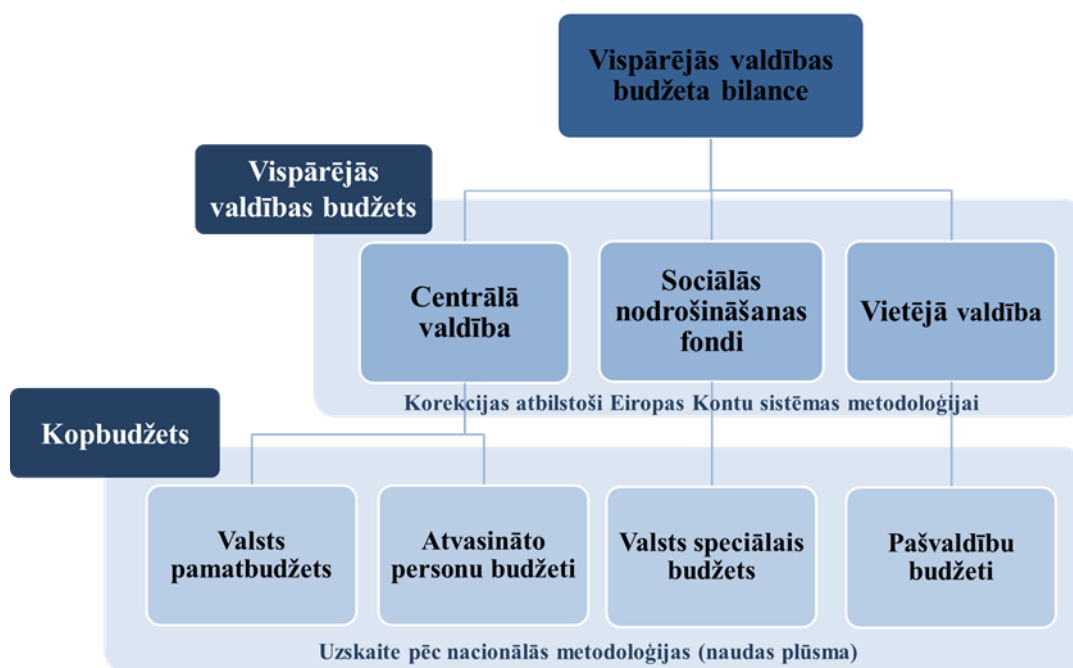
2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai – Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmai (turpmāk – EKS)¹⁶. 2014. gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz ANO 1993. gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju izpildes novērtēšanai, un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā publisko finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- konsolidētā kopbudžeta bilanci (nacionālā metodoloģija) vai
- vispārējās valdības budžeta bilanci (EKS metodoloģija).

2.1.att. Vispārējās valdības budžeta struktūra (S130000)

Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu ES.

- nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (aizdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes¹⁷.

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic CSP. Savukārt FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

FM, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj FM aprēķināt šo komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

FM ir aktualizējusi vispārējās valdības budžeta bilances vidējam termiņam, ņemot vērā Valsts kases datus par konsolidētā kopbudžeta izpildi 2023.gada janvārī-augustā, MK pieņemtos lēmumus līdz 2023. gada 26. septembrim, tajā skaitā papildu atbalstītos līdzekļus prioritāro pasākumu finansēšanai un ietekmes kompensējošos pasākumus 2024. – 2026. gadā atbilstoši MK 2023. gada 26. septembra sēdē izskatītajam informatīvajam ziņojumam “Par priekšlikumiem valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2024. gadam un budžeta ietvaram 2024. – 2026. gadam”. Vienlaicīgi, izstrādājot gan vispārējās valdības budžeta bilances novērtējumu 2023. gadam, gan vidēja termiņa budžeta ietvara prognozes 2024.-2026. gadam, ir ņemti vērā CSP 2023. gada septembra nogalē publicētie aktualizētie IKP dati, kā arī aktualizēts vērtējums par energoresursu cenu sadārdzinājuma atbalsta izlietojumu 2023. gadā, kas sagaidāms zemākā apmērā kā budžetā ielānots.

Atbilstoši FM aktualizētajam novērtējumam pēc EKS metodoloģijas **vispārējās valdības budžeta deficīts 2023. gadā sasniegs 2,7% no IKP** (skat. 2.2. attēlu), saglabājoties tādā pašā līmenī, kā tika novērtēts 2023. gada 15. augustā MK izskatītajā informatīvajā ziņojumā “*Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024., 2025. un 2026. gadā*” un kas ir par 1,3 procentpunktiem zemāks deficīts, kā aplēsts, gatavojot Stabilitātes programmu 2023. gada martā. FM aktualizēs 2023. gada deficīta novērtējumu 2024. gada janvārī pēc operatīvo Valsts kases datu janvārī-decembrī saņemšanas, savukārt oficiālie dati par 2023. gada vispārējās valdības budžeta deficītu būs pieejami 2024. gada aprīlī, pēc tam, kad CSP iesniegs Eurostat vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju.

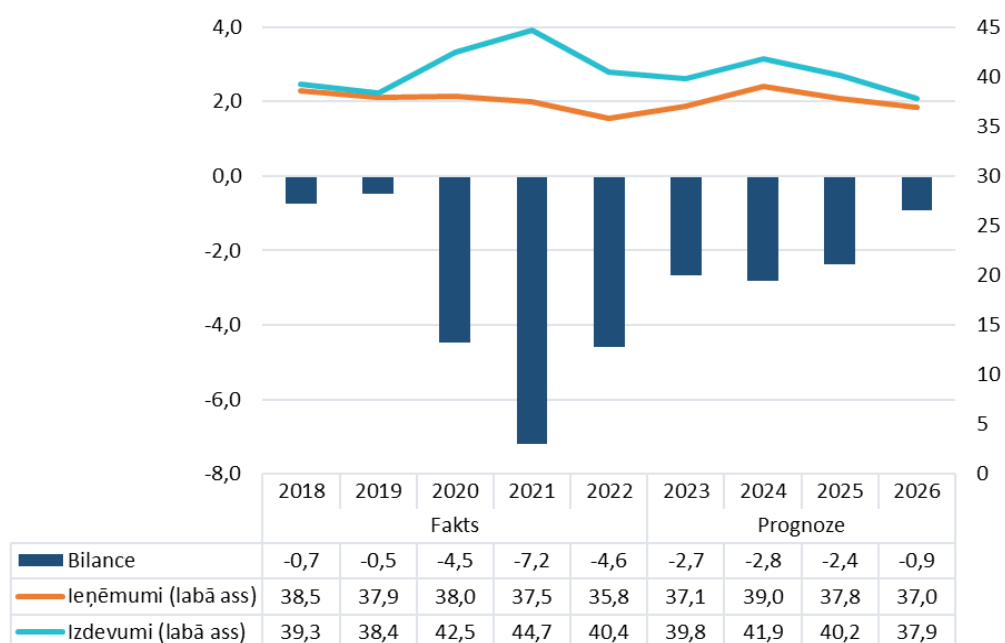
2023. gada astoņos mēnešos, līdzīgi kā 2022.gadā, nodokļu ieņēmumi bijuši būtiski augstāki kā iepriekš plānots. Augsts inflācijas līmenis Eiropā un Latvijā ir saglabājies ilgāk kā iepriekš plānots un, lai gan energoresursu cenas šobrīd ir pazeminājušās un stabilizējušās, preču un pakalpojumu izdevumu līmenis joprojām turpina palielināties, kas vienlaikus korelē ar papildu nodokļu ieņēmumiem. Darba tirgū vērojams nozīmīgs vidējās darba samaksas

¹⁷ Valsts (S130130) vai pašvaldību struktūru (S130330) kontrolēto un finansēto komercsabiedrību, kā arī no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu (S130160) un budžeta nefinansēto iestāžu (S130150) saraksts ir apskatāms CSP tīmekļvietnē: <https://tools.csb.gov.lv/isk/lv>

pieaugums, pozitīvi ietekmējot darbaspēka nodokļu ieņēmumus. Attiecīgi gada ietvaros ir sagaidāms spēcīgs nodokļu un nenodokļu ieņēmumu apmēra pieaugums, kas būtiski uzlabo bilances apmēru.

Esošās tendences attiecībā uz valsts speciālo budžetu ir ļāvušas samazināt prognozētos izdevumus 2023. gadam. Tā, piemēram, ir sagaidāms kritums izdevumiem slimības pabalstiem, ņemot vērā straujāku prognozēto slimības pabalstu saņēmēju skaita samazinājumu, kā arī nedaudz samazināti izdevumi pensijām, pamatojoties uz zemāku pensiju indeksācijas apmēru, kas skaidrojams ar salīdzinoši mazāku indeksācijas koeficientu. Savukārt, ņemot vērā energoresursu tirgus tendences un to ietekmējošos faktorus, sagaidāms, ka vairs nebūs nepieciešams nozīmīgs atbalsts energoresursu cenu pieauguma ietekmes mazināšanai.

Ņemot vērā faktisko izpildi, ir palielināta prognoze pašvaldību pamatfunkciju izdevumiem, Valsts kases procentu izdevumiem, iemaksām ES budžetā.

2.2. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, ieņēmumi un izdevumi, % no IKP (Datu avots: Vispārējās valdības deficīta un parāda 2023. gada oktobra notifikācija, FM)

Vispārējās valdības budžeta deficīts **2024. gadam** tiek prognozēts 1,3 mljrd. *euro* jeb 2,8% no IKP apmērā. Ja iepriekšējos gados deficīta līmeni noteica būtisks atbalsta pasākumu apjoms, tad 2024. gadā plānotā atbalsta ietekme ir tikai 0,2% no IKP. Augstu deficīta līmeni nosaka vienreizējas investīcijas iekšējai un ārējai drošībai, tostarp valsts ārējās robežas infrastruktūras izveidei un investīcijām valsts drošības iestāžu stiprināšanā, kā arī valsts aizsardzības spēju stiprināšanai, speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei, arī citiem pasākumiem.

2025. un 2026. gada vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts attiecīgi 2,4% no IKP un 0,9% no IKP. Prognožu pamatā ir aktualizētie budžeta ieņēmumi un izdevumi, balstoties uz 2023. gada jūnijā sagatavoto vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, valdības pieņemtajiem lēmumiem par jauniem pasākumiem, kā arī ņemot vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamo attīstību turpmākajos gados.

Sagatavojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes 2024.–2026. gadam, tika ņemti vērā šādi jau iepriekš plānotie pasākumi un jaunās prioritātes:

- Minimālās darba samaksas paaugstināšana no 620 *euro* līdz 700 *euro* mēnesī ar 2024. gada 1. janvāri;
- Valsts drošības un aizsardzības izdevumu palielināšana, aizsardzības izdevumiem 2026. gadā sasniedzot 2,75% no IKP. Turpmākajos gados tiek plānota atalgojuma palielināšana iekšlietu nozarē, valsts ārējās drošības pasākumu nodrošināšana, ārējās robežas infrastruktūras izveide, valsts kiberdrošības stiprināšana un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta struktūrvienību dzīvības glābšanas spēju uzlabošana;
- Papildu finansējums pedagogu darba samaksas pieaugumam, kas ļaus zemāko pedagoga stundas likmi no 2024. gada 1. janvāra palielināt līdz 9,54 *euro* gan pedagogiem pirmsskolā, gan vispārējā izglītībā. Tiek plānoti papildu līdzekļi snieguma finansējuma augstākā izglītībā un zinātnē īpatsvara pakāpeniskai palielināšanai, mācību līdzekļu iegādei un digitālo mācību līdzekļu un platformu izstrādei un uzturēšanai secīgas pārejas uz mācībām valsts valodā īstenošanai;
- Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības un kvalitātes uzlabošanai 2024. – 2026. gadā ir papildus paredzēti 275 milj. *euro* ik gadu. Tiek plānots celt atalgojumu ārstiem, aprūpes un atbalsta personālam, tāpat paredzēts papildu finansējums izmeklējumiem un medikamentu iegādei;
- 2024. gadā paredzēts vienreizējs mērķēts atbalsts kredītņēmējiem straujo procentu līkņu pieauguma daļējai kompensēšanai, tāpat arī atbalsts elektroenerģijas tarifu pieauguma kompensēšanai.

2.8. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance 2022. – 2026. gadā, milj. euro un % no IKP

	2022	2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ¹⁸			Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-4,6	-2,7	-2,2	-1,3	0,1	-2,8	-2,4	-0,9
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 789,3	-1 156,4	-1 016,2	-640,2	71,2	-1 279,7	-1 147,4	-464,6
Ieņēmumi	13 924,1	16 003,6	17 270,7	18 016,8	18 543,1	17 774,9	18 268,1	18 889,5
Izdevumi	15 713,4	17 160,0	18 286,9	18 657,0	18 471,9	19 054,6	19 415,5	19 354,1
Centrālā valdība	-2 035,1	-1 422,4	-1 301,7	-897,1	-156,0	-1 664,5	-1 496,9	-813,7
<i>t.sk. komersanti</i>	-25,8	-209,8	-125,2	-41,8	-49,7	-21,7	-35,6	-19,5
Vietējā valdība	20,5	-35,1	-42,3	-43,8	2,4	-18,2	-24,9	48,1
<i>t.sk. komersanti</i>	-24,6	-19,9	-21,6	-19,8	-40,3	-2,2	-1,8	-2,6
Sociālās nodrošināšanas fondi	225,3	301,1	327,8	300,8	224,8	403,1	374,4	300,9
EKS korekcijas	-365,5	143,4	333,7	284,0	308,7	502,3	311,8	380,4
KOPBUDŽETA BILANCE	-1 423,9	-1 299,8	-1 349,9	-924,2	-237,4	-1 782,0	-1 459,2	-845,0
Ieņēmumi	14 294,4	15 569,1	16 632,0	17 405,4	17 943,2	17 117,0	17 653,1	18 285,6
Nodokļu ieņēmumi	11 557,3	12 678,1	13 540,9	14 354,3	15 212,8	13 804,6	14 589,7	15 454,3
Ne-nodokļu ieņēmumi	845,0	972,4	747,4	747,0	634,0	965,8	756,8	732,8
Pašu ieņēmumi	424,9	460,0	462,1	457,8	461,2	464,8	459,7	463,1
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 465,5	1 456,9	1 880,4	1 845,0	1 634,0	1 880,7	1 845,7	1 634,3
Pārējie ieņēmumi	1,6	1,7	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Izdevumi	15 718,3	16 868,9	17 981,9	18 329,6	18 180,6	18 899,0	19 112,3	19 130,6
Atlīdzība	3 120,1	3 543,1	3 723,4	3 737,3	3 769,0	3 951,0	3 973,5	4 029,3
Preces un pakalpojumi	2 309,0	2 054,5	1 944,3	1 994,8	2 009,2	1 929,0	1 953,5	2 040,0
Procentu izdevumi	196,5	233,4	382,0	469,0	508,5	381,0	467,7	508,5

¹⁸ Atbilstoši MK 15.08.2023. informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024.-2026. gadā".

	2022	2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ¹⁸			Prognoze		
Subsīdijas un dotācijas	3 840,8	4 225,8	4 748,3	4 685,0	3 874,8	5 407,6	5 201,5	4 420,1
Sociālie pabalsti	4 521,8	4 829,1	5 164,0	5 500,8	5 896,8	5 174,1	5 525,0	5 941,1
Iemaksas ES budžetā	391,9	407,8	424,0	434,5	476,2	424,0	434,5	476,2
Kapitālie izdevumi	1 280,3	1 485,0	1 545,1	1 458,8	1 596,8	1 581,1	1 506,0	1 664,0
Pārējie izdevumi	57,8	90,1	50,7	49,4	49,3	51,3	50,6	51,3

Valsts pamatbudžets

Valsts pamatbudžetā 2023. gadā joprojām augstāku izdevumu līmeni noteica valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi krīžu mazināšanai. Lai gan jau ar 2024. gadu specifisku atbalsta pasākumu finansējums būs ievērojami mazāks, tomēr izdevumu līmenis valsts pamatbudžetā 2024. gadā un vidējā termiņā joprojām saglabāsies augsts, tādējādi valsts pamatbudžetā būs ļoti augsts deficīta līmenis.

Plaša energoatbalsta sniegšana 2024. gada budžetā netiek paredzēta, un valdība atvēlējusi 50 milj. *euro*, lai mazinātu ietekmi no elektroenerģijas tarifu pieauguma, bet 70 milj. *euro* paredzēti Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, un šis finansējums saglabāsies tuvu iepriekšējos gados veikto izdevumu līmenim. Joprojām vidējā termiņā valsts budžetā tiek plānots finansējums Covid-19 vakcīnu iegādei, tomēr tā apmērs jau ir būtiski zemāks kā iepriekšējos gados.

Galvenajām prioritātēm iekšējai un ārējai drošībai, veselības nozarei finansējums nesadalītā veidā rezervēts 74.resora "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" budžetā. Vairāk par valdības apstiprinātajām prioritātēm skatīt informatīvajā ziņojumā par 2024. gada prioritārajiem pasākumiem¹⁹.

Jauno elektrovilcienu piegādes termiņi jau vairākkārt tikuši pārlikti un to faktiskā piegāde un lietošana plānojas tikai 2023. gada izskaņā, bet lielākoties 2024. gadā. Lai gan sākotnēji daļu no 32 jaunajiem elektrovilcieniem bija plānots finansēt no valsts budžeta līdzekļiem, tomēr šobrīd plānots, ka visu vilcienu iegādes darījums tiek finansēts no ES Kohēzijas fonda līdzekļiem ar valsts budžeta līdzfinansējumu. Atbilstoši EKS metodoloģijas izdevumi vispārējās valdības budžetā tiks uzskaitīti atbilstoši vilcienu faktiskajai piegādei.

2024. un 2025. gadā valsts pamatbudžetā kopumā tiek prognozēti ievērojami lielāki izdevumi ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. To sekmēs 2014. – 2020. gada ES fondu plānošanas perioda noslēguma maksājumi (2024. gadā), finansējums ES fondu 2021. – 2027. gada plānošanas perioda projektu īstenošanai, kā arī finansējums Atveseļošanas fonda projektiem un *Rail Baltica* īstenošanai.

Valsts speciālais budžets

Nemot vērā 2022. gada ļoti augsto pensiju indeksācijas koeficientu, valsts speciālā budžeta pārpalikums 2023. gadā būs krietni zemāks kā pērn. 2023. gadā vērojams nozīmīgs sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu pieaugums, pieaugot darba samaksai, un valsts speciālā budžeta izdevumi tiek novērtēti par nepilniem 9% augstāki kā 2022. gadā. Savukārt, izdevumu pieaugums sagaidāms 12,3% apmērā, tādējādi samazinot pārpalikumu. Izdevumu pieaugumu nosaka pieaugums vecuma pensijām 2022. gadā veiktās augstās indeksācijas

¹⁹ Atbilstoši MK 26.09.2023. informatīvajam ziņojumam Par priekšlikumiem valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2024. gadam un budžeta ietvaram 2024.–2026. gadam".

ietekmē. Savukārt pārējo pabalstu izdevumiem pieaugums būs mērens, jo, Covid-19 ietekmei mazinoties, sagaidāms mazāks izdevumu apmērs slimības pabalstiem kā 2022. gadā.

2024. – 2026. gadā valsts speciālajā budžetā tiek prognozēts augsts pārpalikuma līmenis. Darba samaksas pieauguma temps joprojām būs augsts, tostarp ceļot minimālās algas līmeni, bet pensiju indeksi, patēriņa cenām stabilizējoties, sagaidāmi zemākā līmenī. Pensiju saņēmēju skaits pensionēšanās vecuma paaugstināšanas dēļ turpina sarukt, tomēr 2025. gadā pensiju reforma noslēgsies, un pēc tās atbilstoši *Eurostat* demogrāfiskajām prognozēm ir sagaidāms iedzīvotāju skaita pieaugums 65+ vecuma grupā. Tādēļ jau 2026. gadā izdevumu pieaugums sagaidāms straujāks par ieņēmumu pieaugumu. Tāpat turpmākajos gados sagaidāms izdevumu palielinājums vecuma un invaliditātes pensijām, kas saistīts ar pakāpenisku piemaksu par apdrošināšanas stāžu līdz 1996. gadam atjaunošanu.

Prognozējot izdevumus pensijām un sociālajiem pabalstiem vidējā termiņā, ir ņemtas vērā šādas izmaiņas:

- No 2014. gada pakāpeniski palielinās pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Tiesības uz valsts vecuma pensiju 2024. gadā būs personām, kuras sasniegs 64 gadu un 9 mēnešu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2024. gadā pensionēties priekšlaicīgi var personas, kuras sasniegušas 62 gadu un 9 mēnešu vecumu;
- 2023. gada oktobrī indeksēja pensijas un atlīdzības vai to daļu, kas nepārsniedz 609 *euro* mēnesī. Indeksētas tika vecuma, invaliditātes, izdienas un apgādnieka zaudējuma pensijas un atlīdzības, kuras piešķirtas vai pārrēķinātas līdz 2023. gada 30. septembrim. Vecuma pensijām neatkarīgi no apdrošināšanas stāža tika piemērots indekss 1,064;
- No 2024. gada plānots atjaunot piemaksas pie pensijas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1996. gadam. Laikā no 2024. līdz 2029. gadam ik pa trijiem gadiem piemaksas tiks atjaunotas tām vecuma un invaliditātes pensijām, kas piešķirtas no 2012. līdz 2028. gadam. Savukārt no 2029. gada visiem vecuma un invaliditātes pensijas saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim, jau uzreiz piešķirs piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas. Katru gadu vienlaikus ar pensiju indeksāciju pārskata arī piemaksas apmēru. 2023. gadā pēc 1. oktobra indeksācijas piemaksas apmērs tika palielināts no 1,43 *euro* līdz 1,52 *euro* par stāža gadu;
- No 2023. gada 1. jūlija minimālo ienākumu sliekšnis nav zemāks par 20% no ienākumu mediānas. Ir noteikti diferencēti minimālo ienākumu sliekšņi, tie attiecas uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem, minimālo vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem un sociālās palīdzības pašvaldībā saņēmējiem. Minimālo ienākumu sliekšņi stājās spēkā no 2023. gada 1. jūlija, bet turpmāk, sākot ar 2024. gadu, tie tiks pārskatīti katra gada janvārī.

Atvasināto publisko personu budžets

Atvasināto publisko personu budžetā (turpmāk – APP) jau kopš 2016. gada ik gadu veidojas pārpalikums, kas saistīts ar pieaugošu valsts budžeta transfertu apmēru, tāpat arī palielinoties pašu ieņēmumiem, tai skaitā par saņemtajiem maksas pakalpojumiem, ko lielā mērā ietekmē augošie mācību maksu ieņēmumi universitātēs. Vēsturiski deficīta veidošanos APP noteicis augsts kapitālo izdevumu jeb investīciju līmenis, piemēram, 2015. gadā noslēdzoties ES fondu 2007. – 2013. gada plānošanas perioda ciklam. Pēdējos gados straujas

svārstības investīciju apmēros APP netiek novērotas un nozīmīgu deficīta veidošanos šajā budžeta līmenī nevar gaidīt. Tiek prognozēts, ka vidējā termiņā, ES fondu ieņēmumu plūsmas no valsts pamatbudžeta būs līdzvērtīgas APP īstenoto ES fondu projektu investīcijām un APP budžetā bilance būs tuvu sabalansētai.

APP budžetā vidējā termiņā paredzēti papildu līdzekļi pedagogu darba samaksas celšanai augstākajā izglītībā, pētījumu programmu īstenošanai un citām prioritātēm. Pieaugošs izdevumu līmenis APP budžetā, galvenokārt, skaidrojams ar atlīdzības līmeņa celšanos, kamēr citi izdevumi pamatā prognozēti stabili, bez būtiskām svārstībām.

2.9. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2022. – 2026. gadā, milj. euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ²⁰			Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-1 486,8	-1 271,8	-1 282,0	-957,5	-276,2	-1 716,2	-1 493,3	-892,5
Ieņēmumi	12 134,8	13 276,3	14 232,7	14 877,2	15 264,1	14 689,9	15 092,1	15 567,7
Nodokļu ieņēmumi	9 617,8	10 614,5	11 335,4	12 017,1	12 723,4	11 571,4	12 219,6	12 926,0
Ne-nodokļu ieņēmumi	762,7	909,4	718,4	721,0	609,2	936,8	730,8	707,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 460,8	1 451,6	1 875,1	1 839,7	1 628,7	1 875,4	1 840,4	1 629,0
Pārējie ieņēmumi	293,4	300,8	303,7	299,4	302,8	306,4	301,3	304,7
Izdevumi	13 621,5	14 548,1	15 514,7	15 834,7	15 540,3	16 406,1	16 585,4	16 459,2
Uzturēšanas izdevumi	12 742,9	13 458,5	14 424,7	15 008,5	14 776,3	15 275,1	15 709,5	15 627,5
Kapitālie izdevumi	878,6	1 089,6	1 090,0	826,2	764,0	1 130,9	875,9	831,6
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-1 862,5	-1 530,5	-1 620,6	-1 316,5	-534,6	-2 127,5	-1 925,5	-1 225,6
Ieņēmumi	8 312,5	9 068,9	9 616,4	9 976,3	10 072,0	10 028,2	10 146,7	10 329,6
Nodokļu ieņēmumi	6 078,3	6 670,8	6 994,2	7 397,0	7 818,4	7 184,0	7 554,5	7 974,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	668,8	843,1	648,6	648,7	534,0	866,9	658,5	632,8
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 435,6	1 425,6	1 849,1	1 813,7	1 602,7	1 849,4	1 814,4	1 603,0
Pārējie ieņēmumi	129,9	129,3	124,5	116,9	117,0	127,9	119,4	119,3
Izdevumi	10 181,2	10 599,4	11 236,9	11 292,8	10 606,7	12 155,7	12 072,2	11 555,2
Uzturēšanas izdevumi	9 322,3	9 563,9	10 200,7	10 527,2	9 904,5	11 077,4	11 257,4	10 785,5
Kapitālie izdevumi	858,9	1 035,5	1 036,2	765,6	702,2	1 078,4	814,8	769,7
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	343,5	252,7	334,6	362,1	264,8	408,2	435,8	340,9
Ieņēmumi	3 933,2	4 283,6	4 700,0	5 050,1	5 330,5	4 760,7	5 125,3	5 428,7
Nodokļu ieņēmumi	3 539,5	3 943,6	4 341,3	4 620,2	4 905,0	4 387,4	4 665,2	4 951,5
Pārējie ieņēmumi	393,6	339,9	358,7	429,9	425,5	373,3	460,1	477,2
Izdevumi	3 589,6	4 030,9	4 365,4	4 688,0	5 065,7	4 352,5	4 689,5	5 087,8
Uzturēšanas izdevumi	3 587,6	4 029,3	4 364,5	4 687,0	5 064,8	4 351,4	4 688,5	5 086,8
Kapitālie izdevumi	2,0	1,6	0,9	0,9	0,9	1,1	1,0	1,0
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	32,2	6,1	3,9	-3,1	-6,4	3,2	-3,6	-6,8
Ieņēmumi	563,8	598,9	604,4	605,2	609,6	617,1	617,0	622,1
Izdevumi	531,7	592,8	600,5	608,2	616,0	613,9	620,7	628,9

Pašvaldību budžets

Pašvaldību budžetā 2023. gadā sagaidāms neliels deficīts, izdevumiem pieaugot straujāk nekā ieņēmumiem, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Lai gan pašvaldību budžetā 2023. gadā vērojams straujš ieņēmumu kāpums, pamatā dēļ augstākiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem salīdzinājumā ar 2022. gadu, sagaidāms, ka pašvaldību budžeta izdevumi

²⁰ Atbilstoši MK 15.08.2023. informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024.-2026. gadā"

palielināsies straujāk. Pieaugums pamatā saistāms ar augstākiem kārtējiem izdevumiem, turpretī pašvaldību budžeta kapitālie izdevumi samazināsies, kas skaidrojams ar investīciju samazināšanos pēc Covid-19 laikā papildus piešķirtā finansējuma augstas gatavības projektiem. 2024. gadā iepriekšējam ES fondu plānošanas periodam noslēdzoties, tiek plānots neliels kapitālo izdevumu samazinājums. Savukārt vidējā termiņā tiek prognozēts kapitālo izdevumu būtisks pieaugums, it īpaši ES fondu projektiem jaunā perioda ietvaros.

Augstāku izdevumu līmeni pašvaldību budžetā nosaka arī papildus piešķirtais finansējums pedagogu darba samaksas paaugstināšanai, minimālās algas paaugstināšanai 2023. – 2024. gadā un asistenta un pavadona pakalpojuma sniedzējiem. Ievērojams izdevumu pieaugums 2023. gadā sagaidāms precēm un pakalpojumiem. Lielāki izdevumi pamatā skaidrojami ar lielākiem izdevumiem par siltumenerģiju, elektroenerģiju, kurināmo un ēdināšanu pašvaldību iestādēs, kā arī augstākiem tēriņiem autoceļu un ielu uzturēšanai. Arī sociāla rakstura maksājumi 2023. gadā sagaidāmi augstāki salīdzinājumā ar 2022. gadu, izdevumiem pieaugot mājokļa pabalstiem un garantētā minimālā ienākuma pabalstu izmaksām, kas saistāms ar valsts atbalsta pasākumu sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem, tāpat augstāki izdevumi vērojami samaksai par pašvaldību sociālajiem pakalpojumiem, tostarp par sociālo aprūpi mājās un sociālās rehabilitācijas institūciju sniegtajiem pakalpojumiem.

2024. gadā pašvaldību budžetā tiek prognozēts deficīts, ņemot vērā mērenu ieņēmumu pieaugumu un straujāku izdevumu pieaugumu, taču 2025. – 2026. gadā, neskatoties uz prognozēto būtisko kapitālo izdevumu kāpumu, pašvaldību budžetā tiek prognozēts pārpalikums, ievērojami pieaugot ieņēmumiem no iedzīvotāju ienākuma nodokļa.

2.10. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2022. – 2026. gadā, milj. euro

	2022	2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ²¹			Prognoze		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	62,9	-28,0	-67,8	33,3	38,8	-65,8	34,2	46,5
Ieņēmumi	3 251,2	3 403,0	3 469,9	3 725,3	3 959,2	3 613,1	3 864,4	4 105,4
Nodokļu ieņēmumi	1 939,5	2 063,6	2 205,4	2 337,2	2 489,4	2 233,2	2 370,1	2 528,2
Transferts no valsts budžeta	1 069,5	1 055,1	983,0	1 106,6	1 188,3	1 098,4	1 213,0	1 295,7
Pārējie ieņēmumi	242,2	284,3	281,5	281,5	281,5	281,5	281,5	281,5
Izdevumi	3 188,3	3 431,1	3 537,7	3 692,0	3 920,4	3 678,9	3 830,4	4 058,9
Uzturēšanas izdevumi	2 628,7	2 893,1	3 002,7	3 034,0	3 062,4	3 142,2	3 170,7	3 199,2
Kapitālie izdevumi	559,6	538,0	535,0	658,0	858,0	536,7	659,7	859,7

2.2.3. Atbalsta pasākumi krīžu seku mazināšanai

Pēc Covid-19 pandēmijas perioda Latvijā valdība sniegusi būtisku atbalstu sabiedrībai energoresursu cenu pieauguma ietekmes mazināšanai (turpmāk – energoatbalsts). Tāpat nozīmīgs finansējums ticis atvēlēts Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, ņemot vērā 2022. gada Krievijas pilna mēroga iebrukumu Ukrainā. 2023. gads ir pēdējais, kurā kopš 2020. gada tiek paredzēts nozīmīgs finansējums atbalsta pasākumiem krīžu seku mazināšanai, jo turpmāk budžetā tiek plānotas tikai atsevišķas kopumā mērķētas programmas.

Kopējais plānotais atbalsts 2023. gadam atbilstoši FM apkopotajai informācijai veidoja 855 milj. euro jeb 2,0% no IKP. Atbalsta ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci ir negatīva, un 2023. gadā tā FM vērtējumā, kas izriet no jau faktiski sniegtā atbalsta apmēra, tiek sagaidīta 670 milj. euro apmērā jeb 1,6% no IKP. Savukārt 2024. gadā budžetā plānots

²¹ Atbilstoši MK 15.08.2023. informatīvajam ziņojumam “Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024.-2026. gadā”

specifisks atbalsts ar ietekmi uz vispārējās valdības deficītu vairs tikai 0,2% no IKP apmērā (skat. 2.11. tabulu).

Covid-19 atbalsta finansējums 2023. gadā tika plānots jau būtiski mazākā apmērā kā iepriekšējos gados, faktiski turpinoties tikai atsevišķiem uzsāktajiem investīciju projektiem un paredzot finansējumu Covid-19 vakcīnu iegādei, kas iepriekš pasūtītas, kā arī turpinoties finanšu institūcijas ALTUM programmu īstenošanai ar ietekmi uz bilanci, kas izriet no programmu realizācijas rādītājiem. 2023. gadā Covid-19 atbalsta ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tiek vērtēta 133 milj. *euro* apmērā jeb 0,3% no IKP.

Ieplānotais energoatbalsts bija paredzēts pamatā līdz 2023. gada 30. aprīlim, un par atbalsta sniegšanu nākamajā apkures sezonā tiks lemts, par prioritāti virzot mērķētāka atbalsta nodrošināšanu ar Būvniecības valsts kontroles biroja starpniecību. 2023. gadā sniegtā atbalsta apmērs būs zemāks kā 2022. gadā un zemāks kā sākotnēji plānotais, jo jau 2023. gada sākumā energoresursu cenas stabilizējās.

Ukrainas iedzīvotājiem, kuri ieceļojuši Latvijā, tiek sniegta sociālā palīdzība un nodrošināti sociālie pakalpojumi. Tiek segti ēdināšanas un izmitināšanas izdevumi, pašvaldības izmaksā vienreizēju pabalstu krīzes situācijā, valsts nodrošina vienreizēju pabalstu darba uzsākšanai. Piešķirts finansējums pirmsskolas izglītības pakalpojuma nodrošināšanai bēgļu bērniem, kā arī līdzekļi latviešu valodas kursiem. Tāpat tiek veiktas iemaksas starptautiskajās organizācijās humānās un militārās palīdzības sniegšanai Ukrainai.

2.11. tabula. Atbalsta apmērs un ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, milj. *euro* un % no IKP

	Fakts	Plāns	Izpilde*	Plāns	Fakts	Novērtējums	Izpilde*	Plāns
	2022	2023	2024	2024	2022	2023	2024	2024
	<i>Atbalsta apmērs</i>				<i>Ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci</i>			
Covid-19 atbalsts	965,9	100,8	39,8	18,3	-796,4	-132,7	-45,7	-18,7
Energoatbalsts	603,5	652,0	417,3	50,0	-603,5	-465,7	-417,3	0,0
Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem	81,0	102,0	42,9	70,0	-81,0	-72,0	-42,9	-70,0
KOPĀ	1 650,4	854,8	500,0	138,3	-1 481,0	-670,4	-506,0	-88,7
% no IKP	4,2%	2,0%	1,2%	0,3%	-3,8%	-1,6%	-1,2%	-0,2%

*Izpildes dati līdz 31.08.2023.

2024. gadam budžetā iezīmēti 50 milj. *euro* atbalstam elektroenerģijas tarifu pieauguma kompensēšanai, tomēr specifiski atbalsta pasākumi tiek izstrādāti. Tāpat, ņemot vērā karadarības turpināšanos Ukrainā un joprojām daudzu cilvēku došanos bēgļu gaitās, arī 2024. gada budžetā tiek plānots finansējums Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam – 70 milj. *euro*.

2.2.4. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm

Salīdzinot FM sagatavotās vispārējās valdības budžeta prognozes ar aktuālajām EK prognozēm, ir būtiski ņemt vērā to izstrādes laiku. Paskaidrojumu sagatavošanas brīdī ir pieejamas EK fiskālās prognozes, kas tika publicētas 2023. gada pavasarī. FM gadījumā 2023. gada budžeta deficīta novērtējumā tika ņemta vērā aktuālākā nominālā IKP prognoze, balstoties uz septembrī revidētajiem IKP datiem. Savukārt, gatavojot budžetu 2024. gadam, ieņēmumu un izdevumu prognozes ir aktualizētas, ņemot vērā valdības pieņemtos lēmumus par prioritāro pasākumu finansēšanu, kā arī informāciju par valdības apstiprinātajiem atbalsta pasākumiem līdz 2023. gada 26. septembrim.

2.12. tabula FM budžeta prognozes salīdzinājums ar EK prognozi, % no IKP

	LV		EK (pavasaris 2023) ²²		Starpība (procentpunktos)	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Vispārējās valdības budžeta bilance	-2,7	-2,8	-3,8	-2,7	-1,2	0,1
Ieņēmumi	37,1	39,0	36,3	36,6	-0,8	-2,4
Nodokļu ieņēmumi ²³	29,9	31,0	29,9	30,0	0,0	-1,1
<i>Ražošanas un importa nodokļi</i>	<i>13,0</i>	<i>13,1</i>	<i>13,3</i>	<i>13,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>
<i>Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi</i>	<i>7,0</i>	<i>7,5</i>	<i>6,8</i>	<i>6,8</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,7</i>
<i>Neto sociālās iemaksas</i>	<i>9,9</i>	<i>10,3</i>	<i>9,8</i>	<i>10,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,4</i>
Pārējie ieņēmumi	7,1	8,0	6,4	6,6	-0,8	-1,4
Izdevumi	39,8	41,9	40,1	39,3	0,4	-2,5
Atlīdzība	10,5	11,1	10,5	10,4	0,0	-0,7
Starppatēriņš	6,0	6,0	6,3	6,3	0,2	0,4
Sociālie maksājumi	13,2	13,3	12,8	12,6	-0,4	-0,8
Procentu izdevumi	0,7	0,9	0,6	0,8	-0,1	-0,1
Subsīdijas	0,7	0,7	1,3	0,8	0,5	0,1
Bruto pamatkapitāla veidošana	4,8	6,3	5,5	6,1	0,7	-0,2
Pārējie izdevumi	3,8	3,5	3,2	2,3	-0,6	-1,2

Atbilstoši 2023. gada pavasara prognozēm EK sagaida, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2023. gadā būs 3,8% no IKP un 2024. gadā būs 2,8% no IKP. EK prognozētais deficīts 2023. gadam ir augstāks nekā FM novērtētais, pamatā ņemot vērā lielākus izdevumus subsīdijām, kas galvenokārt paredzētas energoatbalsta pasākumu finansēšanai, taču pamatojoties uz faktiskajiem izpildes datiem, redzams, ka izdevumi energoatbalstam 2023. gadā visticamāk būs zemāki nekā plānots, un tas jau ir ņemts vērā FM prognozē. Savukārt, attiecībā uz 2024. gada vispārējās valdības budžeta deficītu FM prognoze kopumā būtiski neatsšķiras no EK prognozēm. Jāņem gan vērā, ka 2024. gada budžeta izstrādē valdība apstiprinājusi virkni prioritāro pasākumu un sadalījusi fiskālo telpu, tādēļ ieņēmumu un izdevumu līmenis no EK prognozēm ir atšķirīgs.

2.3. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni

2023. gada 15. septembrī Saeimas ārkārtas sēdē tika izteikta uzticība MK un attiecīgi uzsākts budžeta 2024. gadam un vidējam termiņam veidošanas process.

Evikas Siliņas vadītais MK atbilstoši “Deklarācijai par iecerēto darbību”²⁴ (turpmāk – Deklarācijā), līdzīgi kā iepriekšējais, ir izvirzījis cilvēku par galveno Latvijas vērtību.

Valdību veidojošie politiskie spēki apņēmušies īstenot politiku, kas veidos Latviju par ilgtspējīgu valsti, uzlabojot ģimeņu dzīves kvalitāti, līdzsvarojot sociālo, ekonomikas un vides politiku dimensijas. Laikā, kad pasaule piedzīvo ģeopolitiskus satricinājumus, koalīciju veidojošās partijas apvienojušās kopīgam darbam Latvijas **drošības stiprināšanai, sabiedrības kopīgai izaugsmei, labklājībai šodienas un nākamajām paaudzēm.**

MK 2023. gada 15. augustā sēdē, izskatot informatīvo ziņojumu „Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024.–2026. gadā”²⁵, tika pieņemts zināšanai, ka vispārējās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas tiek prognozēta 2024. gadā -1 016,2 milj. euro jeb -2,2% no IKP,

²² Datu avots: AMECO datu bāze.

²³ Nodokļu ieņēmumi atbilstoši EKS metodoloģijai (D.2 + D.5 + D.61 + D.91).

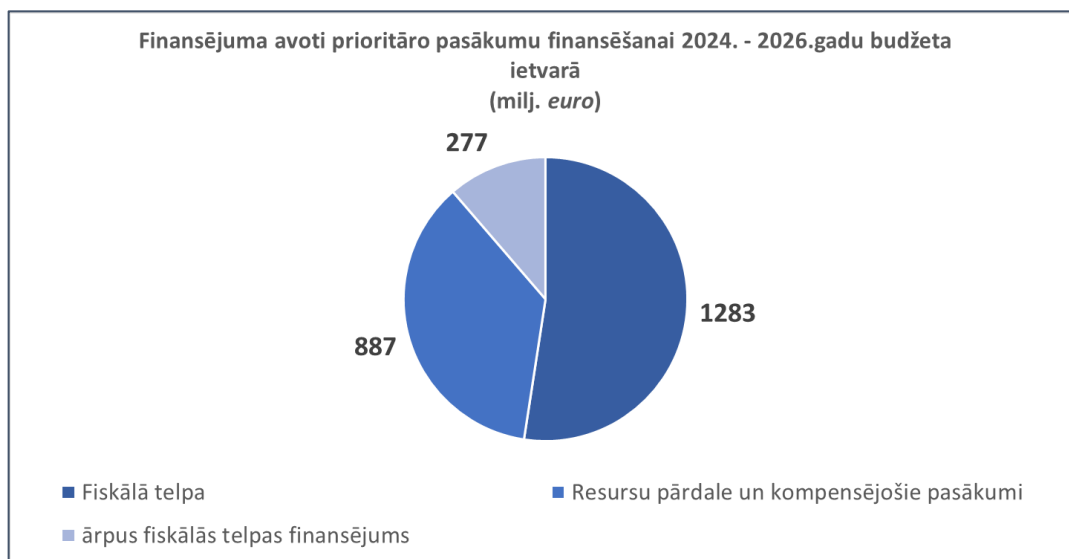
²⁴ Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību (15.09.2023.), pieejama: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/16704/download?attachment>

²⁵ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2024., 2025. un 2026. gadā, pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/9e47ab90-df45-45f0-95c1-b465ec6d1bcc

2025. gadā ir -640,2 milj. *euro* jeb -1,3% no IKP un 2026. gadā ir 71,2 milj. *euro* jeb 0,1% no IKP un tika noteikts, ka **fiskālā telpa 2024. gadā ir 148,4 milj. *euro*, 2025. gadā ir 450,3 milj. *euro* un 2026. gadā ir 684,3 milj. *euro*, neskaitot vienreizējos pasākumus.**

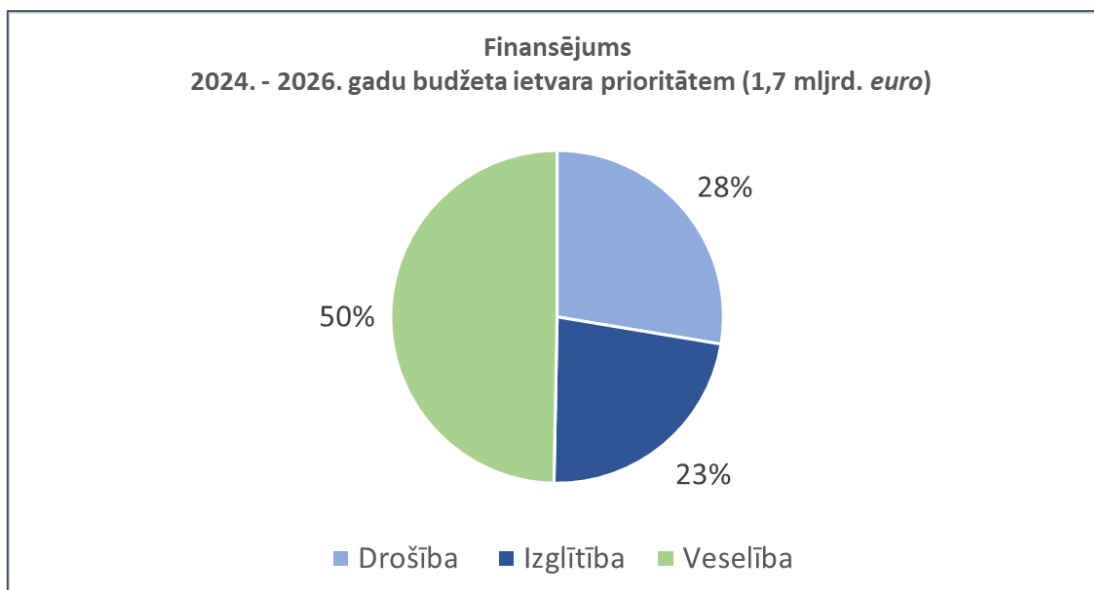
Valdību veidojošo partiju pārstāvji ir plaši izdiskutējuši ministriju un citu centrālo valsts, tai skaitā neatkarīgo iestāžu, finansējuma pieprasījumus prioritārajiem pasākumiem un vienojušies par kopējo papildus atbalstu valsts, nozaru u.c. prioritātēm 2,39 mljrd. *euro* apmērā, t.sk. 798,4 milj. *euro* 2024. gadam (1,8% no IKP), 733,0 milj. *euro* (1,5% no IKP) 2025. gadam un 859,5 milj. *euro* (1,7% no IKP) 2026. gadam, piedāvājot īstenot tādus prioritāros pasākumus, kas nodrošinās sabalansētu valdības deklarācijā iekļauto mērķu sasniegšanu.

Papildus jau esošajām valsts programmām, prioritāro pasākumu īstenošanai tiks izmantoti līdzekļi no fiskālās telpas, budžeta izpildes procesā pārdalāmie finanšu līdzekļi (t.sk. papildu iemaksas valsts budžetā no valsts kapitālsabiedrībām), vienreizējiem pasākumiem finansējums ir paredzēts ārpus fiskālās telpas. Jāatzīmē, ka 2026. gadam sākotnēji noteiktā fiskālā telpa ir sadalīta daļēji, tās atlikums veido 51,6 milj. *euro*.

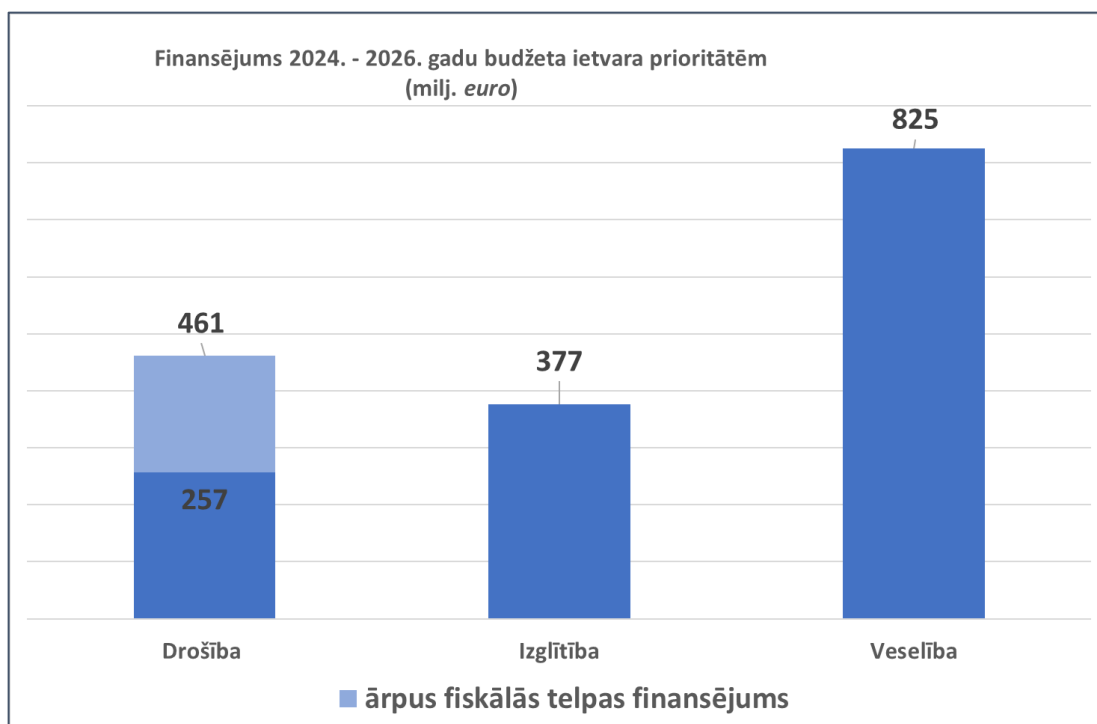

2.3. att. Prioritāro pasākumu finansējuma avoti

Aptuveni 70% jeb **1,7 mljrd. *euro*** no minētā finansējuma iezīmēti **vidēja termiņa budžeta prioritātēm**, t.sk. 489,8 milj. *euro* 2024. gadam (1,1% no IKP), 541,2 milj. *euro* (1,1% no IKP) 2025. gadam un 631,9 milj. *euro* (1,2% no IKP) 2026. gadam. Iezīmētais finansējums ietver arī finansējumu **vidēja termiņa budžeta prioritāšu** vienreizējiem pasākumiem 204,0 milj. *euro* apmērā.

2.4. att. Vidēja termiņa budžeta prioritātēm iezīmētā finansējuma sadalījums

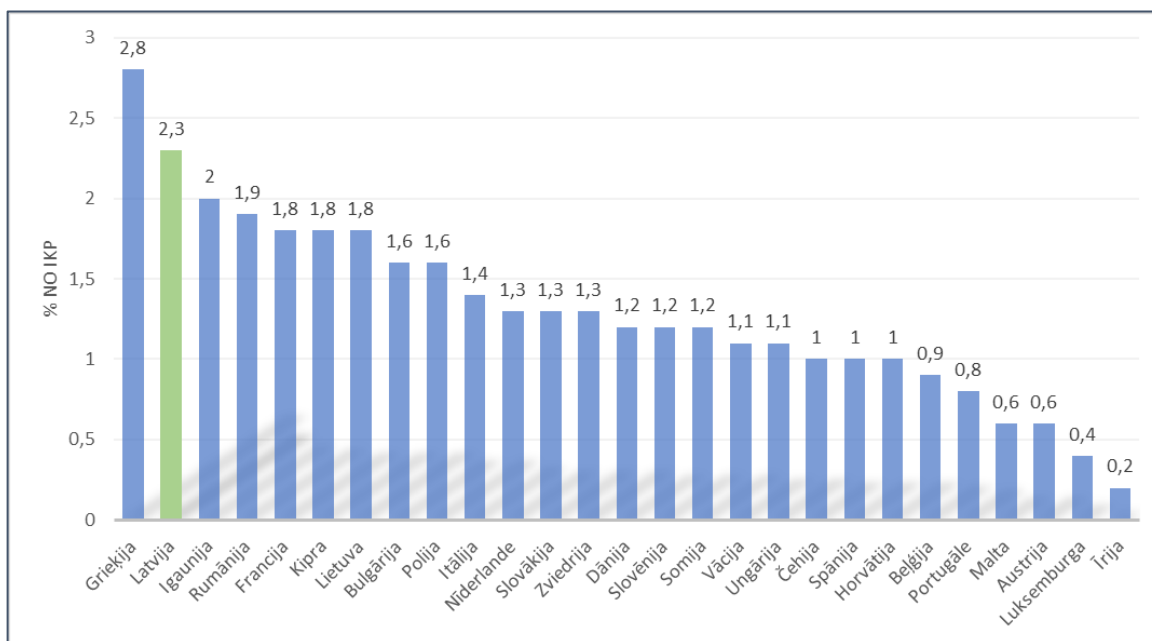
2.5. att. Finansējums vidēja termiņa budžeta prioritātēm

2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Drošība

Ieejot ilgstošā fāzē Krievijas militārā agresija Ukrainā rada nepieciešamību pēc turpmākas drošības līmeņa stiprināšanas un paaugstināšanas, tāpēc arī šīs valdības Deklarācijā drošība ir izvirzīta par vienu no galvenajām prioritātēm. Drošības joma aptver ne tikai aizsardzību pret ārējiem riskiem, bet arī iekšējo drošības risku risināšanu, nodrošinot dienestus ar nepieciešamajiem resursiem to kapacitātes stiprināšanai, tiesiskumu un likuma varas stiprināšanu, kas ietver gan policijas, gan ugunsdzēsēju, gan robežsardzes, gan korupcijas apkarošanas spēkus.

Kā liecina *Eurostat* dati²⁶, Latvijā vispārējās valdības izdevumi aizsardzībai (kas iekļauj sevī izdevumus militārai aizsardzībai, civilai aizsardzībai, ārvalstu militārās palīdzības izdevumus, izdevumus pētniecībai un attīstībai aizsardzības jomā un citus) 2021. gadā sasniedza 2,3% no IKP (skat 2.6. attēlu). Lielāki izdevumi aizsardzībai bija tikai Grieķijā, kur tie sasniedza 2,8% no IKP. Aizsardzības kapacitātes stiprināšana ir prioritāte visās Baltijas valstīs, bet izdevumu apjoms konkrētajā gadā Igaunijā ir bijis nedaudz zemāks nekā Latvijā - 2,0% no IKP, Lietuvā vēl nedaudz zemāks - 1,8% no IKP apmērā.

2.6. att. Vispārējās valdības budžeta izdevumi aizsardzībai atbilstoši funkcionālajām kategorijām 2021.gadā, % no IKP

Realizējot Latvijas eiroatlantisko ārpolitikas kursu un ārējās drošības prioritāti, jaunais MK ir apņēmis nodrošināt valsts aizsardzības budžeta turpmāku palielināšanu un ir panākta vienošanās par finansējuma 2,75% no IKP apmērā (jeb 129,6 milj. *euro*) novirzīšanu aizsardzības jomai 2026. gadā un 3% no IKP 2027. gadā saskaņā ar grozījumiem Valsts aizsardzības finansēšanas likumā, lai nodrošinātu straujāku valsts aizsardzības dienesta ieviešanu, nesamazinot nacionālo bruņoto spēku attīstībai paredzēto finansējumu. Finansējums

²⁶ Eurostat datu bāze, informācija pieejama:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en

tiks novirzīts jauno un esošo spēju attīstībai - uzņemošās valsts pienākumu pildīšanai, nodrošinot sabiedroto atbalstu, papildus munīcijas iegādei un būvniecībai - Sēlijas militārā poligona attīstībai un valsts aizsardzības dienesta infrastruktūras izbūvei, jauno kaujas spēju infrastruktūras izbūvei.

Atbilstoši likumam "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" prioritārajam virzienam "Drošība" vidējā termiņā ir paredzēts papildus finansējums vairāk kā 461 milj. *euro* apmērā, t.sk. 44% no finansējuma nodrošinot ārpus fiskālās telpas - 2024. gadam 43,0 milj. *euro* (0,09% no IKP), 2025. gadam 100,4 milj. *euro* (0,21% no IKP) un 2026. gadam 60,5 milj. *euro* (0,12% no IKP).

Aņņemoties pabeigt žoga būvniecību uz robežas ar Baltkrieviju un Krieviju līdz 2024. gada beigām, kā arī ieguldīt viedajā robežapsardzībā un cilvēkresursos, kas veic robežapsardzību, jaunais MK papildus likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" ir paredzējis 175,5 milj. *euro* valsts ārējās robežas tehniskās infrastruktūras izveidei un drošības pasākumu nodrošināšanai, savukārt, 91,3 milj. *euro* tika novirzīti Iekšlietu ministrijas un Tieslietu ministrijas institūcijās nodarbināto, tai skaitā Probācijas dienesta, atlīdzībai. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu – Valsts policijas, Valsts robežsardzes, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta, Iekšējās drošības biroja, Valsts policijas koledžas, Valsts robežsardzes koledžas, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžas, kā arī Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu konkurētspējīgas atlīdzības nodrošināšana ir viens no svarīgākajiem jautājumiem stabilam un ilgtspējīgam dienestam, kas motivē amatpersonas uzsākt un turpināt dienestu, un ir garants valsts iekšējās drošības stiprināšanā. Īpaši būtiski tas ir pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā saistībā ar plaša mēroga Krievijas militāro agresiju pret Ukrainu un pieaugošiem ģeopolitiskiem riskiem. Informatīvais ziņojums "Par priekšlikumiem atlīdzības palielināšanai Iekšlietu ministrijas un Tieslietu ministrijas institūcijās nodarbinātajiem, kas nodrošina valsts iekšējās drošības stiprināšanas pasākumu īstenošanu"²⁷ paredzēja 2023. gadā amatpersonu mēnešalgu paaugstināšanu par 10%, turpinot pieaugumu arī 2024. un 2025. gadā, lai kopā 2023., 2024. un 2025. gadā sasniegtu 30% mēnešalgu pieaugumu pret 2022. gadu.

Deklarācija paredz attīstīt tiesībaizsardzības iestāžu sistēmu un investēt tās cilvēkresursos un izglītībā, radot tiesiski drošu dzīves un investīciju vidi, kā arī priekšnoteikumus efektīvākai kriminālprocesu virzībai, tiesas spriešanai un cīņai pret korupciju. Izpildot šo uzdevumu, paredzēts Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanu un paaugstināt veselības aprūpes pakalpojumu kompensāciju limitus - ambulatorajiem maksas medicīniskajiem pakalpojumiem no šobrīd esošajiem 250 *euro* gadā līdz 500 *euro* gadā; zobārstniecības pakalpojumiem no 200 *euro* līdz 400 *euro* gadā un medikamentu iegādei no 75 *euro* līdz 100 *euro* gadā, 2024. – 2026. gadu laikā šim mērķim novirzot finansējumu 7,7 milj. *euro* apmērā. Jāatzīmē, ka 2021. gada 16. novembrī pieņemtie grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā no 2023. gada 1. jūlija palielināja pieļaujamo veselības apdrošināšanas polišu prēmijas apmēru no 213,43 *euro* līdz 426,86 *euro* gadā valsts iestāžu darbiniekiem, kuru darba pienākumi nav saistīti ar īpašu risku, tādējādi būtiski uzlabojot to veselības apdrošināšanas polišu segumu. Attiecīgi atbalstītais prioritārais pasākums ne tikai uzlabo veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, bet novērš nevienlīdzīgu attieksmi pret amatpersonām, kuru dienesta pienākumi ikdienā saistīti ar paaugstinātu risku viņu veselībai un dzīvībai.

²⁷ Ministru kabineta 2022. gada 19. aprīļa sēdes prot. Nr. 22 38.§
<https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/6fb0828a-8865-4730-b659-523f6164a2dc>

2024. – 2026. gados 7,7 milj. *euro* plānots novirzīt Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta struktūrvienību dzīvības glābšanas spēju stiprināšanas nodrošināšanai. Atbalstītā risinājuma ieviešanai Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā no 2024. gada nepieciešams izveidot 105 pastāvīgas amata vietas. Amata vietas tiks ieviestas, nepalielinot Iekšlietu ministrijai noteikto kopējo amata vietu skaitu (samazinot par 105 amata vietām Valsts policijas plānoto amata vietu skaitu). Gadījumā, ja papildu amata vietas nebūs iespējams aizpildīt, tiks veikta samaksa par virsstundu darbu un papildu darbu, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma mērķa sasniegšanu.

Prioritārais virziens “Drošība” iekļauj arī šādas papildu izdevumu pozīcijas 2024. – 2026. gadiem:

- 32,4 milj. *euro* paredzēti Ukrainas atbalstam un globālas drošības veicināšanai (atbalsts Ukrainas rekonstrukcijai un iemaksām Ukrainas atbalstam),
- 6,7 milj. *euro* iepļānoti kibernetikas stiprināšanai;
- 10,2 milj. *euro* iezīmēti citiem prioritāriem pasākumiem drošības jomā.

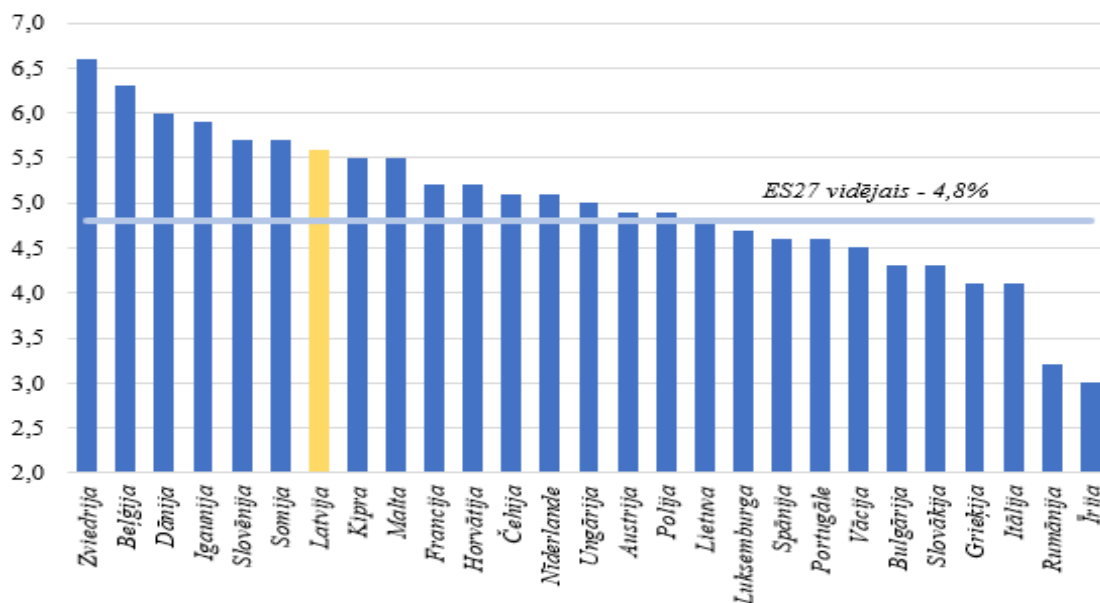
Izglītība

Līdzīgi kā drošība arī izglītība ir izvirzīta par vienu no valdības prioritātēm. Kvalitatīva izglītība veicina augstāku konkurētspēju, kas ir viens no ekonomikas transformācijas pamatelementiem. Izglītības līmeņa korelācija ar ienākumu līmeni ir neapstrīdama. Tieši tāpēc ir svarīgi nodrošināt kvalitatīvu izglītību, kas veicinās ne tikai ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, bet arī nodrošinās iedzīvotājiem augstāku labklājības līmeni un iespējas sasniegt savus mērķus.

Valdības Deklarācijā ir noteikts, ka valdība nodrošinās augstāku finansējumu izglītībai un zinātnei, ceļot izglītības un zinātnes kvalitāti, un zinātnes universitāšu konkurētspēju. Tiks veikta pāreja uz institucionālo finansējuma modeli zinātnes universitātēs. Nodrošināta profesionālās izglītības atbilstība darba tirgus prasībām, mūžizglītības un darba vidē balstītas mācību pieejas īstenošana. Atsevišķa uzmanība tiek pievērsta STEM (*Science, Tehnology, Engineering and Mathematics* – zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika) jomai. Tiek plānots izglītībā plašāk integrēt digitālās un STEM kompetences ar mērķi panākt, ka vidējā termiņā Latvija dubulto augstākās izglītības absolventu īpatsvaru STEM jomās.

Atbilstoši *Eurostat* publicētajiem COFOG²⁸ vispārējās valdības sektora izdevumu klasifikācijas datiem (sk. 2.7. attēlu), finansējums izglītības jomā Latvijā 2021. gadā (5,6% no IKP) ir septītais augstākais ES, pārsniedzot gan ES vidējo rādītāju (4,8% no IKP), gan arī apsteidzot Lietuvu (4,8% no IKP), bet vienlaikus atpaliekot no Igaunijas (5,9% no IKP). Tas norāda uz to, ka finansējums izglītībai Latvijā ir adekvātā līmenī, bet, ir nepieciešams risināt pedagogu atalgojuma un noslodzes jautājumus, kā arī, ņemot vērā izmaksu un sekojošo inflācijas pieaugumu, ir nepieciešamība saglabāt izglītības jomā sniegtā atbalsta nodrošināšanu un kvalitāti.

²⁸ Vispārējās valdības izdevumu sadalījums atbilstoši funkcionālajām kategorijām, informācija pieejama: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP/default/table?lang=en

2.7. att. Vispārējās valdības sektora izdevumi izglītības funkciju nodrošināšanai 2021.gadā ES dalībvalstīs (% no IKP), avots: Eurostat

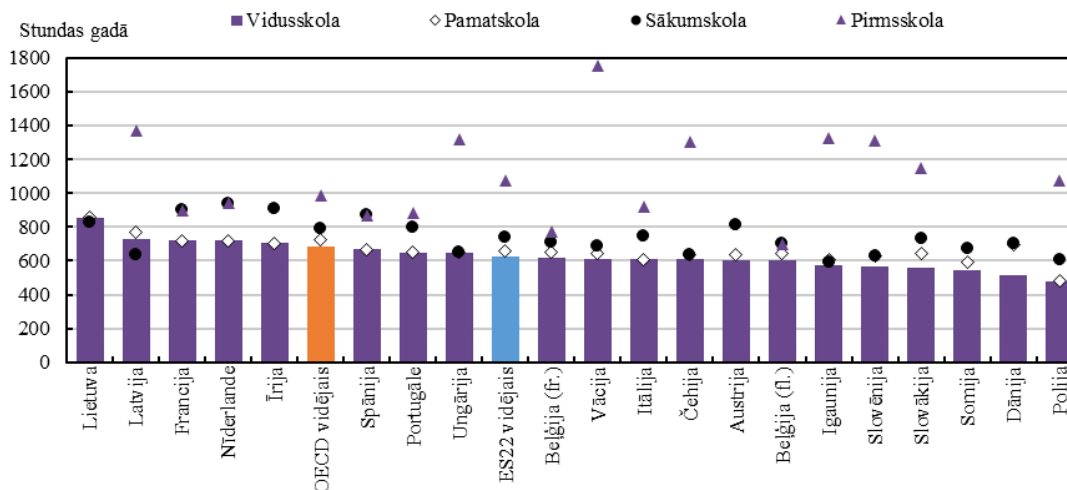
Prioritārajam virzienam **Izglītība** vidējā termiņā tiek novirzīts finansējums vairāk kā 376,7 milj. *euro* apmērā (120,2 milj. *euro* 2024. gadam, 127,8 milj. *euro* 2025. gadam un 128,8 milj. *euro* 2026. gadam).

Pedagogu atalgojuma līmenis ir ilgstošs izglītības sistēmas izaicinājums, kura risināšanai MK iepriekšējos trijos vidēja termiņa budžeta ietvaros ir piešķīris papildu finansējumu. Arī šajā vidēja termiņa budžeta ietvara periodā pedagogu atalgojuma un slodzes līdzsvarošana ir atzīta par vienu no prioritātēm, lai tai novirzītu papildu finanšu resursus. Atbilstoši informatīvajam ziņojumam “Par priekšlikumiem valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2024. gadam un budžeta ietvaram 2024.-2026. gadam”, 2024.-2026. gadā MK ir piešķīris papildus finansējumu ap 92 milj. *euro* apmērā katru gadu, lai īstenotu pedagogu darba samaksas pieaugumu.

2022. gada maija izglītības uzņēmuma “Lielvārds” pētījums “Skolotāju bals”²⁹ apliecina, ka 48% skolotāju ir regulāri pārstrādājušies, tiek norādīts, ka tikai 17% strādā normālu slodzi jeb 33-40 stundas nedēļā, bet katrs desmitais skolotājs (12%) ik nedēļu strādā 57 un vairāk stundas. Vienlaikus 60% skolotāju norāda, ka viņiem pietrūkst laika, lai paveiktu darba pienākumus vēlamajā kvalitātē, trešdaļa aptaujāto jūtas demotivēti un skeptiski raugās uz savu turpmāko karjeru šajā profesijā.

Veicot starptautisko salīdzinājumu skolotāju mācību stundu noslodzē vispārējā izglītībā (sk. 2.8. attēlu), Latvija ir otrajā vietā aiz Lietuvas, savukārt Igaunijas attiecīgais rādītājs ir krietni zemāks. Vidēji OECD valstīs šis laiks vidusskolā ir 685 stundas gadā (Latvijai 726), pamatskolā – 723 stundas (Latvijai 768 stundas), sākumskolā – 791 stunda (Latvijai 640) un pirmsskolā – 989 stundas (Latvijai 1 368, izņēmums, jo norādītas normatīvi noteiktās stundas).

²⁹ 21.06.2022. MK noteikumi Nr. 376 "Kārtība, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs", pieejami: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7f1

2.8. att. Skolotāju mācību stundu laiks, 2020. gads; avots: OECD

Pedagogu darba samaksas palielināšana ļaus piesaistīt izglītības sistēmai jaunus pedagogus, motivēs palikt strādāt izglītības sistēmā augsti kvalificētus pedagogus, tādējādi novērsīs speciālistu trūkumu. Būtiski ir tuvināt darba samaksu citu Latvijas nozaru darbinieku ar augstāko izglītību un ES dalībvalstu vidējai pedagogu darba samaksai.

2022. gada 29. septembrī Saeima pieņēma grozījumus Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā³⁰, kas paredz pakāpenisku pāreju uz mācībām valsts valodā pirmsskolas izglītības un pamatzglītības pakāpē. Lai, īstenojot pakāpenisku pāreju uz mācībām valsts valodā, novērstu iespējamus riskus, uz kuriem IZM veiktajās aptaujās norāda izglītības iestādes un pašvaldību izglītības pārvaldes, ka nepietiekama latviešu valodas prasmes līmeņa dēļ varētu būt apdraudēts izglītojamā sniegums konkrētu mācību jomu apgūvē, ir nepieciešams sniegt papildu atbalstu izglītojamiem, stiprinot viņu valodprātību, vienlaikus arī sniedzot izglītojamiem nepieciešamo emocionālo un psiholoģisko atbalstu. Lai nodrošinātu pakāpenisku pāreju mācībām uz valsts valodu, 2024. gadā tika piešķirts papildus finansējums 4 milj. euro apmērā, 2025. gadā ap 2 milj. euro apmērā un 2026. gadā 0,9 milj. euro apmērā.

Papildu finansējums nodrošinās iespēju papildus piesaistīt pedagoga palīgus, logopēdus, kā arī pagarinātās dienas grupas skolotājus, lai sniegtu izglītojamiem nepieciešamo atbalstu mācību stundās/ rotaļnodarbībās, individuālajās un pagarinātās dienas grupas nodarbībās, nodrošinot Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā noteikto, ka pirmsskolas izglītībā un pamatzglītībā izglītojamiem ir tiesības saņemt individualizētu un personalizētu atbalstu valsts valodas prasmes apguvei, ja tas nepieciešams.

Atbilstoši informatīvajam ziņojumam “Par priekšlikumiem valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2024. gadam un budžeta ietvaram 2024.-2026. gadam”, papildus finansējums tiek piešķirts pilotprojektam augstākās izglītības institucionālā finansējuma ieviešanai no 2024. gada 1. septembra un valsts augstskolu padomju darbības nodrošināšanai.

Pilotprojekts augstākās izglītības institucionālā finansējuma ieviešanai sākotnēji tiks ieviests vienā zinātņu universitātē – RTU un turpmāk visās valsts augstākās izglītības iestādēs, lai pilnveidotu esošo valsts augstākās izglītības iestāžu finansēšanas modeli, stiprinātu atbilstību tautsaimniecības pieprasījumam un modernizētu augstākās izglītības finansēšanas principus.

³⁰ 29.09.2022 Grozījumi Vispārējās izglītības likumā, pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/336246-grozijumi-visparejas-izglitiba-likuma>

Pilotprojekta veidā plānots ieviest augstskolu institucionālās finansēšanas modeli RTU, atsakoties no tā, ka ministrija un Augstākās izglītības padome mikro līmenī nosaka valsts budžeta finansēto vietu skaitu RTU sadalījumā pa studiju programmām, tai vietā piešķirot tiesības pašai RTU noteikt studiju vietu skaitu un to finansēšanas principus. RTU padome varēs kopējā finansējuma ietvaros pieņemt racionālākus lēmumus par to, cik studējošo tiek uzņemti un pēc kādiem kritērijiem, koncentrējot resursu uz studējošiem, kam sekmes ir pietiekošas studiju pabeigšanai. Kā arī šīs pārmaiņas novērsīs finansiālo stimulu kavēties ar nesekmīgo studējošo atskaitīšanu, tai vietā koncentrējot resursus, gan finanšu līdzekļus, gan akadēmiskā personāla darbu, uz studijās progresējošo studējošo izglītošanu.

Izmaiņas nodrošinās RTU elastīgākas iespējas noteikt samaksas principus, kuri studējošie var studēt bez maksas, kuri par daļēju samaksu jeb līdzmaksājumu, kuri, sedzot pilnas studiju izmaksas. Šie lēmumi var būt atšķirīgi, atkarībā no dažādu studiju programmu izmēra, pašizmaksām un pieprasījuma. Augstskolām ir jāspēj iekšēji veikt studiju izmaksu aprēķinus un kopējā pieejamā finansējuma ietvaros pieņemt racionālus lēmumus par uzņemšanas un studiju samaksas nosacījumiem.

Tā vietā, lai noteiktu budžeta vietas, IZM slēgs vienošanos ar RTU par sagatavojamo speciālistu skaitu, it īpaši par tiem, kas ir svarīgi tautsaimniecības attīstībai, liekot uzsvāru uz rezultātu (absolvents), nevis procesu (budžeta vieta), kā arī paredzot citus uzdevumus un nosacījumus augstskolām.

Plānots arī noteikt mazāku valsts augstskolu padomes locekļu skaitu, lai efektīvizētu padomju darbību. Abiem pasākumiem 2024. gadā tika piešķirts finansējums 4,9 milj. *euro* apmērā, 2025. gadā 11,6 milj. *euro* apmērā un 2026. gadā 11,1 milj. *euro* apmērā.

Papildus finansējums izglītības jomā atbilstoši MK prioritātēm tika piešķirts tādiem pasākumiem kā mācību līdzekļu un digitālo mācību līdzekļu un platformu izstrāde un uzturēšana, snieguma finansējuma augstākās izglītības un zinātnes īpatsvara pakāpeniska palielināšana u.c.

Veselība

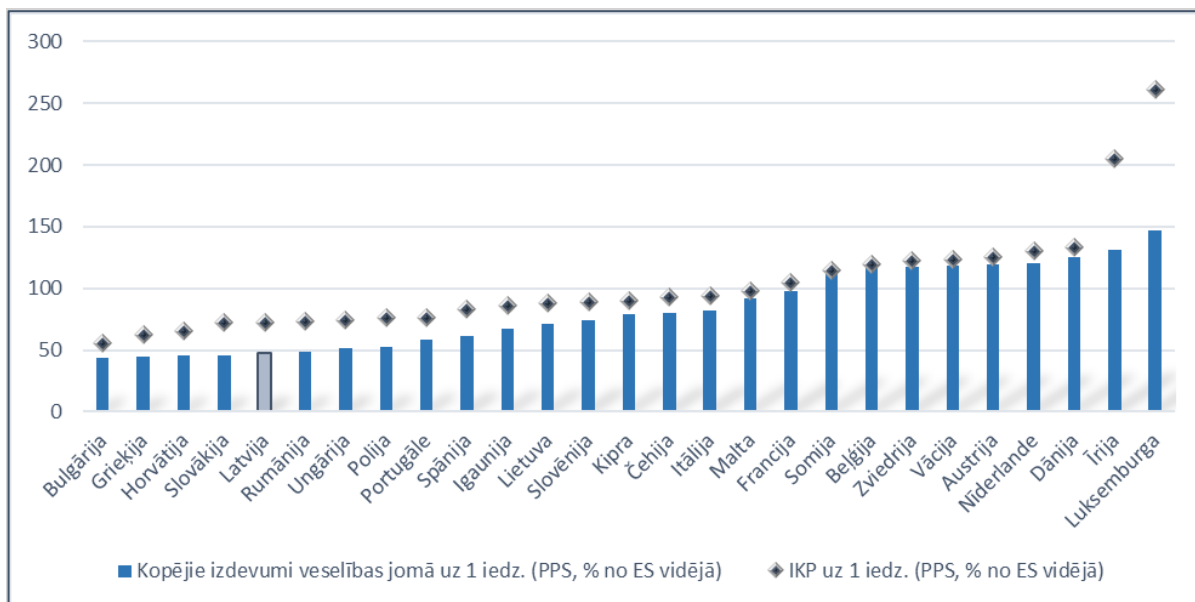
Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības un kvalitātes uzlabošanai 2024. – 2026. gados tiek novirzīts papildus finansējums 825 milj. *euro* apmērā (275 milj. *euro* ik gadu), šajā brīdī neiezīmējot konkrētas izdevumu pozīcijas un tām nepieciešamo finansējuma apmēru.

Ar piešķirto finansējumu Evikas Siliņas vadītais MK ir iecerējis risināt ieilgušās problēmas, proti, izveidot uz pacientiem orientētu veselības aprūpes pakalpojumu sistēmu, nodrošinot primārās veselības aprūpes plašāku pieejamību, kas būtiski uzlabos agrīnu diagnostiku un spēju efektīvi ārstēt pacientus no slimībām ar augstiem mirstības rādītājiem, ieviest ilgtspējīgu, visus Latvijas iedzīvotājus aptverošu veselības finansēšanas modeli vienlīdz ar efektīviem e-pārvaldes datu risinājumiem, nodrošināt veselības nozares publisko finansējumu vismaz 12% apmērā no Latvijas valsts budžeta pamatfunkciju izdevumiem (neskaitot ārpus fiskālās telpas finansētas investīcijas), kā arī panākt veselīgi nodzīvoto mūža dzīves gadu pieaugumu Latvijas sabiedrībā, tajā skaitā sekmējot aktīvu dzīvesveidu.

Šīs problēmas risināšana ilgstošu laiku nezaudē aktualitāti, jo Latvijas iedzīvotāju veselība, salīdzinot ar ES vidējiem rādītājiem joprojām ir daudz sliktāka, neskatoties uz to, ka situācija pakāpeniski, samērā lēnā tempā gadu no gada uzlabojas. Piemēram, jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums no 70,2 gadiem 2000. gadā pieauga līdz 74,4 gadam 2022.

gadā³¹, bet veselīgi nodzīvoto gadu skaits joprojām ir zemākais visā ES: 2021. gadā vīriešiem – 52,2 gadi un otrs zemākais sievietēm – 55,4 gadi (aiz Dānijas)³².

Latvijā 2020. gadā 5. zemākie kopējie veselības aprūpes izdevumi uz vienu iedzīvotāju (PPS) 47% no ES vidējā³³, tie korelē ar rādītāju - IKP uz vienu iedzīvotāju (PPS), kas Latvijā 2020. gadā arī ir 5. zemākais – 72% no ES vidējā (skat. 2.9. attēlu).

2.9. att. Kopējie izdevumi veselības jomā uz 1 iedzīvotāju un IKP uz 1 iedzīvotāju 2020. gadā (pēc pirktspējas paritātes, % no ES vidējā)

Ņemot vērā novēroto korelāciju starp valsts relatīvo labklājības līmeni un veselības jomai novirzītā finansējuma līmeni un attiecīgi sociālās un ekonomikas politikas dimensiju sasaisti, ir pamats sagaidīt, ka veicinot Latvijas ilgtspējīgo attīstību, tiks sasniegts tāds IKP pieaugums, kas ļaus sasniegt Deklarācijā izvirzītos mērķus arī attiecībā uz labklājīgu un kvalitatīvu dzīves vidi.

Nozaru ministriju prioritārie pasākumi

Pēc valdības koalīcijas diskusijām par nozaru ministriju iesniegtajiem prioritāro pasākumu priekšlikumiem, piedāvāts īstenot tādus prioritāros pasākumus, iezīmējot to īstenošanai vairāk kā 461 milj. euro (187,3 milj. euro 2024.gadam, 126,3 milj. euro 2025. gadam un 148,2 milj. euro 2026. gadam), kas nodrošinās sabalansētu valdības deklarācijā iekļauto mērķu sasniegšanu.

Deklarācija paredz valsts demogrāfisko pārmaiņu izaicinājumu risināšanu, paplašinot atbalstu ģimenēm ar bērniem, nodrošinot bērniem pieejamus izglītības, sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus, kā arī ģimeniskas vides un ārpusģimenes aprūpes sistēmas stiprināšanu un dzīves autonomijas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām palielināšanās veicināšanu. Deklarācijā nostiprināta apņemšanās panākt sociālā budžeta ilgtspēju un nodrošinājumu cienīgām vecumdienām, ieviest sociālo pakalpojumu minimālo grozu un mazināt nabadzības riskus ar

³¹ CSP datu bāze: Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (gados) 1896 – 2021; pieejama: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRP/IRP010/table/tableViewLayout1/

³² Eurostat datu bāze, informācija pieejama: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Healthy_life_years_statistics

³³ Eurostat datu bāze, informācija pieejama: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00207/default/table; Total health care expenditure](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00207/default/table;Total%20health%20care%20expenditure)

mērķētu sociālo atbalstu. Šīs apņemšanās veido arī loģisku un ilgtspējīgu turpinājumu likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" noteiktajam vidēja termiņa budžeta politikas prioritārajam attīstības virzienam: dzīves kvalitāte, cilvēka un sabiedrības veselība.

Ar mērķi palielināt materiālo atbalstu, mazināt nabadzības un sociālās atstumtības riskam visvairāk pakļauto iedzīvotāju grupu (pensionāri, personas ar invaliditāti) pakļautību šim riskam, panākta vienošanās 2024. - 2026. gados 96 milj. *euro* piešķirt piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēju loka un apmēra paplašināšanai. Pasākums paredz pakāpenisku (pa 3 gadiem) piemaksu piešķiršanu laikā no 2024. līdz 2029.gadam pie tām vecuma un invaliditātes pensijām, kas piešķirtas laikā no 2012. līdz 2028.gadam, bet sākot ar 2029.gadu - visiem vecuma un invaliditātes pensijas saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim.

MK ir atbalstījis priekšlikumu, kas paredz paaugstināt piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti piemaksas paaugstināšanu no 2024.gada 1.janvāra par 53,28 *euro* līdz 160 *euro* un paaugstināt valsts atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem atbalsta apmēru līdz tādām, kāds noteikts piemaksai pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti - 160 *euro*. Piemaksas un celiakijas atbalsta paaugstināšana radīs tiešu, pozitīvu ietekmi uz nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu (ģimenes, kurās aug bērns ar invaliditāti vai bērns ar celiakiju) situāciju. Piemaksas un celiakijas atbalsta apmēra celšana pozitīvi ietekmēs bērnu ar invaliditāti labāko interešu nodrošināšanu, stiprinot ģimeņu finansiālo kapacitāti un emocionālo labbūtību.

Lai saglabātu asistenta profesijas konkurētspēju un nepasliktinātu personu ar invaliditāti iespējas piesaistīt savām vajadzībām atbilstošu asistentu vai pavadoni, atbalstītais prioritārais pasākums paredz asistenta atlīdzības pieaugumu par 6% proporcionāli mēnešalgu skalas pieaugumam valsts un pašvaldību institūcijās nodarbinātajiem ierēdņiem un darbiniekiem. Līdzvērtīgā apjomā ir paredzēts paaugstināt arī atlīdzības apmēru asistenta pakalpojuma izglītībā sniedzējiem. Šī pasākuma īstenošanai 2024. – 2026. gados paredzēts finansējums 14,8 milj. *euro* apmērā (ik gadu 4,9 milj. *euro*).

2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Valdības noteikto prioritāšu finansēšanai papildus bāzes finansējumam izmantota fiskālā telpa un budžeta izpildes procesā pārdalāmie finanšu līdzekļi (t.sk. arī papildu iemaksas valsts budžetā no valsts kapitālsabiedrībām). Vienlaikus valdība arī pieņēma lēmumus par atsevišķu vienreizēju pasākumu (galvenokārt drošības jomā) finansēšanu ārpus fiskālās telpas.

2.13. tabulā ir atspoguļoti būtiskākie vispārējās valdības ieņēmumu pasākumi, par kuriem lēma MK budžeta sagatavošanas procesā.

2.13. tabula. Ieņēmumu pasākumi, milj. *euro*

Pasākums	Detalizēts apraksts	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"	Darba devēja kompensācijas par darbinieka izdevumiem saistībā ar attālināto darbu paaugstināšana; IIN atbrīvojuma sliedžu pārskatīšana dzīvības (bez līdzekļu uzkrāšanas), veselības un nelaimes gadījumu apdrošināšanas prēmiju summām; IIN atvieglojumu un neapliekamā minimuma piemērošana arī mikrouzņēmumu nodokļa maksātājiem, ja tie gūst ar IIN apliekamus ienākumus	Kopā, t.sk:	-3,6	-3,8	-3,9
		<i>IIN</i>	-2,2	-2,4	-2,4
		<i>VSAOI</i>	-1,5	-1,6	-1,6
		<i>VSAOI (veselībai)</i>	-0,1	-0,1	-0,1
		<i>PVN</i>	0,2	0,2	0,2

Pasākums	Detalizēts apraksts	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"	Autoratlīdzības nodokļa likmes vienādošana 25% apmērā	Kopā, t.sk:	-0,4	-0,4	-0,4
		IIN	-0,1	-0,1	-0,1
		VSAOI	-0,3	-0,3	-0,3
Grozījumi Mikrouzņēmumu nodokļa likumā	Likmes vienādošana 25% apmērā	Kopā, t.sk:	-0,3	-0,3	-0,3
		IIN	-0,1	-0,1	-0,1
		VSAOI	-0,3	-0,3	-0,3
Grozījumi Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā	Pienākums kredītiestādēm un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem ik gadu veikt UIN papildmaksājumu 20% apmērā par attiecīgajā gadā gūto peļņu)	UIN	140,0	70,0	30,0
Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā	PVN reģistrācijas sliekšnis uz 50 000 euro, zaudēto parādu darījuma vērtības sliekšnis uz 1 000 euro, atbrīvojuma piemērošana sporta nodarbībām	PVN	-5,0	-5,0	-5,0
Grozījumi likumā "Par akcīzes nodokli"		Kopā, t.sk:	30,2	61,0	94,4
	Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana tabakas izstrādājumiem, e-šķidrumiem, tabakas aizstājējproduktiem, alkoholiskajiem dzērieniem un dīzeļdegvielai un petrolejai, ko izmanto SEZ un brīvistās	PVN	5,2	9,2	15,0
	Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana tabakas izstrādājumiem, e-šķidrumiem, tabakas aizstājējproduktiem, alkoholiskajiem dzērieniem un dīzeļdegvielai un petrolejai, ko izmanto SEZ un brīvistās	AN	25,0	51,8	79,4
Likumprojekts "Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā"	Izmaiņas likmēs, jaunie objekti, atvieglojuma atcelšana un sadalījumu maiņa starp valsts un pašvaldību budžetiem	DRN	6,7	18,7	28,3
Likumprojekts "Grozījumi likumā "Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli""	Likmju paaugstināšana	IAN	5,2	5,5	5,9
Precizēts prognozētais azartspēļu automātu skaits 2024. gadam		IAN	2,3		
Samazinātās PVN likmes 12% apmērā piemērošana svaigiem augļiem un dārzeņiem 2024. gadā (uz vienu gadu, no 2025. gada standartlikme)		PVN	-15,9		
UIN ekspluatācijas izdevumu nepiemērošana, kas rodas, izmantojot reprezentatīvos automobiļus, kuri ir reģistrēti uzņēmuma turējumā vai valdījumā vairāk kā 60 mēnešus		Kopā, t.sk:	-2,9	-2,8	-1,1
		PVN	-0,6	-0,6	-0,6
		UIN	-2,3	-2,2	-0,5

Pasākums	Detalizēts apraksts	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
Ieņēmumu palielinājums no atalgojuma palielināšanas prioritārajām nozarēm	Atalgojuma palielinājums prioritārajām nozarēm	Kopā, t.sk:	91,6	89,7	92,5
		PVN	10,6	10,4	10,7
		IIN	31,1	30,5	31,4
		VSAOI	48,1	47,2	48,6
		VSAOI	1,7	1,7	1,8
Ieņēmumu palielināšana no valsts kapitālsabiedrību dividenžu maksājumiem		Nenodokļi un UIN	208,6	41,4	129,9
Papildus nenodokļu ieņēmumi	Nenodokļu ieņēmumu palielinājums no budžeta iestāžu saņemto un iepriekšējos gados neizlietoto budžeta līdzekļu atmaksāšanas (kods 12340)		10,0		
	Ieņēmumu palielināšana no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu un papildsoda – mantas konfiskācija – realizācijas (ieņ. klasif. kods 12160)		40,0		
	Grozījumi Energētikas likumā – pāreja uz jauno valsts naftas produktu krājumu pārvaldības modeli		-31,1	-35,4	-35,4
	Citas nenodokļu izmaiņas		3,8	3,8	4,7
KOPĀ			479,2	242,4	339,6

MK lēmumi par finansējuma palielinājumu vidēja termiņa prioritārajiem virzieniem ir apkopoti 2.14. tabulā.

2.14. tabula. Izdevumu pasākumi, milj. euro

Pasākuma nosaukums	2024	2025	2026
	milj. euro		
Drošība	54,6	42,8	172,5
Ar valsts drošību saistītie prioritārie pasākumi	5,7	4,8	5,0
Valsts aizsardzības finansēšanas palielinājums līdz 3% no IKP 2027.gadā (2026.- 2,75 % no IKP, 2027. - 3% no IKP) (Aizsardzības ministrijai)			129,6
Atlīdzība Iekšlietu ministrijas un Tieslietu ministrijas institūcijās nodarbinātajiem, tai skaitā Probācijas dienestam	30,4	30,4	30,4
Valsts ārējās robežas drošības pasākumu nodrošināšana	10,5		
Citi pasākumi, kas saistīti ar drošību un ārpolitiku	8,0	7,5	7,5
Par Eiropas Savienības tiesību aktos atļautajiem izņēmumiem sankciju piemērošanā un Latvijas kompetentajām iestādēm šo izņēmumu piemērošanā	1,5	1,4	1,4
Vismaz trīs gadus aprobēta digitāla rīka kiberdrošības aizsardzībai demokrātijas un sabiedrības iesaistes nodrošināšanai nevalstiskajā sektorā	0,2		
Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta struktūrvienību dzīvības glābšanas spēju stiprināšanas nodrošināšana	2,6	2,6	2,6
Valsts apmaksātu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības paaugstināšana Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm	2,6	2,6	2,6
Uzticamības pakalpojumu un elektroniskās identifikācijas infrastruktūras attīstība	1,1		
Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes struktūrvienību nodrošināšana ar atbilstošām telpām Ernesta Birznieka-Upīša ielā 21A, 21C, un 21D, Rīgā	1,4		
Latvijas Republikas kapacitātes un lomas stiprināšana starptautisko tiesību jautājumos, tostarp Ukrainas tiesiskais atbalsts	0,6	0,4	0,4

Pasākuma nosaukums	2024	2025	2026
Latvijas tiesību speciālistu ataudzes nodrošināšana un to starptautiskās konkurētspējas veicināšana	0,4	0,4	0,4
Kapacitātes stiprināšanu gatavībai un rīcībai radiācijas avārijās	0,3	0,2	0,2
Drošība u.c. pasākumi ārpus fiskālās telpas	114,4	102,0	60,8
Ar valsts drošību saistītie prioritārie pasākumi	1,4	1,5	0,2
Pasākumi Ukrainas atbalstam un globālās drošības veicināšanai (atbalsts Ukrainas rekonstrukcijai un iemaksas Ukrainas atbalstam)	11,4	10,4	10,5
Kiberdrošības stiprināšana	6,7		
Ārējās robežas tehniskās infrastruktūras izveide	25,0	90,0	50,0
Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam	70,0	0	0
Veselība	275,1	275,0	275,0
Izglītība	120,2	127,7	128,8
Pedagogu darba samaksas pieauguma grafika īstenošanas 2.solim no 2024. gada 1. janvāra	92,2	92,4	91,7
Snieguma finansējuma Augstākā izglītībā un zinātnē īpatsvara pakāpeniska palielināšana	11,5	11,5	11,5
Pilotprojekts augstākās izglītības institucionālā finansējuma ieviešanai no 2024.gada 1.septembra	3,3	10,0	10,0
Citi pasākumi, kas saistīti ar izglītību	13,2	13,8	15,6
Lai īstenotu secīgu pāreju uz mācībām valsts valodā	4,1	1,9	0,9
Valsts augstskolu padomju darbības nodrošināšana	1,6	1,6	1,1
Latvijas dalības nodrošināšana Eiropas Kodolpētījumu organizācijā (CERN) pirmsiestāšanās dalībvalsts statusā	0,4	1,1	1,9
Mācību līdzekļu iegādei un digitālo mācību līdzekļu un platformu izstrādei un uzturēšanai	4,2	4,0	4,0
Kvalitatīvas izglītības ieguves nodrošināšana tiesībsardzības iestāžu amatpersonām	0,7	1,7	2,5
STEM jomas programmu finansējuma palielinājums interešu izglītībā	0,4	1,5	2,9
STEM piedāvājuma stiprināšana Valsts nozīmes interešu izglītības centros	0,3	0,9	0,9
Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku tradīcija	0,7		
STEM skolotāju sagatavošanas programma 3 gadiem	0,3	0,3	0,3
Inovatīvas valsts digitālās pārvaldības zinātniskās un mācību kompetences attīstība ar tenūra modeli un studiju programmu	0,6	0,8	1,0
Nozaru prioritātes	187,2	126,3	148,2
Atbalsts lauksaimniecības ekonomiskās dzīvotspējas stiprināšanai un krīzes radīto seko novēršanai	12,0		
Dzelzceļa publiskās infrastruktūras uzturēšana	19,0	19,0	19,0
Dotācija zaudējumu segšanai sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem	17,9	17,9	17,9
Piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēju loka un apmēra paplašināšana	14,5	30,1	51,5
Atbalsta pasākumi ģimenēm un bērniem	5,8	5,8	5,8
Atbalstam elektroenerģijas tarifu pieauguma kompensēšanai	50,0		
Vienreizējs mērķēts atbalsts kredītņēmējiem straujo procentu likmju pieauguma daļējai kompensēšanai	12,0		
Inovāciju un eksporta atbalstam	6,0	6,0	6,0
Pārējās nozaru prioritātes	38,4	35,5	36,0
Latvijas kandidatūras ANO Drošības padomes vēlēšanās 2025.g. lobija kampaņas nodrošināšana Latvijas dalībai ANO Drošības padomē 2026-2028.g.		0,8	1,3
Latvijas dalības Eiropas Savienībā divdesmitgades atzīmēšana	0,7		
Latvijas ārvalstu pārstāvniecību vietējās kapacitātes stiprināšana	0,4	0,4	0,4
Latvijas publiskās diplomātijas aktivitāšu nodrošināšanai, tai skaitā pārstāvniecībās	0,6	0,6	0,6
Jaunuzņēmumu atbalstam	0,4	0,4	0,4

Pasākuma nosaukums	2024	2025	2026
Atlīdzība Valsts ieņēmumu dienesta nodarbinātajiem	1,5	1,5	1,5
Eiropas Savienības noteikto sankciju pārkāpšanas kontroles funkcijas īstenošana	0,9	0,9	0,9
Fiskālās disciplīnas kapacitātes stiprināšana ES ekonomiskā regulējuma nodrošināšanai	0,04	0,04	0,04
Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pārvaldīšanā esošo ēku ugunsdrošības prasību atbilstības nodrošināšanai un ēku tehniskās apsekošanas un energosertifikācijas veikšanai un Malnavas koledžai saistību izpildei	0,8		
Zivju resursu mērķveidīgās atražošanas plāna 2021.-2024. gadam īstenošanai un pielietojamo pētījumu izstrādei akvakultūrā, kā arī informācijas sniegšanai un atzinumu sagatavošanai pēc valsts un pašvaldību iestāžu pieprasījumiem	0,6		
Vienotas informācijas sistēmas izveidei un pilnveidošanai, izmantojot jaunākos tehniskos risinājumus un digitalizācijas iespējas, īstenojot Eiropas Zaļā kursa mērķu ieviešanu	0,4		
Braukšanas maksas atvieglojumi bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kuri atrodas audžuģimenēs, aizbildnībā, bērnu aprūpes institūcijās vai māsās vispārējās un profesionālajās izglītības iestādēs, kā arī augstskolās un koledžās līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai, valstspilsētu pašvaldību organizētajos pārvadājumos	1,1	1,1	1,1
Satiksmes nozares pārvaldības un finansēšanas modeļa reforma	1,7	2,0	2,0
SIA "Tet" 2022.gadā sniegtā universālā pakalpojuma saistību izpildes radīto zaudējumu kompensācija	0,3		
Latgaliešu rakstu valodas atainošanas oficiālajās norādēs ieviešana praksē	0,01	0,01	0,01
Universālā pasta pakalpojuma saistību izpildes radīto zaudējumu (tīro izmaksu) kompensācija	0,8		
Pensiju, pabalstu un atlīdzību piegādes saņēmēja dzīvesvietā samaksas pieauguma kompensēšana	0,5	0,8	1,2
Bērnu aizsardzības un atbalsta sistēmas pilnveide	1,7	1,7	1,7
"Bērna mājas" pakalpojuma pastāvīgas darbības nodrošināšana	0,4	0,6	0,8
Personu ar invaliditāti asistentu un pavadoņu atlīdzības apmēra paaugstināšana	4,9	4,9	4,9
Labklājības nozares sniegto pakalpojumu pieejamības nodrošināšana	2,1	2,1	2,1
Pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana un kuras invaliditātes cēlonis ir slimība no bērnības, apmēra paaugstināšana	3,2	3,2	3,2
Aprūpes mājās pakalpojuma attīstība pašvaldībās	5,5	5,5	5,5
Psihosociālās rehabilitācijas - uzturošās terapijas nodrošināšana bērniem ar autiskā spektra traucējumiem	0,4		
Latvijas Nedzirdīgo savienībai - atbalsts latviešu zīmju valodas attīstībai	0,02		
Ēdināšanas izdevumu sadārdzinājuma segšana	2,2	2,2	2,2
Publisko personu nomas maksas sadārdzinājums	0,4	0,4	0,4
Ēdināšanas pakalpojumu cenu sadārdzinājuma segšana	2,4	2,4	2,4
Valsts IKT profesionalizācija - Valsts digitālā attīstība	1,5	1,5	1,5
Interesu konflikta automātiskā pārbaude publiskajos iepirkumos, izveidojot VRAA Elektronisko iepirkumu sistēmā pilnveidoto tehnisko risinājumu	0,3		
Liepājas SEZ būvprojekta izstrādei Liepājas ostas 46. pietātnes rekonstrukcijai	0,3		
Kultūras nozares cilvēkresursu kapacitātes celšana	2,5	2,5	2,5
Nacionālā kino saglabāšana	0,9	0,9	0,9
Latvijas skolas somas pieejamības paplašināšana	1,4	1,4	1,4
Konkurētspējīga valsts teātru, orķestru, koru, cirka, operas un baleta darbinieku atalgojuma nodrošinājums	2,1	2,1	2,1
"Sakrālā mantojuma programmas pilnvērtīgas īstenošanas nodrošināšana "	0,5		
Valsts līdzdalība Eiropas kultūras galvaspilsētas 2027 programmas sagatavošanā un īstenošanā	0,5		
Dziesmu un deju svētku kolektīvu vadītāju darba samaksas reforma	1,2	1,2	1,2
Civilā eksperta dalības nodrošināšana ES Padomdevēja misijā civilā drošības sektora reformām Ukrainā	0,1		

Pasākuma nosaukums	2024	2025	2026
Latviešu valodas stiprināšana caur lasītprasmi	0,4	0,4	0,4
Pilsoniskā dialoga platformas izveide, stiprinot Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes darbību	0,2	0,2	0,2
Valsts attīstības un politikas plānošanas sistēmas pilnveide	0,3	0,3	0,3
Vienotā pakalpojumu centra izveide	3,4	5,1	4,6
Analītiskā dienesta izveide	0,4	0,4	0,4
Finansējums neatkarīgajām iestādēm	18,6	31,5	36,5
Normatīvo aktu izpilde, tiesas spriedumi	17,4	13,0	16,8
Valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto atalgojuma palielināšana	6,1	12,4	18,7
Publisko personu nomas maksas sadārdzinājums	2,2	2,2	2,2
KOPĀ izdevumu pasākumi	798,4	733,0	859,5
Kompensējošie izdevumu pasākumi, t.sk:	-113,0	-27,3	-28,7
Precizētais Rīgas Satiksmes investīciju plāns	-19,5		
Izdevumu pārskatīšanas resursi kopējām prioritātēm	-1,3	-0,2	-0,4
Speciālā budžeta izdevumu korekcija	-25,7	-27,2	-28,3
Valsts budžeta finansētu pasākumu pārceļšana uz ES fondu 2021-2027 programmu	-66,5		

Diskrecionāro politikas lēmumu ietekme uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti

Saskaņā ar FDL fiskālās politikas īstenošanā tiek ievērots ilgtspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā. Savukārt, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES 9. panta otrā punkta d) apakšpunktu, dalībvalstīm ir jāveic izvērtējums par to, kā paredzētie politikas lēmumi, ņemot vērā to tiešu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, varētu iespaidot publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti.

Līdz ar to šajā sadaļā tiek veikts ilgtspējas novērtējums MK un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, analizējot vai jauno politikas pasākumu tiešā ietekme nerada riskus publisko finanšu ilgtermiņa stabilitātei.

Analizēti tiek tikai tādi MK pieņemtie politikas pasākumi, kam ir tieša negatīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, proti, ieņēmumus samazinoši pasākumi un izdevumus palielinoši pasākumi. Tāpat tiek pieņemts, ka ilgtermiņa ietekme ir tikai tādiem pasākumiem, kam ir bāzes efekts uz turpmākajiem gadiem. Līdz ar to netiek analizēti pasākumi, kam ir vienreizējs raksturs. Ja politikas pasākums ir ar bāzes efektu, kam fiskālās ietekmes apmērs nominālā izteiksmē ir laikā nemainīgs, politikas pasākums nerada draudus ilgtermiņa publisko finanšu stabilitātei, jo pie augoša reālā iekšzemes kopprodukta un cenu līmeņa pieauguma, politikas pasākuma tiešā fiskālā ietekme procentos pret IKP laikā samazinās. Attiecīgi kritērijs tam, vai jaunā politikas prioritāte rada riskus publisko finanšu ilgtspējai, ir pieņemtā politikas pasākuma fiskālās ietekmes pret IKP dinamika.

Izvērtējot šī vidēja termiņa budžeta ietvara izstrādes laikā pieņemtos MK lēmumus, tika secināts, ka nav pieņemti tādi pasākumi, kuri rada risku publisko finanšu ilgtspējai, jo MK pieņēma lēmumu tikai par tādiem pasākumiem, kuriem ir vienreizējs raksturs vai arī tie ir ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem, bet to apmērs nominālā izteiksmē laikā ir nemainīgs.

2.4. Pašvaldību finanšu izlīdzināšana

Valsts budžetā 2024. gadam ir plānots finansējums pašvaldībām 36,52 milj. *euro* apmērā, kas paredzēts Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likuma normu izpildei, t.sk.:

1. dotācija pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam 35,92 milj. *euro*;
2. dotācija pašvaldībām 0,60 milj. *euro* apmērā par iemītniekiem veco ļaužu pansionātos un centros, kuri tajos ievietoti līdz 1998. gada 1. janvārim.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķins tiek veikts atbilstoši Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumam, kas nodrošina līdzvērtīgas iespējas pašvaldību autonomo funkciju realizācijai, kā arī, pārdomāti pārdalot līdzekļus, veicina pašvaldību ieinteresētību savas administratīvās teritorijas attīstībā. Visi pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinā izmantojamie rādītāji ir publiski pieejami, attiecīgi ikviena pašvaldība var aprēķināt potenciālos pašvaldību finanšu izlīdzināšanas rezultātus, tādējādi prognozējot savus ieņēmumus.

2023. gada pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ieņēmumi tiek plānoti 221,31 milj. *euro*. Tos veido valsts budžeta dotācija 35,92 milj. *euro* un pašvaldību iemaksas – 185,39 milj. *euro*.

Atbilstoši aprēķinam ir paredzēts, ka iemaksas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā veiks 10 pašvaldības, bet dotāciju saņems 33 pašvaldības. Lielākie iemaksu veicēji pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, rēķinot procentuāli no pašvaldību vērtētajiem ieņēmumiem, ir Mārupes novads – 21,95%, Ādažu novads – 17,15%, Ropažu novads – 16,61%. Rīgas valstspilsētas iemaksas būs lielākās pēc kopējo iemaksu apjoma – 133,35 milj. *euro*, kas procentuāli no Rīgas valstspilsētas pašvaldības vērtētajiem ieņēmumiem ir 14,64%.

2.5. Informācija par ministriju padotībā esošām no valsts budžeta daļēji finansētām atvasinātām publiskām personām un budžeta nefinansētām iestādēm

2.15. tabulā. apkopota ministriju iesniegtā informācija par to padotībā esošām no valsts budžeta daļēji finansētām atvasinātām publiskām personām 2024. gadā un 2.16. tabulā apkopota ministriju iesniegtā informācija par padotībā esošām budžeta nefinansētām iestādēm 2024. gadā.

2.15. tabula. 2024. gadā ministriju padotībā esošās valsts budžeta daļēji finansētās atvasinātās publiskās personas

Nr.p.k.	Valsts budžeta daļēji finansētas atvasinātas publiskas personas nosaukums
Izglītības un zinātnes ministrija	
1.	Augstākās izglītības padome
2.	Banku augstskola
3.	Daugavpils Universitāte
4.	Latvijas Sporta pedagogijas akadēmija
5.	Latvijas Universitāte
6.	Liepājas Universitāte (saskaņā ar MK 2023. gada 9. augusta rīkojumu Nr. 482 "Par Liepājas Universitātes reorganizāciju" ar 2024. gada 1. martu iestāde tiks reorganizēta)
7.	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija
8.	Rīgas Tehniskā universitāte

Nr.p.k.	Valsts budžeta daļēji finansētas atvasinātas publiskas personas nosaukums
9.	Ventspils Augstskola
10.	Vidzemes Augstskola
11.	Latvijas Zinātņu akadēmija
12.	Latvijas Organiskās sintēzes institūts
13.	Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts
14.	Fizikālās enerģētikas institūts
15.	Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs
16.	Elektronikas un datorzinātņu institūts
Zemkopības ministrija	
17.	LBTU Agrolesursu un ekonomikas institūts
18.	Valsts zinātniskais institūts "Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts BIOR"
19.	LBTU Dārzkopības institūts
20.	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
21.	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava"
22.	LVMI Silava un LBTU Valsts zinātniskās izpētes mežu apsaimniekošanas aģentūra "Meža pētīšanas stacija"
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	
23.	Zemgales plānošanas reģions
24.	Vidzemes plānošanas reģions
25.	Kurzemes plānošanas reģions
26.	Rīgas plānošanas reģions
27.	Latgales plānošanas reģions
28.	Nacionālais botāniskais dārzs
Kultūras ministrija	
29.	Latvijas Mākslas akadēmija
30.	J.Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija
31.	Latvijas Kultūras akadēmija
32.	UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
Veselības ministrija	
33.	Rīgas Stradiņa universitāte

2.16. tabula. 2024. gadā ministriju padotībā esošās budžeta nefinansētās iestādes

Nr.p.k.	Budžeta nefinansētās iestādes nosaukums
Satiksmes ministrija	
1.	Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija
2.	Valsts dzelzceļa administrācija
3.	Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs
4.	Valsts aģentūra "Civilās aviācijas aģentūra"
Tieslietu ministrija	
5.	Latvijas Republikas Patentu valde
Veselības ministrija	
6.	Zāļu valsts aģentūra

3. Ieņēmumu, nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas analīze

3.1. Nodokļu politikas aktualitātes

2023. gada 26. septembrī MK izskatīja informatīvo ziņojumu par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2024. – 2027. gadam izstrādes virzību. Tajā sniegta informācija par paveikto darbu nodokļu politikas galveno izaicinājumu izvērtēšanā un no tā izrietošie secinājumi un politikas mērķi. Tāpat tajā ir identificēti vairāki nodokļu politikas jautājumi, kas ir iekļauti likuma "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" pakā, būtiski nepalielinot nodokļu slogu uzņēmējiem un iedzīvotājiem.

Piedāvātās izmaiņas ietver īpašo uzņēmumu ienākuma nodokļa režīmu bankām un nebanku kreditētājiem, akcīzes nodokļa pakāpenisku paaugstināšanu, lai harmonizētu nodokļu likmes un nosacījumus starp Baltijas valstīm, tāpat azartspēļu nodokļa, mikrouzņēmumu nodokļa, dabas resursu nodokļa izmaiņas, u.c. izmaiņas, kas atspoguļotas 3.1. tabulā.

Šobrīd ir uzsākts darbs pie jauno Nodokļu politikas pamatnostādņu sagatavošanas vidējam termiņam, kas kopā ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem tiks sagatavota 2024. gada laikā.

3.1. tabula. Pasākumi, kas ietekmē nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumus no 2024. gada, milj. euro (pēc naudas plūsmas)

Pasākums	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
Iepriekš pieņemti nodokļu pasākumi, kas ietekmēs nodokļu ieņēmumus no 2024. gada				
Reprezentatīvā automobiļa vērtības sliekšņa palielināšana no 50 000 uz 75 000 euro bez PVN	Kopā, t.sk.:	-4,6	-4,6	-4,6
	PVN	-1,2	-1,2	-1,2
	UIN	-3,5	-3,5	-3,5
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likmju izmaiņas	Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	8,1	8,1	

Pasākums	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
IIN atbrīvojuma par atbalsta summām atcelšana no 2025. gada	IIN			17,9
Iepriekš pieņemtie pasākumi, kopā¹		3,5	3,5	13,3
Likuma "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" izstrādes gaitā MK atbalstītie pasākumi				
UIN papildmaksājums 20% apmērā par attiecīgajā gadā gūto peļņu kredītiestādēm un patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzējiem	UIN	140,0	70,0	30,0
Darba devēja kompensācijas par attālināto darbu paaugstināšana; IIN atbrīvojuma sliekšņa pārskatīšana dzīvības (bez līdzekļu uzkrāšanas), veselības un nelaimes gadījumu apdrošināšanas prēmiju summām; IIN atvieglojumu un neapliekamā minimuma piemērošana arī mikrouzņēmumu nodokļa maksātājiem	Kopā, t.sk.:	-3,6	-3,8	-3,9
	PVN	0,2	0,2	0,2
	IIN	-2,2	-2,4	-2,4
	VSAOI ^l	-1,5	-1,6	-1,6
Izložu un azartspēļu nodokļa likmju paaugstināšana	Izložu un azartspēļu nodoklis	5,2	5,5	5,9
Vienotās izložu un azartspēļu uzraudzības informācijas sistēmas pilnveidošana: ieņēmumu palielināšana no izložu un azartspēļu nodokļa	Izložu un azartspēļu nodoklis		0,01	0,01
Precizēts prognozētais azartspēļu automātu skaits 2024.gadam	Izložu un azartspēļu nodoklis	2,3		
Mikrouzņēmumu nodokļa likmes vienādošana 25% apmērā	Kopā, t.sk.:	-0,3	-0,3	-0,3
	IIN	-0,1	-0,1	-0,1
	VSAOI ^l	-0,3	-0,3	-0,3
PVN reģistrācijas sliekšņa noteikšana 50 000 euro, zaudēto parādu darījuma vērtības sliekšņa noteikšana 1 000 euro, atbrīvojuma piemērošana sporta nodarbībām	PVN	-5,0	-5,0	-5,0
Samazinātās PVN likmes 12% apmērā piemērošana svaigiem augļiem un dārzeņiem 2024. gadā (uz vienu gadu, no 2025. gada standartlikme)	PVN	-15,9		
Izmaiņas dabas resursu nodokļa (DRN) likmēs, jauni nodokļa objekti, atvieglojuma atcelšana un sadalījumu maiņa starp valsts un pašvaldību budžetiem	DRN	6,7	18,7	28,3
Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana tabakas izstrādājumiem, elektronisko cigarešu uzpildes šķidrumiem, tabakas aizstājējproduktiem, alkoholiskajiem dzērieniem, bezalkoholiskajiem dzērieniem un enerģijas dzērieniem neatkarīgi no cukura satura, dīzeļdegvielai un petrolejai, ko izmanto SEZ un brīvostās, kā arī nodokļa likmes dabasgāzei, ko izmanto par degvielu, piemērošana 9,64 euro par vienu megavatstundu (MWh) apmērā tiem komersantiem, kas sasnieguši de minimis sliekšni	Kopā, t.sk.:	30,2	61,0	94,4
	Akcīzes nodoklis	25,0	51,8	79,4
	PVN	5,2	9,2	15,0
Atgriezeniskais efekts no atalgojuma palielinājuma prioritārajām nozarēm	Kopā, t.sk.:	91,5	89,7	92,5
	PVN	10,6	10,3	10,7
	IIN	31,1	30,5	31,4
	VSAOI ^l	49,9	48,9	50,4
UIN ekspluatācijas izdevumu nepiemērošana, kas rodas, izmantojot reprezentatīvos automobiļus, kuri ir reģistrēti uzņēmuma turējumā vai valdījumā vairāk kā 60 mēnešus	Kopā, t.sk.:	-2,9	-2,8	-0,6
	PVN	-0,6	-0,6	-0,1
	UIN	-2,3	-2,2	-0,5
Autoratlīdzību nodokļa likmes vienādošana 25% apmērā	Kopā, t.sk.:	-0,4	-0,4	-0,4
	IIN	-0,1	-0,1	-0,1
	VSAOI ^l	-0,3	-0,3	-0,3
Vienotās izložu un azartspēļu uzraudzības informācijas sistēmas pilnveidošana	Nenodokļi			0,2
Ieņēmumu palielināšana no valsts kapitālsabiedrību dividendžu maksājumiem	Nenodokļi un UIN	208,6	41,4	129,9
Ieņēmumu palielināšana no naudas sodiem, ko uzliek Valsts policija par pārkāpumiem ceļu satiksmē, kas fiksēti ar Valsts policijai un komersantiem piederošajiem tehniskajiem līdzekļiem (t.sk. ieņēmumu palielinājums)	Nenodokļi	1,1	1,1	1,4
Ieņēmumu palielināšana no valstij piekritīgās mantas realizācijas	Nenodokļi	0,04	0,06	0,05

Pasākums	Ieņēmumu veids	2024	2025	2026
Nenodokļu ieņēmumu palielinājums no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu un papildsoda – mantas konfiskācija – realizācijas	Nenodokļi	40,0		
Nenodokļu ieņēmumu palielinājums no budžeta iestāžu saņemto un iepriekšējos gados neizlietoto budžeta līdzekļu atmaksāšanas	Nenodokļi	10,0		
Grozījumi Enerģētikas likumā – pāreja uz jauno valsts naftas produktu krājumu pārvaldības modeli	Nenodokļi	-31,1	-35,4	-35,4
Finanšu stabilitātes nodevas ieņēmumi precizējums (atbilstoši 2023.gada faktisko ieņēmumu tendencēm, koriģējot ar kredītiestāžu aktīvu izmaiņu prognozēm)	Nenodokļi	2,5	2,5	2,6
Ieņēmumu palielinājums no naudas sodiem, ko uzliek Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests	Nenodokļi	0,01	0,01	0,01
MK atbalsstītie pasākumi, kopā¹		479,2	242,4	339,6

¹ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

3.2. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

2023. gada 1. pusgadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi bija 6 209,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar likumā “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” noteikto plānu, ir par 272,9 milj. *euro* jeb 4,6 % vairāk. To galvenokārt ietekmēja pārpilde UIN jomā, ko ietekmēja sadalītās peļņas apmēra būtisks pieaugums (īpaši jūnijā). Tāpat ieņēmumi pārsniedza plānotos PVN un IIN jomā. Nodokļu ieņēmumu izpildē jāņem vērā, tas, ka martā ir notikusi VID konstatētās kļūdas labošana nodokļu savstarpējās segšanas ekonomiskās klasifikācijas kodiem maiņas maksājumu sagatavošanas algoritmā, kas visbūtiskāk ir ietekmējusi PVN un VSAOI ieņēmumus.

Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tika iekasēti par 698,6 milj. *euro* jeb 12,7 % vairāk, ko noteica darbaspēka nodokļu, PVN un UIN ieņēmumu būtiskais pieaugums. Darbaspēka nodokļu pieaugums saistāms ar darba samaksas fonda pieaugumu, kas sasniedza 14 %, turpretī nodarbināto skaits nav būtiski mainījies, paliekot iepriekšējā perioda līmenī. Arī PVN ieņēmumos vērojams kāpums, kas pamatā saistāms ar būtiski pieaugušajiem samaksājumiem nodokļiem tirdzniecības nozarē, ņemot vērā patēriņa cenu pieaugumu – 2023. gadā 1. pusgadā vidējais cenu līmenis bija par 15,5 % augstāks nekā 2021. gada 1. pusgadā. UIN pieaugumu ietekmēja jau iepriekšminētais sadalītās peļņas apmēra pieaugums.

Nodokļu ieņēmumu prognozes ir sagatavotas, pamatojoties uz vidēja termiņa makroekonomisko rādītāju prognozēm, kā arī, ņemot vērā 2023. gada pirmā pusgada izpildi, iepriekš pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos un likuma “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” izstrādes gaitā pieņemtos pasākumus.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 2024. gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 13 804,6 milj. *euro*, 2025. gadā 14 589,7 milj. *euro* un 2026. gadā 15 454,3 milj. *euro* apmērā (skat. 3.2. tabulu).

3.2. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	12 678,1 ¹	13 804,6	14 589,7	15 454,3
<i>pret IKP, %</i>	29,4	30,3	30,2	30,2
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	+391,4	+844,4	+953,2	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	+3,2	+6,5	+7,0	—

¹ Prognoze

Informācija par kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2023. līdz 2026. gadam ir sniegta 3.3. tabulā.

3.3. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. euro

	2023 ¹	2024	2025	2026
Tiešie nodokļi	7 241,1	8 114,7	8 537,1	9 043,9
<i>IIN</i>	2 421,0	2 634,7	2 805,9	3 005,8
<i>VSAOI²</i>	4 085,1	4 544,7	4 832,5	5 129,0
<i>UIN</i>	500,0	697,8	659,0	667,0
<i>Nekustamā īpašuma nodoklis</i>	235,0	237,4	239,7	242,1
Netiešie nodokļi	5 322,3	5 558,8	5 907,9	6 251,9
<i>PVN</i>	3 930,7	4 096,7	4 369,3	4 633,1
<i>Akcīzes nodoklis</i>	1 198,4	1 255,0	1 324,4	1 396,1
<i>Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis</i>	102,9	105,3	108,6	112,0
<i>Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis</i>	29,1	33,4	33,7	34,2
<i>Muitas nodoklis</i>	61,2	68,4	71,9	76,5
Pārējie nodokļi	114,7	131,1	144,7	158,5
<i>Dabas resursu nodoklis</i>	64,0	74,0	89,4	102,6
<i>Izložu un azartspēļu nodoklis</i>	45,6	52,0	50,1	50,6
<i>Elektroenerģijas nodoklis</i>	5,1	5,2	5,2	5,3

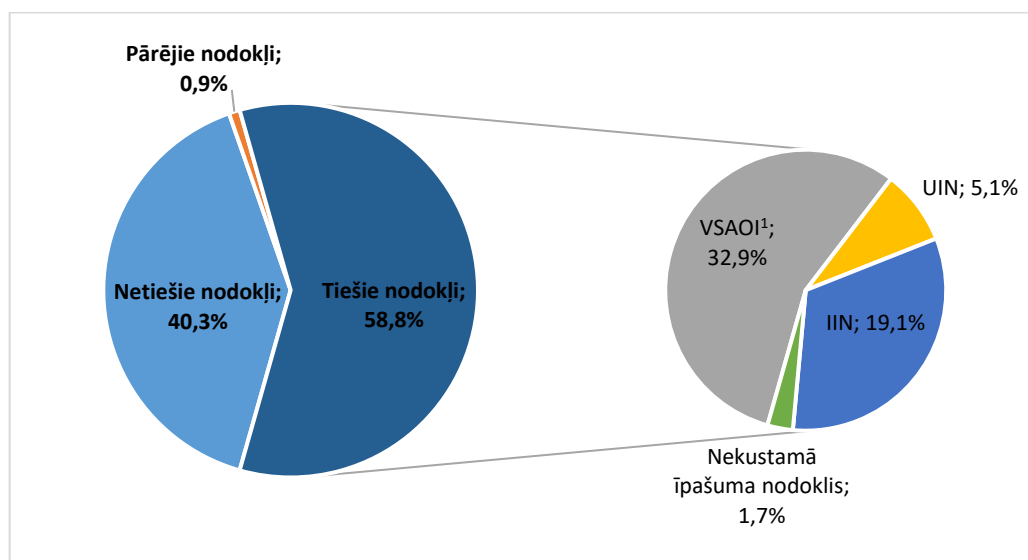
¹ Prognoze

² Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

3.2.1. Tiešie nodokļi

2023. gada 1. pusgadā tiešo nodokļu ieņēmumi bija 3 535,0 milj. euro, kas salīdzinot ar plānu, bija par 185,2 milj. euro jeb 5,5 % vairāk, kur lielākās pārpildes bija UIN un PVN ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2022. gada attiecīgo periodu, tiešo nodokļu ieņēmumi tika iekasēti par 356,2 milj. euro jeb 11,2 % vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" tiek plānots, ka 2024. gadā tiešo nodokļu ieņēmumi veidos 58,8 % no visiem kopbudžeta nodokļiem, kas ir par 1,7 procentpunktiem vairāk nekā prognozēts 2023. gadam. Informācija par tiešo nodokļu sadalījumu ir sniegta 3.1. attēlā.

¹ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

3.1. att. Tiešo nodokļu sadalījums kopbudžeta nodokļu ieņēmumos 2024.gadā, %

2024. gadā tiešo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek prognozēts 17,8 %, kas ir par 1,0 procentpunktu vairāk nekā 2023. gadā. Īpatsvara pieaugums vērojams visās nodokļu kategorijās, izņemot nekustamā īpašuma nodokli.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā tiešo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 8 114,7 milj. *euro*, 2025. gadā 8 537,1 milj. *euro* un 2026. gadā 9 043,9 milj. *euro* apmērā (skat. 3.4. tabulu).

3.4. tabula. Tiešo nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	7 241,1 ¹	8 114,7	8 537,1	9 043,9
<i>pret IKP, %</i>	16,8	17,8	17,7	17,7
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+253,4	+688,7	+737,0	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+3,6	+9,3	+9,4	—

¹ Prognoze

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga. Kopējie IIN ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 1 092,1 milj. *euro*, par 78,3 milj. *euro* jeb 7,7 % vairāk kā 2022. gada attiecīgajā periodā. Ieņēmumu pieaugums pret iepriekšējo gadu pamatā saistās ar darba samaksas fonda pieaugumu, vienlaikus ieņēmumu pieaugumu samazināja atvieglojumu apmēru pieaugums. Nodarbināto skaits pēc informācijas no darba devēju ziņojumiem saglabājas aptuveni 2022. gada 1. pusgada līmenī (samazinājums par 0,2 %), bet ir vērojams darba samaksas fonda apmēra pieaugums par 13,9 procentiem. Savukārt pusgada plāns ir pārpildīts par 44 milj. *euro* jeb 4,2 %, ko lielākoties ietekmēja straujāks darba algu pieaugums, nekā tika plānots.

Pēc CSP datiem 2023. gada 2. ceturksnī strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija 1 525 *euro* jeb par 12,0 % lielāka nekā 2022. gada 2. ceturksnī. Saskaņā ar NVA informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2023. gada jūnijā bija 5,5 %, kas salīdzinājumā ar 2022. gada jūniju ir par 0,4 procentpunktiem mazāk. Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par VSAOI un IIN, 2023. gada jūnijā ienākumus virs valstī noteiktās minimālās darba algas saņēma 78,7 % darba ņēmēju un to īpatsvars, salīdzinot ar 2022. gada jūniju, ir palielinājies par 7,1 procentpunktiem (2022. gadā minimālā darba alga bija 500 *euro*, bet 2023. gadā 620 *euro* mēnesī).

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā IIN ieņēmumi tiek plānoti 2 634,7 milj. *euro*, 2025. gadā 2 805,9 milj. *euro* un 2026. gadā 3 005,8 milj. *euro* apmērā (skat. 3.5. tabulu).

IIN ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmēs prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.5. tabula. IIN ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	2 421,0 ¹	2 634,7	2 805,9	3 005,8
<i>pret IKP, %</i>	5,6	5,8	5,8	5,9
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+63,2	+126,3	+162,9	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+2,7	+5,0	+6,2	—

¹ Prognoze

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas³⁴

VSAOI galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi un minimālā darba alga. VSAOI ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 1 954,9 milj. *euro*, par 143,6 milj. *euro* jeb 7,9 % vairāk kā 2022. gada attiecīgajā periodā. Iemaksu pieaugumu ietekmēja darba samaksas fonda pieaugums. 2023. gada 1. pusgadā VSAOI valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai bija 67,9 milj. *euro*, kas ir par 5,7 milj. *euro* jeb 9,2 % vairāk nekā pērn.

2023. gada 1. pusgadā VSAOI plānu pārsniedza par 12,1 milj. *euro* jeb plāna izpilde bija 100,6 %, ko ietekmēja VID konstatētās kļūdas labošana. Bez minētajiem labojumiem VSAOI ieņēmumi būtu par 67,6 milj. *euro* lielāki.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā VSAOI ieņēmumi valsts speciālajā budžetā tiek plānoti 4 544,7 milj. *euro*, 2025. gadā 4 832,5 milj. *euro* un 2026. gadā 5 129,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.6. tabulu). VSAOI ieņēmumu plānu ietekmēs prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.6. tabula. VSAOI¹ ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	4 085,1 ²	4 544,7	4 832,5	5 129,0
<i>pret IKP, %</i>	9,5	10,0	10,0	10,0
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+87,9	+282,2	+357,7	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+2,2	+6,6	+8,0	—

¹ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

² Prognoze

VSAOI pamatbudžetā veselības finansēšanai 2024. gadā tiek plānotas 157,4 milj. *euro* apmērā, 2025. gadā 167,3 milj. *euro* un 2026. gadā 177,5 milj. *euro*.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

UIN ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 331,8 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2022. gada attiecīgo periodu ir palielinājušies par 119,3 milj. *euro* jeb par 56,2 procentiem. Ieņēmumu palielinājums skaidrojams ar sadalītās peļņas apmēra pieaugumu, vienlaikus samazinoties līdz 2018. gadam gūtās peļņas apmēram (par šādas peļņas sadali nodoklis netiek piemērots). 2023. gada 1. pusgada plāns pārpildīts par 117,7 milj. *euro* jeb 55,0 %, kā iemeslu minot sadalītās peļņas apmēra pieaugumu, kas pieaug straujāk par iepriekš prognozēto.

Kopš 2018. gada UIN piedzīvoja būtiskas pārmaiņas – nodoklis tiek maksāts peļņas sadales un tai pielīdzināmos gadījumos. 2023. gada 1. pusgadā visvairāk deklarētas dividendes vai dividendēm pielīdzinātas izmaksas 1 803,4 milj. *euro*, bet nosacīti sadalītā peļņa 64,1 milj. *euro* apmērā.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā UIN ieņēmumi tiek plānoti 697,8 milj. *euro*, 2025. gadā 659,0 milj. *euro* un 2026. gadā 667,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.7. tabulu). UIN ieņēmumu plānu vidējā termiņā galvenokārt ietekmēs nodokļa apmēra par peļņas sadali pieauguma tendences, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

³⁴ Neieskaitot VSAOI fondēto pensiju shēmā.

3.7. tabula. UIN ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	500,0 ¹	697,8	659,0	667,0
<i>pret IKP, %</i>	1,2	1,5	1,4	1,3
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+98,0	+275,8	+212,0	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+24,4	+65,4	+47,4	—

¹ Prognoze**Nekustamā īpašuma nodoklis**

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 156,1 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar plānoto, ir par 11,2 milj. *euro* jeb 7,8 % vairāk. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, nekustamā īpašuma nodoklis iekasēts par 15,0 milj. *euro* jeb 10,6 % vairāk (t.sk., par zemi par +5,5 milj. *euro*, par ēkām par +6,7 milj. *euro* un par mājokļiem par +2,8 milj. *euro*).

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu pieaugums pret iepriekšējo gadu skaidrojams ar to, ka ir pieaugusi kadastrālo vērtību kopsumma. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta informāciju 2023. gadā kadastrālo vērtību kopsummas pieaugums ēkām (t.sk. mājokļi) bija 1,3%, inženierbūvēm 3,9%, savukārt zemei tā samazinājās par 0,1 procentu.

Lai arī kadastrālo vērtību bāze ir "iesaldēta", tās ir mainījušās, jo Kadastra informācijas sistēmā reģistrēti gan jauni nekustamā īpašuma objekti, gan veiktas izmaiņas objektu raksturojošos datos. Piemēram, zemei pašvaldība mainījusi lietošanas mērķi vai kadastrālās uzmērīšanas rezultātā mainījušies apgrūtinājumi vai pēc meža inventarizācijas noteikti citi meža zemes saimnieciskās darbības ierobežojumi u.tml.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 237,4 milj. *euro*, 2025. gadā 239,7 milj. *euro* un 2026. gadā 242,1 milj. *euro* apmērā (skat. 3.8. tabulu). Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu plānā ņemta vērā 2023. gada sagaidāmā izpilde, pašvaldību prognozes un prognozētie nekustamā īpašuma nodokļa parādu maksājumi.

3.8. tabula. Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi

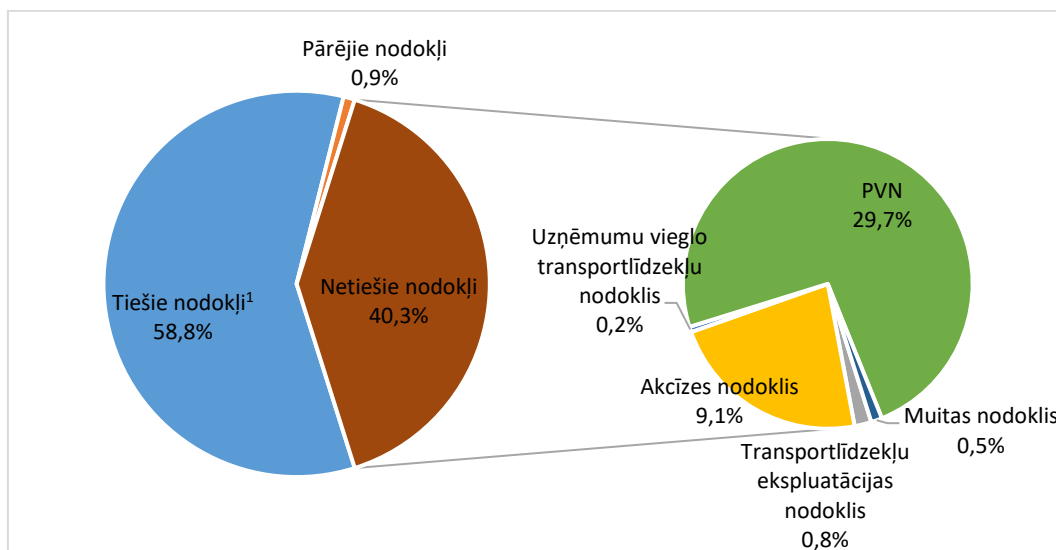
	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	235,0 ¹	237,4	239,7	242,1
<i>pret IKP, %</i>	0,54	0,52	0,50	0,47
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+4,3	+4,4	+4,4	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+1,9	+1,9	+1,9	—

¹ Prognoze**3.2.2. Netiešie nodokļi**

2023. gada 1. pusgadā netiešo nodokļu ieņēmumi bija 2 616,1 milj. *euro*, kas salīdzinot ar plānu, ir par 82,4 milj. *euro* jeb 3,3 % vairāk, kur lielākās pārpildes bija PVN ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2022. gada attiecīgo periodu, netiešie nodokļi tika iekasēti par 328,4 milj. *euro* jeb 14,4 % vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" tiek plānots, ka 2024. gadā netiešo nodokļu ieņēmumi veidos 40,3 % no visiem

kopbudžeta nodokļiem, kas ir par 1,7 procentpunktiem mazāk nekā 2023. gadā. Informācija par tiešo nodokļu sadalījumu ir sniegta 3.2. attēlā.

¹ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

3.2. att. Netiešo nodokļu sadalījums kopbudžeta nodokļu ieņēmumos 2024. gadā, %

2024. gadā netiešo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek prognozēts 12,2 %, kas ir par 0,1 procentpunktu mazāk nekā 2023. gadā. To pamatā nosaka PVN īpatsvara samazinājums.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 2024. gadā netiešo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 5 558,8 milj. *euro*, 2025. gadā 5 907,9 milj. *euro* un 2026. gadā 6 251,9 milj. *euro* apmērā (skat. 3.9. tabulu).

3.9. tabula. Netiešo nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	5 322,3 ¹	5 558,8	5 907,9	6 251,9
<i>pret IKP, %</i>	12,3	12,2	12,2	12,2
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	+131,4	+136,6	+187,5	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	+2,5	+2,5	+3,3	—

¹ Prognoze

Pievienotās vērtības nodoklis

PVN ir patēriņa nodoklis, ko faktiski maksā gala patērētājs, iegādājoties preces vai saņemot pakalpojumus, un ir lielākais valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumu avots (2022. gadā PVN neto ieņēmumi veidoja 30,8 % no valsts kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem jeb 3 558,7 milj. *euro*).

PVN neto ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 1 946,7 milj. *euro*, kas ir par 320,3 milj. *euro* jeb 19,7 % vairāk nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. PVN neto ieņēmumu izpilde 2023. gada 1. pusgadā bija par 76,4 milj. *euro* jeb par 4,1 % lielāka nekā bija plānots. PVN ieņēmumu pārpilde bija saistīta galvenokārt ar tautsaimniecības attīstības nesaistītiem faktoriem – VID sistēmā konstatēto kļūdu labošanas rezultātā PVN ieņēmumi 2023. gada martā bija palielināti par 65,9 milj. *euro*.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” PVN neto ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2024. gadā – 4 096,7 milj. *euro*, 2025. gadā – 4 369,3 milj. *euro* un 2026. gadā – 4 633,1 milj. *euro* (skat. 3.10. tabulu). PVN

neto ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētā galapatēriņa izdevumu, eksporta un importa dinamika faktiskajās cenās, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi. PVN neto ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmē arī Pievienotās vērtības nodokļa likuma pārejas noteikumu 30. punktā minētais, ka likuma 42. panta sešpadsmitā daļa ir spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim. Tātad, svaigo augļu, ogu un dārzeņu piegādēm, kam no 01.01.2018. līdz 31.12.2023. tika piemērota PVN samazinātā likmes 5 % apmērā, no 01.01.2024. līdz 31.12.2024. tiek piemērota PVN samazinātā likme 12 % apmērā, bet no 01.01.2024. atkal tiks piemērota PVN standartlikme.

3.10. tabula. PVN neto ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. euro	3 930,7 ¹	4 096,7	4 369,3	4 633,1
<i>pret IKP, %</i>	9,1	9,0	9,0	9,1
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	+137,4	+121,6	+150,2	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+3,6	+3,1	+3,6	—

¹ Prognoze

Akcīzes nodoklis

2023. gada 1. pusgadā kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi bija 572,5 milj. euro. Salīdzinājumā ar 2022. gada 1. pusgadu akcīzes nodokļa ieņēmumi palielinājās par 25,4 milj. euro jeb 4,6 %, savukārt, salīdzinot ar plānoto, tika iekasēts par 14,6 milj. euro jeb 2,6 % vairāk, ko noteica akcīzes nodokļa plāna pārpilde naftas produktiem (13,1 milj. euro jeb 4,6 %) un tabakas izstrādājumiem (3,2 milj. euro jeb 2,5 %).

Sagatavojot 2024.–2026. gada akcīzes nodokļa ieņēmumu prognozes, tika ņemts vērā prognozētais IKP, darba samaksas un privātā patēriņa pieauguma temps, sagaidāmā 2023. gada izpilde, pieņemtie grozījumi normatīvajos aktos (skat. 3.1. sadaļu), piešķirtie termiņu pagarinājumi, kā arī akcīzes nodokļa politika Baltijas valstīs un prognozētā akcīzes preču patēriņa dinamika.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 1 255,0 milj. euro, 2025. gadā 1 324,4 milj. euro, bet 2026. gadā 1 396,1 milj. euro apmērā (skat. 3.11. tabulu).

3.11. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. euro	1 198,4 ¹	1 255,0	1 324,4	1 396,1
<i>pret IKP, %</i>	2,8	2,8	2,7	2,7
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	+10,7	+24,2	+50,1	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+0,9	+2,0	+3,9	—

¹ Prognoze

Akcīzes nodoklis naftas produktiem

2023. gada 1. pusgadā akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi bija 295,2 milj. euro. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, tie pieauga par 16,2 milj. euro jeb 5,8 %, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 13,1 milj. euro jeb 4,6 % vairāk.

Saskaņā ar VID informāciju naftas produktu kopējais patēriņa apjoms 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2021. un 2022. gada attiecīgo periodu

palielinājās par 4,9 %, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš palielinājās par 3,0 %, benzīna patēriņš par 2,6 %, bet sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš samazinājās par 6,2 procentiem. Degvieleļļas patēriņš samazinājās par 6,7 %, bet petrolejas patēriņš – par 7,9 procentiem.

Degvielas patēriņa dinamika atspoguļojas arī transportlīdzekļu skaita izmaiņās pa degvielas veidiem. Saskaņā ar Ceļu satiksmes drošības direkcijas informāciju 2023. gada 1. jūlijā, salīdzinot ar 2022. gada 1. jūliju, kopējais reģistrēto transportlīdzekļu skaits palielinājās par 2,0 %, t.sk. transportlīdzekļu, kas patērē dīzeļdegvielu, īpatsvars kopējā transportlīdzekļu skaitā pieauga no 68,4 % līdz 69,5 % un to skaits bija 615 652, benzīnu patērējošo transportlīdzekļu īpatsvars samazinājās no 25,8 % līdz 25,3 % un to skaits bija 224 184.

Latvijā un Lietuvā 2024. – 2026. gadā akcīzes nodokļa likmes degvielai (izņemot naftas produktus, ko izmanto brīvās zonas teritorijās un brīvostu teritorijā) tiek saglabātas 2023. gada līmenī. Akcīzes nodokļa pakāpenisks paaugstinājums dīzeļdegvielai un sašķidrinātajai naftas gāzei paredzēts vien Igaunijā. Šo izmaiņu rezultātā 2024. gadā Baltijas valstīs visaugstākā akcīzes nodokļa likme benzīnam būs Igaunijā, sašķidrinātajai naftas gāzei – Lietuvā, bet dīzeļdegvielai – Latvijā. Tomēr ar 2025. gadu augstākais akcīzes nodokļa līmenis dīzeļdegvielai būs Igaunijā, ņemot vērā plānoto likmes paaugstinājumu 2025. un 2026. gadā.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 622,9 *euro*, 2025. gadā 653,8 milj. *euro*, bet 2026. gadā 686,5 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis alkoholiskajiem dzērieniem (neskaitot alu)

2023. gada 1. pusgadā akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem (neskaitot alu) ieņēmumi bija 100,8 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, tie pieauga par 2,4 milj. *euro* jeb 2,4 %, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 1,2 milj. *euro* jeb 1,1 % mazāk.

Saskaņā ar VID informāciju 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos, salīdzinot ar 2021. un 2022. gada attiecīgo periodu, patēriņam nodots par 2,3 % vairāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu). Pārējo alkoholisko dzērienu patēriņš palielinājies par 1,5 %, vīna un raudzēto dzērienu patēriņš palielinājies par 0,7 % un starpproduktu patēriņš samazinājies par 1,1 procentu.

2024., 2025. un 2026. gadā paredzētā akcīzes nodokļa pieauguma ietekme uz alkoholiskā dzēriena cenu (nodokļu daļas ³⁵ pieaugums) litram dzēriena atspoguļota 3.12. tabulā.

3.12. tabula. Nodokļu daļas pieaugums alkoholiskajiem dzērieniem (neieskaitot alu)

Nodokļu daļas pieaugums, <i>euro</i>/litrā	01.03.2024.	01.03.2025.	01.03.2026.
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem	0,07	0,08	0,10
Vīns, raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem un starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem	0,13	0,15	0,17
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 līdz 22 tilpumprocentiem	0,22	0,23	0,27
Spirts un pārējie alkoholiskie dzērieni ¹	0,67	0,45	0,47

¹ Aprēķins veikts alkoholiskajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu 40 tilpumprocenti

Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem paredzēts paaugstināt arī kaimiņvalstīs, t.sk. Igaunijā tās plānots paaugstināt 2024., 2025. un 2026. gadā, bet Lietuvā paaugstinājums paredzēts tikai 2024. gadā. Tā rezultātā Latvijā akcīzes nodokļa likmes visiem

³⁵ Akcīzes nodoklis un tam piemērojamā pievienotās vērtības nodokļa daļa.

alkoholisko dzērienu veidiem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, arī nākamajos trīs gados joprojām būs zemākās Baltijā.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 232,0 milj. *euro*, 2025. gadā 250,9 milj. *euro*, bet 2026. gadā 272,2 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis alum

2023. gada 1. pusgadā akcīzes nodokļa alum ieņēmumi bija 22,2 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, tie samazinājās par 1,3 milj. *euro* jeb 5,6 %, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 1,4 milj. *euro* jeb 5,8 % mazāk. Saskaņā ar VID informāciju alus patēriņš 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos, salīdzinot ar 2021. un 2022. gada attiecīgo periodu, samazinājās par 4,9 procentiem.

Paredzētā akcīzes nodokļa pieauguma ietekme uz alus cenu (nodokļu daļas pieaugums vienam litram; aprēķins veikts alum ar absolūtā spirta saturu 5,2 tilpumprocenti) 2024. un 2025. gadā būs 0,05 *euro* litrā, bet 2026. gadā 0,06 *euro* litrā. Igaunijā un Lietuvā 2024. gadā arī paredzēts likmes paaugstinājums, turklāt Igaunijā likme tiks paaugstināta arī 2025. un 2026. gadā. 2024. gadā Latvijā joprojām būs zemākā akcīzes nodokļa likme Baltijas valstīs, bet 2025. un 2026. gadā zemākā likme būs Lietuvā.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” akcīzes nodokļa ieņēmumi alum 2024. gadā tiek plānoti 57,4 milj. *euro*, 2025. gadā 63,3 milj. *euro*, bet 2026. gadā 70,2 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis tabakas izstrādājumiem

Akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 127,8 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem palielinājās par 6,7 milj. *euro* jeb 5,5 %, bet, salīdzinot ar plānoto, tika iekasēts par 3,2 milj. *euro* jeb 2,5 % vairāk. Atbilstoši likumam “Par akcīzes nodokli” ar 2023. gada 1. janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigaretēm, cigāriem, cigarillām, smēķējamajai un karsējamajai tabakai un tabakas lapām.

Saskaņā ar VID informāciju Latvijā kopējais patēriņam nodoto cigarešu apjoms 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2021. un 2022. gada atbilstošo periodu samazinājās par 3,7 %, cigāru un cigarillu par 4,4 %, smēķējamās tabakas par 2,7%, bet karsējamās tabakas patēriņš pieauga par 22,5 procentiem.

2024., 2025. un 2026. gadā paredzētā akcīzes nodokļa pieauguma ietekme uz tabakas izstrādājumu cenu (nodokļu daļas pieaugums) atspoguļota 3.13. tabulā.

3.13. tabula. Nodokļu daļas pieaugums tabakas izstrādājumiem

Nodokļu daļas pieaugums, <i>euro</i>	01.03.2024.	01.01.2025.	01.01.2026.
Cigarešu paciņa (20 cigaretes)	~0,45 – 0,49	~0,35 – 0,38	~0,38 – 0,41
Cigarillu paciņa (10 cigarillas)	0,46	0,46	0,45
Smēķējamā tabaka (40 g tabakas)	0,67	0,51	0,56
Karsējamā tabaka (5,3 g tabakas)	0,21	0,16	0,18

¹ Akcīzes nodoklis atkarīgs no cigarešu paciņas mazumtirdzniecības cenas.

Salīdzinot ar nodokļu līmeni tabakas izstrādājumiem Lietuvā un Igaunijā, secināms, ka cigaretēm, kurām ir lielākais īpatsvars tabakas izstrādājumu patēriņa struktūrā, 2024. un 2025. gadā viszemākā akcīzes nodokļa minimālā likme paredzēta Lietuvā, bet visaugstākā – Igaunijā. 2026. gadā akcīzes nodokļa minimālā likme Latvijā mazliet pārsniegs Igaunijā paredzēto likmi. Savukārt akcīzes nodokļa likme cigāriem un cigarillām Latvijā 2024. un

2025. gadā būs zemākā Baltijā un Lietuvā paredzēto likmi pārsniegs vien 2026. gadā. Ņemot vērā paredzēto likmes paaugstinājumu visās trīs Baltijas valstīs, akcīzes nodoklis smēķējamai tabakai Latvijā 2024. gadā būs zemāks nekā Lietuvā un Igaunijā, 2025. gadā pārsniegs Lietuvā noteikto likmi, bet 2026. gadā nodokļa likme smēķējamai tabakai būs augstākā Baltijā. Savukārt karsējamai tabakai akcīzes nodokļa likme 2024. un 2025. gadā joprojām būs zemāka nekā Lietuvā, bet ievērojami augstāka kā Igaunijā. 2026. gadā tā mazliet pārsniegs Lietuvā paredzēto nodokļa likmi.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 283,6 milj. *euro*, 2025. gadā 293,0 milj. *euro*, bet 2026. gadā 298,6 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis dabasgāzei

2023. gada 1. pusgadā akcīzes nodokļa ieņēmumi no dabasgāzes bija 8,5 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2022. gada 1. pusgadu, akcīzes nodoklis dabasgāzei tika iekasēts par 1,5 milj. *euro* jeb 15,1 % mazāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 0,1 milj. *euro* jeb 0,9% mazāk.

Likums "Par akcīzes nodokli" nosaka, ka no 2021. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 31. decembrim dabasgāzei, ko izmanto par degvielu transportā, tiek piemērota samazināta akcīzes nodokļa likme 1,91 *euro* par MWh, savukārt no 2026. gada 1. janvāra likme būs 10,0 *euro* par MWh.

Saskaņā ar VID informāciju par dabasgāzes patēriņu dabasgāzes daudzums, ko izmanto par kurināmo, 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2021. un 2022. gada atbilstošo periodu samazinājās par 13,1 %, savukārt dabasgāzes, ko izmanto par degvielu, patēriņš minētajos periodos pieauga par 27,7 procentiem. Patēriņa samazinājumu ietekmēja straujais dabasgāzes biržas cenu pieaugums kopš 2021. gada aprīļa un citu alternatīvo apkures veidu izmantošana, piemēram kā kurināmo izmantojot šķeldu un koksni, ierīkojot siltumsūkņus un saules paneļus.

No 2024. gadā 1. marta līdz 2025. gada 31. decembrim komersantiem, kas sasnieguši *de minimis* sliekšni, akcīzes nodokļa likme dabasgāzei, ko izmanto par degvielu, paredzēta 9,64 *euro* apmērā par vienu megavatstundu (MWh).

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" akcīzes nodokļa dabasgāzei ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 14,0 milj. *euro* apmērā, 2025. gadā 14,2 milj. *euro* apmērā, bet 2026. gadā 14,4 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis pārējām akcīzes precēm

2023. gada 1. pusgadā akcīzes nodokļa ieņēmumi no pārējām akcīzes precēm – kafijas, bezalkoholiskajiem dzērieniem, elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem un tabakas aizstājējproduktiem – bija 18,1 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2022. gada 1. pusgadu akcīzes nodokļa ieņēmumi no tām palielinājās par 2,9 milj. *euro* jeb 19,3 %. Salīdzinot ar plānoto, tika iekasēts par 1,0 milj. *euro* jeb 5,8 % vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par akcīzes nodokli" ar 2023. gada 1. janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem (par 0,04 *euro* par 1 ml šķidruma) un tabakas aizstājējproduktiem (par 20 *euro* par 1 000 g).

Atbilstoši VID sniegtajai informācijai 2022. gada decembrī un 2023. gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar 2021. un 2022. gada atbilstošo periodu bezalkoholisko dzērienu patēriņš palielinājās par 4,9 %, elektronisko cigarešu uzpildes šķidrumu patēriņš par

34,5 % un tabakas aizstājējproduktu patēriņš par 11,8 %, bet kafijas patēriņš samazinājās par 4,2 procentiem.

Paredzētā akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanas rezultātā nodokļu daļa elektronisko cigarešu uzpildes šķidruma 2 ml iepakojumam ar 2024. gada 1. martu pieaugs par 0,10 *euro*, ar 2025. gada 1. janvārī par 0,12 *euro* un ar 2026. gada 1. janvārī par 0,15 *euro*. Savukārt tabakas aizstājējproduktu iepakojumam (pieņemot, ka viena iepakojuma svars ir 14 g) akcīzes nodokļa likmes paaugstināšanas rezultātā nodokļu daļa 2024. gadā pieaugs par 0,30 *euro*, 2025. gadā par 0,23 *euro* un 2026. gadā par 0,26 *euro*.

Atbilstoši paredzētajam likmju paaugstinājumam, Latvijā, sākot ar 2025. gadu, elektronisko cigarešu uzpildes šķidrumiem būs visaugstākā likme Baltijā. Attiecībā uz tabakas aizstājējproduktiem Latvijā, salīdzinot ar Igauniju, paredzēta augstāka nodokļa likme, savukārt Lietuvā akcīzes nodoklis tabakas aizstājējproduktiem netiek piemērots.

Savukārt bezalkoholiskajiem dzērieniem ar cukura saturu no 8 g uz 100 ml un enerģijas dzērieniem ar 2024.gada 1. martu paredzētais akcīzes nodokļa likmes paaugstinājums minēto dzērienu cenu par 1 litru paaugstinās par 0,04 *euro*, bet ar 2026. gada 1. janvārī – vēl par 0,04 *euro*.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” akcīzes nodokļa pārējām akcīzes precēm ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 45,0 milj. *euro*, 2025. gadā 49,3 milj. *euro*, bet 2026. gadā 54,3 milj. *euro* apmērā.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2023. gada sešos mēnešos bija 56,1 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2022. gada sešiem mēnešiem ir par 1,3 milj. *euro* jeb 2,3 % vairāk. Salīdzinājumā ar 2023. gada sešu mēnešu plānu, ieņēmumi bija lielāki par 1,0 milj. *euro* jeb 1,8 procentiem. Plāna pārpildi ietekmēja pamatpārbaudi veikušo transportlīdzekļu skaita pieauguma tempu palielinājums, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

2024. gadā, 2025. un 2026. gadā nodokļa ieņēmumu pieauguma temps ir plānots attiecīgi 2,3 %, 3,1 % un 3,1 % apmērā. Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 105,3 milj. *euro*, 2025. gadā 108,6 milj. *euro* un 2026. gadā 112,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.14. tabulu).

3.14. tabula. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	102,9 ¹	105,3	108,6	112,0
<i>pret IKP, %</i>	0,24	0,23	0,22	0,22
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	+0,9	+0,9	+0,9	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	+0,9	+0,9	+0,8	—

¹ Prognoze

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu plānu ietekmē prognozētās ar nodokli apliekamo transportlīdzekļu struktūras un skaita pārmaiņas, kā arī 2023. gada nodokļa ieņēmumu plāna pārpilde.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2023. gada sešos mēnešos bija 11,7 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2022. gadu ir par 1,2 milj. *euro* jeb 11,3 % vairāk.

Salīdzinājumā ar 2023. gada sešu mēnešu plānu, ieņēmumi bija lielāki par 2,2 milj. *euro* jeb 23,1 %. Plāna pārpildi ietekmēja lielāks ar nodokli apliekamo transportlīdzekļu skaits, nekā bija sākotnēji plānots. 2023. gada prognoze ir palielināta par 7,0 milj. *euro* jeb 31,7 % no plāna, ko ietekmē likmju izmaiņas, kuras stājās spēkā ar 2023. gada 1. jūliju. Nodokļa ieņēmumi 2023. gadā prognozēti 29,1 milj. *euro* apmērā.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2024. gadā tiek plānoti 33,4 milj. *euro*, 2025. gadā 33,7 milj. *euro* un 2026. gadā 34,2 milj. *euro* apmērā (skat. 3.15. tabulu). Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu plānu ietekmē prognozētās ar nodokli apliekamo transportlīdzekļu struktūras un skaita pārmaiņas, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.15. tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	29,1 ¹	33,4	33,7	34,2
<i>pret IKP, %</i>	0,07	0,07	0,07	0,07
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	+7,0	+10,8	+10,7	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	+31,7	+47,8	+46,5	—

¹ Prognoze

Muitas nodoklis

Muitas nodoklis tiek piemērots no ārpussavienības valstīm importētajām precēm un ir vienots ES ārējās tirdzniecības instruments, kas ir reglamentējams ar Padomes Regulu (EEK) Nr. 2658/8736 un ar kura palīdzību tiek aizsargāts ES iekšējais tirgus. No muitas nodokļa kopējiem ieņēmumiem 75 % tiek ieskaitīti ES budžetā.

Muitas nodokļa ieņēmumi 2023. gada 1. pusgadā bija 29,1 milj. *euro*, kas ir par 19,7 milj. *euro* jeb 40,3 % mazāk nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Kopējie muitas nodokļa ieņēmumi samazinājušies, kam par iemeslu ir ieviestās sankcijas (skat. Padomes Regulu (EK) Nr. 765/200637 un Padomes Regulu (ES) Nr. 833/201438) un novērojama stagnācija apstrādes rūpniecībā. 2023. gada 1. pusgadā muitas nodokļa ieņēmumi bija par 11,8 milj. *euro* jeb 28,9 % mazāki nekā plānots.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” PVN neto ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2024. gadā – 68,4 milj. *euro*, 2025. gadā – 71,9 milj. *euro* un 2026. gadā – 76,5 milj. *euro* (skat. 3.16. tabulu). Muitas nodokļa ieņēmumi plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētā importa no ārpussavienības valstīm dinamika faktiskajās cenās un 2023. gadā sagaidāmā izpilde.

36 Padomes Regula (EEK) Nr. 2658/87 (1987. gada 23. jūlijs) par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:01987R2658-20230617>)

37 Padomes Regula (EK) Nr. 765/2006 (2006. gada 18. maijs) par ierobežojošiem pasākumiem, ņemot vērā situāciju Baltkrievijā un Baltkrievijas iesaistīšanos Krievijas agresijā pret Ukrainu (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R0765-20230805>)

38 Padomes Regula (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs), par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0833-20231001>)

3.16. tabula. Muitas nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	61,2 ¹	68,4	71,9	76,5
<i>pret IKP, %</i>	0,14	0,15	0,15	0,15
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	-24,6	-20,9	-24,4	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	-28,7	-23,4	-25,3	—

¹ Prognoze**3.2.3. Pārējie nodokļi**

2023. gada 1. pusgadā pārējo nodokļu ieņēmumi bija 58,1 milj. *euro*, kas salīdzinot ar plānu, ir par 4,9 milj. *euro* jeb 9,3 % vairāk, kur lielākā pārpilde bija izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2022. gada attiecīgo periodu, pārējo nodokļu ieņēmumi tika iekasēti par 13,8 milj. *euro* jeb 31,1 % vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" tiek plānots, ka 2024. gadā pārējo nodokļu ieņēmumi veidos 0,9 % no visiem kopbudžeta nodokļiem, kas ir tā pat kā 2023. gadā. 2024. gadā pārējo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek plānots 0,3 %, kas ir 2023. gada apmērā.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā pārējo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 131,1 milj. *euro*, 2025. gadā 144,7 milj. *euro* un 2026. gadā 158,5 milj. *euro* apmērā (skat. 3.17. tabulu).

3.17. tabula. Pārējo nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	114,7 ¹	131,1	144,7	158,5
<i>pret IKP, %</i>	0,3	0,3	0,3	0,3
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+6,6	+19,1	+28,7	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+6,1	+17,1	+24,8	—

¹ Prognoze**Dabas resursu nodoklis**

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir saistīti ar nodokļu maksātāju ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisīto vides noslodzi, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Nodokļa mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.

Dabas resursu nodokļa ieņēmumi 2023. gada sešos mēnešos bija 31,1 milj. *euro*, kas ir par 5,1 milj. *euro* jeb 19,6 % vairāk nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi palielinājušies galvenokārt par vides piesārņošanu, atkritumu apglabāšanu un ūdens resursu izmantošanu elektroenerģijas ražošanai. 2023. gada sešos mēnešos dabas resursu nodokļa ieņēmumi bija par 2,1 milj. *euro* jeb 7,4 % vairāk nekā plānots.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2024. gadā – 74,0 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 55,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 18,3 milj. *euro*), 2025. gadā – 89,4 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 64,9 milj. *euro*,

pašvaldību budžetā 24,6 milj. *euro*) un 2026. gadā – 102,6 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 72,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 30,4 milj. *euro*) (skat. 3.18. tabulu). Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētā tautsaimniecības attīstības dinamika, 2023. gadā sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.18. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	64,0 ¹	74,0	89,4	102,6
<i>pret IKP, %</i>	0,15	0,16	0,19	0,20
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+3,6	+10,3	+22,2	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+6,0	+16,2	+33,1	—

¹ Prognoze

Izložu un azartspēļu nodoklis

Izložu un azartspēļu nodokli maksā komersanti, kas likumā "Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli" noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai.

2023. gada sešos mēnešos izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 24,4 milj. *euro*, kas, salīdzinājumā ar 2022. gada sešiem mēnešiem, ir palielinājušies par 8,8 milj. *euro* jeb 55,9 %, kam par iemeslu ir zemā 2022. gada nodokļa ieņēmumu bāze, ko ietekmēja tādi faktori kā Covid-19 pandēmijas ietekmē noteiktie ierobežojumi līdz 2022. gada 28. februārim (ar azartspēļu organizēšanas aizliegumu visās spēļu zālēs, bingo zālēs, kazino un totalizatora likmju pieņemšanas vietās Latvijas teritorijā) un azartspēļu vietu skaita samazināšanās gan administratīvu, gan politisku lēmumu rezultātā. Salīdzinājumā ar 2023. gada sešu mēnešu plānu, faktiski ir iekasēts par 2,9 milj. *euro* jeb 13,5 % vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" 2024. gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 52,0 milj. *euro* apmērā, 2025. gadā 50,1 milj. *euro* apmērā un 2026. gadā 50,6 milj. *euro* apmērā (skat. 3.19. tabulu). Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu, tika ņemtas vērā nozares attīstības tendences, prognozējot spēļu automātu skaita samazinājumu un interaktīvo azartspēļu organizēšanas ieņēmumu pieaugumu turpmākajos gados.

3.19. tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", milj. <i>euro</i>	45,6 ¹	52,0	50,1	50,6
<i>pret IKP, %</i>	0,1	0,1	0,1	0,1
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	+2,9	+8,8	+6,5	—
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", %	+6,9	+20,4	+14,9	—

¹ Prognoze

Elektroenerģijas nodoklis

Elektroenerģijas nodoklis ir daļa no izmaksām, kuras tiek iecenotas tirdzniecības pakalpojumu cenā, jo nodokļu maksātājs ir elektroenerģijas tirgotājs un elektroenerģijas ražotājs. Elektroenerģijas nodokļa likme ir nemainīga kopš likuma stāšanās spēkā 01.01.2007. un kopš *euro* ieviešanas 01.01.2014. ir 1,01 *euro* par megavatstundu, tas ir 0,10 *euro* par 100 kilovatiem.

Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2023. gada sešos mēnešos bija 2,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2022. gada sešiem mēnešiem, bija par 0,1 milj. *euro* jeb 2,9 % mazāk. Salīdzinājumā ar 2023. gada sešu mēnešu plānu, ieņēmumi ir mazāki par 0,1 milj. *euro* jeb 3,9 %.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, 2024. un 2025. gadā elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 5,2 milj. *euro* apmērā, bet 2026. gadā 5,3 milj. *euro* apmērā (skat. 3.20. tabulu).

3.20. tabula. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	5,1 ¹	5,2	5,2	5,3
<i>pret IKP, %</i>	0,01	0,01	0,01	0,01
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	0,0	0,0	0,0	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	0,0	0,0	0,0	—

¹ Prognoze

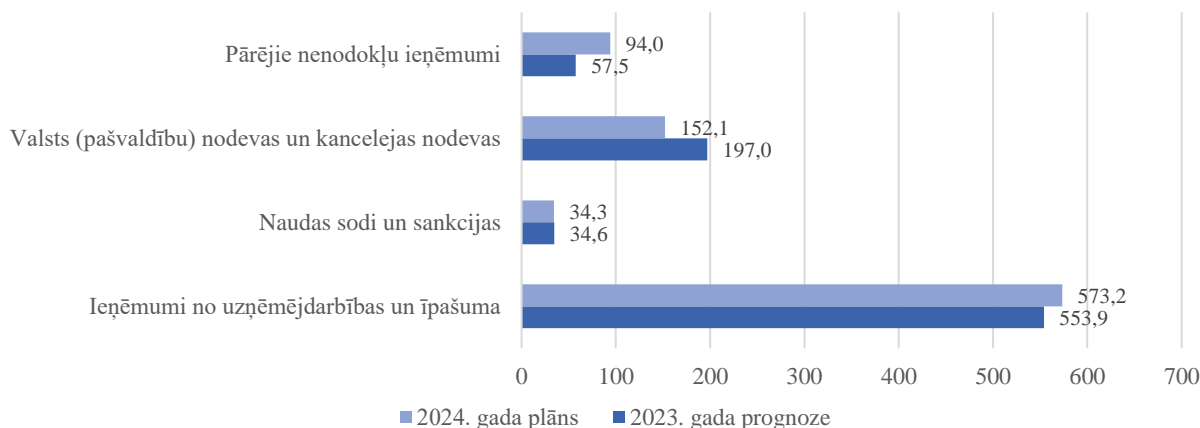
3.3. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

Pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2023. gada sešos mēnešos bija 594,7 milj. *euro*, kas ir par 147,0 milj. *euro* jeb 32,8 % vairāk kā plānots. Salīdzinot ar 2022. gada sešiem mēnešiem, nenodokļu ieņēmumi ir iekasēti par 228,3 milj. *euro* jeb 62,3 % vairāk. Nenodokļu ieņēmumu plāna pārpildi pamatā nodrošināja augstāki ieņēmumi no dividendēm (ieņēmumi no valsts kapitāla izmantošanas) – plāna pārpilde bija 85,4 milj. *euro* jeb 34,1 %.

Tāpat nozīmīga pārpilde ir arī šādās nenodokļu pozīcijās:

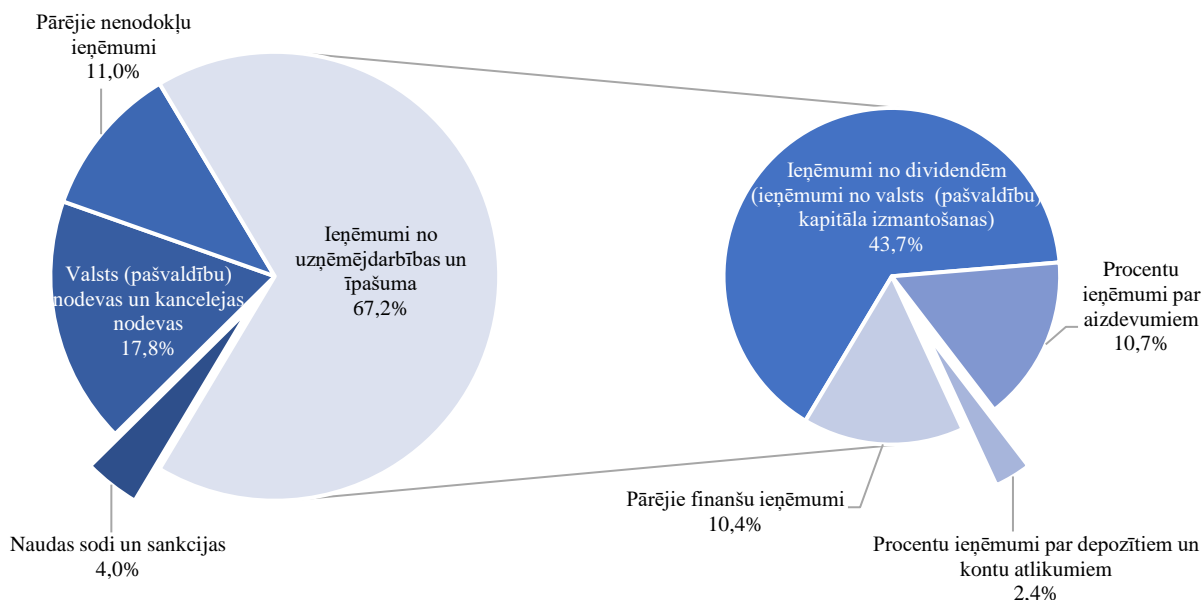
- procentu ieņēmumi par kontu atlikumiem: +13,2 milj. *euro* jeb 81,0 %;
- pārējie nenodokļu ieņēmumi un ieņēmumi no valsts (pašvaldības) īpašuma pārdošanas un nodokļu pamatparāda kapitalizācijas: +23,7 milj. *euro* jeb 132,7 %, ko galvenokārt sekmēja ieņēmumu no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu realizācijas, ko budžetā ieskaita zvērināti tiesu izpildītāji gada plāna pārsniegšana 3,2 reizes sešu mēnešu laikā.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 2024. gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 866,9 milj. *euro*, 2025. gadā 658,5 milj. *euro* un 2026. gadā 632,8 milj. *euro* apmērā (skat. 3.21. tabulu).

3.3. att. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2023. un 2024. gadā

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” 2024. gadā lielākais valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu pieaugums 36,5 milj. *euro* jeb 63,4 % apmērā tiek plānots no pārējiem nenodokļu ieņēmumiem. Nenodokļu ieņēmumu samazinājums 42,5 milj. *euro* jeb 21,6 % apmērā tiek plānots no valsts (pašvaldību) nodevu un kancelejas nodevu ieņēmumiem, ko pamatā ietekmēs pāreja uz jauno valsts naftas produktu krājumu pārvaldības modeli.

3.4. att. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu sadalījums 2024. gadā, %

2024. gadā tiek plānots, ka ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma veidos 67,2 % no kopējiem valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumiem. Turklāt šos ieņēmumus lielākoties (44,2 % apmērā) veidos ieņēmumi no dividendēm.

Ieņēmumi no dividendēm 2024. gadā tiek plānoti 382,9 milj. *euro*, 2025. gadā 227,7 milj. *euro* un 2026. gadā 205,5 milj. *euro*. Plāns veidots, pamatojoties uz lielāko valsts kapitālsabiedrību sniegtajām peļņas prognozēm vidējā termiņā, kā arī saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 72 “Kārtība, kādā tiek prognozēti, noteikti un veikti maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu”, kurā noteikts, ka minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka 64 % apmērā no attiecīgās kapitālsabiedrības peļņas (UIN aprēķinot un nomaksājot UIN regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā). Papildus tam dividendu un nenodokļu ieņēmumus ietekmē arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.21. tabula. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

	2023	2024	2025	2026
Saskaņā ar likumu “Par budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, milj. <i>euro</i>	843,1 ¹	866,9	658,5	632,8
<i>pret IKP, %</i>	2,0	1,9	1,4	1,2
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	+96,3	+250,2	+39,8	—
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, %	+12,9	+40,6	+6,4	—

¹ Prognoze

3.4. Pašu ieņēmumi un ārvalstu finanšu palīdzība

Ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā 2024. gadā tiek plānoti 125,7 milj. *euro* apmērā, kas ir par 3,6 milj. *euro* jeb 3,0% vairāk nekā

plānots 2023. gadā. 2022. gadā valsts pamatbudžetā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem bija plānoti 105,5 milj. *euro* apmērā. Valsts speciālajā budžetā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem 2024. gadā plānoti tādā pašā apmērā kā 2023. gadā - 0,06 milj. *euro*, 2022. gadā valsts speciālajā budžetā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem bija plānoti 0,02 milj. *euro* apmērā.

Valsts pamatbudžetā ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības 2024. gadā tiek plānoti 1 849,4 milj. *euro* apmērā, kas ir par 338,9 milj. *euro* jeb 22,4% vairāk nekā plānots 2023. gadā. 2022. gadā valsts pamatbudžetā ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības bija plānoti 1 485,6 milj. *euro* apmērā.

3.5. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

3.5.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

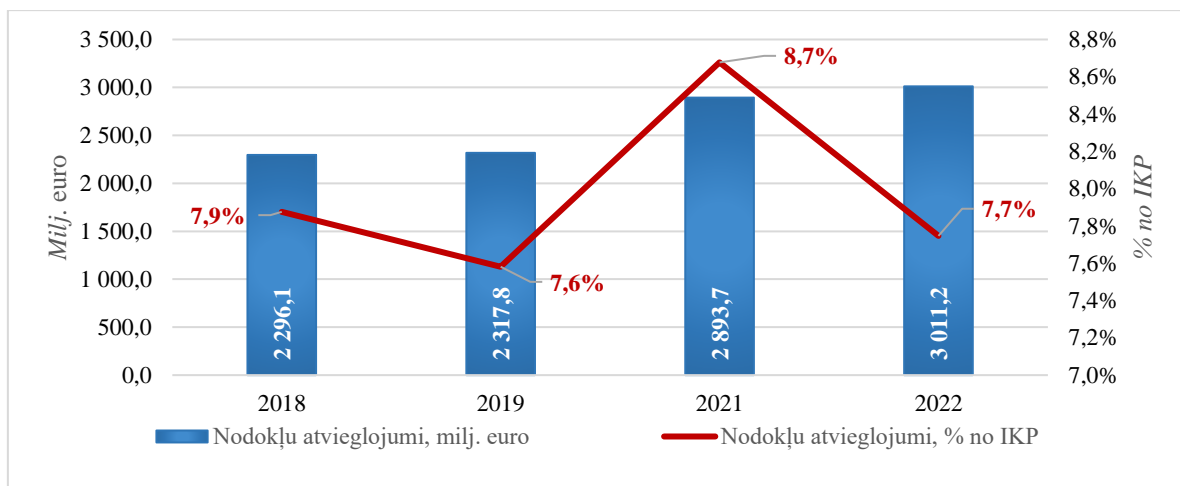
Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids u.tml.). Nodokļu atvieglojumiem var būt dažādas formas: izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē; ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums); samazinātas likmes; atlikts nodokļa maksājums; samazinājums nodokļu saistībās.

Tā kā nodokļu atvieglojumi nav faktiskie budžeta izdevumi, bet gan valsts neiegūtie ieņēmumi, kas veidojas piemērojot nodokļu atvieglojumus un atbrīvojumus, tad to apmērs tiek noteikts attiecībā pret vispārējā kārtībā apliekamo bāzi un piemērojamām nodokļu likmēm. Nodokļu atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas, kā arī valsts ilgtspējīgas attīstības un vides politikas mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu iedzīvotājiem, īpaši sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).

Plašāka informācija par nodokļu atvieglojumiem pieejama FM mājaslapā pie nozares politikas “*Nodokļu un nodevu politika*” – sadaļā “*Nodokļu atvieglojumi*”, kā arī sadaļas “*Noderīga informācija*” apakšsadaļā “*Informatīvie ziņojumi un pētījumi*”, kur ir publicēta detalizētāka informācija par piemērotajiem nodokļu atvieglojumiem.

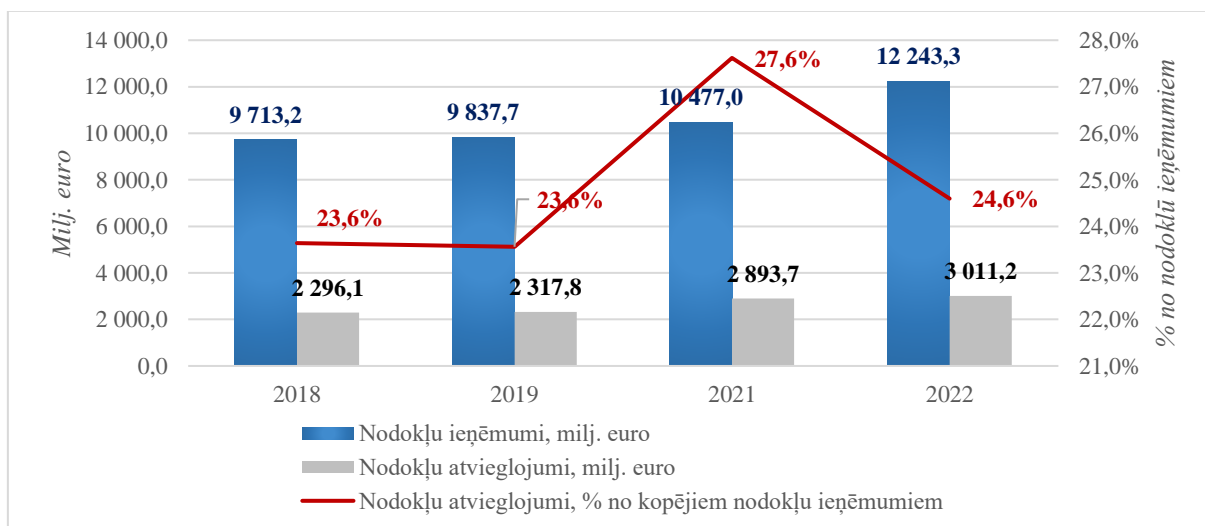
Valsts negūtie ieņēmumi piemērojot nodokļu atvieglojumus

Laikā periodā no 2018. līdz 2022. gadam nodokļu atvieglojumu apmērs absolūtā vērtībā pieaug, taču attiecībā pret IKP tas ir mainīgs. 2022. gadā tas veido 7,7% no IKP (skat. 3.5. attēlu).

3.5. att. Kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2018. – 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

2022. gadā kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, sasniedza aptuveni 3 miljardus *euro*, kas ir **24,6%** no kopējiem nodokļu ieņēmumiem (skat. 3.6. attēlu).

3.6. att. Nodokļu ieņēmumi un kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2018. – 2022. gadā, milj. euro un % no kopējiem nodokļu ieņēmumiem

2022. gadā kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojas būtiskāko nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, bija **3 011,2 milj. euro**, kas ir **7,75%** no IKP (skat.3.22. tabulu).

3.22. tabula. Valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2020. – 2022. gadā

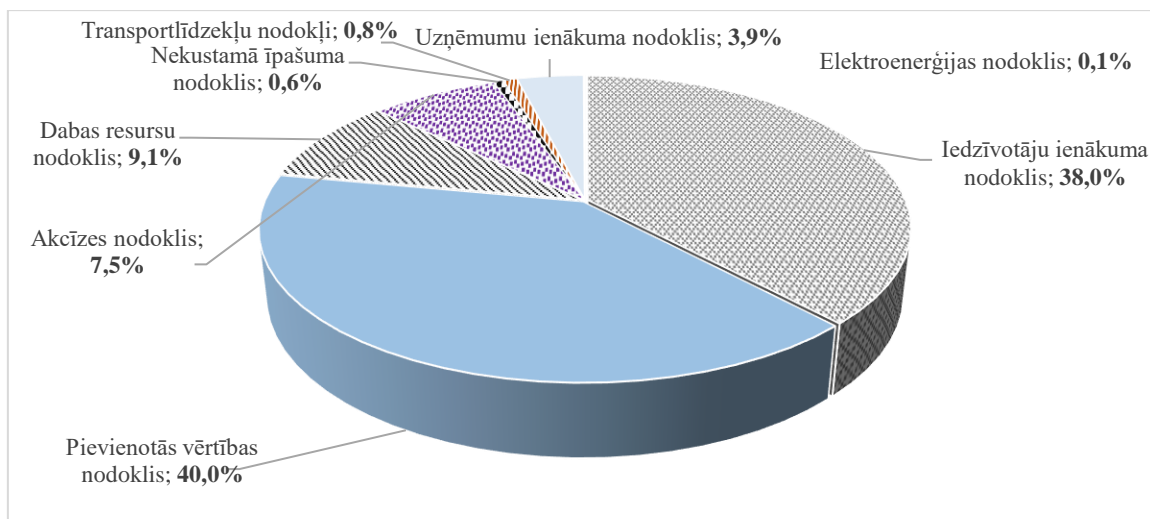
Nr. p.k.	Nodoklis	2020			2021			2022		
		Milj. euro	% no NI*	% no IKP	Milj. euro	% no NI*	% no IKP	Milj. euro	% no NI*	% no IKP
	KOPĀ, no tā:	2 407,2	24,6	7,99	2 893,7	27,6	8,68	3 011,2	24,6	7,75
1.	Pievienotās vērtības nodoklis	864,2	34,0	2,87	961,5	34,8	2,88	1 203,4	33,8	3,10
2.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	928,0	51,0	3,08	974,2	50,5	2,92	1 143,9	50,6	2,94
3.	Dabas resursu nodoklis	246,8	721,3	0,82	266,3	610,1	0,80	272,6	501,2	0,70
4.	Akcīzes nodoklis	239,9	22,6	0,80	209,2	18,9	0,63	227,1	20,1	0,58
5.	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	20,5	9,9	0,07	418,8	149,0	1,26	118,9	31,4	0,31
6.	Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	19,4	8,7	0,06	19,4	8,6	0,06	18,2	7,9	0,05
7.	Nekustamā īpašuma nodoklis	15,7	16,1	0,05	17,7	17,7	0,05	18,5	18,2	0,05
8.	Uzņēmumu transportlīdzekļu nodoklis	4,4	20,0	0,01	5,4	24,0	0,02	6,4	28,4	0,02
9.	Elektroenerģijas nodoklis	2,3	47,0	0,01	2,3	46,2	0,01	2,2	44,2	0,01

* % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem.

2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, kopējie valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojas nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā, ir palielinājušies par 117,4 milj. euro jeb par 4,1%. Šeit gan jāmin, ka arī kopējie nodokļu ieņēmumi 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauguši par 18,9%.

Ja 2021. gadā ievērojami pieauga valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojās uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 398,1 milj. euro jeb 1957,7%), tad 2022. gadā šī ietekme, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājusies par 299,9 milj. euro jeb 71,6%. 2022. gadā būtiski pieauga valsts negūtie ieņēmumi, kas veidojas pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā (par 241,9 milj. euro jeb 25,2%) un kas veidojas iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas rezultātā (par 169,6 milj. euro jeb 17,4%).

2022. gadā procentuāli lielākie valsts negūtie ieņēmumi ir bijuši pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošanas rezultātā – attiecīgi **40,0%** un **38,0%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 9,1%, 7,5% un 3,9%. Pārējo nodokļu atvieglojumu valsts negūtie ieņēmumi nav tik būtiski (skat. 3.7. attēlu).

3.7. att. Valsts negūto ieņēmumu, kas veidojas atvieglojumu piemērošanas rezultātā, procentuālais sadalījums 2022. gadā

Būtiskāko nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā prognozētie valsts neiegūtie ieņēmumi

Lai sabiedrība iegūtu pilnīgāku un caurskatāmāku priekšstatu par valsts budžeta izstrādes procesu, tiek sniegta informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

3.23. tabula. Prognozētie valsts neiegūtie ieņēmumi, kas veidojas diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām piemērošanas rezultātā 2023. - 2025. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī			Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2022	2023	2024	2023	2024	2025
Maksimālais neapliekamais minimums	350/ 500²	500	500			
Ienākums, līdz kuram tiek piemērots maksimālais DNM	500	500	500	196,8	211,8	227,3
Ienākums, virs kura netiek piemērots DNM	1 800	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	350/ 500²	500	500	475,2	501,3	528,4
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	250	169,2	171,6	191,4

¹ Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot GID, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

² 2022. gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināt pakāpeniski – no 2022. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam maksimālais diferencētais neapliekamais minimums noteikts 350 euro mēnesī, bet no 1. jūlija – 500 euro mēnesī, kā arī tādā pašā apmērā paaugstināts pensionāra neapliekamais minimums.

3.24. tabula. Valsts neiegūto ieņēmumu, kas veidojas piemērojot PVN atbrīvojumus un samazinātās likmes, prognozes¹ 2023. - 2025. gadā

Nr. p.k.	Preces un pakalpojumi	PVN likmju izmaiņas		Atvieglojuma prognoze, milj. euro		
		2022-2023	2024-2025	2023	2024	2025
	PVN atvieglojumi, % no IKP			3,1%	3,0%	3,0%
	PVN atvieglojumi, no tā:			1 326,4	1 376,7	1 444,1
1.	Par atbrīvojumiem:			1 168,0	1 232,1	1 308,3
1.1	Medicīnas pakalpojumi			333,9	352,2	374,0
1.2	Finanšu pakalpojumi			265,6	280,2	297,5
1.3	Apdrošināšanas pakalpojumi			114,9	121,2	128,7
1.4	Nekustāmā īpašuma pārdošana un izīrēšana			82,6	87,2	92,5
1.5	Azartspēļu darbība			61,9	65,3	69,3
1.6	Izglītības pakalpojumi			35,1	37,0	39,3
1.7	Sociālā aprūpe un rehabilitācija			11,3	11,9	12,6
1.8	Pasta pakalpojumi			8,5	8,9	9,5
1.9	Kultūras pakalpojumi			7,4	7,8	8,3
1.10	Pārējie neapliekamie darījumi			246,9	260,4	276,5
2.	Par samazinātajām likmēm:			158,5	144,6	135,9
2.1	Medikamentu piegādes	12%	12%	44,9	47,4	50,3
2.2	Medicīnisko ierīču piegādes	12%	12%	1,5	1,5	1,5
2.3	Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes	12%	12%	1,0	1,0	1,0
2.4	Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	12%	12%	18,6	19,7	20,9
2.5	Grāmatas, prese un citi masu informācijas līdzekļi	5%	5%	13,9	14,2	14,6
2.6	Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	12%	12%	12,6	13,3	14,1
2.7	Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	1,9	2,0	2,1
2.8	Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	28,0	29,6	31,4
2.9	Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	5%	12% / 21%	36,0	16,0	0,0

¹ Aprēķinot valsts negūto ieņēmumu prognozētās summas, kas veidojas PVN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, tiek ņemtas vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, to kopējais apmērs un īpatsvars IKP, kā arī Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekme uz sabiedriskajiem pakalpojumiem. Turklāt atvieglojumu prognožu apmērus ietekmē arī valdības pieņemtie lēmumi par PVN likmju izmaiņām nākamajiem gadiem. Būtisku ietekmi uz prognozēm siltumapgādes jomā rada Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, kas, pastiprinoties Rietumvalstu sankcijām, ir radījis būtisku siltumenerģijas izejvielu cenu pieaugumu.

3.25. tabula. Valsts neiegūto ieņēmumu, kas veidojas piemērojot dabas resursu nodokļa atbrīvojumus, prognozes 2023. - 2025. gadā

Nodokļa atbrīvojums	2023	2024	2025
DRN atbrīvojumi, % no IKP	0,71%	0,73%	0,76%
DRN atbrīvojumi, no tā:	306,1	334,6	366,6
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā	1,1	1,1	1,1
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, t.sk.	158,8	172,6	188,5
<i>Par depozīta iepakojumu</i>	<i>17,5</i>	<i>17,2</i>	<i>17,6</i>
3. Par videi kaitīgām precēm	146,3	160,9	177,0

3.5.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2023. gada 1. janvārī bija 876,8 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2022. gada 1. janvāri, kopējais parāds ir samazinājies par 167,4 milj. *euro* jeb 16,0 % (skat. 3.26. tabulu). Kopējā parāda samazinājums 2023. gada 1. janvārī skaidrojams ar ievērojamu aktuālo parādu summas kritumu par 96,1 milj. *euro* jeb 16,7 %, kā arī termiņa pagarinājumu atlikuma samazinājumu par 59,3 milj. *euro* jeb 29,6 %.

Sadalījumā pa lielākajiem nodokļu veidiem PVN parādu samazinājums veido vairāk nekā pusi no kopējās parādu summas samazinājuma, kamēr pieaugums vērojams vien akcīzes nodokļa parādiem, ko galvenokārt veicināja termiņa pagarinājumu atlikuma pieaugums par 3,3 milj. *euro* jeb 59,7 %.

3.26. tabula. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parāds

	01.01.2022.	01.01.2023.	Izmaiņas	
	milj. <i>euro</i>	milj. <i>euro</i>	milj. <i>euro</i>	%
Parāda summa kopā, t.sk.:	1 044,2	876,8	-167,4	-16,0
-aktuālie parādi	575,9	479,8	-96,1	-16,7
-termiņa pagarinājumi	200,5	141,3	-59,3	-29,6
-apturētie parādi	267,8	255,8	-12,0	-4,5
UIN, t.sk.:	64,8	51,7	-13,1	-20,3
-aktuālie parādi	32,4	19,9	-12,5	-38,5
-termiņa pagarinājumi	6,8	9,5	+2,7	40,5
-apturētie parādi	25,6	22,2	-3,4	-13,2
PVN, t.sk.:	390,4	290,2	-100,2	-25,7
-aktuālie parādi	177,8	127,7	-50,1	-28,2
-termiņa pagarinājumi	73,2	49,6	-23,6	-32,3
-apturētie parādi	139,4	112,9	-26,5	-19,0
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	38,6	44,7	+6,1	+15,9
-aktuālie parādi	5,1	6,7	+1,5	+29,5
-termiņa pagarinājumi	5,5	8,8	+3,3	+59,7
-apturētie parādi	27,9	29,3	+1,3	+4,8
IIN, t.sk.:	301,1	280,8	-20,4	-6,8
-aktuālie parādi	232,6	217,2	-15,4	-6,6
-termiņa pagarinājumi	33,0	23,4	-9,6	-29,1
-apturētie parādi	35,5	40,2	+4,7	+13,2
VSAOI, t.sk.:	204,1	176,4	-27,7	-13,6
-aktuālie parādi	102,1	91,1	-10,9	-10,7
-termiņa pagarinājumi	76,3	48,4	-27,9	-36,6
-apturētie parādi	25,7	36,9	+11,1	+43,2

2023. gada 1. janvārī aktuālo parādu kopsumma bija 479,8 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2022. gada 1. janvāri, ir samazinājusies par 96,1 milj. *euro* jeb 16,7 %.

Kopumā 8 180 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi, kuru sākuma datums ir 2022. gadā, piešķirti 3 350 nodokļu maksātājiem par kopējo summu 146,7 milj. *euro* (skat. 3.27. tabulu).

3.27. tabula. Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi, kuru sākuma datums ir 2022. gadā

Nodokļa veids	Nodokļu maksātāju skaits ¹	Piešķirto nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu skaits ¹	Piešķirto nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu summa ¹ , tūkst. euro
PVN	1 124	1 708	61 184,4
VSAOI	1 410	2 151	30 250,5
IIN	2 292	3 842	24 414,6
Akcīzes nodoklis	21	57	21 935,3
UIN	44	62	8 461,2
Mikrouzņēmumu nodoklis	237	320	282,3
Azartspēļu un izložu nodoklis	1	3	121,0
Dabas resursu nodoklis	33	37	114,6
Kopā	3 350	8 180	146 764,1

¹ Dati uz 20.09.2023.

Lielākais termiņa pagarinājumu skaits piešķirts nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids saistīts ar vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību; automobiļu un motociklu remontu, apstrādes rūpniecību vai profesionālajiem, zinātniskajiem un tehniskajiem pakalpojumiem (3 016 jeb 36,9 % par kopējo summu 80,7 milj. euro jeb 55,0 % no visas piešķirtās termiņa pagarinājumu summas). Savukārt lielākā summa piešķirta nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids saistīts ar apstrādes rūpniecību, vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību; automobiļu un motociklu remontu vai transportu un uzglabāšanu (103,5 milj. euro jeb 70,5 % no kopējās summas).

4. Valsts parāda, aizdevumu un galvojumu finansiālo saistību kopsavilkums

4.1. Valdības parāda attīstības tendences vidējā termiņā

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņēmšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņēmšanās laiks, instruments, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus vidējā termiņā, kā arī nodrošināt resursus kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

2022. gadā Krievijas iebrukums Ukrainā izraisīja ģeopolitisko spriedzi reģionā, energoresursu cenu globālo pieaugumu un inflācijas strauju paaugstināšanos, kas negatīvi ietekmēja situāciju ekonomikā un valsts budžeta izdevumus 2022. gadā. 2022. gadā resursi kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai, t.sk. atbalsta pasākumiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem augsto enerģijas cenu kompensēšanai, kā arī izdevumiem valsts aizsardzības kapacitātes stiprināšanai, tika nodrošināti, veicot aizņēmumus finanšu tirgos 2 045 milj. *euro* apmērā, t.sk. iekšējā finanšu tirgū 2022. gadā veikti apgrozībā esošo eiroobligāciju papildu laidieni 1 195 milj. *euro* apmērā, starptautiskajos finanšu tirgos veikta eiroobligāciju emisija 850 milj. *euro* apmērā ar dzēšanu 2027. gada martā. Papildus finanšu tirgos veiktajiem aizņēmumiem 2022. gadā ar finansiāli izdevīgiem nosacījumiem saņemts pēdējais aizdevums EK finansēšanas instrumenta SURE ietvaros 167 milj. *euro* apmērā ar atmaksas termiņu 15 gadi.

Papildu aizņēmšanās, lai sniegtu atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem Covid-19 ietekmes seku novēršanai, kā arī energoresursu cenu straujā kāpuma kompensēšanai, izraisīja valsts parāda pieaugumu. Ja 2019. gada beigās, pirms Covid-19 uzliesmojuma, valsts parāds pēc nacionālās metodoloģijas³⁹ veidoja 35,4% no IKP (jeb 10,8 mljrd. *euro*), tad 2022. gada beigās valsts parāds pēc nacionālās metodoloģijas sasniedza 16,8 mljrd. *euro* jeb 43,1% no IKP.

Neskatoties uz Latvijas vispārējā valdības parāda pēc EKS metodoloģijas⁴⁰ pieaugumu pēdējos gados, tā līmenis joprojām ir viens no zemākajiem starp Eiropas Savienības un *euro* zonas dalībvalstīm - 2022. gada beigās vispārējās valdības parāds sasniedza 15,9 mljrd. *euro* jeb 41,0% no IKP.

³⁹ **Valsts parāds** tiek noteikts atbilstoši nacionālajai metodoloģijai saskaņā ar Likumu par budžetu un finanšu vadību un to veido valsts struktūru saņemtais un neatmaksātais parāds nominālvērtībā šādās finanšu instrumentu kategorijās: emitētie valsts vērtspapīri, aizņēmumi, krājobligācijas, bezprocentu obligācijas, kā arī klientu (izņemot valsts struktūru, tai skaitā valsts sociālas apdrošināšanas struktūru, bet ieskaitot valsts struktūru kontrolēto un finansēto komersantu, pašvaldību un to kontrolēto komercsabiedrību) Valsts kasē izvietotie depozīti un kontu atlikumi.

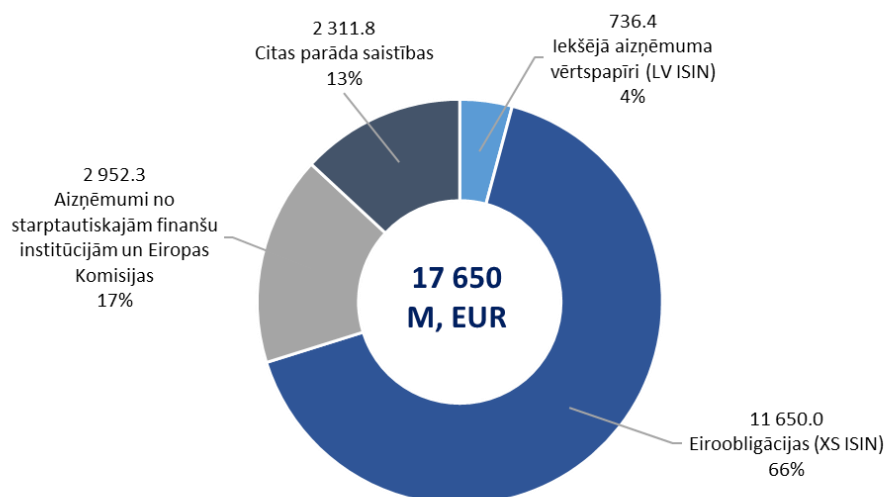
⁴⁰ **Vispārējās valdības parāds** tiek noteikts atbilstoši EKS 2010 metodoloģijai (kopējais bruto parāds nominālvērtībā, kas nav nomaksāts gada beigās un konsolidēts starp vispārējās valdības sektoriem un to ietvaros). Sk. vairāk <https://data.europa.eu/data/datasets/dxhij18bl61dkx4xdskolw?locale=lv> un <https://www.kase.gov.lv/valsts-parada-vadiba/kas-ir-valsts-parads>

2023. gadā kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai veikti aizņēmšanās darījumi finanšu tirgos 3 649,9 milj. *euro* apmērā. Starptautiskajos finanšu tirgos piesaistīti resursi 2 100 milj. *euro* apmērā, veicot trīs eiroobligāciju emisijas - janvārī 750 milj. *euro* ar termiņu 5 gadi un kupona likmi 3,5%, jūlijā 750 milj. *euro* ar termiņu 10 gadi un kupona likmi 3,875% un novembrī 600 milj. *euro* ar termiņu 5,5 gadi un kupona likmi 3,875%. Savukārt, iekšējā finanšu tirgū dažāda termiņa eiroobligāciju papildu laidienus izsolēs piesaistīti 1 095,0 milj. *euro*, kā arī veikta resursu piesaiste no iedzīvotājiem (privātpersonām), emitējot krājobligācijas 254,9 milj. *euro* apmērā.

2023. gadā tika nodrošināta valsts parāda saistību izpilde saskaņā ar noteiktajiem termiņiem, t.sk. aprīlī dzēstas 2020. gadā emitētās eiroobligācijas 1 000,0 milj. *euro* apmērā, maijā dzēstas 5 gadu iekšējā aizņēmuma obligācijas 270,0 milj. *euro* apmērā un novembrī dzēstas 5 gadu iekšējā aizņēmuma obligācijas 250,0 milj. *euro* apmērā, kā arī 2023. gada aprīlī pirms termiņa veikta Covid-19 pandēmijas negatīvo seku mazināšanai piešķirtā aizņēmuma atmaksa Ziemeļu investīciju bankai 500 milj. *euro* apmērā.

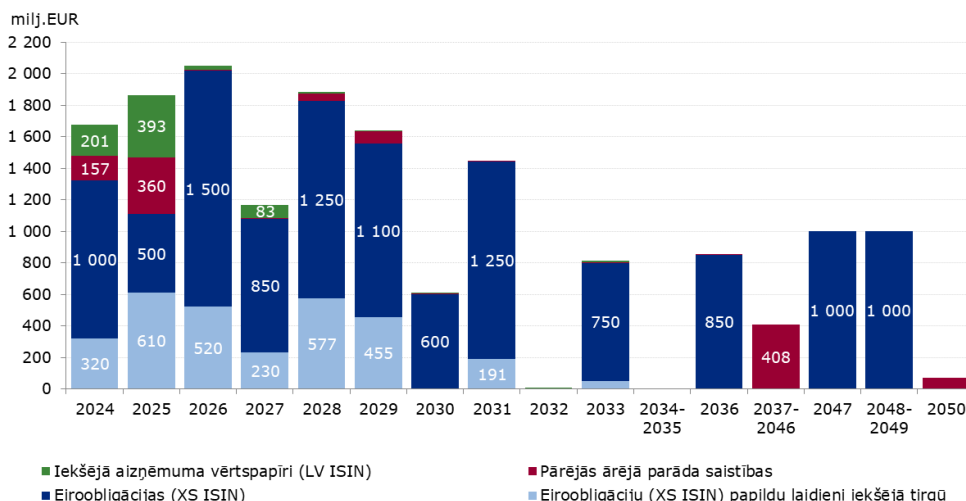
Rezultātā 2023. gada beigās valsts parāds pēc nacionālās metodoloģijas bija 17,7 mljrd. *euro* jeb 40,9% no prognozētā IKP.

Valsts parāda struktūrā lielāko īpatsvaru (83% no kopējā valsts parāda) veido finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas (skat. 4.1. attēlu).

4.1. att. Valsts parāda struktūra nominālvērtībā, milj. euro
(uz 2023. gada 31. decembri)

Aizņēmšanās apjomu un valsts parāda līmeni vidējā termiņā ietekmē kopējā finansēšanas nepieciešamība, kuru galvenokārt veido valsts budžeta deficīts, t.sk. dažādi atbalsta pasākumi, valsts parāda atmaksa, valsts aizdevumu izsniegšana (pašvaldībām, valsts kapitālsabiedrībām, ostām un augstskolām), kā arī resursu rezerves uzturēšana Valsts kases kontos dažādu risku vadībai paaugstinātas nenoteiktības apstākļos.

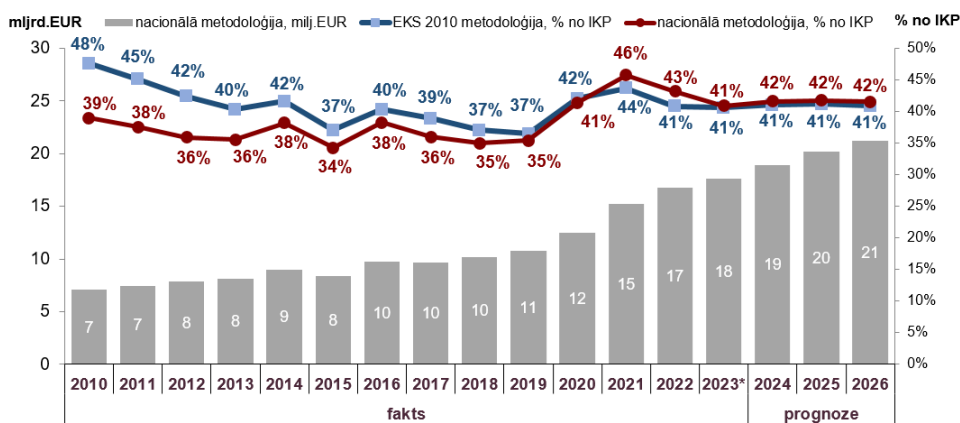

4.2. att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks
(līdz 2023. gada 31. decembrim uzņemtās saistības, nominālvērtībā, milj. euro)

Ņemot vērā līdz 2023. gada 31. decembrim uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2024.– 2026. gadā, jāpārfinansē valsts parāda saistības ~5,6 mljrd. *euro* apmērā (skat. 4.2. attēlu). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, kurām iestāsies dzēšanas termiņš.

2024. – 2026. gadā kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai tiks izmantoti Valsts kases kontos pieejamie resursi un aizņemšanās pasākumi finanšu tirgos, pieļaujot arī citu aizņemšanās instrumentu izmantošanu atkarībā no situācijas finanšu tirgos un procentu likmju tendencēm. Aizņemšanos starptautiskajos finanšu tirgos plānots nodrošināt ar publiskām etalona apjoma eiroobligāciju emisijām, uzturot iespējami elastīgas finansiāli izdevīgu aizņemšanās instrumentu parametru izvēles iespējas. Iekšējā finanšu tirgū resursu piesaisti plānots veikt ar apgrozībā esošo eiroobligāciju papildu laidieniem, izmantojot iekšējā finanšu tirgus potenciālu, kā arī emitējot krājobligācijas, pieprasījums pēc kurām stabili palielinās.

Plānojot un veicot aizņemšanās pasākumus, tiek ievēroti gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktie ierobežojumi valsts parāda maksimālajam apmēram uz attiecīgā gada beigām. 2024. gada beigās maksimālais valsts parāds nominālvērtībā noteikts 19,3 mljrd. *euro* apmērā, paredzot elastību veikt papildu finansēšanas pasākumus, ja iestājas riski ar negatīvu fiskālo ietekmi.

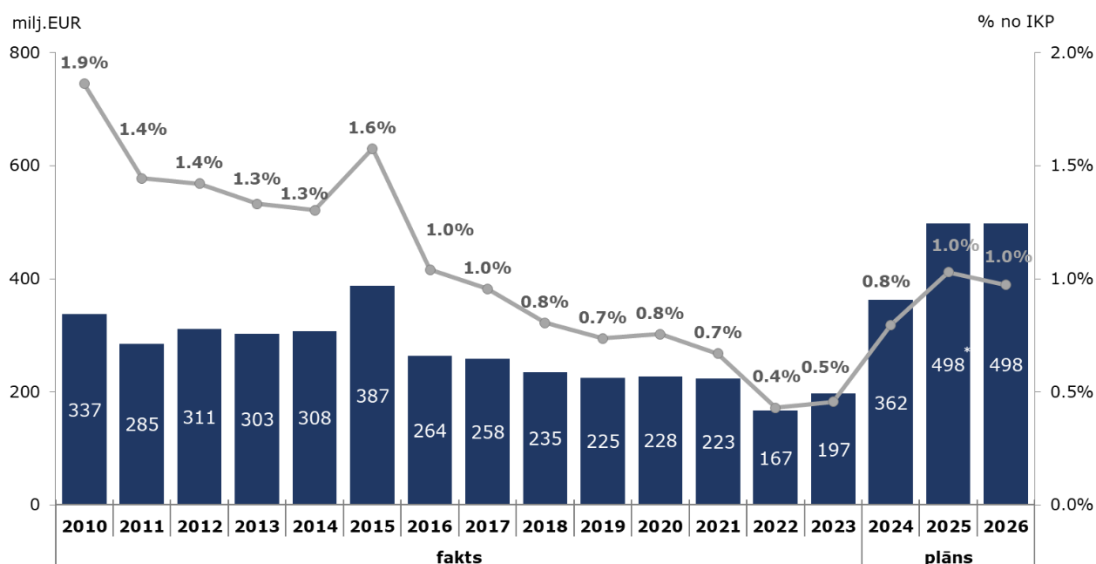

* 2023.gadam operatīvie dati

4.3. att. Valsts parāda attīstības tendences

Atbilstoši operatīvajam novērtējumam vispārējās valdības parāds 2023. gada beigās bija 41% no IKP. Nākamajos gados parāda līmenis stabilizēsies ap 41% no IKP. FDL noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā tiks ievērots.

Procentu maksājumi par valsts parāda saistībām tiek veikti no FM pamatbudžeta apakšprogrammas 31.02.00 "Valsts parāda vadība". Apakšprogrammas ietvaros veicamo valsts parāda procentu izdevumu prognozi 2024. – 2026. gadam galvenokārt ietekmē iepriekš, t.sk. zemo procentu likmju periodā, uzņemto valsts parāda saistību apkalpošanas (procentu) izdevumi un prognozētie procentu maksājumi par jauniem aizņēmumiem, kuri tiks veikti kārtējā un nākamajos gados finansēšanas nepieciešamības segšanai, t.sk. valsts parāda atmaksai. Jaunu aizņēmumu procentu likmes ir būtiski pieaugušas, finanšu tirgus svārstīguma un nenoteiktības apstākļos reaģējot uz monetāro iestāžu veiktajiem pasākumiem (bāzes likmju celšanu) inflācijas ierobežošanai, un ietekmēs apakšprogrammas 31.02.00 "Valsts parāda vadība" procentu izdevumu kāpumu nākamajos gados.

* t.sk. procentu maksājumi Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par speciālā budžeta līdzekļu izvietojumu noguldījumos Valsts kasē saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem 55,3 milj. euro 2025. gadā

4.4. att. Valsts budžeta apakšprogrammas 31.02.00 "Valsts parāda vadība" izdevumi kopā

Atbilstoši šī brīža indikatīvām prognozēm (sk. 4.4. attēlu) nākamajos gados parāda apkalpošanas izdevumi pakāpeniski pieaugs, salīdzinot ar 2022. gada vēsturiski zemāko apjomu, atgriežoties aptuveni tādā līmenī, kādā tie bija pirms 2016. gada, kad valsts parāds bija ievērojami zemāks nekā šobrīd (sk. 4.3. attēlu), taču joprojām nepārsniegs 1,0% no IKP vidējā termiņā.

4.2. Valsts budžeta aizdevumi un aizdevumu atmaksas

Kopējais valsts aizdevumu portfelis 2023. gada 31. decembrī veidoja 2 261 milj. *euro*.

Katru gadu gadskārtējā valsts budžeta likumā tiek noteikts valsts aizdevumu kopējais palielinājums, t.sk. atsevišķi nosakot pašvaldību aizņēmumu kopējo palielinājumu. Savukārt kopējais gadā pieļaujama izsniedzamo valsts aizdevumu apmērs ietver gan gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto valsts aizdevumu kopējo palielinājumu, gan iepriekšējos gados izsniegto valsts aizdevumu paredzētās atmaksas.

Nemot vērā, ka aizvien aktīvāk tiek izmantotas normatīvajos aktos noteiktās tiesības izņemt valsts aizdevumu vidējā termiņā valsts uzņemtās saistības aizdevumu izmaksai 2024. gadā ir 126,6 milj. *euro*, tajā skaitā:

- 44,9 milj. *euro* aizdevumiem valsts struktūrām;
- 43,0 milj. *euro* aizdevumiem pašvaldību struktūrām;
- 0,2 milj. *euro* aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām;
- 38,5 milj. *euro* aizdevumiem nerezidentiem (*Vienotā noregulējuma valde*).

Valsts pamatbudžeta aizdevumi (izsniegto aizdevumu un izsniegto aizdevumu saņemtās atmaksas starpība) 2024. gadā plānoti 334,5 milj. *euro* apmērā.

Valsts budžeta izsniegtie aizdevumi plānoti 496,6 milj. *euro* apjomā, tajā skaitā:

- 47,3 milj. *euro* aizdevumiem valsts struktūrām;
- 345,8 milj. *euro* aizdevumiem pašvaldību struktūrām;
- 103,5 milj. *euro* aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām un nerezidentiem.

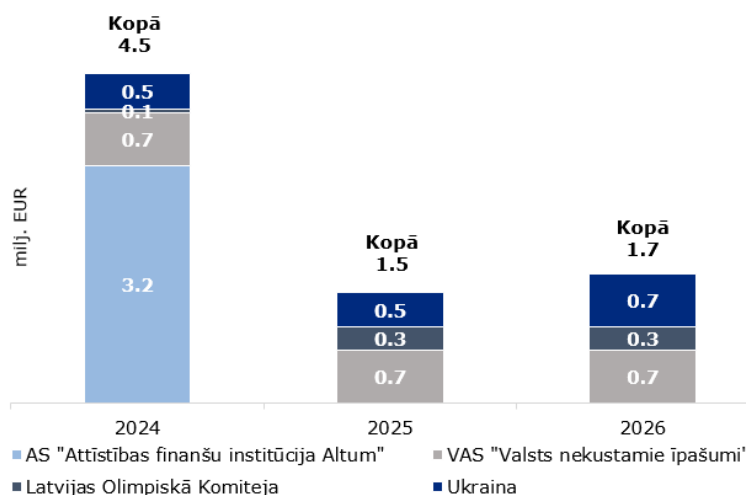
Saskaņā ar iepriekšējos gados noslēgtajos aizdevuma līgumos iekļautajiem aizdevumu atmaksas grafikiem 2024. gadā valsts aizdevumu atmaksas plānotas 162,1 milj. *euro* apmērā, tajā skaitā:

- 12,2 milj. *euro* no valsts struktūrām;
- 133,4 milj. *euro* no pašvaldību struktūrām;
- 16,5 milj. *euro* no nefinanšu sabiedrībām.

4.3. Valsts galvojumu saistības

Kopējais valsts galvoto aizdevumu atlikums 2023. gada 31. decembrī veidoja 354,6 milj. *euro* (t.sk. saistības, par kurām valsts galvojums sniegts portfelgarantijas veidā un par SURE pēc Covid-19 uzliesmojuma).

4.5. attēlā apkopota informācija par valsts galvoto aizdevumu maksājumiem (pamatsummu un procentu maksājumu kopsumma) vidējā termiņā.

* izņemot saistības, par kurām valsts galvojums sniegts portfelgarantijas veidā un par SURE pēc Covid-19 uzliesmojuma

4.5. att. Valsts galvoto aizdevumu plānotās atmaksas un procentu maksājumi 2024. – 2026. gadā, milj. euro*

Izvērtējot pieejamo informāciju par aizņēmēju kredītvēsturi, secināts, ka valdības rīcības pieļaujamās robežas, lai segtu izdevumus, kas var rasties, pildot uz valsts budžetu attiecināmās valsts galvotā parāda saistības 2024. gadā, novērtētas 672 640 euro apmērā.

4.4. Valsts saistības kredītu garantijām, ko izsniedz akciju sabiedrība “Attīstības finanšu institūcija “Altum””

2024. gadā plānots īstenot šādas EM un ZM pārraudzībā esošas valsts atbalsta programmas garantijas veidā, kuras tiek iekļautas valsts saistību limitā:

1. Garantijas daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošanai MK 2016. gada 15. marta noteikumu Nr. 160 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 4.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts un dzīvojamās ēkās” 4.2.1.1. specifiskā atbalsta mērķa pasākuma “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās” un 13.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto ekonomikas nozarē” 13.1.1.2. specifiskā atbalsta mērķa pasākuma “Atbalsts daudzdzīvokļu māju siltināšanai” īstenošanas noteikumi” ietvaros. Programmas mērķis: veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu un viedas energovadības un atjaunojamo energoresursu izmantošanu daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās. Garantija tiek izsniegta par kredītiestādes, starptautiskas finanšu institūcijas vai alternatīvā ieguldījumu fonda izsniegtu investīcijas aizdevumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 20 gadiem, garantijas summa vienas ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumam nepārsniedz 3 milj. euro. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 37 milj. euro** (Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un valsts budžeta līdzfinansējums). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā izsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 31. decembrim.**

2. Garantijas daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanai MK 2022. gada 14. jūlija noteikumu Nr. 460 “Eiropas Savienības Atvērto ekonomikas un noturības mehānisma plāna 1.2. reformu un investīciju virziena “Energoefektivitātes uzlabošana” 1.2.1.1.i. investīcijas “Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana un pāreja uz atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju izmantošanu” īstenošanas noteikumi” ietvaros. Programmas mērķis: veikt ieguldījumus

daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku sektorā, kas veicinās mājokļu jautājuma sakārtošanu Latvijā, palīdzēs sasniegt izvirzītos klimata mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā, palīdzēs samazināt enerģētiskās nabadzības līmeni, kā arī veicinās Latvijas tautsaimniecības attīstību, jo ar energoefektivitātes pasākumu īstenošanu tiek nodrošinātas darba vietas un tiek nodrošināts vietējo būvmateriālu pieprasījums. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 57,282 milj. euro** (ANM finansējums 2022. – 2026. gadā). Garantija tiek izsniegta par kredītiestādes izsniegtu aizdevumu projekta īstenošanai, no kura atņemta plānotā kapitāla atlaides summa, līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 20 gadiem, garantijas summa vienas ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumam nepārsniedz 3 milj. euro. **Valsts saistības tiek paredzētas par līdz šim izsniegtajām garantijām un atbilstoši garantiju programmas izsniegšanas apjomiem 2024. gadā.**

3. Kredīta garantijas saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai MK 2020. gada 16. jūnija noteikumu Nr. 383 “Noteikumi par garantijām saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai” ietvaros. Programmas mērķis: saimnieciskās darbības veicējiem nodrošināt kredītresursus biznesa projektu īstenošanai, ja esošais nodrošinājums nav pietiekams to saņemšanai. Garantija tiek izsniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības izsniegtu finanšu pakalpojumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar kopējo termiņu līdz 15 gadiem, garantijas summa vienam saimnieciskās darbības veicējam un ar to saistīto personu grupai nepārsniedz 5 milj. euro. **Apstiprinātais programmas finansējums 2016. – 2023. gadam ir 69,813 milj. euro** (t.sk. ERAF finansējums, atmaksātais finansējums no ES fondu 2007. –2013. gada plānošanas perioda un 2004. – 2006. gada plānošanas perioda, valsts budžeta finansējums). Savukārt 2021. – 2027. gada ES fondu plānošanas periodā programmas turpināšanai paredzēts finansējums 29 608 427 euro (24 673 689 euro 1.2.3.4. pasākuma “Garantijas, portfelgarantijas pilna cikla uzņēmējdarbībai” ietvaros (t.sk. valsts budžets 3 701 054 euro, ERAF 20 972 635 euro finansējums) un 4 934 738 euro 1.2.2.2. pasākuma “Individuālās garantijas digitalizācijai un automatizācijai” ietvaros (t.sk. valsts budžets 740 211 euro, ERAF 4 194 527 euro)). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā līdz šim izsniegtajām garantijām un atbilstoši garantiju programmas izsniegšanas apjomiem 2024. gadā.**

4. Kredīta garantijas lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības pasākumu veicināšanai MK 2019. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 9 “Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas noteikumi” ietvaros. Programmas mērķis: saimnieciskās darbības veicējiem lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības jomā nodrošināt finansējumu pasākumu īstenošanai, ja esošais nodrošinājums nav pietiekams to saņemšanai. Garantija tiek izsniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības vai krājaizdevumu sabiedrības izsniegtu finanšu pakalpojumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar sākotnējo termiņu līdz 10 gadiem, garantijas summa vienam saimnieciskās darbības veicējam un ar to saistīto personu grupai nepārsniedz 3,5 milj. euro. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 18,825 milj. euro** (Latvijas Lauku attīstības programmas 2007. – 2013. gadam un Rīcības programmas Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta ieviešanai Latvijā 2007. – 2013. gada plānošanas perioda pasākuma “Kredītu fonds” atmaksu finansējums, Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam īstenošanas pārejas periodā 2021. un 2022. gadā paredzētais finansējums, valsts budžeta līdzekļi). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā līdz šim izsniegtajām garantijām un atbilstoši garantiju programmas izsniegšanas apjomiem 2024. gadā.**

5. Garantijas ģimenēm ar bērniem (līdz 23 gadiem ieskaitot) un jaunajiem speciālistiem (personām, kuras ieguvušas vidējo profesionālo vai augstāko izglītību, un nepārsniedz 35 gadu vecumu) mājokļu iegādei MK 2018. gada 20. februāra noteikumu Nr. 95 “Noteikumi par valsts palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai” ietvaros. Programmas mērķis: sniegt valsts palīdzību mājokļa iegādei vai būvniecībai ģimenēm ar

bērniem un jauniešiem speciālistiem, kā arī garantijas Nacionālo bruņoto spēku karavīriem, kuriem ir pastāvīgi ienākumi, bet nav pietiekamu uzkrājumu pirmās iemaksas veikšanai. Garantija tiek sniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes, dalībvalstī reģistrētas kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles izsniegtu aizdevumu:

- ģimenēm ar bērniem līdz 30 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 10 gadiem, garantijas summa nepārsniedz 30 tūkst. *euro* (garantijas nosacījumi tiek noteikti, ņemot vērā bērnu skaitu ģimenē);

- jauniešiem speciālistiem līdz 20 % no aizdevuma pamatsummas un ne vairāk kā 50 tūkst. *euro* ar termiņu līdz 10 gadiem;

- Nacionālo bruņoto spēku karavīriem līdz 25 % no aizdevuma pamatsummas un ne vairāk kā 20 tūkst. *euro* ar termiņu līdz 10 gadiem.

Finansējums tiek paredzēts no valsts budžeta līdzekļiem. Programmas īstenošana un tās pieejamais finansējums ir atkarīgs no MK un Saeimas lēmumiem, t.sk. atbilstoši *likumā par valsts budžetu kārtējam gadam un budžeta ietvaru vidējam termiņam* piešķirtajam finansējumam. **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā izsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra līdz 2019. gada 31. decembrim.**

Budžeta ietvara I. nodaļas pielikumi

1. pielikums

Vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības B.9 neto aizdevumiem(+)/ neto aizņēmumiem(-) un parādu

milj. euro

	Ieņēmumi	t.sk. ieņēmumu pozīcijas korekcija par ES fondu finansējuma izlietojumu	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (ieskaitot korekciju par ES fondu finansējuma izlietojumu)	Ietekme uz vispārējās valdības parādu	
2020						
	S130130	1083,074	22,879	1114,064	-30,990	468,237
	S130330	566,184	15,718	545,398	20,786	296,798
2021						
	S130130	1213,731	17,477	1203,952	9,779	289,097
	S130330	671,310	29,905	694,166	-22,856	317,242
2022						
	S130130	1180,619	25,950	1206,415	-25,796	231,277
	S130330	692,023	17,444	716,602	-24,579	322,106

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2024., 2025. un 2026. gadā

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži""	2 036 157	2 177 137	-140 980
2	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	241 000	1 914 191	-1 673 191
3	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 965 386	4 061 665	-96 279
4	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	79 668 796	82 814 470	-3 145 674
5	SIA "Veselības centrs "Biķernieki""	3 160 948	3 098 517	62 431
6	VSIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	835 000	955 925	-120 925
7	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	60 095 407	57 060 029	3 035 378
8	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	23 820 000	25 029 530	-1 209 530
9	VSIA "Daugavpils teātris"	2 119 665	2 151 344	-31 679
10	SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs"	54 206 019	71 335 183	-17 129 164
11	SIA "FeLM"	0	0	0
12	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	12 301 909	12 660 209	-358 300
13	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 963 250	2 941 460	21 790
14	AS "LatRailNet"	1 467 000	1 467 000	0
15	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	115 000	113 000	2 000
16	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	35 019 644	26 030 593	8 989 051
17	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	86 535 590	83 744 240	2 791 350
18	VSIA "Latvijas Koncerti"	4 530 000	4 505 000	25 000
19	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	650 000	648 280	1 720
20	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	3 068 356	3 068 236	120
21	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	4 119 275	5 623 107	-1 503 832
22	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	5 503 626	5 480 368	23 258

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, euro	Izdevumi, euro	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), euro
23	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 713 000	3 703 000	10 000
24	VSIA "Latvijas Proves birojs"	640 000	630 000	10 000
25	VSIA "Latvijas Radio"	12 853 857	13 225 857	-372 000
26	SIA "Latvijas standarts"	914 000	881 915	32 085
27	VSIA "Latvijas Televīzija"	580 000	116 000	464 000
28	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	1 496 906	62 224	1 434 682
29	VSIA "Latvijas Valsts ceļi"	18 418 300	18 318 300	100 000
30	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 597 068	2 428 199	168 869
31	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
32	VSIA "Liepājas simfoniskais orķestris"	280 000	274 499	5 501
33	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 700 000	4 520 000	180 000
34	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	2 120 000	2 065 596	54 404
35	AS "Pasažieru vilciens"	72 854 741	81 777 017	-8 922 276
36	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	191 471 812	190 501 781	970 031
37	VSIA "Piejūras slimnīca"	5 399 600	5 395 132	4 468
38	SIA "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 782 724	2 737 423	45 301
39	SIA "REAP"	0	195 200	-195 200
40	AS "Reverta"	0	0	0
41	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	233 085 603	227 963 546	5 122 057
42	VSIA "Rīgas Cīrks"	976 569	736 215	240 354
43	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	30 092 716	30 953 716	-861 000
44	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	7 159 000	7 155 150	3 850
45	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	530 000	513 890	16 110
46	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	830 000	832 855	-2 855
47	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 792 434	9 730 428	62 006
48	VSIA "Šampētera nams"	2 639 189	2 654 169	-14 980
49	SIA "Tiesu namu aģentūra"	9 050 000	13 453 000	-4 403 000

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, euro	Izdevumi, euro	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), euro
50	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	26 780 000	26 754 840	25 160
51	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	20 147 337	20 812 358	-665 021
52	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	736 481	690 023	46 458
53	AS "Valsts nekustamie īpašumi"	44 816 411	49 651 587	-4 835 176
54	SIA "Vides investīciju fonds"	852 629	845 727	6 902
55	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 394 700	2 369 505	25 195
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
56	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	1 936 647	1 652 718	283 929
57	SIA "Cēsu klīnika"	10 836 000	11 341 500	-505 500
58	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 335 700	2 328 430	7 270
59	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	56 383 917	57 531 200	-1 147 283
60	AS "Daugavpils satiksme"	12 131 894	11 611 261	520 633
61	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	7 580 000	7 505 379	74 621
62	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	16 749 643	15 488 183	1 261 460
63	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	18 757 696	18 914 969	-157 273
64	SIA "Jūrmalas slimnīca"	10 941 229	10 144 277	796 952
65	SIA "Kuldīgas slimnīca"	12 175 563	12 175 547	16
66	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	31 390 684	29 336 077	2 054 607
67	SIA "Liepājas tramvajs"	2 914 878	3 210 579	-295 701
68	SIA "Madonas slimnīca"	14 000 000	13 570 500	429 500
69	SIA "Ogres rajona slimnīca"	16 089 302	16 410 302	-321 000
70	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 739 783	2 257 736	482 047
71	SIA "Rēzeknes slimnīca"	26 100 000	26 266 083	-166 083
72	SIA "Rīgas 1.slimnīca"	25 300 059	25 977 739	-677 680
73	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	10 780 000	10 944 424	-164 424
74	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	13 930 073	13 939 401	-9 328
75	SIA "Rīgas satiksme"	202 431 356	204 641 731	-2 210 375

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	11 610 737	11 595 546	15 191
77	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils""	4 746 873	4 727 286	19 587
78	SIA "Vidzemes slimnīca"	24 870 584	27 459 646	-2 589 062
79	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	24 735 254	24 603 409	131 845
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) atbilstoši to iesniegtajām veidlapām FM organizētās aptaujas ietvaros 2023.gada jūlijā/augustā un Ministru kabineta pieņemtajiem lēmumiem par SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs", AS "Pasažieru vilciens" un SIA "Rīgas satiksme" līdz 2023.gada 9.oktobrim.</p> <p>Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2024.gadā, ir -23 867 582 <i>euro</i>.</p>				

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži""	2 036 157	2 056 137	-19 980
2	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	241 000	1 921 201	-1 680 201
3	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 861 061	3 954 434	-93 373
4	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	79 748 465	77 287 888	2 460 577
5	SIA "Veselības centrs "Biķernieki""	3 185 948	3 130 749	55 199
6	VSIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	840 000	956 930	-116 930
7	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	58 968 218	56 710 050	2 258 168
8	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	24 294 000	24 100 659	193 341
9	VSIA "Daugavpils teātris"	2 152 253	2 188 294	-36 041
10	SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs"	30 039 695	71 379 053	-41 339 358
11	SIA "FeLM"	0	0	0
12	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	12 301 909	12 666 852	-364 943
13	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 998 250	2 975 960	22 290

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, euro	Izdevumi, euro	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), euro
14	AS "LatRailNet"	1 508 000	1 508 000	0
15	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	126 200	124 200	2 000
16	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	39 318 693	30 719 090	8 599 603
17	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	89 178 090	87 647 390	1 530 700
18	VSIA "Latvijas Koncerti"	4 630 500	4 601 000	29 500
19	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	701 000	697 800	3 200
20	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	3 069 600	3 069 460	140
21	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	4 598 385	5 216 506	-618 121
22	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	5 690 000	5 677 000	13 000
23	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 745 000	3 735 000	10 000
24	VSIA "Latvijas Proves birojs"	640 000	630 000	10 000
25	VSIA "Latvijas Radio"	12 953 857	13 342 857	-389 000
26	SIA "Latvijas standarts"	914 000	878 000	36 000
27	VSIA "Latvijas Televīzija"	580 000	116 000	464 000
28	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	2 000 525	24 253	1 976 272
29	VSIA "Latvijas Valsts ceļi"	18 418 300	18 318 300	100 000
30	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 674 980	2 453 539	221 441
31	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
32	VSIA "Liepājas simfoniskais orķestris"	285 000	298 345	-13 345
33	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 730 000	4 550 000	180 000
34	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	2 145 000	2 081 668	63 332
35	AS "Pasažieru vilciens"	77 323 449	75 137 614	2 185 835
36	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	203 543 352	200 130 083	3 413 269
37	VSIA "Piejūras slimnīca"	5 453 600	5 363 132	90 468
38	SIA "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 504 452	2 486 052	18 400
39	SIA "REAP"	0	195 200	-195 200
40	AS "Reverta"	0	0	0

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, euro	Izdevumi, euro	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), euro
41	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	238 002 391	232 771 830	5 230 561
42	VSIA "Rīgas Cirks"	999 816	761 347	238 469
43	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	32 663 733	33 163 733	-500 000
44	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	7 302 000	7 296 373	5 627
45	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	530 000	512 500	17 500
46	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	790 200	793 700	-3 500
47	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 896 270	9 767 542	128 728
48	VSIA "Šampētera nams"	2 694 612	2 709 592	-14 980
49	SIA "Tiesu namu aģentūra"	9 150 000	23 968 113	-14 818 113
50	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	27 583 400	27 554 544	28 856
51	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	20 348 811	20 343 811	5 000
52	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	791 717	806 050	-14 333
53	AS "Valsts nekustamie īpašumi"	45 313 790	50 280 348	-4 966 558
54	SIA "Vides investīciju fonds"	888 656	881 972	6 684
55	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 634 170	2 606 775	27 395
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
56	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	2 112 703	1 830 175	282 528
57	SIA "Cēsu klīnika"	11 000 000	11 805 500	-805 500
58	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 499 430	2 536 740	-37 310
59	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	60 894 630	60 287 463	607 167
60	AS "Daugavpils satiksme"	12 456 939	11 888 112	568 827
61	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	7 589 716	7 537 125	52 591
62	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	17 084 635	15 821 356	1 263 279
63	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	19 500 000	19 201 000	299 000
64	SIA "Jūrmalas slimnīca"	11 747 155	11 491 739	255 416
65	SIA "Kuldīgas slimnīca"	13 656 755	13 652 065	4 690
66	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	31 890 684	29 836 077	2 054 607

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
67	SIA "Liepājas tramvajs"	3 002 324	3 325 743	-323 419
68	SIA "Madonas slimnīca"	14 700 000	14 256 000	444 000
69	SIA "Ogres rajona slimnīca"	16 732 874	17 053 874	-321 000
70	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 818 398	2 373 534	444 864
71	SIA "Rēzeknes slimnīca"	27 100 000	27 267 500	-167 500
72	SIA "Rīgas 1.slimnīca"	25 959 260	26 359 599	-400 339
73	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	10 780 000	10 944 375	-164 375
74	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	14 347 975	14 559 666	-211 691
75	SIA "Rīgas satiksme"	215 871 282	220 672 781	-4 801 499
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	11 722 844	11 737 721	-14 877
77	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	4 714 444	4 683 026	31 418
78	SIA "Vidzemes slimnīca"	24 870 584	25 906 698	-1 036 114
79	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	24 293 273	24 161 428	131 845
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) atbilstoši to iesniegtajām veidlapām FM organizētās aptaujas ietvaros 2023.gada jūlijā/augustā un Ministru kabineta pieņemtajiem lēmumiem par SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs", AS "Pasažieru vilciens" un SIA "Rīgas satiksme" līdz 2023.gada 9.oktobrim.</p> <p>Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2025. gadā, ir -37 401 813 <i>euro</i>.</p>				

2026				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži""	2 036 157	2 056 137	-19 980
2	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	241 000	1 921 201	-1 680 201
3	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 888 844	3 968 328	-79 484
4	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	82 140 919	81 390 775	750 144

2026				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
5	SIA "Veselības centrs "Bīķernieki""	3 210 948	3 172 920	38 028
6	VSIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	845 000	957 950	-112 950
7	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	59 791 930	57 318 231	2 473 699
8	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	24 777 480	25 219 513	-442 033
9	VSIA "Daugavpils teātris"	2 168 325	2 206 253	-37 928
10	SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs"	30 239 964	71 609 610	-41 369 645
11	SIA "FeLM"	0	0	0
12	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	12 301 909	12 445 492	-143 583
13	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 998 250	2 969 250	29 000
14	AS "LatRailNet"	1 551 000	1 551 000	0
15	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	137 500	135 500	2 000
16	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	40 105 066	31 478 584	8 626 482
17	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	89 178 090	87 647 390	1 530 700
18	VSIA "Latvijas Koncerti"	4 740 500	4 714 000	26 500
19	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	705 000	700 200	4 800
20	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	3 070 000	3 069 860	140
21	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	4 949 534	5 263 809	-314 275
22	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	5 777 000	5 764 000	13 000
23	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 777 000	3 767 000	10 000
24	VSIA "Latvijas Proves birojs"	640 000	630 000	10 000
25	VSIA "Latvijas Radio"	13 106 900	13 415 900	-309 000
26	SIA "Latvijas standarts"	914 000	878 500	35 500
27	VSIA "Latvijas Televīzija"	580 000	116 000	464 000
28	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	0	0
29	VSIA "Latvijas Valsts ceļi"	18 418 300	18 318 300	100 000
30	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 755 229	2 478 880	276 349
31	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0

2026				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
32	VSIA "Liepājas simfoniskais orķestris"	290 000	280 635	9 365
33	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 750 000	4 580 000	170 000
34	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	2 145 000	2 081 368	63 632
35	AS "Pasažieru vilciens"	80 849 821	76 246 064	4 603 757
36	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	217 736 706	213 036 424	4 700 282
37	VSIA "Piejūras slimnīca"	5 508 100	5 498 131	9 969
38	SIA "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 254 007	2 250 607	3 400
39	SIA "REAP"	0	195 200	-195 200
40	AS "Reverta"	0	0	0
41	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	242 919 173	237 274 984	5 644 189
42	VSIA "Rīgas Cirks"	1 008 816	767 846	240 970
43	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	35 246 032	35 740 032	-494 000
44	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	7 524 000	7 523 066	934
45	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	540 000	522 500	17 500
46	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	910 000	913 010	-3 010
47	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	10 054 766	10 998 542	-943 776
48	VSIA "Šampētera nams"	2 795 660	2 810 617	-14 957
49	SIA "Tiesu namu aģentūra"	9 250 000	7 538 000	1 712 000
50	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	28 411 000	28 408 760	2 240
51	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	20 450 555	20 445 555	5 000
52	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	849 512	860 768	-11 256
53	AS "Valsts nekustamie īpašumi"	45 066 745	49 965 677	-4 898 932
54	SIA "Vides investīciju fonds"	888 656	881 972	6 684
55	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 897 587	2 867 761	29 826
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
56	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	2 218 338	1 932 983	285 355
57	SIA "Cēsu klīnika"	11 000 000	11 805 500	-805 500

2026				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
58	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 599 400	2 561 675	37 725
59	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	63 350 400	62 741 926	608 474
60	AS "Daugavpils satiksme"	13 079 785	12 511 274	568 511
61	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	7 599 445	7 554 091	45 354
62	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	17 426 327	16 379 185	1 047 142
63	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	20 310 000	20 281 000	29 000
64	SIA "Jūrmalas slimnīca"	12 315 044	12 708 997	-393 953
65	SIA "Kuldīgas slimnīca"	14 000 700	13 993 100	7 600
66	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	32 390 684	30 336 077	2 054 607
67	SIA "Liepājas tramvajs"	3 092 394	3 209 243	-116 849
68	SIA "Madonas slimnīca"	15 400 000	14 936 000	464 000
69	SIA "Ogres rajona slimnīca"	17 402 189	17 723 189	-321 000
70	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 818 640	2 432 074	386 566
71	SIA "Rēzeknes slimnīca"	28 100 000	28 264 420	-164 420
72	SIA "Rīgas 1.slimnīca"	26 867 834	27 218 825	-350 991
73	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	10 780 000	10 944 375	-164 375
74	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	14 778 414	14 784 040	-5 626
75	SIA "Rīgas satiksme"	225 818 846	230 786 068	-4 967 222
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	11 786 073	11 793 538	-7 465
77	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	4 750 133	4 710 316	39 817
78	SIA "Vidzemes slimnīca"	24 870 584	25 904 699	-1 034 115
79	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	23 763 744	23 631 899	131 845
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) atbilstoši to iesniegtajām veidlapām FM organizētās aptaujas ietvaros 2023.gada jūlijā/augustā un Ministru kabineta pieņemtajiem lēmumiem par SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs", AS "Pasažieru vilciens" un SIA "Rīgas satiksme" līdz 2023.gada 9.oktobrim.</p> <p>Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību un nodibinājuma ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2026.gadā, ir -22 085 639 <i>euro</i>.</p>				

Datu avots: FM

3. pielikums

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības parādu 2024., 2025. un 2026. gadā*

milj. euro

Klasifikācijas kods	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:	2024	2025	2025
<i>S130100</i>	<i>Valsts struktūras</i>			
		511,6	517,9	519,4
1	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	102,5	110,0	120,0
2	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	65,5	59,5	60,1
3	VAS "Tiesu namu aģentūra"	21,8	24,6	23,0
4	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	17,9	18,9	0,0
5	AS "Pasažieru vilciens"	5,4	4,7	4,0
6	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2,4	2,2	2,0
7	SIA "Enerģijas publiskais tirgotājs"	4,0	4,2	4,2
8	VSIA Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari"	0,3	0,2	0,1
9	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	0,1	0,1	0,1
10	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	0,1	0,1	0,0
11	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0,0	0,0	0,0
12	VSIA "Rīgas cirks"	0,0	0,0	0,0
13	VSIA "Latvijas koncerti"	0,0	0,0	0,0
<i>S130300</i>	<i>Pašvaldību struktūras</i>			
1	SIA "Rīgas Satiksme"	288,2	291,2	304,2
2	SIA "Cēsu klīnika"	1,7	0,0	0,0
3	SIA "Rēzeknes satiksme"	0,8	0,3	0,0
4	AS "Daugavpils satiksme"	0,4	0,3	0,2
5	SIA "Kuldīgas slimnīca"	0,3	0,2	0,2
6	SIA "Jūrmalas slimnīca"	0,2	1,2	1,1
7	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	0,0	0,0	0,0
8	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	0,0	0,0	0,0
9	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	0,0	0,0	0,0

Datu avots: Valsts kase

* Dati sagatavoti apkopojot informāciju no kapitālsabiedrību iesniegtajām veidlapām FM organizētās aptaujas rezultātā 2023. gada jūlijā/augustā.

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

Programma/pensijas, pabalsta veids	2024. gada			2025. gada			2026. gada		
	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)
Izdevumi kopā (EKK 6000 Sociālie pabalsti)			18 924 780			18 924 780			18 924 780
Izdienas pensijas – kopā (EKK 6216)	X	X	17 183 504	X	X	17 183 504	X	X	17 183 504
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	698,52	2 050	17 183 504	698,52	2 050	17 183 504	698,52	2 050	17 183 504
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā (EKK 6239)	X	X	1 741 276	X	X	1 741 276	X	X	1 741 276
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	340,00	143	583 440	340,00	143	583 440	340,00	143	583 440
Barikāžu pabalsti	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	115,75	2	2 778	115,75	2	2 778	88,25	2	2 778
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	1500,31	24	432 090	1500,31	24	432 090	1500,31	24	432 090
Veselības aprūpes izdevumi	390,15	150	702 270	390,15	150	702 270	390,15	150	702 270

Datu avots: FM

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

Pabalsta veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	206,46	21 518	53 310 574	222,69	21 948	58 650 313	245,88	22 397	66 082 803
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās	105,01	39 091	8 209 770	105,01	41 046	8 620 356	105,01	43 079	9 047 452
Valsts sociālais pabalsts Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	137,54	2 732	4 509 247	147,31	2 665	4 710 824	166,89	2 598	5 203 028
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem vai viņa nāves gadījumā – viņa apgādībā bijušajiem darbspējīgajiem ģimenes locekļiem	273,37	407	1 335 139	292,77	407	1 429 889	313,56	407	1 531 427
Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana	251,45	16 340	49 304 016	251,45	16 340	49 304 016	251,45	16 340	49 304 016
Apbedīšanas pabalsts, ja miris valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs	426,51	45	230 313	459,21	46	253 485	502,46	47	283 388
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti	73,43	1 896	1 670 679	73,43	1 891	1 666 273	73,43	1 886	1 661 867
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	296 244 711	x	x	296 896 447	x	x	297 574 862
<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,20	1 236	6 247 239	421,20	1 236	6 247 239	421,20	1 236	6 247 239
bērna kopšanas pabalsts un piemaksa pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem	132,00	31 988	50 668 845	132,00	31 988	50 668 845	132,00	31 988	50 668 845
bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	317,61	3 407	12 985 167	317,61	3 578	13 636 903	317,61	3 756	14 315 318
ģimenes valsts pabalsts	81,01	215 776	209 760 330	81,01	215 776	209 760 330	81,01	215 776	209 760 330
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	162,16	8 522	16 583 130	162,16	8 522	16 583 130	162,16	8 522	16 583 130

Pabalsta veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	208,63	2 463	6 166 211	208,63	2 463	6 166 211	208,20	2 449	6 118 701
Atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,35	2 621	1 709 416	54,35	2 607	1 700 285	54,35	2 578	1 681 372
Valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem	161,33	547	1 058 970	161,33	542	1 049 290	161,33	537	1 039 610
Atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	222,80	519	1 387 598	222,80	514	1 374 210	222,80	509	1 360 862
Atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	500,39	27	162 126	511,91	28	172 002	523,68	29	182 241
Bērna adopcijas pabalsts	124,28	1 219	1 817 968	124,28	1 224	1 825 425	124,28	1 229	1 832 881
Atlīdzība par bērna adopciju	1 422,87	11	187 819	1 422,87	12	204 893	1 422,87	13	221 968
Bēgļu pabalsts	177,16	70	148 814	177,16	70	148 814	177,16	70	148 814
KOPĀ	x	x	427 453 371	x	x	434 172 733	x	x	443 275 292

Datu avots: FM

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

Pabalsta veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izdienas pensijas	786,66	10 422	98 382 388	825,79	10 917	108 181 821	864,45	11 306	117 282 235
Apbedīšanas pabalsts, ja miris izdienas pensijas saņēmējs	1 109,98	5	66 599	1 149,07	5	68 944	1 195,27	5	71 716
Pabalsts izdienas pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam	1 110,00	1	13 320	1 149,08	1	13 789	1 195,33	1	14 344
Piemaksas pie vecuma pensijām, lai saglabātu piešķirto izdienas pensijas apmēru tām personām, kurām izdienas pensijas piešķirtas saskaņā ar nolikumu "Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)"	157,24	22	41 511	166,96	22	44 077	176,24	22	46 527
KOPĀ	x	x	98 503 818	x	x	108 308 631	x	x	117 414 822

Datu avots: FM

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.03.00 "Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām"

Pabalsta veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Piemaksas pie vecuma pensijām	51,89	290 011	180 575 165	50,98	315 691	193 112 715	49,99	350 025	209 971 428
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	15,03	26 295	4 743 101	15,03	33 166	5 981 682	15,74	41 359	7 812 437
KOPĀ	x	x	185 318 266	x	x	199 094 397	x	x	217 783 865

Datu avots: FM

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00 "Sociālā apdrošināšana"

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas / pabalsta / atlīdzība s apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			3 171 281 385			3 424 753 573			3 741 449 182
Valsts pensijas – kopā	x	x	3 125 695 701	x	x	3 375 568 344	x	x	3 688 443 867
<i>tajā skaitā:</i>									
Vecuma pensijas	598,38	424 747	3 049 936 715	649,26	422 639	3 292 812 061	706,47	424 330	3 597 316 709
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	342,66	14 972	61 564 022	380,93	14 972	68 439 123	427,20	14 972	76 753 164
Augstākās padomes deputātu pensijas	3 184,80	95	3 630 672	3 184,80	95	3 630 672	3 184,80	95	3 630 672
Izdienas pensijas	682,45	1 290	10 564 292	738,43	1 206	10 686 488	793,69	1 128	10 743 322
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	44 855 156	x	x	48 453 581	x	x	52 271 779
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	1 019,78	2 000	24 474 817	1 098,25	2 000	26 358 075	1 180,96	2 000	28 343 040
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	518,55	24	149 342	572,18	24	164 788	617,73	24	177 906
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	280,99	6 000	20 230 997	304,59	6 000	21 930 718	329,87	6 000	23 750 833
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	730 528	x	x	731 648	x	x	733 536
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			180 100			180 975			182 450
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas			550 428			550 673			551 086
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			174 469 086			182 738 283			195 363 054
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	59 184	x	x	63 504	x	x	70 848

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas / pabalsta / atlīdzība s apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts, ja miris bezdarbnieks	411,00	12	59 184	441,00	12	63 504	492,00	12	70 848
Valsts nodarbinātības pabalsti naudā – kopā	x	x	173 052 502	x	x	181 317 699	x	x	193 935 222
Bezdarbnieka pabalsts	470,30	30 663	173 048 002	509,85	29 635	181 313 199	544,61	29 674	193 930 722
Bezdarbnieka stipendija	150,00	3	4 500	150,00	3	4 500	150,00	3	4 500
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	1 357 400	x	x	1 357 080	x	x	1 356 984
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			10 875			10 625			10 550
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			3 045			2 975			2 954
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	167,94	667	1 343 480	167,94	667	1 343 480	167,94	667	1 343 480
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			106 184 321			121 014 496			137 093 278
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	106 177 153	x	x	121 006 880	x	x	137 085 278
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	2 035,18	630	15 385 961	2 174,95	660	17 225 604	2 316,25	690	19 178 550
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	539,61	13 716	88 816 215	582,58	14 539	101 641 335	624,99	15 412	115 587 686
Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	489,37	54	317 114	523,81	57	358 283	560,52	60	403 573
Apbedīšanas pabalsts	1 565,96	6	112 749	1 763,49	6	126 971	1 967,94	6	141 692
Pārējie pabalsti	239,33	538	1 545 114	248,90	554	1 654 687	258,87	571	1 773 777
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	7 168	x	x	7 616	x	x	8 000
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			5 600			5 950			6 250
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			1 568			1 666			1 750

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2024. gada plāns			2025. gada plāns			2026. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas / pabalsta / atlīdzība s apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
04.04.00 Invaliditātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			864 361 703			924 364 137			976 877 959
Valsts pensijas – kopā	x	x	297 657 510	x	x	318 997 311	x	x	339 125 326
<i>tajā skaitā:</i>									
Invaliditātes pensijas	336,62	73 512	296 950 625	359,43	73 805	318 335 667	380,69	74 101	338 513 926
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	79,18	744	706 885	84,57	652	661 644	89,23	571	611 400
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	566 635 809	x	x	605 299 690	x	x	637 687 673
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 311,06	20 733	326 187 715	1 421,29	20 122	343 191 199	1 518,18	19 527	355 746 720
Maternitātes pabalsts	4 877,51	1 125	65 846 385	5 297,32	1 125	71 513 820	5 669,04	1 125	76 532 040
Apbedīšanas pabalsts	2 189,68	230	6 043 517	2 321,32	240	6 685 402	2 438,40	250	7 315 200
Kaitējuma atlīdzība ČAES avārijas rezultātā cietušajām personām	406,07	2 202	10 729 994	428,52	2 224	11 436 342	447,97	2 246	12 073 687
Paternitātes pabalsts	748,47	800	7 185 312	800,82	827	7 947 338	843,89	856	8 668 438
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	171,86	1 020	2 103 577	176,61	1 020	2 161 761	181,55	1 020	2 222 172
Vecāku pabalsts	672,02	18 350	147 978 804	734,64	18 350	161 767 728	792,38	18 350	174 482 076
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	186,84	250	560 505	198,70	250	596 100	215,78	250	647 340
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	68 384	x	x	67 136	x	x	64 960
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			53 425			52 450			50 750
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas			14 959			14 686			14 210
KOPĀ	x	x	4 316 296 495	x	x	4 652 870 489	x	x	5 050 783 473

Datu avots: FM